

Vlaanderen
verbeelding werkt

Speurgids 2025

Ondernemen en Innoveren

Het Vlaams overheidsbudget van 5,3 miljard euro voor
Economie, Wetenschap & Innovatie

DEPARTEMENT
WERK, ECONOMIE
WETENSCHAP, INNOVATIE &
SOCIALE ECONOMIE

Speurgids 2025

Het Vlaams overheidsbudget voor Economie, Wetenschap & Innovatie

Colofon

De Speurgids Ondernemen & Innoveren is een publicatie van het Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS) van de Vlaamse overheid.

Contactadres:

Vlaamse overheid, Departement WEWIS
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel

speurgids@vlaanderen.be

www.departementwewis.be | www.speurgids.be

Verantwoordelijke uitgever: Johan Hanssens, Secretaris-generaal

Samenstelling en redactie: Stefanie Maris

Datum van uitgave: maart 2026

De inhoud, cijfers en berekeningen van de Speurgids 2025 werden gemaakt op basis van gekende begrotingsbudgetten bij begrotingsopmaak 2025, tenzij anders vermeld.

Overname is alleen toegestaan met bronvermelding. Het Departement WEWIS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor het gebruik van de in deze uitgave opgenomen informatie.

Coverfoto © www.shutterstock.com

Woord vooraf door de minister

Beste lezer,

Vlaanderen is een sterkhouder inzake O&O&I. In Europa horen we bij de kopgroep van regionale 'innovatieleiders'. Nadat Vlaanderen in 2019 de 3%-norm voor O&O-bestedingen doorbrak, bleef de Vlaamse O&O-intensiteit toenemen. In 2023 bereikt Vlaanderen een O&O-intensiteit van 3,52% van het bbp. Hiermee behoren we tot de Europese top, de 2de hoogste O&O-intensiteit na Zweden! Het onderstreept de ambitie die Vlaanderen ook in de toekomst zal aanhouden.

Bij het openslaan van het Vlaams regeerakkoord, kom je niet toevallig meteen uit op wat Vlaanderen zo welvarend maakt. Onze ijzersterke industrie, onze ondernemers die dag in dag uit risico's nemen en onze bedrijven en kmo's die voortdurend innoveren. Zij zijn de motor voor onze economie, zij creëren tewerkstelling en zij zorgen voor export.

Zij maken van Vlaanderen één van de meest welvarende regio's ter wereld. Maar die welvaart is niet iets dat we als vanzelfsprekend mogen beschouwen. Meer dan ooit staat ons industrieel weefsel vandaag onder druk van hevige internationale concurrentie in een sterk veranderende wereld. We zijn wereldtop in innovatie en onze chemie- en farmaceutische clusters zijn tot ver buiten Vlaanderen gekend, maar we beseffen meer dan ooit dat we alles moeten doen om die internationale positie te kunnen handhaven en versterken.

We nemen het voortouw door in Vlaanderen de nodige groeikansen voor onze industrie te bieden en er tegelijk naar te streven om wereldwijd strategisch verankerd te zijn.

Voor het eerst is industrie een afzonderlijke bevoegdheid. Het is niet voor niets dat ik als vakminister de bevoegdheden economie, innovatie en industrie naar me heb toegetrokken. Dit als belangrijk signaal naar onze industrie. De sector die onze regio draaiende houdt.

Als overheid doen we dit in de eerste plaats door een kader te creëren waar ondernemen mogelijk is. Laat ondernemers doen waar ze goed in zijn, laat ze ondernemen. Ontlast hen van regelgeving en van plan- en administratielast. Ik ga het terrein op en zal luisteren naar hoe we bedrijven de nodige rechtszekerheid kunnen bieden en hen de ruimte kunnen laten om te ondernemen.

In vergelijking met andere Europese landen zijn we één van de snelst groeiende regio's waar startende bedrijven zich kunnen ontplooiën. Vaak gebeurt dit in samenwerking met onze universiteiten en andere onderwijsinstellingen.

Vlaanderen heeft arbeidskrachten nodig voor onze toegevoegde waarde en economische groei. Willen we goede profielen kunnen blijven afleveren op onze arbeidsmarkt, moeten we terug aansluiting vinden bij de internationale onderwijstop. We laten de lat daar niet zakken. Integendeel, die gaat omhoog, maar we helpen wel één ieder om over die lat te geraken.

Vlaanderen is ook een kmo-land. We zijn een volk van ondernemers en we moeten dit als overheid verder ondersteunen. We verbeteren de concurrentiekracht en productiviteit voor onze bedrijven door onder meer sterk in te zetten op administratieve vereenvoudiging.

De creativiteit die elke sector aan de dag legt, blijven we stimuleren. We willen op vlak van wetenschap en innovatie bij de Europese koplopers horen. Vlaanderen investeert extra in onderzoek en ontwikkeling.

Onze havens zijn de toegangspoorten tot welvaart. We voorzien ondersteuning voor deze belangrijke strategische partners als industriële centra. We hebben daarbij aandacht voor de alsmaar grotere uitdagingen op vlak van CO²-reductie en digitalisering.

Met onze uitstekende geografische ligging zijn we aantrekkelijk voor heel waardevolle industriële sectoren. Naast de alom gekende chemiecluster, beschikt Vlaanderen over een sterke agrovoedingsindustrie en zijn we toonaangevend in de geneesmiddelen- en farmaceutische sector.

Stuk voor stuk zijn het innovatiegedreven sectoren met wereldwijde uitstraling en impact.

Vlaanderen verankert deze sectoren en zal hen alle groeikansen blijven bieden. Willen we concurrentieel blijven, moeten we ambitieus zijn. Die ambitie werd becijferd in voorliggend document.

Met deze **Speurgids 2025 Ondernemen & Innoveren** biedt het Departement WEWIS een gestructureerd overzicht van de overheidskredieten voorzien voor het Vlaamse economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid. De Speurgids levert hiermee de basis voor verdere analyse en monitoring van beleidsindicatoren inzake economie, wetenschap en innovatie. De gids is overzichtelijk opgedeeld in vijf delen.

Het **eerste deel** geeft een overzicht van de instrumenten en overheidsbudgetten die het Vlaams economisch beleid vormgeven. Het betreft een budget van 619 miljoen euro en gaat om instrumenten die de *competitiviteit* van de ondernemingen ondersteunen, het *ondernemerschap* bevorderen, de *omgevingsfactoren* faciliteren, de *internationalisering* van de Vlaamse economie stimuleren en de *duurzaamheid* versterken. Ook enkele initiatieven uit andere beleidsdomeinen die een bijdrage leveren aan ons economisch beleid worden kort toegelicht.

Deel twee gaat dieper in op het Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid. Bij begrotingsopmaak 2025 wordt er een budget van 4,669 miljard voorzien voor *wetenschap en innovatie*. Hiervan is 2,333 miljard euro voor onderzoek en ontwikkeling.

In het **derde deel** worden de O&O-overheidsuitgaven en de O&O-kredieten van Vlaanderen in nationale en internationale context besproken. Met een *O&O-intensiteit van 3,52 % van het regionaal bbp in 2023* doorbreekt Vlaanderen opnieuw de 3%-norm en komen we in de wereldtop wat betreft O&O-intensiteit.

In **deel vier** wordt de Vlaamse deelname aan de Europese O&O&I kaderprogramma's Horizon 2020 en Horizon Europe geanalyseerd.

In **deel vijf** wordt het Programma Innovatief Aanbesteden (PIO) geduid.

Kortom, de Speurgids 2025 bevestigt dat het Vlaamse beleid stevig inzet op wetenschap en innovatie als drijvende kracht achter onze Vlaamse economie.

We wensen de lezer een verrijkende lectuur.

© BELGA PHOTO Dirk Waem

Matthias Diependaele, minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management

Inhoudsopgave

Woord vooraf door de minister	5
Ten geleide door de secretaris-generaal	13
Deel 1 Vlaams economisch beleid: 619 miljoen euro	61
Inleiding: actoren en budgetten in het Vlaams economisch beleid	63
Hoofdstuk 1 Competitiviteit van ondernemingen ondersteunen	71
1.1 Strategische Transformatiesteun	71
1.2 Kmo-portefeuille	72
1.3 Kmo-groeisubsidie	72
1.4 Carbon Leakage	73
1.5 Hinderpremie	73
1.6 Screen Flanders	74
2.1 Standaard financieringsoplossingen	76
Hoofdstuk 2 Ondernemerschap bevorderen	83
1. Initiatieven vanuit het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO)	83
1.1 VLAIO Netwerk	83
1.2 Ondernemersvorming (Syntra)	83
1.3 Jongeren en ondernemerschap	84
1.4 Sensibilisering, bewustmaking en beeldvorming rond ondernemerschap	84
1.5 Begeleiding van ondernemers en ondernemingen	84
1.6 Thematisch en doelgroepgericht begeleidingsaanbod	85
2. Initiatieven vanuit Werk en Sociale Economie	86
2.1 Begeleidingstrajecten sociaal ondernemen (Start SOON)	86
2.2 Oproep sociaal ondernemen Starters	86
2.3 Oproep sociaal ondernemen innovatie	86
2.4 Starterslabo	87
2.5 Trajecten naar ondernemerschap	87
2.6 Transitiepremie	87
Hoofdstuk 3 Vlaams clusterbeleid	89
1. Speerpuntclusters	90
1.1 Portfolio aan speerpuntclusters	90
1.2 Geoormerkte middelen voor clusterprojecten	91
1.3 Historiek benutting geoormerkte middelen voor speerpuntclusters	92
1.4 Speerpuntclusters onder de loep	93
2. Innovatieve BedrijfsNetwerken	97

3.	Moonshot.....	99
4.	Innovatieve ecosystemen.....	99
4.1	Flanders Space.....	99
4.2	BlueChem.....	100
4.3	CAPTURE.....	100
4.4	Log!Ville.....	100
4.5	Edtech Station.....	100
4.6	Flanders Game Hub.....	100
4.7	Seeds and Growth for Media.....	100
	Hoofdstuk 4 Omgevingsfactoren faciliteren.....	101
1.	Activeringsbeleid voor on(der)benutte bedrijventerreinen.....	101
2.	Herontwikkeling Ford-site.....	101
	Hoofdstuk 5 Internationalisering van de Vlaamse economie stimuleren.....	102
1.	Beleidskredieten Flanders Investment & Trade (FIT).....	102
1.1	Subsidies ter bevordering van internationaal ondernemen.....	102
1.2	Uitvoer van uitrustingsgoederen.....	102
1.3	Ondernemersorganisaties, gemengde Kamers van Koophandel en samenwerkingsverbanden 105	
2.	Werkingsmiddelen FIT voor het binnen- en buitenlands FIT-netwerk.....	106
2.1	Een wereldwijd netwerk.....	106
3.	Overige initiatieven.....	111
3.1	Agentschap voor Buitenlandse Handel.....	111
3.2	Buitenlandse economische missies.....	111
3.3	Enterprise Europe Network (EEN).....	111
	Hoofdstuk 6 Duurzaamheid van de Vlaamse economie versterken.....	112
	Hoofdstuk 7 Transitiegedreven economisch en innovatiebeleid.....	113
1.	Digitale transitie: Vlaanderen in de digitale toekomst.....	113
1.1	Europa's Digital Decade als kompas.....	113
1.2	Vlaamse prioriteiten: AI, cybersecurity en chips.....	113
1.3	Stakeholderbetrokkenheid en samenwerking.....	114
2.	Transitie naar meer strategische autonomie: industriebeleid, chips, circulaire grondstoffen, defensie en veiligheid.....	114
3.	Energie- en klimaattransitie.....	117
	Hoofdstuk 8 Investerings in Vlaanderen via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO).....	120
1.	Situering.....	120
2.	EFRO algemeen: 511,7 miljoen euro Europese middelen voor Vlaanderen.....	120
3.	Het EFRO Vlaanderen programma: 276 miljoen euro Europese middelen.....	121
3.1	Wat komt in aanmerking?.....	121

3.2	Wie komt in aanmerking?	122
3.3	Omvang steun.....	122
4.	De EFRO Interreg programma's: 235 miljoen euro Europese middelen	122
4.1	Waar staat Interreg voor?	122
4.2	Wat komt in aanmerking?.....	123
4.3	Wie komt in aanmerking?	123
4.4	Omvang steun.....	123

Deel 2 Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid: 4,669 miljard euro 125

	Inleiding: definities en actoren in het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB)	127
1.	Internationale definities: terminologische driedeling.....	127
2.	Overheidslandschap van het Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid.....	128
3.	Andere beleidsdomeinen binnen de Vlaamse overheid	129
4.	De zes Vlaamse wetenschappelijke instellingen.....	129
4.1	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO - beleidsdomein Omgeving)	129
4.2	Agentschap 'Onroerend Erfgoed' (beleidsdomein Omgeving)	129
4.3	Koninklijk Museum voor Schone Kunsten – Antwerpen (KMSKA – beleidsdomein CJSM).....	129
4.4	Instituut voor Landbouw- en visserij- en voedingsonderzoek (ILVO – beleidsdomein WEWILS) 130	
4.5	Het agentschap Plantentuin Meise (APM – beleidsdomein WEWILS)	130
4.6	Het Waterbouwkundig Laboratorium (WL – beleidsdomein MOW)	130
	Hoofdstuk 9 Het wetenschaps- en innovatiebeleid toegelicht	132
1.	Wetenschaps- en innovatiebeleid gefinancierd door het Beleidsdomein WEWILS.....	132
1.1	Begrotingsopstappen afgesproken bij de regeringsvorming voor de regeerperiode 2019-2024 (Regering Jan Jambon).....	133
1.2	Begrotingsopstappen afgesproken bij de regeringsvorming voor de regeerperiode 2024-2029 (Regering Mathias Diependaele).....	135
1.3	Programma 'Wetenschappelijk onderzoek' (PROG EE/TE): 970,5 miljoen euro.....	136
1.4	Programma 'Innovatie' (PROG EF/TF): 818,7 miljoen euro	144
1.5	Programma 'Wetenschapscommunicatie' (PROG EG/TL): 11,6 miljoen euro.....	148
1.6	Programma 'Economie' (PROG EC/TC): 6,2 miljoen euro.....	150
1.7	Programma 'Apparaat' (PROG EA/TA): 25,5 miljoen euro.....	151
1.8	Programma 'Werk' (1,51 miljoen euro)	152
1.9	Programma TJ 'Landbouw en Visserij' (5,88 miljoen euro) en TG 'VLAM' (0,60 miljoen euro)...	152
1.10	Totaal budget beleidsdomein WEWILS: 1,840 miljard euro.....	153
2.	Wetenschapsbeleid gefinancierd door het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.....	155
3.	Wetenschapsbeleid gefinancierd door de zes andere beleidsdomeinen	162
4.	Totaal: 'Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid' F59F. (exclusief werkingsuitkeringen Hogescholen)	164

Hoofdstuk 10 Analyse van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid: 3,626 miljard euro	168
1. Evolutie van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid (HBPWIB) 168	
2. Analyse volgens beleidsdomein	170
3. Analyse volgens bevoegde minister	173
4. Het O&O budget: analyse volgens NABS-classificatie	176
5. Het O&O budget: analyse van gericht versus niet-gericht onderzoek	178
6. Het O&O budget: analyse volgens initiatiefnemer	183
7. Het wetenschaps- en innovatiebudget: analyse volgens zes grote indelingen	186
7.1 Niet-gericht onderzoek	188
7.2 Werking universiteiten en gelijkgestelde instellingen	189
7.3 Financiering van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technologieën ten behoeve van het bedrijfsleven	191
7.4 Wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en VOI's	193
7.5 Horizontale initiatieven en beleidsondersteunend onderzoek en studies	194
7.6 Allerhande uitgaven in verband met het globale wetenschapsbeleid	195

Deel 3 O&O-overheidsuitgaven van Vlaanderen in nationale en internationale context 197

Inleiding	199
Hoofdstuk 11 Internationale vergelijking van de O&O-uitgaven (GERD)	203
1. De O&O-intensiteit in het Vlaams Gewest (3%-norm)	203
2. Nationale en internationale vergelijking: Vlaanderen hoogste O&O-intensiteit binnen EU-27/204	
Hoofdstuk 12 Directe en indirecte O&O-overheidssteun in België	206
Hoofdstuk 13 Internationale vergelijking van de O&O-overheidskredieten (GBARD)	211
Hoofdstuk 14 Groeipad naar de 1% norm voor overheidskredieten	215
1. Benaderende berekeningswijze voor publiek-gefinancierde O&O-intensiteit ("1%-norm") op basis van GBARD	215
2. Groeipad voor O&O-overheidskredieten naar 1%-norm	218

Deel 4 Analyse van het Kaderprogramma Horizon Europe..... 223

Hoofdstuk 15 Vlaamse deelname aan Horizon Europe	225
Inleiding	225
1. Algemene cijfers voor de Vlaamse deelname	226
1.1 Deelnames per onderdeel in Horizon Europe	228
2. Totale toelage en return per onderdeel	230
2.1 Totale toelage in Horizon Europe	230
2.2 Totale return in Horizon Europe	232
3. Vlaamse topdeelnemers in Horizon Europe	233

4.	Vlaanderen in de Europese rangschikking	235
5.	Missions.....	236
6.	Partnerschappen.....	238
6.1	Types partnerschappen.....	238
6.2	Vlaamse deelnames aan gecoprogrammeerde en geïnstitutionaliseerde partnerschappen	239
7.	Conclusie	242
Deel 5 Het Programma Innovatieve Overheidsopdrachten		243
Hoofdstuk 16 Wat is PIO?		245
1.	Publieke koopkracht als katalysator van innovatie.....	245
2.	Wat zijn innovatieve overheidsopdrachten?	245
3.	De 5 fases binnen PIO	246
4.	Innovatieve overheidsopdrachten, waarom?	246
5.	Aanbod	247
6.	Lopende projecten.....	247
Bijlagen		249
Bijlage I: Terugblik op de opstapmiddelen tijdens de legislatuur 2014 – 2019 en 2020-2024		250
1.	Terugblik op de bijgekomen middelen tijdens de legislatuur 2014 – 2019	250
1.1.	Totale vrij beleidsruimte voor alle Vlaamse bevoegdheden samen: recurrente middelen en investeringsenveloppe.....	250
1.2.	Vrije beleidsruimte voor het beleidsdomein EWI	251
1.3.	De recurrente opstap van 280 miljoen euro voor het beleidsdomein EWI in 2019	254
1.4.	De investeringsenveloppe van 120 miljoen euro voor het beleidsdomein EWI in 2019	255
2.	Terugblik op de bijgekomen middelen tijdens de legislatuur 2019 – 2024	256
2.1.	Begrotingsopmaak 2020.....	256
2.2.	Begrotingsopstappen 2021.....	258
2.3.	Begrotingsopstappen 2022	259
2.4.	Begrotingsopstappen 2023	260
2.5.	Begrotingsopstappen 2024	261
Bijlage II: Overzicht van de Collectieve Onderzoekscentra (BERD Collectieve Centra), Publieke Onderzoekscentra (GOVERD), en Particuliere Not for Profit Instellingen (PNP) en Hoger Onderwijs (HE) in het kader van de GERD-berekening.....		263
Bijlage III: Lijst met afkortingen uit tussentijdse analyse Horizon Europe.....		267
Figuren		268
Tabellen		271
Medewerkers		274

Ten geleide door de secretaris-generaal

Systemisch en transformatief O&O&I-beleid binnen een veranderende geopolitieke omgeving en binnen een Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda

A. **De Speurgids Ondernemen & Innoveren** is een jaarlijkse¹ publicatie van het Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS) van de Vlaamse overheid. Hierin worden de overheidsbudgetten voor zowel het *economisch* als het *wetenschaps- en innovatiebeleid* belicht.

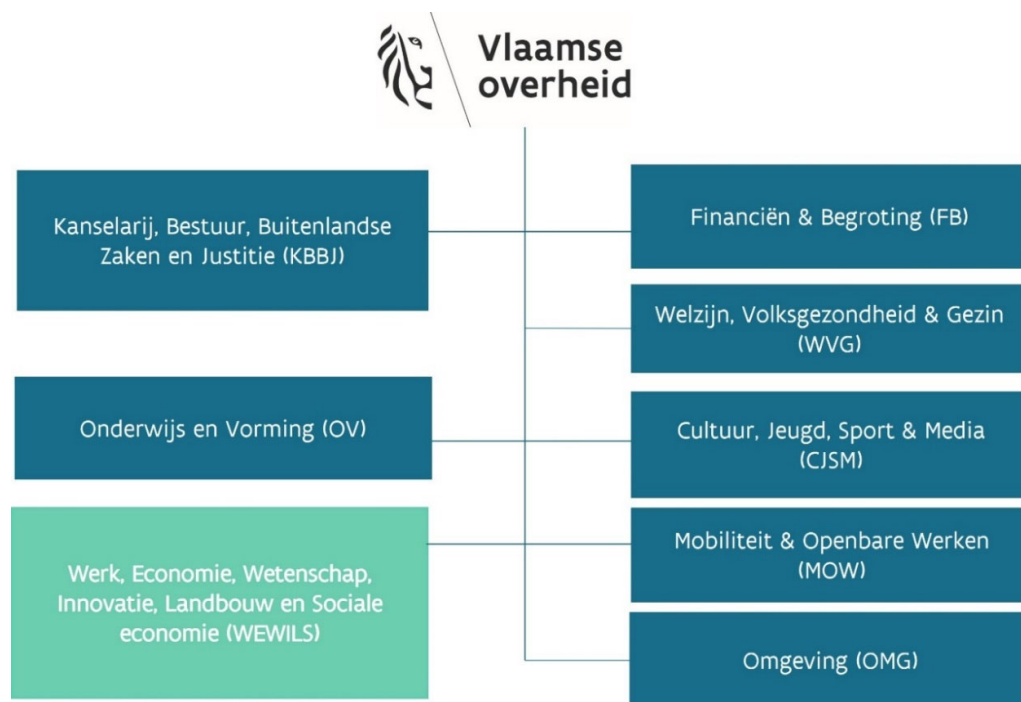
Het totaal aan vastleggingskredieten² ingeschreven in de Vlaamse begroting 2025 voor alle Vlaamse bevoegdheden samen, bedraagt afgerond **67 miljard euro**.

Budgettaire middelen worden ingezet in een bepaalde beleidscontext en -filosofie. Het is de ambitie van deze 'ten geleide' deze context en filosofie te duiden.

In de Speurgids leggen we de focus op Vlaanderen, maar met doorkijk naar het federale en Europese niveau.

Organisatorisch is de Vlaamse overheid ingedeeld in 8 beleidsdomeinen

Figuur 1 Organogram van de Vlaamse overheid: 8 beleidsdomeinen

¹ In 2024 verscheen evenwel geen Speurgidseditie wegens overgangsjaar uit- en intrede regering.

² Belangrijk voor ogen te houden is dat we in de Speurgids steeds focussen op de **vastleggingskredieten** (voor ESR-consolidatie) zoals opgenomen in de 'administratieve tabel' bij de begrotingsdocumenten, zoals neergelegd in het Vlaams Parlement. Dit zijn de kredieten die aangeven voor welk bedrag de Vlaamse overheid verbintenissen kan aangaan in een welbepaald begrotingsjaar. Deze zijn te onderscheiden van de **vereffeningskredieten**, die het geheel van kredieten omvatten waarmee ook eerder aangegane verbintenissen kunnen worden vereffend (i.c. betaald).

Een **beleidsdomein** binnen de Vlaamse overheid bestaat steevast uit een **departement** en een of meer **agentschappen**.

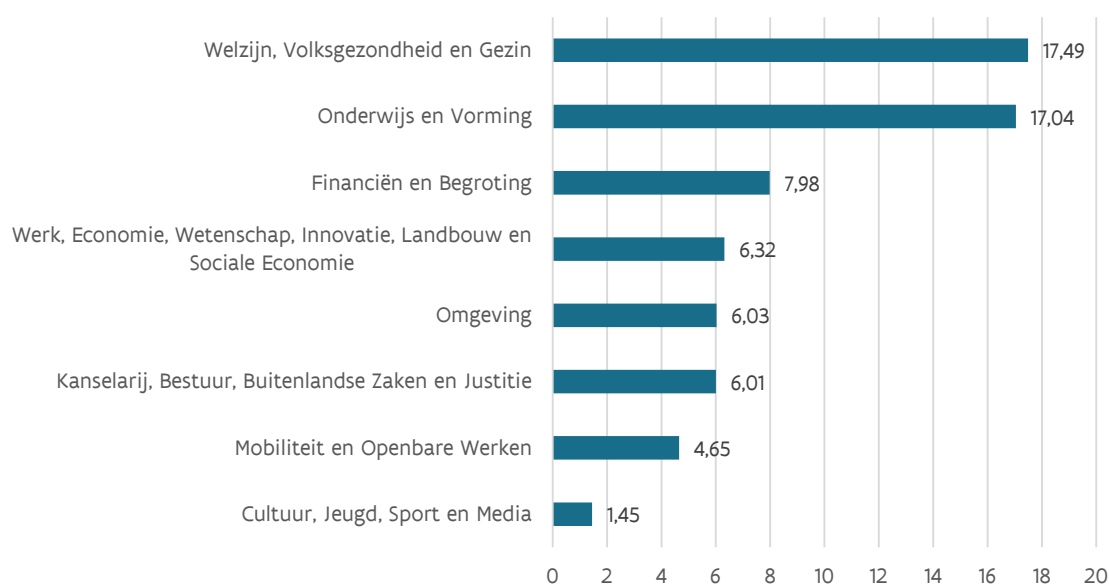
- Het departement zorgt voor de beleidsvoorbereiding, -monitoring en -evaluatie en de beleidsondersteuning. Het werkt onder het directe gezag en onder de verantwoordelijkheid van de minister;
- Een agentschap is voornamelijk verantwoordelijk voor beleidsuitvoerende taken en heeft een grotere mate van autonomie. Daarom spreekt men ook over 'verzelfstandigde' agentschappen.

Vanaf 1 januari 2024 zijn drie beleidsdomeinen gefusioneerd. De beleidsdomeinen EWI, WSE en LV vormden het nieuwe **beleidsdomein WEWILS: *Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie***.

Traditioneel vertrekt de Speurgids van de cijfers van de begrotingsopmaak van een begrotingsjaar, in casu 2025. De uitgaven 2025, zoals door het Vlaams Parlement eind december 2024 gestemd³, vormen het uitgangspunt van de analyse.

In Figuur 2 worden de beschikbare **vastleggingskredieten 2025 per beleidsdomein** weergegeven.

Figuur 2 Overzicht van de vastleggingskredieten binnen de Vlaamse begroting per beleidsdomein bij begrotingsopmaak 2025 (in miljard euro).

De beleidsdomeinen '**Welzijn, Volksgezondheid en Gezin**' (WVG) en '**Onderwijs en Vorming**' (OV) hebben het grootste aandeel in het Vlaams overheidsbudget, respectievelijk 26% en 25% van het totaal.

Het beleidsdomein **Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie (WEWILS)** tekent in deze voorstellingswijze – traditioneel gebruikt in de begrotingsdocumenten – voor ruim 6,3 miljard euro aan vastleggingskredieten of 9% van het totaal.

Deze 6,3 miljard euro is evenwel geen correcte weergave van de vastleggingskredieten die vanuit de Vlaamse begroting **structureel** geïnvesteerd worden in het **brede** Vlaams economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid. Enerzijds vallen onder het nieuwe beleidsdomein WEWILS ook maatregelen die **niét**

³ Zie parlementair stuk 15 (2024-2025) Nr. 12-Bijlage 1, Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van het ontwerp van decreet houdende de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2025, 20 december 2024.

rechtstreeks verband houden met het economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid (zoals het beleid rond werk en sociale economie), anderzijds omdat ook andere beleidsdomeinen beschikken over middelen wél gerelateerd aan het economisch-, wetenschaps- en innovatiebeleid.

In de eerste plaats het **beleidsdomein Onderwijs en Vorming**, waar zich de **werkingsuitkeringen voor de universiteiten** ⁴ en **hogescholen** ⁵ bevinden.

Met onder meer deze werkingsmiddelen (de zogenaamde “eerste geldstroom”) financieren de *universiteiten* hun drieledige opdracht onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Bij conventie wordt geacht **25% van die 1ste geldstroom-middelen** bestemd te zijn voor onderzoek. Om die reden worden deze middelen ook meegenomen in de berekening van de zgn. O&O-uitgaven (zie later).

De *hogescholen* van hun kant financieren met hun werkingsmiddelen hun drieledige opdracht van onderwijs, maatschappelijke dienstverlening en *praktijkgericht* wetenschappelijk onderzoek. Voor die laatste opdracht krijgen ze ook een aparte dotatie via de begroting van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.

Maar ook de **andere zes beleidsdomeinen** van de Vlaamse overheid voorzien middelen voor het wetenschapsbeleid.

Ook die worden toegevoegd, om zo uiteindelijk het **totaal aan vastleggingskredieten** in de begroting 2025 te bekomen.

⁴ De werkingsmiddelen voor de universiteiten zijn samengesteld uit vier componenten: 1) een onderwijssoevereniteit 2) een variabel onderwijsdeel 3) een onderzoeksoevereniteit en 4) variabel onderzoeksdeel. De verhouding per instelling tussen enerzijds ‘onderwijssoevereniteit + variabel onderwijsdeel’ en anderzijds ‘onderzoeksoevereniteit + variabel onderzoeksdeel’ is gelijk aan 55 versus 45%.

⁵ Sinds de Speurgids 2019 brengen we ook de werkingsuitkeringen van de hogescholen mee in beeld. Hogescholen maken immers een integraal deel uit van het Vlaams O&O&I ecosysteem. Ten opzichte van vroegere edities van de Speurgids stijgt door deze opname van de hogescholen het totale overheidsbudget voor economie, wetenschap en innovatie in brede zin (dus inclusief de middelen voor hoger onderwijs) tot boven de 5 miljard euro. Met het oog op een **integrale beleids- en systeembenadering** is deze voorstellingswijze te verkiezen.

Tabel 1 Overzicht van de belangrijkste overheidsmiddelen (vastleggingskredieten) voor het economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid in brede zin bij begrotingsaanpassing 2019 tot 2024 en begrotingsopmaak 2025 (in miljoen euro)⁶

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025BO
A. Economisch beleid	376,108	399,353	565,04	439,96	874,05	617,61	619,32
Vanuit het beleidsdomein WEWILS via het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO	376,108	399,353	563,04	437,96	872,05	615,61	619,32
B. Wetenschaps- en innovatiebeleid	3.640,83	3.648,88	3.890,41	4.112,87	4.260,10	4.579,88	4.669,33
B.1 Wetenschaps- en innovatiebeleid vanuit het beleidsdomein WEWILS	1.475,25	1.418,11	1.592,51	1.629,81	1.621,13	1.762,42	1.840,44
<i>B.1.1. Via Departement WEWIS</i>	999,3	990,169	1.147,77	1.211,89	1.230,24	1.314,78	1.371,87
<i>B.1.2. Via het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO</i>	475,95	427,9432	444,74	417,92	390,89	447,64	437,03
<i>B.1.3 Via het Agentschap Landbouw en Zeevisserij</i>	Voor fusie beleidsdomeinen EWI, WSE en LV viel dit budget onder wetenschapsbeleid vanuit de andere beleidsdomeinen						31,54
B.2 Wetenschapsbeleid vanuit het beleidsdomein Onderwijs & Vorming	1.945,23	2.069,38	2.144,44	2.321,14	2.477,56	2.652,76	2.708,23
<i>B.2.1. hoger onderwijs-financiering</i>	1.551,00	1.655,60	1.696,59	1.875,38	1.882,24	2.120,84	2.164,04
<i>100% werkmiddelen hogescholen = bij conventie onderwijs</i>	708,528	783,597	808,32	968,34	957,13	1.026,01	1.043,00
<i>75% werkmiddelen universiteiten = bij conventie onderwijs</i>	699,5	721,639	759,93	759,93	859,83	925,48	947,99
<i>75% van andere middelen universiteiten en gelijkgestelde en andere instellingen⁷</i>	142,97	150,361	128,34	147,11	65,28	169,35	173,05
<i>B.2.2. onderzoeksfinanciering</i>	394,23	413,783	447,86	443,32	495,48	531,92	544,19
<i>25% werkmiddelen universiteiten = bij conventie onderzoek</i>	233,17	240,546	253,31	253,31	286,61	308,49	316,00
<i>Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek aan de hogescholen (PWO)</i>	29,32	30,011	30,47	32,62	34,50	35,77	36,05
<i>25% van andere middelen universiteiten en gelijkgestelde en andere instellingen</i>	131,74	143,226	164,08	157,39	174,37	187,66	192,14
B.3 Wetenschapsbeleid vanuit de andere 6 beleidsdomeinen Vlaamse Overheid	220,35	161,39	153,46	161,92	161,41	164,70	120,66
C. Totaal overheidsmiddelen voor het economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid (A+B)	4.016,94	4.048,24	4.453,45	4.550,83	5.132,15	5.195,50	5.289,65

⁶ De bedragen voor 2021 en 2022 zijn uitgezonderd de eenmalige investeringsmiddelen Vlaamse Veerkracht voor het beleidsdomein EWI (631 miljoen €).

⁷ Het betreft 75% van uitgaven zoals toelagen studentenvoorzieningen Hoger onderwijs, kapitaaloverdrachten voor onroerende investeringen, investeringen Hoger Onderwijs, subsidie ITG, werkmiddelen Vlaamse Autonome Hogere Zeevaartschool,

In Tabel 1 worden zo **alle middelen gerelateerd aan economie, wetenschap en innovatie in brede zin (dus inclusief de middelen voor hoger onderwijs)** beschikbaar binnen de **Vlaamse begroting** gegroepeerd weergegeven en ze totaliseren in 2025 tot **5,29 miljard euro**.

De stijging in 2025 ten opzichte van 2024 met 93 miljoen euro, valt uiteen in een nagenoeg gelijkblijvend economisch beleid en een stijging voor het wetenschaps- en innovatiebeleid zowel binnen het departement WEWIS als binnen het beleidsdomein OV. De daling bij het wetenschapsbeleid uit de andere beleidsdomeinen is te wijten aan een verschuiving van middelen voor ILVO, VLAM en het steunpunt Werk naar het nieuwe beleidsdomein WEWILS, dat sinds 1 januari 2024 een fusie is van de voormalige beleidsdomeinen EWI, WSE en L&V.

Het is de ambitie van deze Speurgids de lezer te verduidelijken **waaraan deze 5,29 miljard euro overheidsmiddelen besteed worden**. Naast daadkracht, vertrouwen en wendbaarheid vormt **openheid** immers de vierde kernwaarde van de Vlaamse overheid.

Zo zal **deel 1** van de Speurgids toelichten aan welke initiatieven de 619 miljoen euro voor het **economisch beleid** besteed worden.

Deel 2 licht dan de besteding van de 4,669 miljard euro voor het **wetenschaps- en innovatiebeleid** toe.

Deel 3 verlegt de focus naar de **middelen specifiek voor onderzoek & ontwikkeling (O&O)** in Vlaanderen en plaatst die in een internationale context. De O&O-uitgaven zijn immers onderwerp van regionaal, nationaal en Europees afgesproken streefcijfers én monitoring.

In **Deel 4** wordt het Europese O&O&I-kaderprogramma **Horizon Europe** besproken.

Deel 5 tenslotte is een thematisch hoofdstuk dat inzoemt op het **Programma Innovatieve Overheidsopdrachten (PIO)**.

Met de **investering van 5,29 miljard euro in 2025 in economie, wetenschap en innovatie in brede zin** tracht de Vlaamse overheid burgers, ondernemingen en maatschappelijke organisaties maximaal te ondersteunen.

Wereldwijd worden alle samenlevingen geconfronteerd met de uitdagingen gesteld door **klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit, vergrijzing en snelle technologische veranderingen, inzonderheid de digitalisering**. Recent kwamen daar ook nog de **verhoogde geopolitieke spanningen** bij.

Verder investeren in economie, wetenschap en innovatie in brede zin in Vlaanderen is de beste strategie om als kleine regio **veerkrachtig** het hoofd te bieden aan de wereldwijde uitdagingen.

Hoe en waar die investeringen gebeuren, vindt de lezer in deze Speurgids.

Vooraleer in de details te duiken, wordt de lezer eerst een **helikopterzicht** geboden op de **grote verdelingen van de totaliteit van de 5,29 miljard euro middelen** voor het economisch en wetenschaps- en innovatiebeleid.

En dit volgens **twee invalshoeken**:

- 1) uitsplitsing van de middelen volgens de **driedelige (internationaal gebruikte) onderverdeling** onderzoek en ontwikkeling (O&O), onderwijs en vorming (O&V) en wetenschappelijke en technologische dienstverlening (W&T);
- 2) uitsplitsing van de middelen naar doelgroepen in het economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid volgens de **vierdelige onderverdeling** kennisinstellingen, bedrijven, overheid en burger: in de innovatieliteratuur ook de *'Quadruple Helix'* genoemd.

B. De driedelige onderverdeling: de grote bestedingscategorieën O&O, O&V en W&T

Conform internationale definities, uitgaande van de OESO, laten wetenschappelijke activiteiten zich opdelen in drie categorieën:

- 1) **Onderzoek en Ontwikkeling (O&O)**: *“op stelselmatige wijze uitvoeren van creatieve werkzaamheden met het doel het kennisbestand, met inbegrip van kennis van mens, cultuur en maatschappij, te vergroten en deze kennis te gebruiken om nieuwe toepassingen te ontwerpen”*⁸ Het is m.a.w. elke wetenschappelijke activiteit die tot doel heeft wetenschappelijke kennis te ontwikkelen (fundamenteel onderzoek), toepasbaar te maken (toepassingsgericht onderzoek) en ze toe te passen (ontwikkeling);
- 2) **Onderwijs en Vorming (O&V)**: *“alle opleidingen en vormingen van personen in natuur-, ingenieurs-, medische wetenschappen, agricultuur, sociale- en humane wetenschappen in universiteiten en andere instelling voor hoger en postsecundair onderwijs”*⁹. Naar Vlaanderen vertaald betreft het de financiering van het hoger onderwijs via vooral de werkingsuitkeringen aan de universiteiten en hogescholen. Het deel daarvan bij de universiteiten, dat wordt aangewend voor onderzoek (bij conventie 25%), zit in de categorie O&O;
- 3) **Wetenschappelijke en Technologische Dienstverlening (W&T)**: *“activiteiten met betrekking tot onderzoek en ontwikkeling, die bijdragen tot het genereren, verspreiden en toepassen van wetenschappelijke en technische kennis”*¹⁰. Dit betreft dus elke vorm van dienstverlening en wetenschappelijke en technologische informatieverstrekking, zoals bijvoorbeeld wetenschapscommunicatie.

In Figuur 3 worden de 5,3 miljard euro overheidsmiddelen overzichtelijk uitgesplitst over deze drie categorieën. Vertrekpunt vormt de totale Vlaamse begroting 2025 van **67 miljard euro** aan vastleggingskredieten.

Via de beleidsdomeinen **WEWILS** (619 miljoen euro economisch beleid + 1,840 miljard euro wetenschaps- en innovatiebeleid = 2,462 miljard euro) en **Onderwijs & Vorming** (2,708 miljard euro) evenals de **zes andere beleidsdomeinen** van de Vlaamse overheid (121 miljoen euro) wordt in de Vlaamse begroting een bedrag van **5,3 miljard euro uitgetrokken voor het economisch en wetenschaps- en innovatiebeleid** in de brede zin (cfr. supra Tabel 1).

Trekken we daarvan de middelen voor het economisch beleid (619 miljoen euro) af, dan komen we tot een bedrag van bijna **4,67 miljard euro voor het wetenschaps- en innovatiebeleid**.

⁸ Frascati-Manual, OECD, 2015, p. 44

⁹ Frascati-Manual, OECD, 2002, p. 31

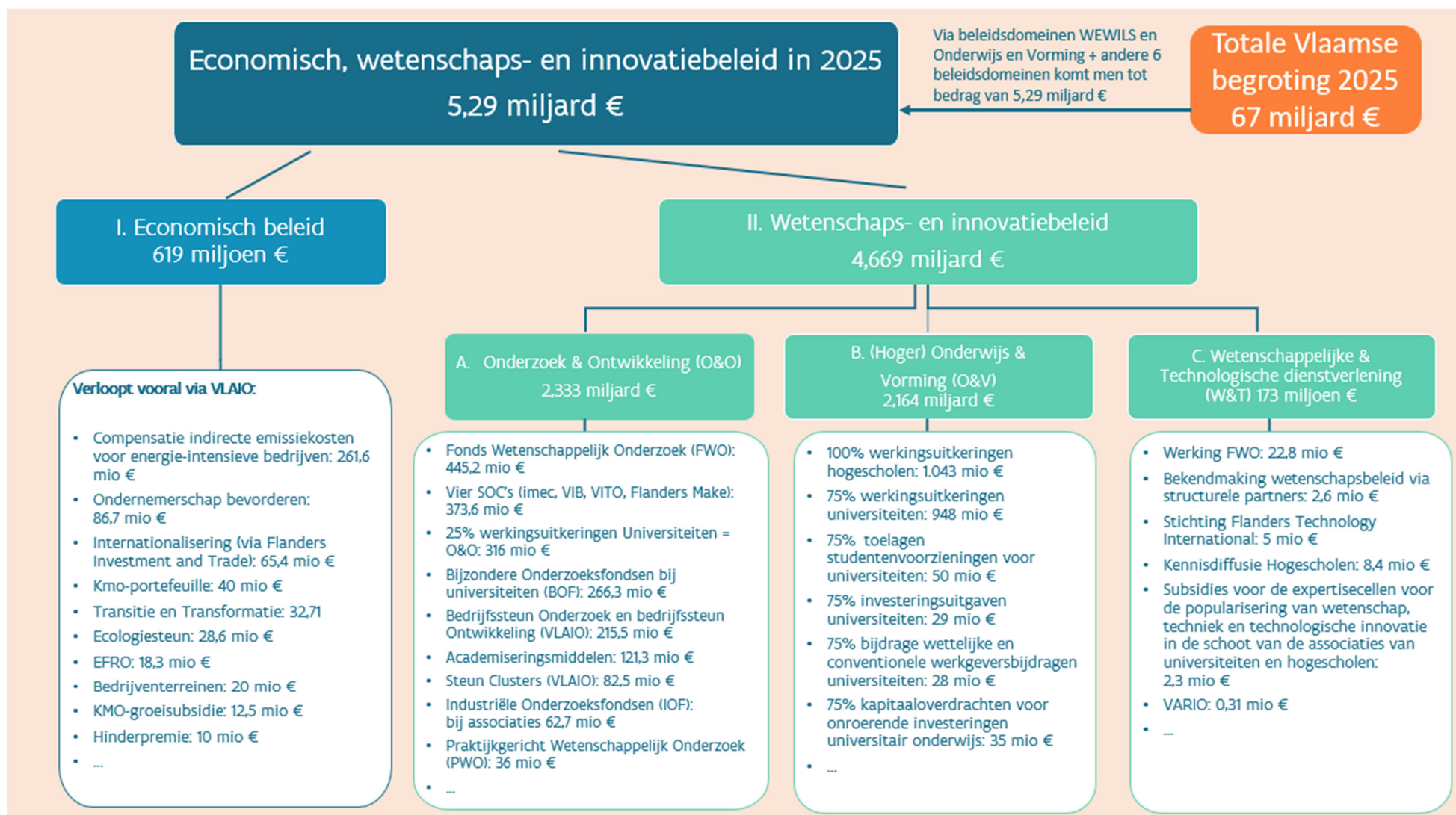
¹⁰ Frascati-manual, OECD, 2015, p. 379

Deze 4,67 miljard euro overheidsmiddelen ventileren we vervolgens over de **drie categorieën**:

- O&O: 2,333 miljard euro
- O&V: 2,164 miljard euro
- W&T: 173 miljoen euro.

In de onderste blokken van Figuur 3 worden dan de belangrijkste instrumenten opgelijst die onder die categorieën thuishoren, met hun corresponderende budgetten uit de Vlaamse begroting 2025.

Figuur 3 Overzicht van de financiële overheidsstromen (vastleggingskredieten) binnen het Vlaams economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid in 2025

C. De vierledige onderverdeling kennisinstellingen, bedrijven, overheid en burgers/middenveld in het Vlaams 'Quadruple Helix model'

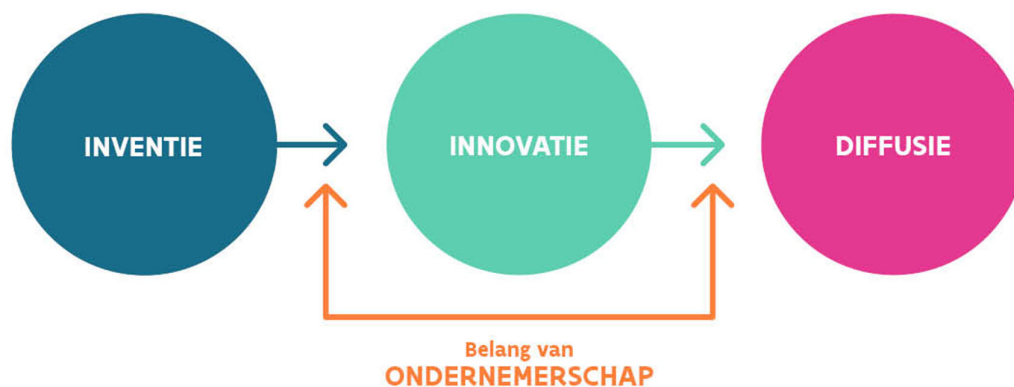
Naast het voorstellen van de overheidsbudgetten volgens de logica O&O, O&V en W&T is nog een andere voorstellingswijze mogelijk. Een wijze die **focus op de doelgroepen** van de overheidsfinanciering én op de financiering van de **interacties** tussen die doelgroepen.

Een dergelijke voorstellingswijze bekijkt het economisch, wetenschaps- en innovatieproces vanuit **system-oogpunt**.

Om dit te duiden maken we een korte zijsprong naar enkele gangbare innovatiemodellen in de innovatieliteratuur. Er zijn er namelijk meerdere modellen in omloop.

Welk model ook gehanteerd wordt, steeds is het nuttig een conceptueel onderscheid te maken tussen drie, door Joseph Schumpeter in de eerste helft van de 20ste eeuw ¹¹ geïntroduceerde begrippen: inventie, innovatie en diffusie.

Figuur 4 Schumpeter-model

Een **inventie** is een (wetenschappelijke en/of praktijkgerichte) uitvinding, een ontdekking zeg maar. Het betreft het bedenken van een nieuw idee, inzicht, techniek, product, dienst, ... Dat is vaak, maar zeker niet altijd, het gevolg van (fundamenteel en/of toegepast en/of praktijkgericht) onderzoek, gedreven door nieuwsgierigheid.

Innovatie is de toepassing van de vinding in een werkbaar *product, een dienst, een proces(technologie)* of een *organisatievorm die waarde toevoegt aan de markt en/of de maatschappij*. In het innovatieproces speelt ondernemerschap een sleutelrol¹². In het ondernemerschapsproces worden nieuwe ideeën, producten en of diensten - waarvoor een economische en/of maatschappelijke vraag is geïdentificeerd, ontwikkeld en benut.

Diffusie tenslotte is de verspreiding van de innovatie in de economie en/of de samenleving¹³.

¹¹ De inzichten van Schumpeter blijven relevant, ook in de 21ste eeuw. Zie BOELS, J. (2012) *Joseph Schumpeter, honderd jaar economische ontwikkeling. Een historisch-theoretische beschouwing*. Proefschrift, Universitaire Pers Maastricht.

¹² Zie voor de cruciale rol van ondernemingen en ondernemerschap STAM, E. (2022) *Theorieën van de onderneming. De winst van een dynamisch brede welvaartsbenadering*, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), Den Haag.

¹³ Voor het belang van diffusie voor de productiviteitsontwikkeling van de Vlaamse en Belgische economie, zie Nationale Raad voor de Productiviteit, Jaarverslag 2022, 23 december 2022, p. 39.

Maatschappelijke en economische vooruitgang dient volgens Schumpeter in een of andere vorm steeds dit pad te doorlopen. Want een **inventie** die geen **toepassing** noch **verspreiding** kent, biedt weinig maatschappelijke en/of economische meerwaarde.

In elk innovatiesysteem dient bovenvermelde trilogie op een of andere manier georganiseerd te worden.

De betrokken partijen in de processen van inventie, innovatie en diffusie zijn vaak ook verschillend. Zo heeft Apple de technologie die de smartphone mogelijk maakt niet uitgevonden, en evenmin de smartphone zelf, maar ze innoveerden door de gebruikservaring voor consumenten te verrijken.

Er zijn verschillende (concurrerende) modellen in omloop om dit proces van inventie -> innovatie -> diffusie vorm te geven.

Klassiek is er het **lineaire innovatiemodel**, waarbij innovatie verondersteld wordt te lopen langs de lijn fundamenteel onderzoek -> strategische basisonderzoek -> toegepast onderzoek -> valorisatie.

Na de fase van toegepast onderzoek zijn er in dit model ofwel marktpartijen in de profitsector die dan de resultaten van het onderzoek (via prototype -> opschaling -> marktintroductie -> diffusie) omzetten in nieuwe producten, diensten, processen en/of organisatievormen, ofwel zijn er non-profit actoren die de onderzoeksresultaten omzetten in nieuwe maatschappelijke toepassingen.

Figuur 5 Klassiek lineair innovatiemodel

In het lineaire model zitten de **kennisinstellingen** steeds vooraan in de innovatieketting en de **bedrijven en non-profit actoren** achteraan. Het model is sterk aanbodgedreven: 'technology push', en de wereld van de kennisinstellingen en de bedrijven/non-profit is relatief gescheiden. Er zijn weinig terugkoppelingen - of 'feedback loops' in het jargon - tussen kennisinstellingen en bedrijven.

Ook de rol van **ondernemerschap** - 'entrepreneurial discovery' - is afwezig of wordt onderbelicht. Er wordt voorbijgegaan aan de cruciale rol van ondernemers die nieuwe ideeën (inventies) transformeren in marktklare producten, diensten, processen en/of businessmodellen (innovaties) die op potentiële markten verspreid kunnen worden (diffusie).

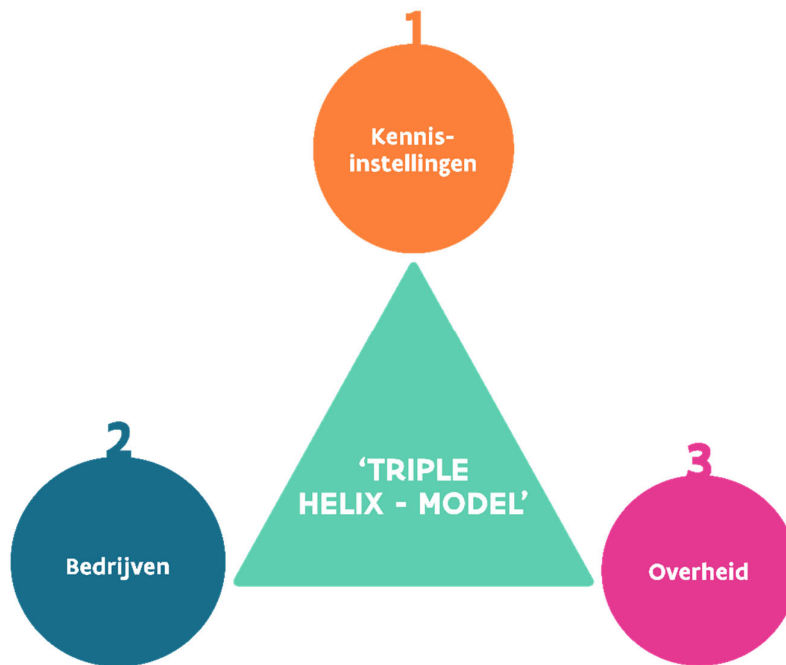
In dit lineaire model is de rol van de **overheid** vooral het financieren van fundamenteel onderzoek. Vervolgens doorloopt het innovatieproces *als vanzelf* de verdere fasen over strategisch basisonderzoek en toegepast onderzoek tot economische en/of maatschappelijke valorisatie, met als impact economische groei en/of oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen.

Een dergelijk model kent dus enkel een financieringsrol toe aan de **overheid** en al helemaal geen rol aan de **burger/middenveld (als groepering van burgers)** die via zijn belastingsbijdragen het onderzoek mee financiert.

Nochtans is de **rol van de overheid** in een samenleving ruimer dan enkel financierder. De overheid is ook **regelgever** en in die hoedanigheid verantwoordelijk voor de (arbeids)marktordening- en regulering. Hij is **beheerder van omvangrijke overheidsbudgetten** in beleidsvelden als gezondheid, mobiliteit, enz. Hij speelt een belangrijke rol in het voorzien van **fysieke** (wegen, havens, energieleidingen, ...) en **digitale** (breedband, 5G, ...) **infrastructuur**. Hij bepaalt het **internationale handelsbeleid**. Kortom, allemaal rollen die een belangrijke impact hebben op de **randvoorwaarden** waarbinnen economische en maatschappelijke innovatie kan ontstaan.

Precies om recht te doen aan die diverse rollen kwam een nieuw innovatiemodel tot leven: het **'Triple Helix'-model**. In tegenstelling tot het lineaire model wordt daarin de nadruk gelegd op de onderlinge afhankelijkheid van en wederzijdse beïnvloeding door de drie sleutelactoren in het innovatiemodel: kennisinstellingen, bedrijven en overheid.

Figuur 6 'Triple Helix'-model

Van het lineaire naar het Triple Helix-model is al een hele vooruitgang. Doch er ontbreekt nog een belangrijke actor in de Triple Helix benadering: de burger en het middenveld.

Ook de **burger/middenveld** is een relevante speler in het economisch, wetenschaps- en innovatieproces. En dat in meerdere rollen.

Als *belastingbetaler* financiert hij het onderzoek en dient er draagvlak (in de rol als kiezer) te zijn om dit te blijven doen. Vandaar het belang van een heldere wetenschapscommunicatie.

Als *consument-gebruiker* plukt hij de vruchten van het economisch- en innovatieproces. Die zijn over het algemeen zeer positief, maar kunnen soms toch ook zuur smaken. Denk bijvoorbeeld aan het privacy-verlies dat gepaard gaat met recente innovaties. Bovendien kan de gebruiker een belangrijke inspiratiebron zijn voor innovaties. Men spreekt dan ook van *user-driven* innovatie.

Verder wordt de burger in zijn hoedanigheid van 'werkende' (*werknemer-zelfstandige-ambtenaar*) ook geconfronteerd met de impact van de snelle veranderingen die het innovatieproces genereert op zijn

werkomgeving. Denk bijvoorbeeld aan de impact van digitalisering en globalisering op het dagelijks (arbeids)leven die noodzaakt tot bij- en/of omscholing en levenslang leren. Wanneer men weet dat het aandeel 25-64-jarigen dat deelneemt aan een opleiding in Vlaanderen slechts 8,7% bedraagt (ten opzichte van het Europees gemiddelde van 11%) en dat 82% van de Vlamingen aangeeft niet zo bereid te zijn een opleiding te volgen, ligt hier een hele uitdaging¹⁴.

Maar ook in de rol van *student middelbaar en hoger onderwijs* is de burger betrokkene in het innovatieverhaal. Het middelbaar en hoger onderwijs vormt vandaag immers het 'human capital' dat later de bron vormt van het *inventie-innovatie-diffusie* proces.

Wat het middelbaar onderwijs betreft, kunnen we niet om twee vaststellingen heen. Ten eerste is er de verontrustende trend van dalende leerlingenprestaties in internationaal vergelijkende testen. Ten tweede is er de STEM-problematiek: te weinig instroom in de *science, technology, engineering* en *mathematics* richtingen in het middelbaar onderwijs.

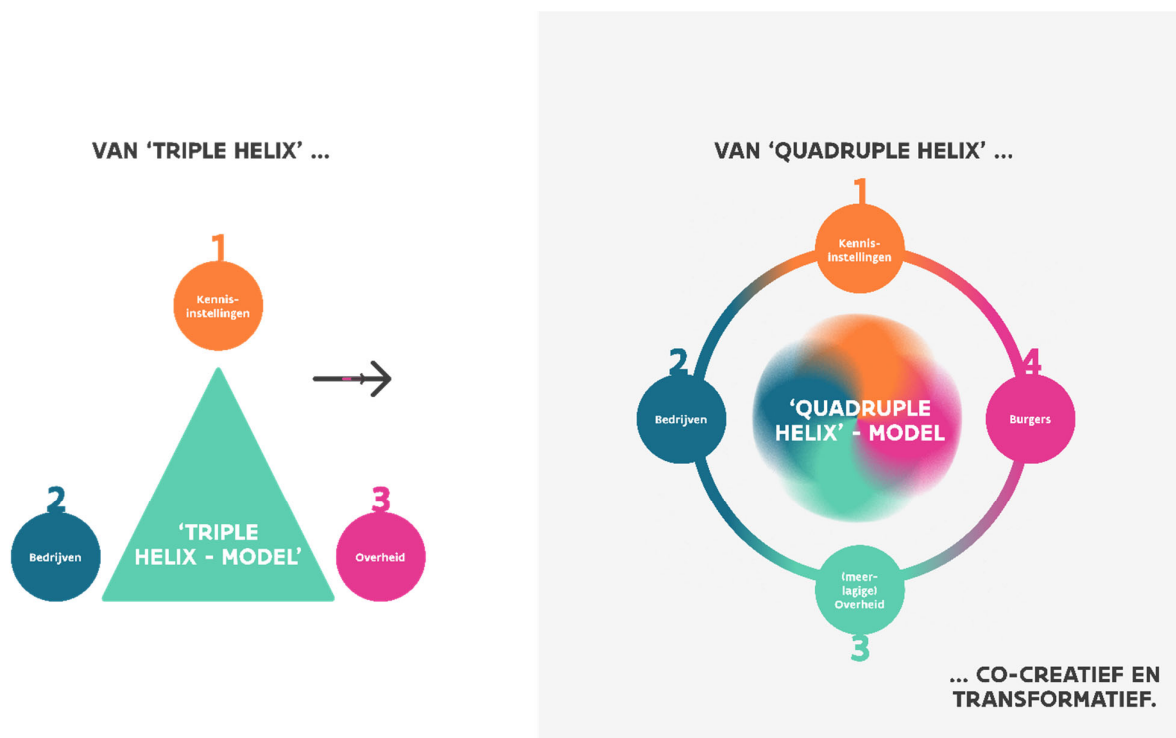
Ook voor het hoger onderwijs zijn er uitdagingen te over: welke antwoorden bieden op de *skills mismatch* op de arbeidsmarkt en op de *levenslang leren* agenda?

Tenslotte is er ook de rol van de *burger als lid van de samenleving* waarin hij - al dan niet verenigd met andere burgers - optreedt. Burgers en burgerbewegingen (civil society) eisen meer en meer hun eigen plaats op in het maatschappelijke debat en laten zich niet zonder meer vertegenwoordigen door overheden, kennisinstellingen en bedrijven. Voorbeelden zijn legio, denk maar aan de klimaatmarsen en gele hesjes. En tot welke gevolgen een groeiende kloof tussen enerzijds de klassieke 'Triple Helix' en anderzijds de burger kan leiden, valt vast te stellen in het Amerika van Trump en de Brexit in het Verenigd Koninkrijk. Gevolgen die dan rechtstreeks inwerken op de externe omgeving waarbinnen economisch, wetenschappelijk en innovatieprocessen kunnen plaatsvinden.

Er zijn dus goede redenen om het **'Triple Helix'-model** uit te breiden tot een **'Quadruple Helix'-model**.

¹⁴ Zie Beleidsdomein Onderwijs en Vorming (2019) Bijdrage van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming aan het regeerakkoord. Beleidsprioriteiten Onderwijs en Vorming. Beleidsprioriteit 3.

Figuur 7 Overgang van 'Triple Helix' naar 'Quadruple Helix'

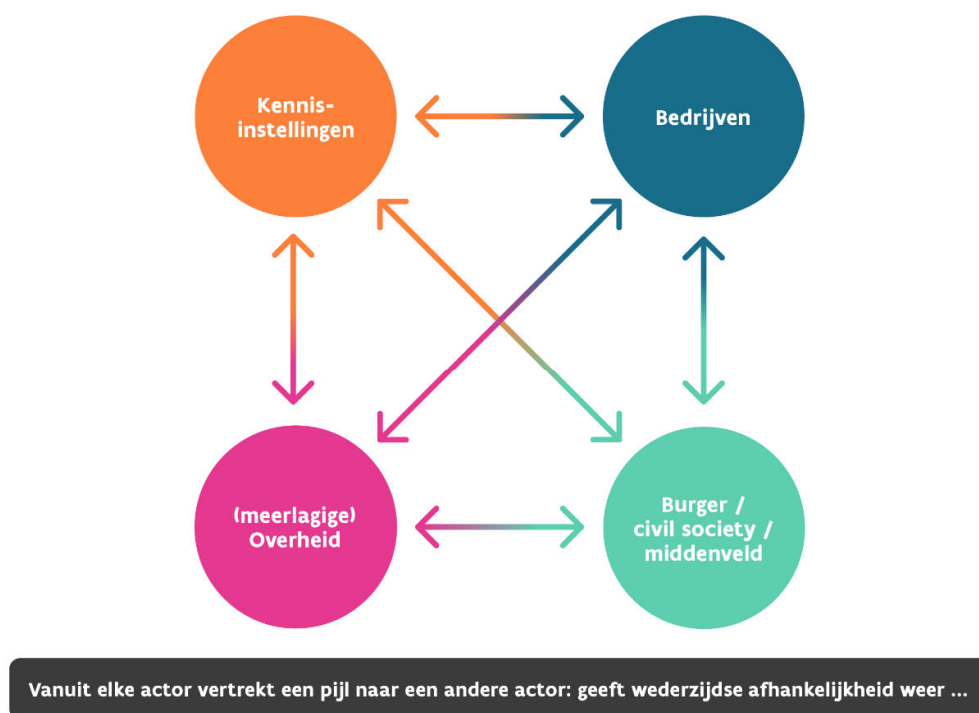
Zo een – meer toekomstbestendig – 'Quadruple Helix' model ziet innovaties juist ontstaan als een dynamisch en interactief proces tussen **vier actoren**: kennisinstellingen, bedrijven, overheden én burgers¹⁵.

In dit model heeft elke actor zijn specifieke hoedanigheden, maar wordt de klemtoon gelegd op de **onderlinge verwevenheid** tussen de actoren en hun wederzijdse afhankelijkheden.

Het zijn de verbindingen – (kennis)uitwisselingsrelaties - tussen deze actoren in een dynamisch ecosysteem die leiden tot economische en maatschappelijke innovatie.

¹⁵ Voor de toenemende rol van burgers in het innovatieproces zie ook Winickoff D.E. en Pfothenauer S.M. (2018), 'Technology governance and the innovation proces' in *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2018: Adapting to Technological and Societal disruption*, OECD Publishing, Paris.

Figuur 8 (Kennis)uitwisselingsrelaties tussen de vier actoren van het Quadruple Helix-model

Innovatie is in dit model veelal geen individueel, maar een collectief proces met veel betrokken partijen.

Een **actueel wetenschaps- en innovatiebeleid** vertrekt dan ook van de het inzicht dat het pad van een (wetenschappelijk) inzicht (inventie) naar succesvolle toepassing in de markt en/of maatschappij (innovatie) veel betrokken partijen kent en veelal **niet-lineair verloopt**, vol feedbackloops, zijpaden en onverwachte sprongen.

In een economische en maatschappelijke wereld die ingevolge digitalisering, klimaatverandering, (de)globalisering en geopolitieke verschuivingen in volle **transitie** is, moet een modern wetenschaps- en innovatiebeleid ook volop de kaart trekken van een **'transformatief wetenschaps- innovatiemodel**.

In de **OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2025**¹⁶ onder de titel *'Driving change in a shifting landscape'* breekt de Oeso-denktank dan ook een lans om de O&O&I-systemen van de Oeso-landen meer transformatief te maken en de wetenschaps- en innovatiesystemen meer te aligneren op brede maatschappelijke doelen.

D. Naar een transformatief O&O&I-beleid in Vlaanderen

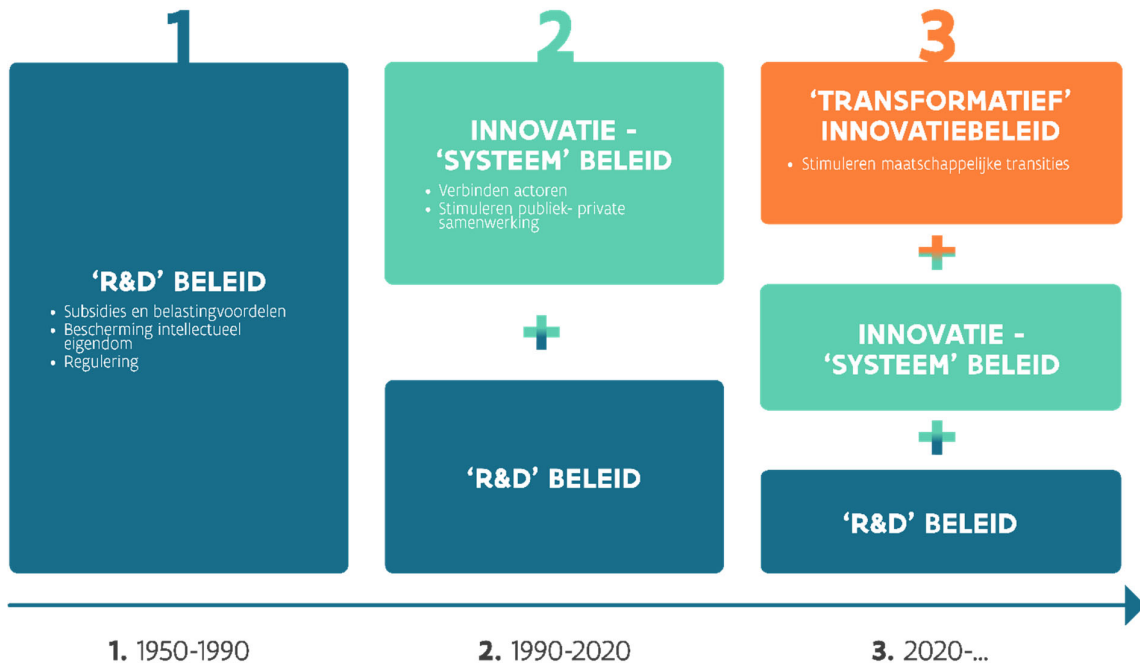
In haar advies van maart 2024 pleit de Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO) eveneens voor een 'transformatiegericht innovatiebeleid' in Vlaanderen.

Complexe maatschappelijke uitdagingen zoals klimaat, energie, demografie, biodiversiteit, geopolitiek, migratie, concurrentiekracht, inclusie, ... vereisen meer dan incrementele innovaties. Ze vragen systemisch denken en vaak ook systeemverandering in plaats van systeemoptimalisatie. Het O&O&I-beleid kan een belangrijke rol spelen om transformatieve veranderingen in technologieën, organisaties, gedragingen, ... mogelijk te maken.

¹⁶ OECD (2025) OECD STI-outlook 2025: Driving change in a shifting landscape.

Het nieuwe **beleidsparadigma van transformatieve innovatie** kan gezien worden als een **derde generatie** van innovatiebeleid.

Figuur 9 Transformatief innovatiebeleid = derde generatie: overheidsbeleid als een 'lasagne' met drie lagen

Bron: Rathenau Instituut (gebaseerd op Schot & Steinmeuller, 2018)¹⁷

In de hedendaagse innovatieliteratuur worden nu **drie generaties van innovatiebeleid** onderscheiden, waarbij elke generatie van belang blijft voor het huidige beleid. Het is een en-en verhaal, geen of-of, een soort 'lasagne' met drie lagen.

De **eerste generatie** (2de helft vorige eeuw) van beleid vertrok van de vaststelling van een '**marktfalen**'. Uitgangspunt daarbij is dat bedrijven spontaan onvoldoende zullen investeren in O&O omwille van het feit dat die investeringen moeilijk toe te eigenen zijn omwille van oversijpelings-effecten naar andere bedrijven die gratis meesurfen op de (kennis)investeringen. Daarom lag de nadruk op een 'O&O-beleid' strictu senso, waarbij bedrijven via subsidies en fiscale stimuli verleid werden toch voldoende te investeren. Ook de bescherming van intellectueel eigendom stond centraal. Dit beleid is sterk industrie- en technologiegedreven.

De **tweede generatie** innovatiebeleid – jaren '90 vorige eeuw - stelde ook een '**systeemfalen**' vast. Innovatie geschiedt niet door bedrijven op een eiland, maar in interactie met een veelheid aan actoren zoals financiers, kennisinstellingen, gebruikers en maatschappelijke organisaties opererend in een **innovatie-systeem**. Het beleid moet niet alleen subsidiëren, maar ook maximaal inzetten op het verbinden van al die actoren. De Triple Helix – interactie tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijven – kwam centraal te staan.

Recent ontwikkelde zich dus een **derde generatie** innovatiebeleid dat vertrekt van de grote complexe maatschappelijke 21ste -eeuwse uitdagingen inzake klimaat, energie, mobiliteit, voeding, gezondheid, ... en daarin een '**transitiefalen**' vaststelt.

¹⁷ Zie Rathenau Instituut, *Missiegedreven innovatiebeleid: wat, hoe en waarom*, 20 maart 2020.

Het innovatiebeleid moet daarbij inzetten op het versnellen van maatschappelijke transitie richting duurzaamheid. De focus van het innovatiebeleid wordt meer maatschappij-gedreven en doelgericht en verbreedt daarbij ook naar niet-technologische innovatie en betreft een veelheid aan actoren¹⁸

Naast de traditionele focus van het innovatiebeleid op wetenschap en innovatie komt ook nadruk te liggen op sociale, bedrijfsmodel, en infrastructuur innovatie. Het innovatiebeleid wordt daardoor meer 'horizontaal'.

En **transformatieve innovatie** kan maar plaatsvinden in interactie tussen de vier actoren in de Quadruple Helix.

In complexe transitiedomeinen zoals energie, klimaat, voeding, gezondheid, mobiliteit, circulaire economie, industrie 4.0, ... zijn immers niet alleen **technologische doorbraken en innovaties** nodig (het terrein van kennisinstellingen en bedrijven) maar ook **flankerende maatregelen** zoals nieuwe infrastructuurvoorzieningen, aangepaste regelgeving, zetten van standaarden, ... (het terrein van overheden) en last but not least, ook **maatschappelijke aanvaarding** door de leden van de samenleving en/of gedragsverandering door de burgers. Alleen door alle actoren in een co-creërende rol te vatten, verhoogt de slaagkans van het transitiepad.

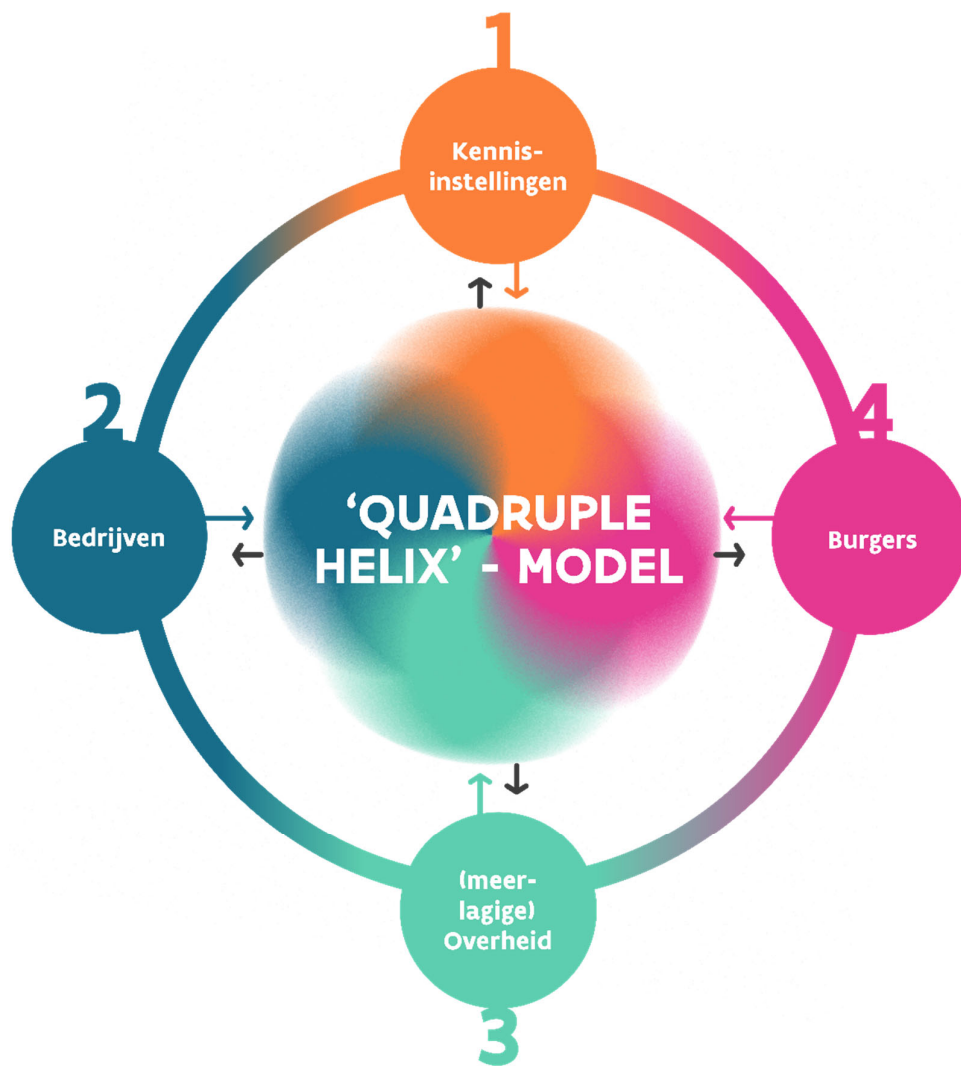
Een instrument om deze co-creatie vorm te geven is een meer **missie gedreven innovatiebeleid** waarbij **specifieke doelen** worden gezet in relatie tot een maatschappelijke uitdaging. Vervolgens wordt een **open proces** geïnitieerd dat moet leiden naar creatieve oplossingen voor de missie: uitnodigend, inspirerend en bottom up, met en tussen verschillende disciplines, actoren en sectoren¹⁹.

De **rol van de overheid** is daarbij niét die van een 'top-down' dirigent, maar een die in nauwe samenspraak met de drie andere actoren (kennisinstellingen, bedrijven en burgers) tot stand komt. Normstellend waar het moet, maar veelal **agenderend, mobiliserend en verbindend**.

¹⁸ Zie Frank W. Geels, *Transformative innovation and socio-technical transitions to address grand challenges* (p. 574-607) in Science, Research and Innovation performance of the EU 2020. A fair, green and digital Europe, European Commission, 27 mei 2020.

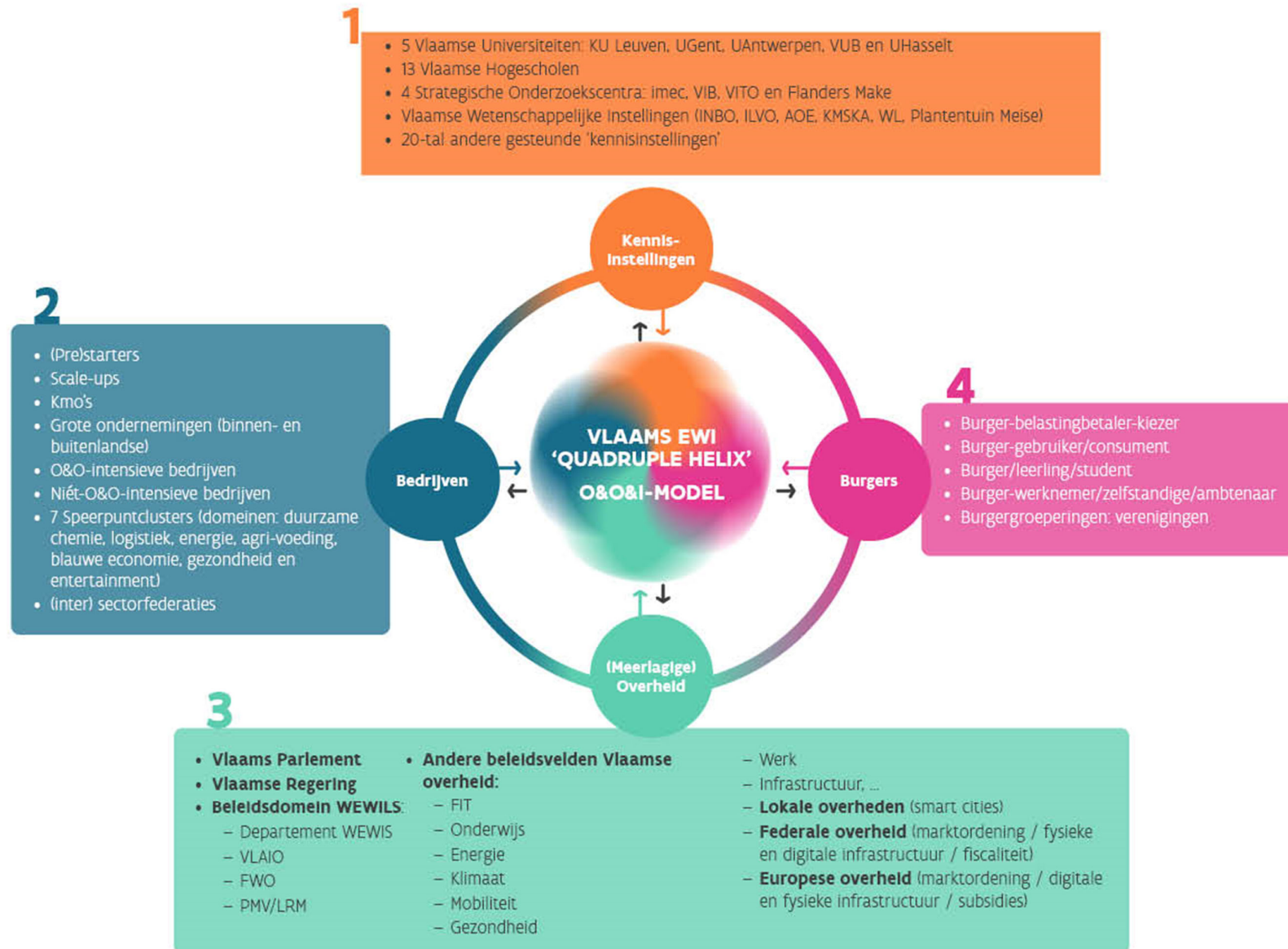
¹⁹ Zie Goetheer, A., F.A. van der Zee, M.J.L. de Heide (2018) De staat van Nederland Innovatieland 2018. Missies en 'nieuw' missiegedreven beleid. Den Haag: TNO, p. 10. Ook in Vlaanderen bepleiten de sociale partners in de schoot van de **SERV** een meer missie-gedreven innovatiebeleid in hun advies van 22 maart 2021 *'Het klavertje vijf van een missiegedreven innovatiebeleid'* en hun bijhorende rapport *'Missiegedreven innovatiebeleid. Een verkenning aan de hand van buitenlandse beleidsontwikkeling.'*

Figuur 10 Het 'Quadruple Helix'-model

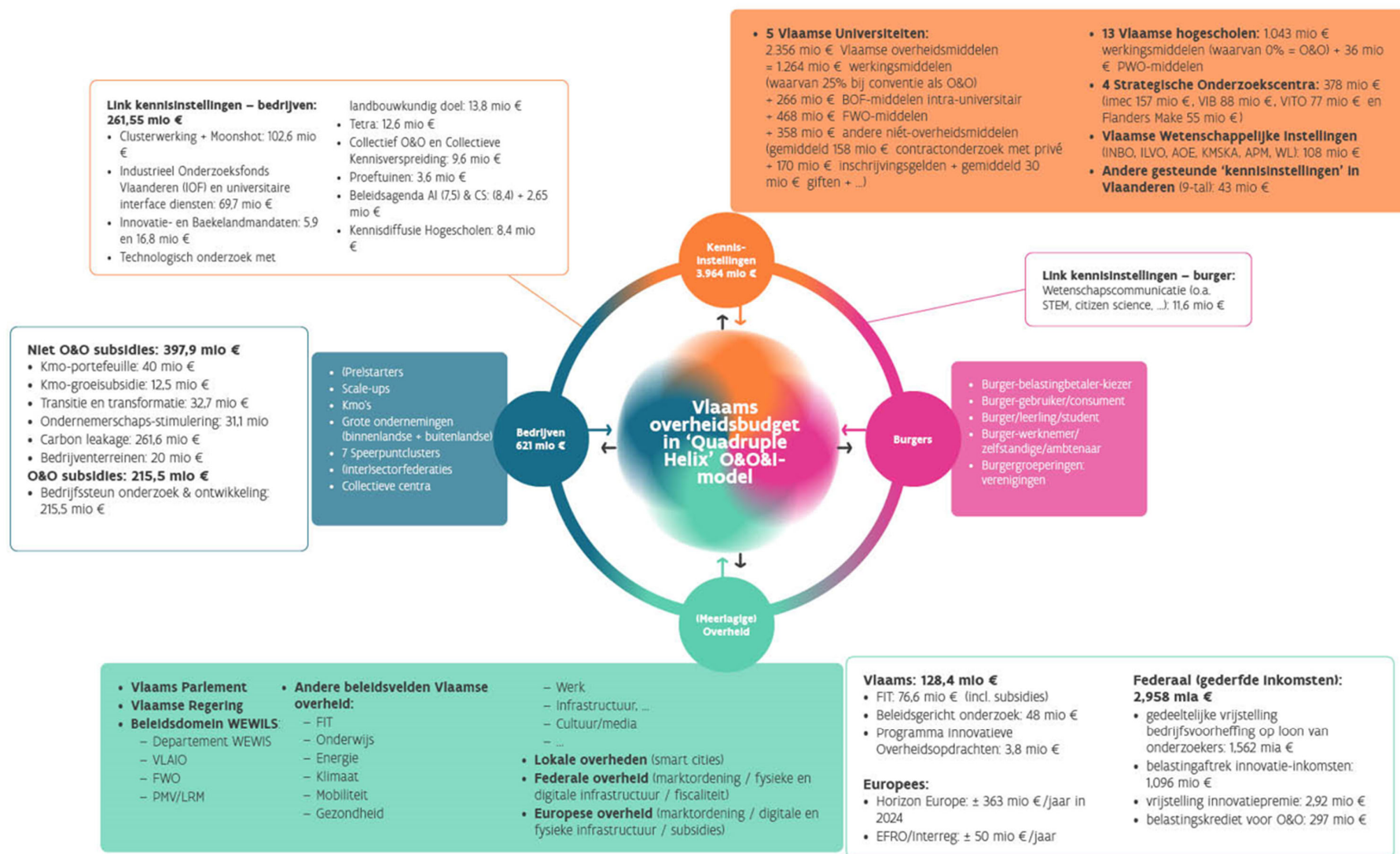
Het Departement WEWIS heeft het bovenstaande 'Quadruple Helix' model vertaald naar de Vlaamse context en de **belangrijkste spelers binnen elk van de vier actoren** geïdentificeerd die het Vlaamse onderzoeks- & ontwikkelings- & innovatiemodel (**O&O&I-model**) schragen. Figuur 11 geeft dat weer.

Figuur 11 Actoren in het Vlaamse 'Quadruple Helix' O&O&I-model

Nu we dit model hebben gedefinieerd kunnen we er ook de budgettaire stromen op enten. Om het beeld niet al te verzwaren, geven we niet alle budgetten weer, maar enkel de belangrijkste. Dat wordt weergegeven in Figuur 12.

Figuur 12 Overzicht van de belangrijkste financiële stromen binnen het Vlaams economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid in 2025 volgens het Vlaamse 'Quadruple Helix'-model: meer dan 5 miljard € Vlaamse overheidsmiddelen worden geïnvesteerd.

E. Vlaanderen wereldtop inzake O&O-bestedingen in % bbp

Zoals hoger gesteld, wordt binnen het wetenschaps- en innovatiebeleid ook steeds specifiek gefocust op de **uitgaven voor onderzoek & ontwikkeling (O&O)**. Deze uitgaven zijn onderhevig aan regionale (Pact 2020, Vizier 2030), nationale (Nationale Hervormingsplan) en Europese (Europa 2020) streefcijfers. Men spreekt van de **3% O&O-norm**. Daarmee wordt bedoeld dat de regio, het land en/of Europa er moeten naar streven drie procent van het regionale, nationale en/of Europese bruto binnenlands product te besteden aan O&O-uitgaven ²⁰.

Waar staan we vandaag? Volgens de meest recente internationaal vergelijkbare cijfers – voor het jaar 2023 – staat **Vlaanderen op 3,52%** van het regionaal bbp, België op 3,27% van het Belgisch bbp en Europa (EU-27) op 2,13% van het Europees bbp. **Met een O&O-intensiteit van 3,52% bbp positioneert Vlaanderen zich als nummer 2 in Europa**, na Zweden (met 3,64%).

In Tabel 2 zoemen we meer in detail in op de meest recente Vlaamse cijfers van deze **O&O inspanningen in Vlaanderen**: in 2023 totaliseren ze tot **12,539 miljard euro** of 3,52% van het Vlaams bbp ²¹.

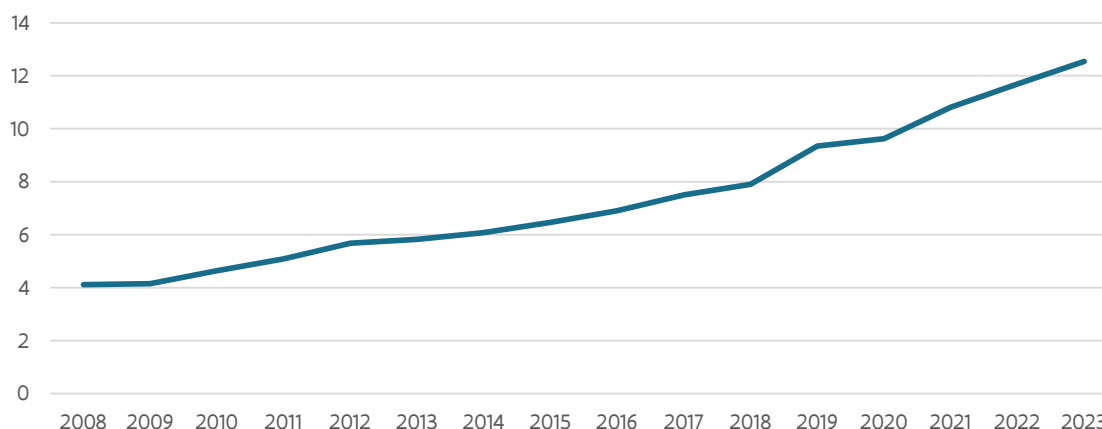
Tabel 2 GERD (Gross Expenditures on R&D) in miljoen euro (in lopende prijzen) en als percentage van het bruto binnenlands product voor het Vlaams Gewest (bbpR) (ESR2010-rekeningenstelsel)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
in miljoen euro	5,088	5,676	5,827	6,073	6,469	6,904	7,499	7,905	9,350	9,623	10,816	11,688	12,539
als % bbpR	2,33	2,53	2,55	2,59	2,68	2,76	2,89	2,93	3,35	3,56	3,61	3,47	3,52

Bron: 3% nota Ecoom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

In grafiekvorm geeft dit volgend beeld: de laatste 10 jaar is de O&O-intensiteit gestegen met bijna 1 procentpunt bbp.

Figuur 13 Evolutie van de O&O-intensiteit (in miljard euro)

Bron: 3% nota Ecoom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

²⁰ Belangrijk op te merken dat de 3%-norm gaat over *bestedingen* aan O&O. Wie deze bestedingen *financiert* (overheid of privé) is een andere vraagstelling. Zie verder bij de inleiding bij Deel 3.

²¹ Zie '3% nota', ECOOM en Departement WEWIS, juli 2025.

Deze **bruto binnenlandse uitgaven voor O&O** - internationaal de zogenaamde 'Gross Expenditures on Research and Development (GERD)' - zijn de optelsom²² van de O&O-uitgaven van vier sectoren:

- 1) bedrijven en de collectieve centra
- 2) publieke onderzoekscentra
- 3) hoger onderwijsinstellingen
- 4) instellingen zonder winstoogmerk.

In Tabel 3 worden de uitgaven voor elk van de vier O&O-sectoren weergegeven.

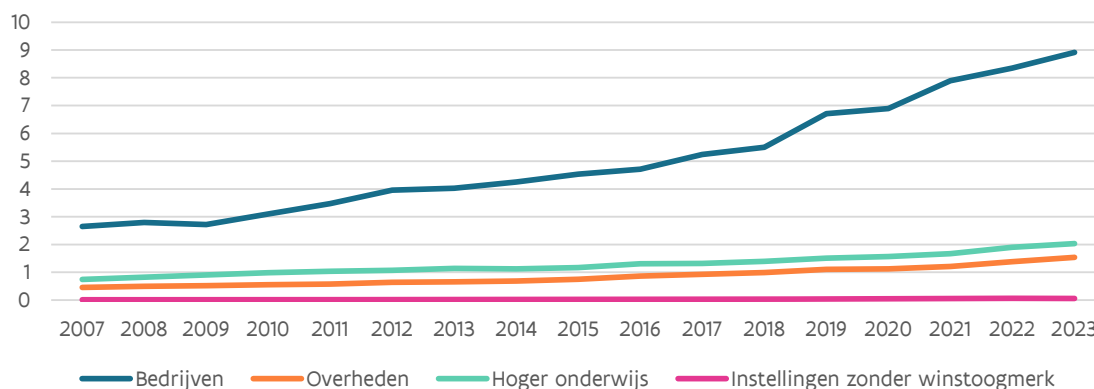
Tabel 3 GERD voor het Vlaamse Gewest in miljoen euro (in lopende prijzen)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijven	3,956	4,182	4,469	4,650	5,172	5,436	6,639	6,815	7,817	8.263	8.834
Collectieve centra²³	69	63	66	62	64	62	66	76	79	85	81
Publieke onderzoekscentra²⁴	652	684	745	859	923	989	1,104	1,119	1,208	1.380	1.535
Hoger Onderwijs	1,136	1,122	1,167	1,306	1,313	1,389	1,505	1,654	1,665	1.901	2.032
Particuliere Not for Profit Instellingen²⁵	15	22	22	27	27	29	36	49	47	59	57
GERD	5,8	6,1	6,5	6,9	7,5	7,9	9,4	9,6	10,8	11,7	12,5

Bron: 3% nota Ecom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

De stijging van de O&O-bestedingen van de bedrijven is iets sterker zoals gevisualiseerd in onderstaande figuur. 'Overheden' staat in deze figuur voor de publieke onderzoekscentra.

Figuur 14 O&O-bestedingen naar uitvoeringssector (Vlaams Gewest, 2009-2023, in miljard euro)

Bron: 3% nota Ecom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

²² De lezer vindt de respectievelijke instellingen onder de categorieën: bedrijven, collectieve centra, publieke onderzoekscentra, hoger onderwijs en particuliere not for profit instellingen in Bijlage II achteraan deze publicatie.

²³ Bedoeld worden centra zoals SIRRI, Centexbel, WTCB, ...

²⁴ Bedoeld worden centra zoals VIB, imec, VITO, Flanders Make, ILVO, VLIZ, ...

²⁵ Bedoeld worden instellingen zoals Orpheus Instituut, Von Karman Instituut, Waterstofnet, BioBaseEurope Pilot Plant, ...

De stijgende percentages in Tabel 2 (O&O-uitgaven uitgedrukt in % van het bruto binnenlands product van het Vlaams Gewest) tonen de aangehouden inspanning van zowel de Vlaamse overheid als het Vlaamse bedrijfsleven, de instellingen van hoger onderwijs als de instellingen zonder winstoogmerk om de O&O-uitgaven te verhogen. **De 3%-norm werd behaald sinds 2019.**

F. O&O in Vlaanderen: publieke versus private uitvoerings- en financieringssector

In de analyses over de O&O-uitgaven wordt steevast ook een onderscheid gemaakt tussen wie O&O activiteiten uitvoert en wie ze financiert²⁶. Op die wijze wordt de GERD enerzijds uitgesplitst per uitvoeringssector en anderzijds per financieringssector.

Vanuit het oogpunt van **welke actor O&O uitvoert**, wordt een onderscheid gemaakt tussen de BERD (Business Expenditures on R&D) en de non-BERD of dus de niet bedrijfsactoren (publieke onderzoekscentra, hoger onderwijs en de instellingen zonder winstoogmerk). Sinds 2012 is **ongeveer 70%** van de totale bruto binnenlandse uitgaven voor O&O afkomstig van de **private uitvoeringssector**.

Tabel 4 Wie voert de O&O-activiteiten uit? Het aandeel van de BERD en non-BERD in de GERD voor het Vlaams Gewest (gebaseerd op lopende prijzen).

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BERD	4,025	4,245	4,535	4,712	5,236	5,498	6,705	6,891	7,896	8,348	8,915
Non-BERD	1,803	1,828	1,934	2,192	2,263	2,407	2,645	2,732	2,920	3,340	3,624
GERDgew	5,827	6,073	6,469	6,904	7,499	7,905	9,350	9,623	10,816	11,688	12,539
BERD/GERDgew	69%	70%	70%	68%	70%	70%	72%	72%	73%	71%	71%
Non-BERD/GERDgew	31%	30%	30%	32%	30%	30%	28%	28%	27%	29%	29%

Bron: 3% nota Ecoom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

Ook vanuit het oogpunt van **wie de O&O-activiteiten financiert**, de private sector of de overheidssector, kan een opdeling worden gemaakt.

Tabel 5 toont de meest recente cijfers voor het jaar 2023²⁷.

Tabel 5 Wie financiert de O&O-activiteiten? Evolutie O&O-intensiteit Vlaanderen (ESR2010 rekeningenstelsel), meest recente cijfers (in % bbp)

	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
GERD/bbpR	2,08	2,35	2,56	2,67	2,88	3,35	3,61	3,52
GERD opgesplitst volgens financieringssector								
Private financiering / bbpR	1,54	1,77	1,95	1,99	2,15	2,55	2,80	2,71
Publieke financiering / bbpR	0,52	0,58	0,61	0,68	0,72	0,79	0,81	0,81

Bron: 3% nota Ecoom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

Uit de cijfers kan men afleiden dat **ongeveer 77** **privaat gefinancierd wordt en 23% overheid gefinancierd**. Belangrijk aandachtspunt hierbij is de **grote concentratie** van de private O&O-financiering bij een beperkt

²⁶ Zie voor details de inleiding bij deel 3 van de Speurgids.

²⁷ Zie 'Interpretatieve nota bij de 3%-nota. Totale O&O-intensiteit in Vlaanderen 2007-2017, ECOOM en Departement EWI, oktober 2019. In de nota wordt benadrukt dat onder publieke financiering - conform de richtlijnen in de Frascati Manual - enkel de directe overheidssteun wordt verstaan (subsidies) en niét de indirecte steun (fiscale voordelen; bv. vermindering bedrijfsvoorheffing). De indirecte overheidssteun voor O&O dient beschouwd te worden als eigen middelen van de ondernemingen.

aantal bedrijven in Vlaanderen²⁸, veelal onder buitenlandse controle. Belangrijk dus in het Vlaamse verankeringsdebat blijvend de nadruk te leggen op **'kennis-verankering'**. Het dynamisch **lokaal eco-systeem** van universiteiten, hogescholen, strategische onderzoekscentra en clusters speelt daarin een sleutelrol.

De grootte van de publieke versus private financiering van de O&O-activiteiten kan men ook analyseren **per grote O&O-actor**, zoals onderstaand weergegeven.

Tabel 6 Percentages private en publieke financiering voor BERD, HERD, GOVERD en PNP

	2013		2015		2017		2019		2021		2023	
	Priv.	Publ.	Priv.	Publ.	Priv.	Publ.	Priv.	Publ.	Priv.	Publ.	Priv.	Publ.
Ondernemingen	96,71	3,29	95,20	4,80	96,02	3,98	95,61	4,39	95,75	4,25	96,62	3,38
Collectieve centra	41,31	59,69	41,30	58,70	37,56	62,44	33,17	66,83	40,98	59,02	37,30	62,70
Publieke onderzoekscentra	41,43	58,57	45,00	55,00	44,95	55,05	47,54	52,46	50,57	49,43	49,94	50,06
Hoger Onderwijs instellingen	16,03	83,97	17,30	82,70	15,45	84,55	14,97	85,03	14,43	85,57	15,14	84,86
Non profit	29,10	70,90	20,50	79,50	27,71	72,29	30,65	69,35	31,65	68,35	38,13	61,87

Bron: 3% nota Ecoom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

Vergelijken we Vlaanderen met andere landen dan valt op dat onze regio gekenmerkt wordt door een **veel hoger percentage private financiering**, ook hoger dan Europese koplopers als Zweden, Finland en Duitsland.

Tabel 7 Internationale vergelijking van percentage private financiering in totale GERD in 2019

	DE*	ES	FR	IE	IT	NL	FI	SE	US*	EU 27	BE	VL
% private financiering GERD	63	52	61	78	59	65 ^b	67	70	70 ^{bdp}	64 ^e	76	77
Referentiejaar	2021	2022	2022	2021	2022	2022	2022	2021	2023	2021	2021	2023

In percentage. (b) = breuk in tijdsreeks; (d) = definitie is anders; (e) = schatting door Eurostat; (p) = provisionele waarde

Bron: OECD, Main Science and Technology Indicators. Data gedownload op 22 mei 2025. Noot: Voor ieder land wordt het laatste jaar weergegeven waarvoor er op het moment van schrijven gegevens beschikbaar zijn over het aandeel financiering vanuit private ondernemingen in het binnenland, dan wel in het buitenland. Landen van de EU zijn verplicht deze informatie aan te leveren aan Eurostat. Meer recente cijfers worden pas beschikbaar ten vroegste in de herfst van dit jaar. *: geen gegevens beschikbaar in referentiejaar over buitenlandse financiering door private ondernemingen.

Bron: 3% nota Ecoom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

Naast de **directe overheidssteun** in de vorm van subsidies kunnen overheden O&O-activiteiten van bedrijven ook **indirect**, langs fiscale weg ondersteunen. In België ligt de bevoegdheid daartoe bij de federale overheid, daar waar de directe steun een verantwoordelijkheid is van de deelgebieden.

Onderstaand wordt het **relatieve belang van beide steuntypes** weergegeven voor het meest recente jaar waarvoor data beschikbaar zijn. De tabel leert dat op een massa van 6,8 miljard euro aan O&O-uitgaven van bedrijven in Vlaanderen in 2021, de Vlaamse subsidies goed waren voor 332 miljoen euro en de federale fiscale O&O-steun in Vlaanderen voor 1.114 miljoen euro. In deel 3, hoofdstuk 12 in de Speurgids wordt dit verder geanalyseerd.

²⁸ Voor een analyse zie 'Totale O&O-intensiteit in Vlaanderen 2011-2021. 3% nota', ECOOM en Departement EWI, juni 2023, p. 26. De **top-50 ondernemingen** vertegenwoordigen meer dan de helft (52%) van de totale O&O-uitgaven in Vlaanderen. De twee belangrijkste bedrijfstakken die aan O&O doen, vormen de **chemie/farmaceutische industrie** (39%) en de **Productiehuizen/Telecom/ICT/Ingenieurs/Technische testen/O&O** (23%).

Tabel 8 Directe en indirecte overheidssteun voor O&O bij ondernemingen in Vlaanderen in 2017, 2019 en 2021 (i.e., de meest recente data over indirecte overheidssteun), in miljard euro

Financieringsbron O&O-uitgaven bedrijven	2017		2019		2021	
	Totaal	Percentage	Totaal	Percentage	Totaal	Percentage
Directe overheidssteun (Vlaamse subsidies)	0,206	3,98%	0,291	4,38%	0,332	4,25%
Indirecte overheidssteun (federale fiscale stimuli)	0,756	14,61%	1,621	24,41%	1,114	14,25%
Overige financieringsbronnen (vooral eigen financiering, financiering uit andere ondernemingen of uit private non profit)	4,211	81,41%	4,727	71,20%	6,371	81,50%
Totaal BERD in Vlaanderen	5,172	100%	6,639	100%	7,817	100%

Bron: 3% nota, ECOOM, juli 2025, p. 22

Concluderend kan men stellen dat **van elke 100 euro die een onderneming in Vlaanderen in O&O investeert, grosso modo 81 euro** door de onderneming zelf gefinancierd wordt, **14 euro** via (federale) fiscale steun geschiedt en **4 euro** (Vlaams) gesubsidieerd wordt.

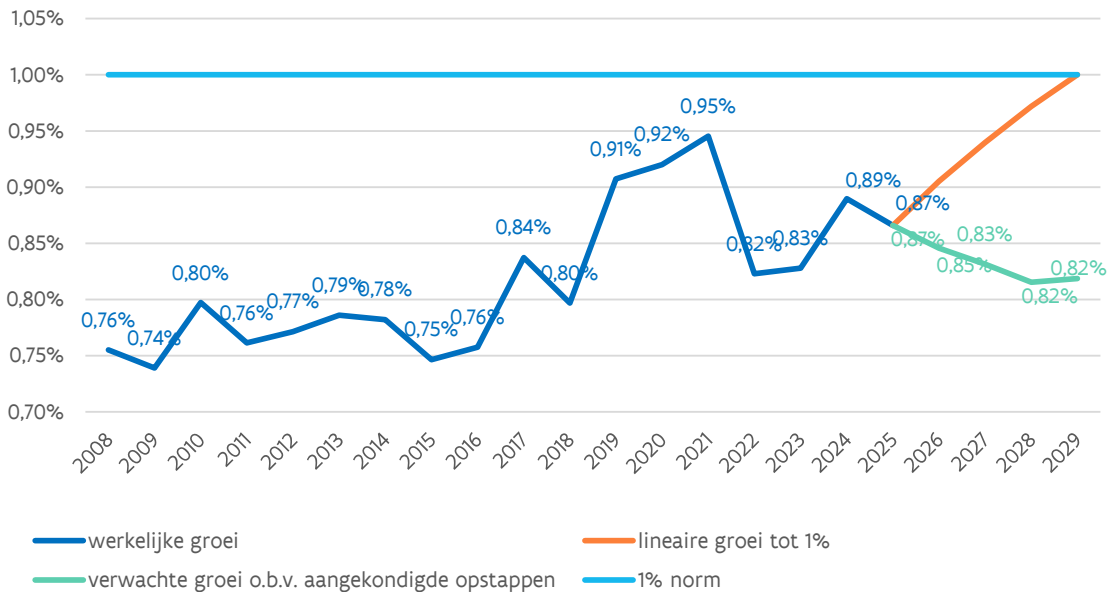
G. O&O-overheidskredieten: 'de 1%-norm'

Om aan het dataprobleem (afnemen van enquêtes om O&O-bestedingen te achterhalen, met inherente vertraging) te verhelpen heeft men, naast de BERD, internationaal nog een andere belangrijke indicator uitgewerkt: de **O&O-overheidskredieten of de GBARD (Government Budget Appropriations of R&D)**. Deze indicator moet men niet berekenen uit enquêtes bij alle O&O-actoren, maar kan men rechtstreeks aflezen uit de overheidsbegroting van de regio en/of het land. In het kader van de globale 3% O&O-norm is men zo gaan spreken van de **'1%-norm voor O&O-overheidskredieten'** en de 2%-norm voor private O&O-kredieten.

Waar positioneert Vlaanderen zich op deze norm anno 2025?

Wel, op **0,87% van het regionaal bbp**. Van 2019 tot 2021 nam het percentage toe tot 0,9%. In 2022 was er een terugval. Daarbij dient wel voor ogen gehouden dat het cijfer voor 2020 (positief) beïnvloed werd door de krimp van het bbp in 2020 (teller/noemer – effect) in gevolge de coronacrisis. Door de stijging van het bbp in 2022 zakt het weer. Vanaf 2024 worden de eenmalige investeringen in de imec pilot line (in totaal 750 miljoen euro) opgenomen en vanaf 2025 eveneens de middelen voor het Flanders Future Tech Fund (FFTF; in totaal 175 miljoen euro), beide investeringen worden gelijk gespreid tot 2029.

Figuur 15 Evolutie van O&O kredieten t.o.v. bbp en groeipad van de O&O kredieten t.o.v. bbpR naar 1%

Bron: Eigen berekening, voor meer details zie Hoofdstuk 13

Vertrekkende van de *Regionale Economische Vooruitzichten 2025-2030* valt te berekenen dat wil Vlaanderen in de volgende vier jaar, dus tegen 2029, de 1%-norm overheidskredieten O&O halen, dan dient er in de begroting 2029 bijna **1 miljard euro** meer O&O-budget voorzien te worden dan in 2025 bij begrotingsopmaak, of een **jaarlijkse budgettaire opstap van 244 miljoen euro voor de komende vier jaar** (zie oranje lijn Figuur 15). De groene lijn geeft het traject weer bij realiseren van de opstappen voorzien in het Vlaams regeerakkoord 2024-2029.

H. Naast **middelen** worden er in het Vlaams O&O-landschap natuurlijk ook **mensen** ingezet: in 2023 meer dan **70.600**. Ook die inzet wordt internationaal gemonitord. Men spreekt van het **'O&O-personeel'** van een regio en/of land. Het aantal eigen medewerkers betrokken bij interne O&O-activiteiten van de uitvoeringsactoren in het Vlaamse O&O-landschap wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 9 Totaal eigen O&O-personeel in voltijdse equivalenten

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijven	23.397	25.389	26.866	28.725	31.131	33.614	37.813	38.943	42.343	44.310	45.127
Collectieve Centra	629	745	733	561	563	564	573	695	715	693	675
Publieke Onderzoekscentra	3.832	4.141	4.212	4.486	4.767	5.241	5.372	5.652	5.946	6.296	6.588
Instellingen zonder winstoogmerk	131	241	252	269	280	279	302	427	453	558	570
Hoger Onderwijs (gemeenschap)	15.358	15.821	16.022	16.127	16.312	16.732	17.325	17.920	19.127	19.877	20.179
Hoger Onderwijs (gewest)	13.817	14.299	14.454	13.917	14.107	14.455	15.223	15.820	16.908	17.491	17.675
TOTAAL (gemeenschapsbenadering)	43.347	46.337	48.085	50.168	53.052	56.431	61.385	63.637	68.584	71.756	73.139
TOTAAL (gewestbenadering)	41.806	44.815	46.517	47.959	50.847	54.154	59.283	61.537	66.365	69.370	70.635

Bron: 3% nota Ecom (juli 2025), meest recente officiële cijfers

Uit de tabel valt af te leiden dat er een **duidelijke stijging** zit in het aantal eigen O&O-personeel, zowel bij de bedrijven, de collectieve centra, de publieke onderzoekscentra als in het hoger onderwijs. Kijken we naar de gewestbenadering²⁹, dan blijkt dat ongeveer **64%** van het O&O-personeel terug te vinden is binnen de **bedrijven**, 25% bij de instellingen voor hoger onderwijs en 9% bij de publieke onderzoekscentra.

I. Vlaanderen innovatieleider binnen de EU

In juli 2025 publiceerde de Europese Commissie de meest recente cijfers van het Regionaal Innovatie Scorebord (RIS) en van het Europees Innovatie Scoreboard (EIS)³⁰. Vlaanderen wordt daarin gekwalificeerd als “een innovatieleider” en België als “een sterke innovator”.

Het Europees Innovatie Scorebord (EIS) rangschikt de 27 EU-lidstaten en een aantal niet-EU landen volgens hun onderzoeks- en innovatieve sterkte in vier ‘prestatiegroepen’ op basis van hun prestatie t.o.v. het Europees gemiddelde:

- Innovatieleiders (groep landen met performantie >125% van het Europees gemiddelde)
- Sterke innovatoren (< 125% van het Europees gemiddelde)
- Gematigde innovatoren (tussen 70% en 100%)
- Ontluikende innovatoren (< 70% van het EU-gemiddelde)

Het Regionaal Innovatie Scorebord doet eveneens een indeling van Europese regio’s in deze vier groepen.

²⁹ Het verschil tussen de gewest- en gemeenschapsbenadering houdt verband met het al dan niet meerekenen van de O&O-activiteiten van de Vlaamse gemeenschapsinstellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In internationale vergelijkingen gaat men uit van een gewestbenadering, waarbij de voormelde activiteiten dus niet meegerekend worden.

³⁰ Zie https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/regional-innovation-scoreboard_en en https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en

Uit het **Regionaal Innovatie Scorebord** blijkt dat van de 241 geanalyseerde regio's uit 27 lidstaten (aangevuld met Noorwegen, Zwitserland, Servië en het VK) het **Vlaams Gewest** met een **31ste plaats** tot de 36 topregio's behoort die als 'innovatieleider' beschouwd mogen worden. Onderstaand wordt enkel de top-25 weergegeven.

Hiermee ziet het Vlaams Gewest de gezamenlijke inspanningen van kennisinstellingen, bedrijven en overheden beloond. Het Waals Gewest wordt gezien als een 'sterke innovator', het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is net zoals Vlaanderen een 'innovatieleider'.

Bekeken over een periode tussen 2018 en 2025 laten zowel het Vlaams Gewest (12.2%), Waals Gewest (12.3%) als Brussels Hoofdstedelijk Gewest (7,9%) een performantiestijging noteren.

Tabel 10 Top-25 Regionale Innovatieleiders in Europa

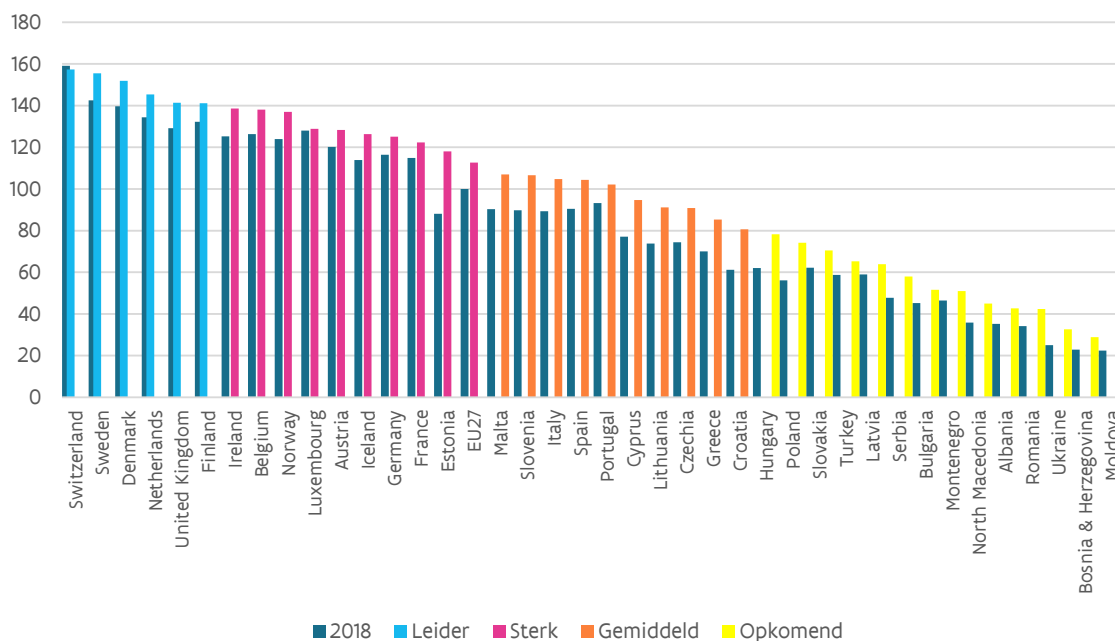
	2019	2021	2023	2025	RII2025
1	Hovedstaden (DK01)	Hovedstaden (DK01)	Hovedstaden (DK01)	Stockholm (SE11)	155.4
2	Zürich (CH04)	Stockholm (SE11)	Stockholm (SE11)	Hovedstaden (DK01)	147
3	Stockholm (SE11)	Zürich (CH04)	Helsinki-Uusimaa (FI1B)	London (UKI)	144.7
4	Nordwestschweiz (CH03)	Ticino (CH07)	Zürich (CH04)	Zürich (CH04)	144.4
5	Ticino (CH07)	Nordwestschweiz (CH03)	London (UKI)	Oberbayern (DE21)	143.1
6	Helsinki-Uusimaa (FI1B)	South East (England) (UKJ)	Midtjylland (DK04)	Ticino (CH07)	142.1
7	Noord-Holland (NL32)	Sydsverige (SE22)	Västsvrige (SE23)	South East (England) (UKJ)	141.2
8	Utrecht (NL35)	Helsinki-Uusimaa (FI1B)	Oberbayern (DE21)	Helsinki-Uusimaa (FI1B)	140.8
9	Ostschweiz (CH05)	London (UKI)	Noord-Holland (NL32)	Västsvrige (SE23)	140.3
10	Région lémanique (CH01)	Midtjylland (DK04)	Ticino (CH07)	Sydsverige (SE22)	140.1
11	Sydsverige (SE22)	Oberbayern (DE21)	South East (England) (UKJ)	Noord-Holland (NL32)	139.4
12	South East (England) (UKJ)	Ostschweiz (CH05)	Sydsverige (SE22)	Berlin (DE3)	139
13	Midtjylland (DK04)	Noord-Holland (NL32)	Utrecht (NL35)	Utrecht (NL35)	136.2
14	London (UKI)	Région lémanique (CH01)	Berlin (DE3)	Oslo og Viken (NO08)	135.8
15	Västsvrige (SE23)	Västsvrige (SE23)	Nordwestschweiz (CH03)	Midtjylland (DK04)	135.6
16	Zentralschweiz (CH06)	Utrecht (NL35)	Oslo og Viken (NO08)	Nordwestschweiz (CH03)	134.6
17	Östra Mellansverige (SE12)	Berlin (DE3)	Karlsruhe (DE12)	East (England) (UKH)	134.4
18	Berlin (DE3)	Région de BruxellesCapitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BE1)	Zuid-Holland (NL36)	Ile-de-France (FR1)	133.2
19	Zuid-Holland (NL36)	East (England) (UKH)	Ostschweiz (CH05)	Karlsruhe (DE12)	133
20	Trøndelag/ Tröndelage (NO06)	Zentralschweiz (CH06)	East (England) (UKH)	Östra Mellansverige (SE12)	132.9
21	Noord-Brabant (NL41)	Oslo og Viken (NO08)	Noord-Brabant (NL41)	Ostschweiz (CH05)	131.5
22	Oslo og Viken (NO08)	Östra Mellansverige (SE12)	Nordjylland (DK05)	South West (England) (UKK)	131.2
23	Espace Mittelland (CH02)	Trøndelag/ Tröndelage (NO06)	Östra Mellansverige (SE12)	Trøndelag/ Tröndelage (NO06)	130.7
24	Oberbayern (DE21)	Karlsruhe (DE12)	Gelderland (NL22)	Gelderland (NL22)	130.4
25	Groningen (NL11)	Zuid-Holland (NL36)	Région lémanique (CH01)	Zuid-Holland (NL36)	129.9

Bron: *Regionaal Innovatie Scorebord (RIS) 2025*

Daarnaast toont België met een 6de plaats binnen de EU-27 op het Europees Innovatie Scoreboard zich als 'sterke innovator' en behoort zo tot de Europese top. Hierbij moet België enkel Zweden, Denemarken, Nederland, Finland en Ierland voor zich laten.

Bekeken over een periode tussen 2018 en 2025 laat België een vooruitgang noteren van 11,7%.

Figuur 16 Prestaties van de Europese landen op het Europees Innovatie Scorebord (2018 (donkerblauw) & 2025 (per categorie))

Bron: Europees Innovatie Scorebord (EIS) 2025

J. De productiviteitsuitdaging voor de Vlaamse economie

De inzet van bovenvermelde O&O (overheids)middelen én mensen moet o.a. bijdragen aan het verhogen van de duurzame economische groei in Vlaanderen. Meer in het bijzonder moeten ze bijdragen tot de verhoging van de productiviteitsgroei in Vlaanderen. En daar ligt een hele uitdaging.

De Vlaamse economie kent een hoog niveau van productiviteit, maar sinds de jaren 2000 wordt een dalende productiviteitsgroei opgetekend. In alle geavanceerde economieën vertoonde de productiviteit een algemene groeivertraging sinds het begin van de jaren 2000, maar die vertraging was meer uitgesproken in ons land dan in de EU ³¹.

Bovendien is het verloop van de productiviteit binnen de economie zeer uiteenlopend. Productiviteitswinsten worden bijna volledig in de technologische grensbedrijven geboekt – 'voorlopers' - en vaak in dochterondernemingen van buitenlandse bedrijven. Zo dreigt een duale economie te ontstaan tussen de voorlopers en de achterblijvers ³².

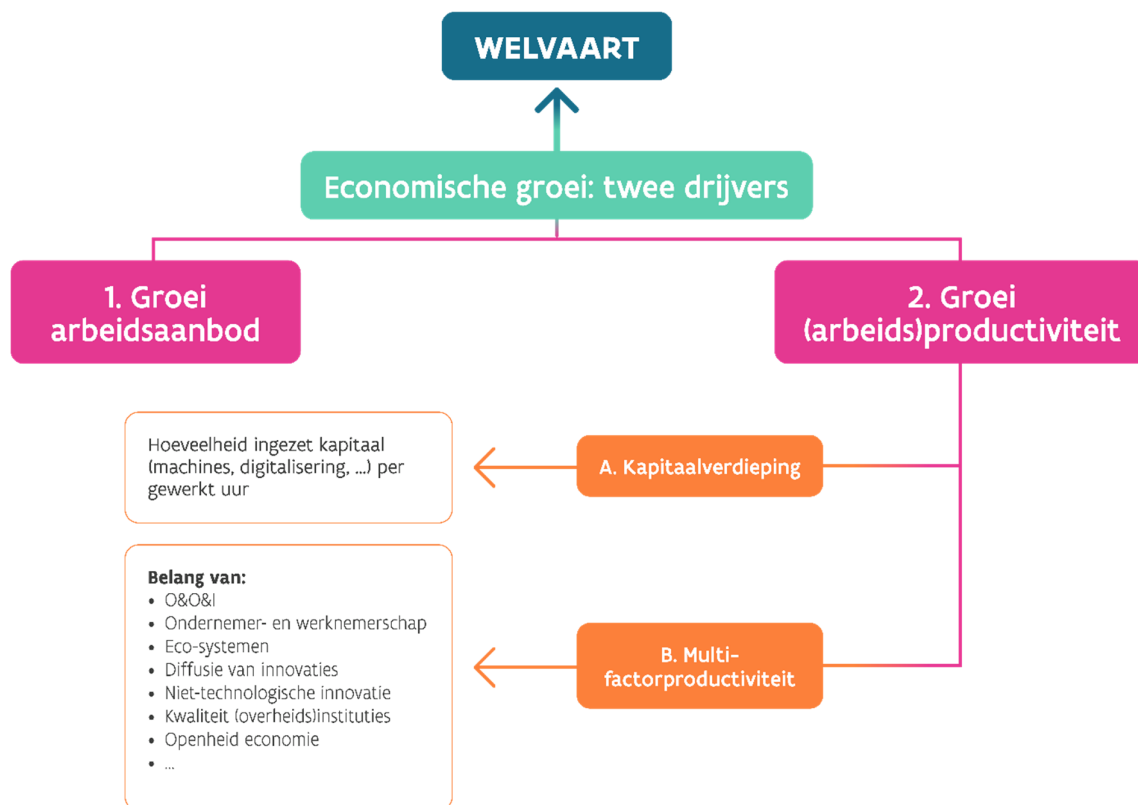
³¹ Voor een analyse zie Mulder J. en Godefroid H. (2018), 'De vertraging van de productiviteit: bevindingen en poging tot verklaring. NBB, Economisch Tijdschrift, december.

³² zie jaarverslagen Nationale Raad voor de Productiviteit: [Nationale Raad voor de Productiviteit - Onthaal](#).

Productiviteit wordt gedefinieerd als **toegevoegde waarde**³³ die gecreëerd wordt door een uur arbeid. Hoe meer toegevoegde waarde gecreëerd wordt, hoe meer inkomen dat kan verdeeld worden tussen werknemers en investeerders en hoe gemakkelijker de politieke afwegingen op het vlak van de publieke financiën³⁴.

Kort door de bocht kent economische groei – toename van het bbp per inwoner - maar **twee bronnen**.

Figuur 17 De twee drijvers van economische groei

arbeidsaanbod = aantal gewerkte uren in een economie

arbeidsproductiviteit = productievolume per gewerkt uur

De **eerste bron** is de **toename van het arbeidsaanbod**. Wanneer meer mensen werken en/of meer mensen meer uren werken, neemt de economische groei toe. We weten evenwel dat het arbeidsaanbod in Vlaanderen ingevolge demografische evoluties – ontgroening en vergrijzing – zal afnemen. Met negatieve gevolgen voor de economische groei. Dat moet ons niet beletten inspanningen te leveren om meer mensen (langer) aan het werk te krijgen, maar van deze bron zal substantiële toekomstige economische groei niet komen.

Gelukkig is er een **tweede bron** van economische groei en die heet **productiviteitsgroei**: een toename van de hoeveelheid toegevoegde waarde die geproduceerd wordt per gewerkt uur.

Productiviteitsgroei van haar kant is op zich weer afhankelijk van twee zaken: kapitaalverdieping en/of multifactorproductiviteit.

Met **kapitaalverdieping** wordt het inzetten van meer kapitaalgoederen – machines - per gewerkt uur bedoeld. Dit is logisch te begrijpen. Een magazijnier met een heftruck kan meer goederen verplaatsen dan een

³³ Toegevoegde waarde wordt als volgt gedefinieerd: het verschil tussen de waarde van de geproduceerde goederen en diensten en de waarde van de in het productieproces verbruikte goederen en diensten. Anders uitgedrukt is het de waarde die de productiefactoren arbeid en kapitaal toevoegen aan de verbruikte of intermediaire goederen en diensten.

³⁴ Idem 30.

magazijnier met blote handen. Een bediende met een PC is productiever dan een zonder. Vandaar het belang van bedrijfsinvesteringen die de kapitaalgoederenvoorraad doen toenemen.

Complexer is de **multifactorproductiviteit**: dat deel van de groei dat niet gekoppeld is aan de veranderde inzet van de factoren arbeid en kapitaal. Het begrip verwijst naar de efficiëntie waarmee inputs (arbeid en kapitaal) worden omgezet in output, zoals bijvoorbeeld toegevoegde waarde.

Factoren die in die multifactorproductiviteit een rol spelen zijn o.a. openheid naar mondiale waardeketens, zuinige maar heldere en afdwingbare regelgeving, een state of the art fysieke en digitale infrastructuur, vlotte integratie van ICT in de productieprocessen, aanwezigheid van voldoende concurrentiële prikkels en ruimte voor startups, kwaliteit van menselijk kapitaal ... én technologische en niet-technologise innovatie. Reden waarom investeringen in O&O ook de volgende jaren dienen versterkt te worden.

K. Het belang van O&O&I voor economische groei werd in 2025 ook benadrukt door de toekenning van de **Nobelprijs economie**³⁵ aan de economen Joel Mokyr, Philippe Aghion en Peter Howitt.

De Amerikaans-Israëlische economisch historicus **Joel Mokyr** van Northwestern University ontvangt de helft van de prijs voor zijn historische analyse van de voorwaarden voor aanhoudende groei door technologische vooruitgang. De andere helft wordt gedeeld door de Fransman **Philippe Aghion** van het Collège de France en de Canadees **Peter Howitt** van Brown University voor hun theorie van permanente groei door creatieve destructie. Hun werk maakt duidelijk dat economische groei niet vanzelfsprekend is, maar actief moet worden bevorderd via het juiste kader waarin **kennis(vermeerdering)** een sleutelrol speelt. De Zweedse Koninklijke Academie voor Wetenschap die de prijs uitreikt, maakte naar aanleiding van de uitreiking enkele mooie en verhelderende infographics die we hier graag duiden.

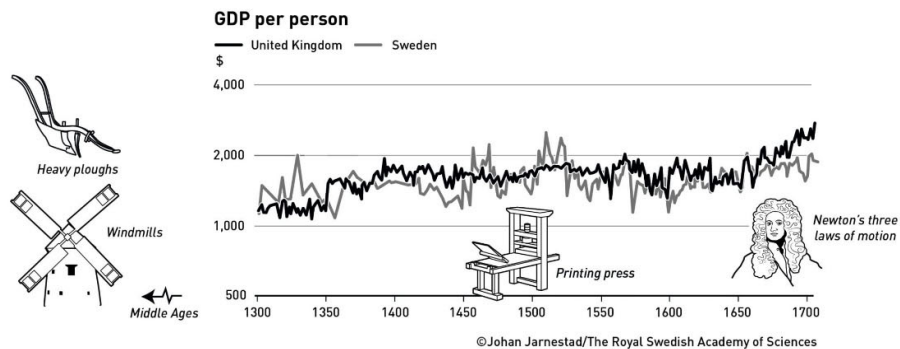
Figuur 18 Nobelprijs winnaars economie 2025

³⁵ Zie voor een heldere toelichting: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2025/press-release/> evenals Sanders, M., Stam E. en van Zanden, J.L. 'Nobelprijs economie 2025 voor creatieve destructie', MeJudice, 24 oktober 2025.

Het wordt vaak over het hoofd gezien, maar economische groei is een relatief **recent fenomeen** in de menselijke geschiedenis. Wanneer we de groei van het bruto binnenlands product (bbp) per hoofd van de bevolking op een tijd-as weergeven, dan wordt zichtbaar dat gedurende het overgrote deel van de menselijke geschiedenis **stagnatie** de regel was. De levensstandaard verhoogde al die eeuwen nauwelijks van generatie op generatie, ondanks sporadische ontdekkingen.

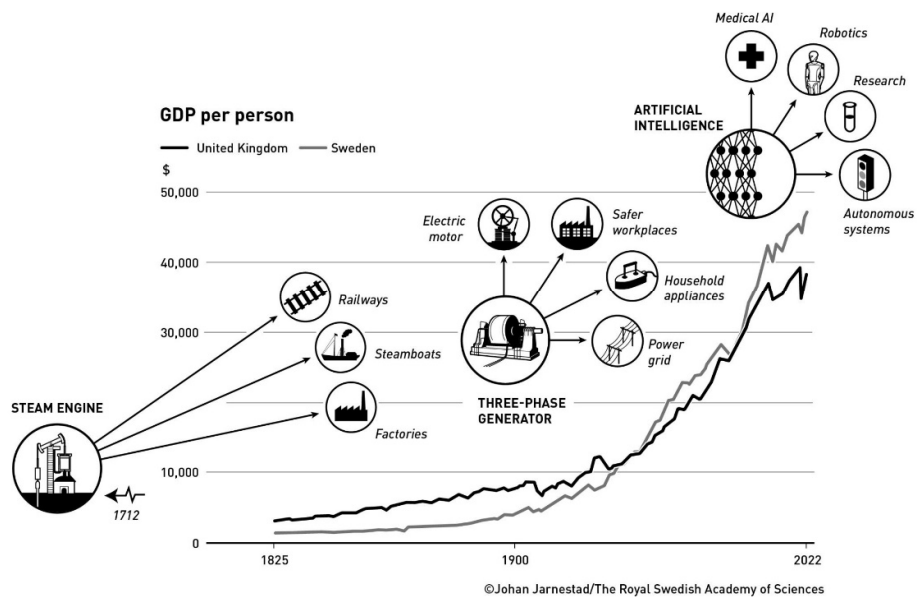
Figuur 19 Evolutie bbp doorheen de geschiedenis: tot voor de industriële revolutie was stagnatie de norm ...

Bron: © Johan Jarnestad/The Royal Swedish Academy of Sciences

Dat veranderde pas met de **industriële revolutie in de 18de eeuw**, die beginnend in Groot-Brittannië en vervolgens zich verspreidend naar andere (eerst Europese) landen, een **proces van aanhoudende groei** op gang bracht. Dat proces gaat vandaag nog steeds door en ondertussen zitten we aan de **5de industriële revolutie**, aangedreven door de combinatie van menselijke én artificiële intelligentie.

Figuur 20 ... dat veranderde pas met de industriële revolutie in de 18de-19de eeuw

Bron: © Johan Jarnestad/The Royal Swedish Academy of Sciences

Bovenstaande figuur geeft mooi de **samenloop** weer tussen wetenschappelijke doorbraken enerzijds en de groei van het bbp per hoofd van de bevolking anderzijds. Joel Mokyr kreeg de Nobelprijs precies omwille van het verklaren van dat verband tussen wetenschappelijke doorbraken en economische groei.

De beslissende doorbraak vond volgens Mokyr plaats toen **twee vormen van kennis werden gecombineerd**: praktische vaardigheidskennis of 'prescriptive knowledge' van de ambachtsman en wetenschappelijke kennis of 'propositional knowledge' van de geleerde:

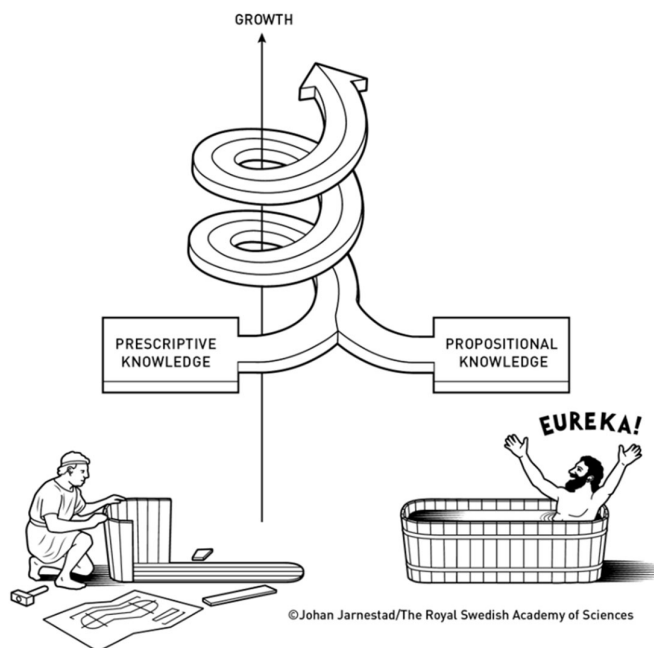
- prescriptieve kennis: praktische instructies, tekeningen, recepten, ... die beschrijven wat er nodig is om iets te laten werken;
- propositionele kennis: de systematische beschrijving van regelmatigigheden in de natuurlijke wereld.

Mokyr beschrijft dit als de overgang van simpelweg **weten dat iets werkt** naar **begrijpen waarom het werkt**. Deze combinatie maakte het mogelijk om voort te bouwen op bestaande uitvindingen en een zichzelf in standhoudend innovatieproces op gang te brengen.

Mokyr toont aan dat technologische innovatie vóór de Industriële Revolutie voornamelijk gebaseerd was op prescriptieve kennis. Mensen wisten **dát** iets werkte, maar niet waarom. Propositionele kennis, zoals in wiskunde en natuurfilosofie, werd ontwikkeld zonder verwijzing naar prescriptieve kennis, wat het moeilijk, zelfs onmogelijk, maakte om voort te bouwen op bestaande kennis.

Dankzij de Verlichting en de wetenschappelijke revolutie begonnen wetenschappers aan te dringen op nauwkeurige meetmethoden, gecontroleerde experimenten en reproduceerbaarheid van resultaten, wat leidde tot een betere terugkoppeling tussen propositionele en prescriptieve kennis.

Figuur 21 Positieve spiraal van kennisvermeerdering door de combinatie van twee soorten kennis als bron van groei

De industriële revolutie werd mogelijk door het samen komen van deze twee soorten kennis. Mokyr wijst erop dat de stoommachine pas ontworpen kon worden nadat Boyle het bestaan van gassen en het bestaan van vacuüm had geanalyseerd.

Hij legt ook een verband met **culturele** en **institutionele factoren** als **versnellers** van het proces van kennisvermeerdering. Een noodzakelijke voorwaarde voor aanhoudende economische groei is dat de samenleving open staat voor verandering. Zo benadrukt hij het sterke verband tussen de **Verlichting** van de 18de eeuw en de daaraan voorafgaande **wetenschappelijke revolutie** van de 17de eeuw en de Britse innovatiegolf die de kern vormde van de industriële revolutie. Het feit dat Europa bovendien een **concurrerend meerstaten-systeem** kende, betekende dat deze nieuwe kennis door niemand gemonopoliseerd kon worden. Daarmee legt hij ook de nadruk op het belang van de **institutionele infrastructuur** die accumulatie en verspreiding van kennis mogelijk maakt.

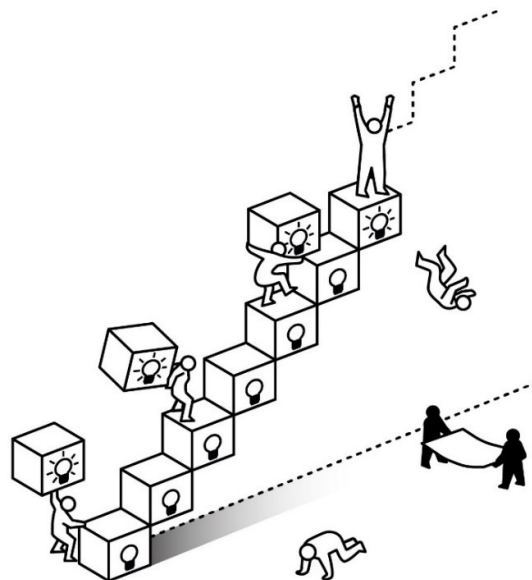
In een wereld die de-globaliseert en fragmenteert en waar tolmuren worden opgetrokken en migratie belemmerd, zijn de inzichten van Mokyr vandaag meer dan relevant. Om aanhoudende groei mogelijk te maken dienen samenlevingen open te staan voor verandering. Groei gebaseerd op technologische verandering creëert niet alleen winnaars, maar ook verliezers. Nieuwe uitvindingen (inventies) vervangen oude technologieën en kunnen bestaande structuren en werkwijzen vernietigen. Hij toonde ook aan dat dit de reden is waarom nieuwe technologie vaak op weerstand stuit van gevestigde belangengroepen die zich bedreigd voelen.

Vanuit een heel andere traditie komen de mede-winnaars van de Nobelprijs economie 2025 – de economen **Agion** en **Howitt** tot gelijkaardige inzichten.

Waar Mokyr een economisch-historische analyse brengt, werkten Agion en Howitt verder op de inzichten van de Oostenrijkse econoom **Joseph Schumpeter** en diens concept van **creatieve destructie** en plaatsden dat in een **wiskundig model van economische groei**.

In lijn met Schumpeter stellen beide economen dat de kern van economische groei een **continu proces van creatieve destructie** is. Een bedrijf met een idee voor een beter product of een efficiëntere productiemethode kan anderen overtreffen en marktleider worden. Zodra dit echter gebeurt, creëert het een prikkel voor andere bedrijven om het product of de productiemethode verder te verbeteren en zo de top van de ladder te bereiken.

Figuur 22 Economische groei is een proces van creatieve destructie: het verband tussen wetenschaps- en innovatiebeleid en het arbeidsmarktbeleid

©Johan Jarnestad/The Royal Swedish Academy of Sciences

Bron: © Johan Jarnestad/The Royal Swedish Academy of Sciences

Een vereenvoudigde beschrijving van enkele belangrijke mechanismen van het model stelt dat een economie bedrijven omvat met de beste en meest geavanceerde technologie; wanneer deze **patenten** op hun producten nemen, kunnen ze meer betaald krijgen dan hun productiekosten en zo profiteren van een **tijdelijk monopolie**. Dit zijn de bedrijven die de top van de ladder hebben bereikt. Een patent biedt bescherming tegen concurrentie, maar niet tegen een **ander bedrijf** dat een nieuwe octrooieerbare innovatie doet. Als het nieuwe product of productieproces goed genoeg is, kan het het oude overtreffen en verder de ladder beklimmen.

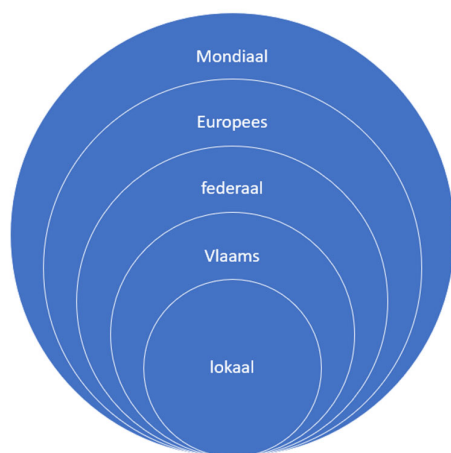
Een ander belangrijk inzicht die Agion en Howitt aanleveren is dat innovatie voortdurend **winnaars en verliezers** creëert. Dit geldt niet alleen voor bedrijven, maar ook voor hun **werknemers**. Hoge groei vereist veel creatieve vernietiging, wat betekent dat er meer banen verdwijnen en er mogelijk (tijdelijk) werkloosheid ontstaat. Daarom is het belangrijk om mensen die hierdoor getroffen worden te ondersteunen en het voor hen gemakkelijker te maken om **over te stappen naar productievere werkplekken**. Het beschermen van werknemers, maar niet van banen, bijvoorbeeld door middel van een systeem dat soms **flexicurity** wordt genoemd, kan de juiste oplossing zijn volgens de onderzoekers. Op deze wijze leggen de economen een belangrijk **verband** tussen enerzijds het **wetenschaps- en innovatiebeleid** en anderzijds het **arbeidsmarktbeleid**. In zijn academische rede³⁶ bij de aanvaarding van zijn Nobelprijs hield Philippe Agion dan ook een pleidooi voor **'rethinking capitalism'** geïnspireerd op het Deense model van flexicurity. Het nieuw gefusioneerde departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS) zal deze verbanden in Vlaanderen dan ook nog sterker dan in het verleden opzoeken.

De problematiek van creatieve destructie is ook bijzonder relevant voor de Belgische en Vlaamse beleidscontext. In haar **Jaarverslag 2025**³⁷ vestigt de Nationale Bank van België de aandacht op de gebrekkige werking het proces van creatieve destructie in ons land. België heeft, net als Europa in zijn geheel, een achterstand op het vlak van productiviteitsgroei, disruptieve innovatie en de opkomst van grote technologiebedrijven. Zo bedroeg de reële bbp-groei per gewerkt uur tussen 2000 en 2023 gemiddeld 0,6 % in België, tegenover 1 % in de EU en 1,5 % in de Verenigde Staten. Deze achterblijvende prestaties zijn volgens de Nationale Bank deels te verklaren door een **lagere bedrijfsdynamiek en arbeidsmarkt mobiliteit**, alsook door **rigiditeit op de arbeids- en productmarkten** die ondernemerschap, herstructureringen en het nemen van risico's afremt. Een sterke bescherming van werknemers en geringe loondifferentiatie beperken de snelle herbestemming van middelen naar de meest productieve bedrijven.

³⁶ Deze rede is te bekijken via deze link en een echte aanrader. Philippe Agion is immers niet alleen een topwetenschapper, maar ook een performer. 2025 prize lectures in economic sciences | Joel Mokyr, Philippe Aghion and Peter Howitt

³⁷ Nationale Bank van België, Jaarverslag 2025, pagina 130.

L. Een beleid dat inzet op het verhogen van de productiviteit en het begeleiden en omkaderen van het proces van creatieve destructie is per definitie **een multi-level governance beleid** gezien de beleidshefbomen die gunstig kunnen inwerken op de productiviteit zich op maar liefst vijf bestuurlijke niveaus bevinden: lokaal (infrastructuur, ...), Vlaams (regelgeving, infrastructuur, O&O&I ondersteuning- en subsidies, vorming menselijk kapitaal, activering, industriebeleid, ...) federaal (Belgische marktordering, fiscaliteit, sociaal vangnet, digitale infrastructuur, ...), Europees (Europese marktordering, handelsbeleid, O&O-subsidies, veiligheid en defensie, ...) en globaal (wereld marktordering, klimaatafspraken, geopolitiek, ...).

Vanuit het Vlaamse beleidsniveau bestaat de uitdaging er dan ook in vlot en proactief samen te werken met zowel het lokale als het federale en Europese beleidsniveau.

Na zes opeenvolgende staats hervormingen zijn de **deelgebieden** (gemeenschappen en gewesten) in ons land zowel intra-Belgisch als intra-Europees volwaardige spelers met autonome bevoegdheden en zijn ze verantwoordelijk voor de belangrijke productiviteitshefbomen zoals (1) vorming van **menselijk kapitaal** en talentbeleid, (2) investeringen in **fysiek kapitaal** (infrastructuur, wegen, havens, luchthavens, ...) en (3) **accumuleren van kenniskapitaal** (wetenschappelijk onderzoek en innovatie).

Naarmate deze hefbomen **gecoördineerd** ingezet worden met de federale en Europese winsten ze aan slagkracht.

Het federale niveau heeft belangrijke structurele hervormingen in gang gezet op het vlak van de **werkloosheids-, ziekte- en pensioenstelsels**. De terugkeer naar de arbeidsmarkt van langdurig werklozen en inactieven en het afremmen van vervoegd uittreden uit de arbeidsmarkt moet het arbeidsaanbod in ons land structureel verhogen.

Dat zal maar lukken indien zowel met het Vlaamse (VDAB) als met het lokale niveau (OCMW's) vlot wordt samengewerkt. De Vlaamse regering startte in 2025 alvast verschillende beleidsinitiatieven die de Vlaamse arbeidsmarkt moeten ondersteunen: de actieplannen **'Aanklappende begeleiding'**, **'Vlaanderen werkt'** en **'Duaal leren in Vlaanderen'** evenals het arbeidsmarktgericht opleidingsoffensief **'Vlaanderen Leert'**. En om de werkzaamheidskloof tussen de algemene bevolking en de personen met een arbeidshandicap te dichten³⁸

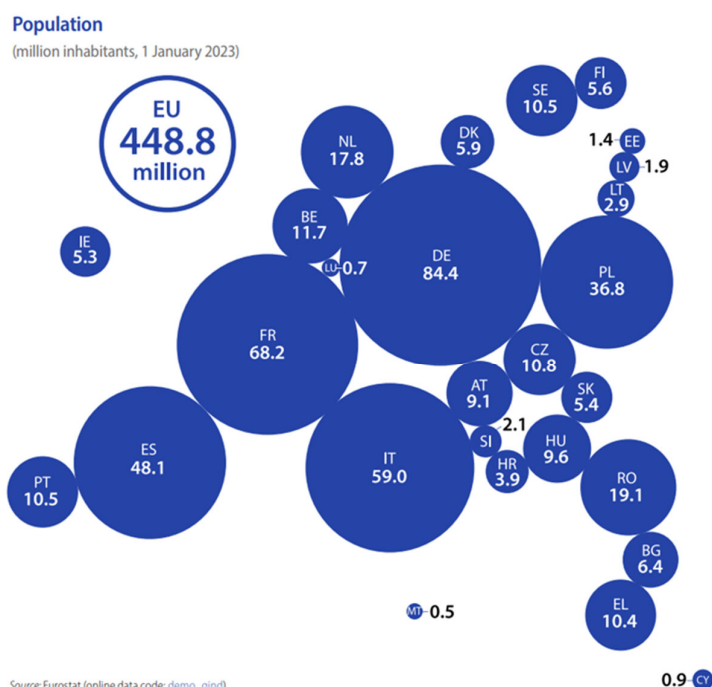
³⁸ De werkzaamheidsgraad van personen met een arbeidsbeperking staat in Vlaanderen met slechts 49,8% in fel contrast met de 76,9% werkzaamheidsgraad van de totale bevolking. (De werkzaamheidsgraad meet het gedeelte van de Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd dat werkt binnen de volledige Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-64)).

zet de Vlaamse regering volop in op het potentieel in de **sociale economie** (individueel en collectief maatwerk) en op de wisselwerking van de sociale economie met de reguliere economie.

Verder dient het federale niveau te waken over het **kostenconcurrentievermogen** van onze economie, inzonderheid wat betreft de arbeids- en energiekosten. Tenslotte moet federaal - samen met de deelgebieden - onze **overheidsfinanciën** op een houdbaar pad brengen.

In een wereld waar de geopolitieke spanningen hoog oplopen en de wereldeconomie fragmenteert, wint het Europees beleidsniveau aan belang. Met 450 miljoen inwoners tekent de **Europese Unie** voor **6% van de wereldbevolking**, maar voor **17% van het wereldwijde bbp**. De belangrijkste kaart die de Europese Unie op het wereldtoneel kan trekken is het feit dat ze andere grootmachten al dan niet toegang verleent tot de Europese eengemaakte markt van 450 miljoen koopkrachtige consumenten, het zgn. 'Brussels effect'.

Figuur 23 Europese Unie: 450 miljoen koopkrachtige inwoners

Die markt moet dan wel dringend versterkt en uitgebreid worden zoals de rapporten Draghi³⁹ *'The future of European Competitiveness'* en Letta⁴⁰ *'Much more than a market. Speed. Security. Solidarity'* bepleiten. Daartoe moeten we belemmeringen voor kapitaal, energie, diensten en telecom weggenomen worden en een **"vijfde vrijheid"** voor kennis en innovatie mogelijk worden gemaakt door het versterken van de Europese Onderzoeksruimte.

Het Draghi-rapport, dat in september 2024 werd gepubliceerd, was erop gericht de achterblijvende productiviteitswinsten en (potentiële) groei in het eurogebied en de EU ten opzichte van de Verenigde Staten aan te pakken. Er werd met name aanbevolen om (1) de innovatiekloof te dichten, (2) de afhankelijkheden van de EU te verminderen en (3) de economie koolstofvrij te maken zonder het concurrentievermogen te

³⁹ The Draghi report on EU competitiveness

⁴⁰ Rapport-Letta over de eengemaakte markt - 'Much more than a market' - VLEVA - Jouw brug tussen Vlaanderen en Europa

schaden. Als reactie op het rapport en deze drie kern aanbevelingen stelde de Commissie-von der Leyen II in januari 2025 een nieuwe routekaart voor onder de naam **'Kompas voor het concurrentievermogen'**.

Het **Werkprogramma 2026** van de Europese Commissie draagt niet toevallig de titel 'Het onafhankelijkheidsmoment van Europa' en stelt dat het *'nu zaak is dat Europa zijn eigen toekomst veiligstelt en vormgeeft. Dat het zijn burgers behoedt voor de gevolgen van klimaatverandering en onze impact op ecosystemen beperkt. Dat het voor zijn eigen defensie en veiligheid kan zorgen. Dat het greep krijgt op de technologieën en de energiebronnen waar onze economieën het straks van moeten hebben.'*

De Europese Unie investeert dan ook bijkomend in haar **veiligheid en defensie-capaciteit**. Vanaf maart 2025 ontwikkelde de Commissie het **ReArm Europe-plan** om de lidstaten te begeleiden bij het financieren van gecoördineerde herbewapening. Dit plan beoogt enerzijds de lidstaten tussen 2025 en 2028 extra budgettaire ruimte te geven door defensie-uitgaven buiten de EU-begrotingsregels te houden. Door de nationale 'ontsnappingsclausule' te activeren, kunnen de lidstaten hun uitgaven met gemiddeld 1,5 procentpunt bbp verhogen, wat tot € 650 miljard extra kan opleveren voor defensie-investeringen. Anderzijds heeft de Commissie het SAFE-instrument (Security Action for Europe) uitgewerkt om € 150 miljard aan voordelige leningen te verstrekken zodat lidstaten en partnerlanden (leden van de Europese Economische Ruimte, Oekraïne en Canada) die dat wensen kunnen investeren in de Europese defensie-industrie door middel van gezamenlijke aankopen van materieel die hoofdzakelijk voor de betrokken landen een toegevoegde economische meerwaarde hebben. Hierbij ligt de nadruk op het financieren van activiteiten op prioritaire capaciteitsgebieden. Het totale defensie- budget waarin het plan voorziet, zou aldus op € 800 miljard kunnen uitkomen. Om in te spelen op deze investeringsopportunities werd in Vlaanderen eind 2025 de **Vlaamse Innovatie- en Industriestrategie voor Veiligheid en Defensie (VISD)** uitgewerkt.

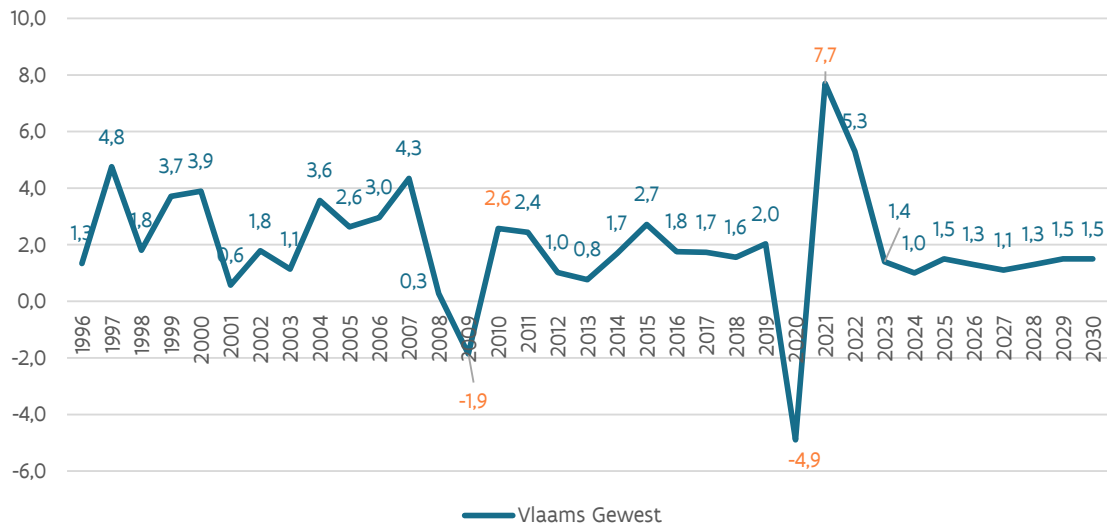
Niettegenstaande het belang van het Europese en mondiale beleidsniveau dient in een wereld waar *'economics'* meer en meer *'regio-nomics'* wordt en de natiestaten als economische actoren aan belang inboeten, het Vlaamse bestuursniveau het vertrekpunt te zijn van waaruit zowel naar beneden (lokaal) als naar boven (federaal, Europees en globaal) de noodzakelijke beleidsafstemming plaats vindt⁴¹.

M. En dat brengt ons bij de **stand van de Vlaamse economie medio 2025**. In **2020** ging de Vlaamse economie, ingevolge de coronapandemie, door extreem zwaar weer. De Vlaamse economie kende een krimp van maar liefst **-4,9% bbp**. In **2021** volgde op de diepe recessie gelukkig wel een krachtig herstel met een bbp-groei van 7,7%. De economische activiteit bereikte zijn niveau van voor de crisis.

In 2026 wordt een economische groei van 1,3% verwacht, terugvallend naar 1,1% in 2027 en oplopend naar 1,4% gemiddeld over de jaren 2028-2030.

⁴¹ Voor een pleidooi voor het strategisch linken van de Europese innovatie-agenda aan de veiligheids- en defensie agenda in een multi-governance perspectief, zie het ESIR-expertenrapport 'Towards a place-based, innovation driven strategy for Europe's security and competitiveness', december 2025.

Figuur 24 bbp in volume, reële economische groei voor het Vlaams Gewest (1996 – 2030)

Bron: Regionale Economische Vooruitzichten 2025-2030 (VSA), juli 2025

N. Naar een (eco)systeemdenkende overheid

Om de actuele uitdagingen van de Vlaamse economie te adresseren en de Vlaamse economie op een hoger structureel groeipad te brengen is een systeemaanpak nodig. De moderne economische en innovatieliteratuur analyseert de economische ontwikkeling van regio's en/of landen steeds meer vanuit een 'ecosysteem'-benadering.

Basisinzicht daarbij is dat economische groei en innovatie niet tot stand komen in een vacuüm, maar de resultante zijn van **veelvuldige interacties** tussen met elkaar verbonden **factoren én actoren** in een ecosysteem.

Zo onderscheidt Stam (2020, 2021 en 2024) ⁴² **tien sleutelementen** in het ecosysteem.

De basis van deze benadering bestaat uit het **institutioneel kader** (A) van een regio/land. Concreet gaat het over:

1. De **formele instellingen of instituties** (wet- en regelgeving, fiscaliteit, arbeidsmarktinstuties, kwaliteit van de overheid, ...),
2. De **cultuur** (waardering voor ondernemerschap in de samenleving, houding inzake risico-appetijt of integendeel risico-aversie, tolerantie voor falen, ...) en
3. De **aanwezigheid van netwerken** (bedrijfsnetwerken waarbinnen vlotte uitwisseling van kennis, arbeid en kapitaal plaats vindt versus eilanden en silo's, ...).

⁴² Stam, E., Leendertse J. en Schrijvers S., *Measure Twice, Cut Once. Entrepreneurial Ecosystem Metrics*, Utrecht School of Economics, Working Paper Series nr: 20-01, februari 2020 evenals Stam, E en van de Ven, A *Entrepreneurial ecosystem elements*, Small Business Economics, 2021 en Schrijvers, M., Stam, E. en Bosma, N. *Figuring it out: configurations of high performing entrepreneurial ecosystems in Europe*, Regional Studies, 2024, Vol. 58, N. 5.

Figuur 25 Een 'ondernemend ecosysteem' -benadering

Bron: aangepast op basis Stam, E. en Ven, A. *Entrepreneurial Ecosystem Elements, Small Business Economics, vol. 56 (2) (2020).*

Bovenop deze institutionele basis is er het belang van een **vlotte toegang tot hulpbronnen (B)** die ondernemerschap en economische groei mogelijk maken:

1. De **infrastructuur**: zowel fysieke (wegen, havens, luchthavens, waterwegen, ...) als digitale (breedbandnetwerken, 5G, ...)
2. **Vraaggerichtheid**: de potentiële markt vraag in een regio (binnenlandse en toegang tot buitenlandse markten)
3. **Intermediairen**: mate waarin ondersteunende diensten, zoals zakelijke dienstverlening (juridisch, financieel, fiscaal, IT, marketing, ...) voor bedrijven is uitgebouwd
4. **Talent**: aanwezige talentpool (kwantitatief en kwalitatief aanbod van arbeidskrachten, kenniswerkers, ...)
5. **Kennis**: toegang tot kennis via universiteiten, hogescholen, onderzoekscentra, ...
6. **Leiderschap**: succesvolle rolmodellen (economisch, sociaal, wetenschappelijk, politiek, ...)
7. **Financiering**: toegang tot (risico-) kapitaal, publiek en privaat en/of publiek-privaat

Deze tien elementen van een goed functionerend ecosysteem maken uiteindelijk productief werknemer- en ondernemerschap (C) – en dus finaal welvaart (D) - mogelijk en zijn door het **overheidsbeleid** in min of meerdere mate beïnvloedbaar.

Zo beschikt de Vlaamse overheid over **sterke agentschappen** die in een 'systemische interactie' het verschil kunnen maken en het Vlaams ecosysteem daadwerkelijk ondersteunen:

- **FWO en WEWIS** voor het voeden van de kennisbasis via fundamenteel, strategisch basis- en toegepast onderzoek bij de universiteiten, hogescholen, strategische onderzoekscentra en wetenschappelijke instellingen;
- **VLAIO** en haar netwerkpartners voor het ondersteunen van ondernemen en innoveren bij bedrijven;
- **PMV en LRM** voor de financiering;
- **FIT** voor de toegang voor bedrijven tot buitenlandse markten en het aantrekken van buitenlandse investeringen;
- **VDAB** als activerings-, loopbaan-, en dataregisseur van talent.

Omgekeerd versterkt het productief werknemer- en ondernemerschap ook het ecosysteem, zoals de terugkerende pijl in Figuur 25 aangeeft.

Het ecosysteem-denkraam biedt dus nuttige **handvaten voor overheden en stakeholders** om gezamenlijk strategisch het beleid te analyseren, de zwakke schakels te remediëren en de sterke verder uit te bouwen met het oog op een **ecosysteem-versterkend beleid**.

Dat was ook de finaliteit van zowel de **Vlaamse Brede Heroverweging van 2021** als van de **O&O&I-systeemanalyse van 2024** die op hun beurt de onderbouw leverden voor de **Vlaamse Productiviteits- en Competitiviteitsagenda (VCPA)** die minister-president Diependaele in **februari 2025** lanceerde.

Omwille van hun belang worden de drie bovenvermelde beleidsontwikkelingen kort geduid.

O. Efficiëntie en effectiviteit van de O&O&I-beleidsinstrumenten: de Vlaamse Brede Heroverweging (VBH) uit 2021

In 2021 besteedde het beleidsdomein EWI volop aandacht aan het monitoren en evalueren van het Vlaams O&O&I-beleid. Dit gebeurde in het kader van het regeringsbrede **project “Vlaamse Brede Heroverweging” (VBH)**. Daarbij werd aan alle beleidsdomeinen gevraagd hun uitgaven kritisch tegen het licht te houden en ze te onderwerpen aan o.a. een relevantie-, effectiviteits- en efficiëntietoets. De rapporten die deze oefening opleverde zijn sinds medio september 2021 publiek te raadplegen via de website van het Departement Financiën en Begroting⁴³.

Voor de inhoud van het eindrapport verwijzen we naar het rapport zelf. Hier geven we enkel de kernboodschap weer, die samengevat werd in de titel: *‘De weg naar een integrale duurzame Vlaamse productiviteitsagenda’*.

Zoals hoger geschetst (onder punt J.) staat Vlaanderen voor een grote productiviteitsuitdaging. In het VBH-rapport duidt de EWI VBH-projectgroep⁴⁴ het fundamentele belang van een gunstige productiviteitsontwikkeling voor de aanpak van **vier grote uitdagingen** waarvoor de Vlaamse economie en samenleving staan:

1. opvangen van de kosten van de vergrijzing;
2. houdbaarheid van de Belgische (en Vlaamse) overheidsfinanciën;
3. inclusieve groei (gezien de toenemende ongelijkheidsproblematiek)
4. duurzame groei (gezien de klimaatuitdaging en de ambitie van klimaatneutraliteit 2050: productiever gebruik van schaarse hulpbronnen als materialen, energie en ruimte).

Voor de oplossing van alle vier problemen dient de huidige ongunstige trend in de productiviteitsontwikkeling zo spoedig mogelijk gekeerd, en dat is mogelijk door een beleidsagenda gefocust op de verhogingen van de productiviteit.

Een dergelijke **Vlaamse productiviteitsagenda** werkt systematisch in op de determinanten die de productiviteit beïnvloeden en is beleidsdomeinoverschrijdend.

⁴³ <https://fin.vlaanderen.be/de-vlaamse-brede-heroverweging-vbh>

⁴⁴ Bestaande uit de leidend ambtenaren van de entiteiten van het Beleidsdomein EWI, de Inspectie van Financiën, een lid van VARIO, twee leden van het Departement Financiën en Begroting en twee externe experts Reinhilde Veugels (KU Leuven) en Gert Peersman (UGent).

Op basis van zowel de theoretische als empirische studies zijn een **tiental determinanten** van productiviteit(sgroei) af te lijnen:

De Vlaamse overheid heeft de beleidshefbomen die haar toelaten geïntegreerd in te spelen op de **vijf beleidsdimensies van productiviteit**:

- de 'menselijk kapitaal' dimensie⁴⁵;
- de wetenschappelijk-technologische dimensie;
- de niet-technologische dimensie;
- de infrastructurele dimensie;
- de institutionele dimensie⁴⁶.

Een productiviteitsbevorderend beleid is derhalve per definitie een **geïntegreerd en multi-level government** beleid dat over beleidsdomeinen en bestuurlijke niveaus heen (Vlaams, federaal en Europees) gecoördineerd inspeelt op alle determinanten van productiviteitsgroei.

⁴⁵ Voor het belang zie het recente OESO project 'The Human Side of Productivity'

[The human side of productivity \(EN\)](#)

⁴⁶ Het regelgevend kader waarbinnen wetenschappelijke, innovatieve en economische activiteiten plaats vinden.

P. Efficiëntie en effectiviteit van de O&O&I-beleidsinstrumenten: de 'O&O&I-systeemanalyse en uitgaventoetsing van het Vlaams beleid in het kader van productiviteit' uit 2024⁴⁷

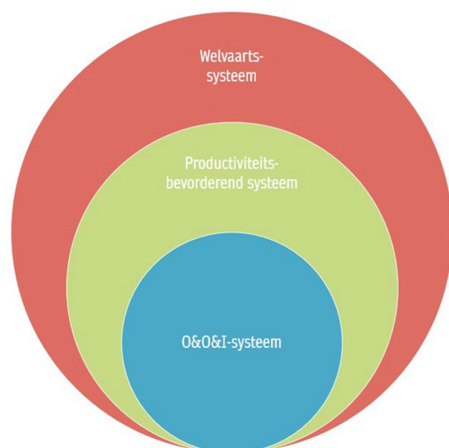
Naar aanleiding van de start van een nieuwe Vlaamse legislatuur 2024-2029 heeft het (voormalige) Departement EWI, in haar beleidsvoorbereidende rol, een **systeemanalyse** 'Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie (O&O&I) uitgevoerd, gekoppeld aan een uitgaventoetsing 'Vlaams beleid in het kader van productiviteit'.

IDEA Consult heeft deze oefening begeleid en een rapport opgesteld op basis van deskresearch en documentanalyse, data-analyse en mapping, benchlearning, diepte-interviews, focusgroepen en de inzet van een internationaal expertenpanel.

Er werd een inhoudelijk analysekader uitgewerkt waarin **drie systemen werden onderscheiden**, nl. het O&O&I-systeem, het productiviteitsbevorderend/ondersteunend systeem en het welvaartssysteem.

Deze drie systemen zijn onderscheidend te analyseren maar vertonen ook een samenhang, omdat ze in elkaar passen als matroesjka's met in de kern het O&O&I-systeem. Voor verdere duiding refereren we naar het uitgebreide rapport.

⁴⁷ Bron: [Systeemanalyse O&O&I en uitgaventoetsing van het Vlaamse beleid inzake productiviteit - 2024](#)

Het nieuwe Vlaams regeerakkoord 2024-2029 ‘*Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen*’ verwijst naar deze systeemanalyse en stelt: ‘op basis van de lopende O&O&I-systeemevaluatie bekijken we de wenselijkheid om de verschillende financieringskanalen te rationaliseren zodat daar efficiëntiewinsten uit te halen zijn.’

In de beleidsnota van **minister-president Diependaele**, tevens bevoegd voor Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management wordt eveneens verwezen naar de systeemanalyse en dit op volgende wijze:

‘(...) Daarom zet de Vlaamse Regering ook volop verder in op het stimuleren van onderzoek & ontwikkeling & innovatie en de bijdrage die O&O&I kan leveren aan de productiviteitsgroei.

Het Departement EWI rondt daartoe in het najaar van 2024 de systeemanalyse O&O&I en uitgaventoetsing ‘Vlaams beleid in het kader van productiviteit’ af. De systeemanalyse benadrukt dat een productiviteitsbeleid verder gaat dan een O&O&I-beleid en ook complementaire investeringen vraagt in onderwijs, menselijk kapitaal, (digitale) vaardigheden, levenslang leren, vlot werkende arbeidsmarkt, digitale en fysieke infrastructuur, verminderen van regeldruk, ...

*Deze systeemanalyse zal de basis vormen voor het opstarten van een strategische dialoog met alle relevante stakeholders, met het oog op het vormgeven van een **Vlaamse productiviteitsagenda** en het omkeren van de trend van haperende productiviteitsgroei. De dialoog moet leiden tot overkoepelende en/of sectorale kennis-, innovatie-, valorisatie- en vereenvoudigingsagenda’s met wederzijdse engagementen vanwege de publieke en private actoren.’*

Deze strategische dialoog is op het moment van publicatie van deze Speurgids nog steeds lopende. De dialoog zal zich ook buigen over de **tien systeemdoelen** van het Vlaams O&O&I-systeem die het managementcomité van het voormalige beleidsdomein EWI heeft geïdentificeerd en die als volgt werden omschreven:

1. Wetenschappelijke excellentie in de breedte en/of de diepte (= kenniscreatie)
2. Innovatie bevorderen (= kennisvalorisatie en –diffusie)
3. Vorming en opleiding van menselijk kapitaal (talent)
4. Europese en internationale inbedding O&O&I in Europese interne markt en onderzoeksruimte
5. Ambitieuze ondernemerschap stimuleren (financieren en begeleiden start- en scale ups) en verankeren
6. Productiviteit en economische groei verhogen en industriële en kmo-basis versterken
7. Bijdragen aan de trio-transitie: digitaal, klimaat & energie en geo-economisch
8. Interacties binnen de triple en quadruple helix faciliteren en verbondenheid samenleving verhogen (outreach, onderbouwd beleid, citizen science, ...)
9. Schokbestendigheid economie en samenleving vergroten
10. Synergie met andere beleidsdomeinen en -niveaus

Q. De Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda (VPCA) van de Vlaamse regering Diependaele: een geïntegreerd beleid⁴⁸

Zoals hoger vermeld kondigde de beleidsnota van minister-president Diependaele de vormgeving van een Vlaamse productiviteitsagenda aan.

Op 14 februari 2025 nam de Vlaamse regering de ‘Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda’ (VPCA) aan, onder de titel ‘Vlaamse Versnelling’. De vaststelling in de agenda is dat de sleutel tot een duurzame economische toekomst voor Vlaanderen ligt in het verhogen van onze productiviteit. *‘Productiviteit meet de efficiëntie waarmee we kapitaal, arbeid en grondstoffen omzetten in goederen en diensten. Hoewel het verhogen van de werkzaamheidsgraad een bekende manier is om groei te stimuleren, is het op lange termijn vooral productiviteitsgroei die de belangrijkste motor is achter toenemende welvaart en economische vooruitgang.’* zo stelt de agenda.

De VPCA onderscheidt **drie centrale werven**:

- Een gecoördineerde en versterkte inzet op vlak van economie, wetenschap, innovatie, industrie, buitenlandse (handels)zaken en digitalisering;
- Een verhoogde aandacht voor (kritische) infrastructuur die essentieel is voor economische ontwikkeling. Met name inzake mobiliteit, (haven)infrastructuur, omgevingsbeleid, circulaire economie en energie;
- Menselijk kapitaal: Het versterken van de vaardigheden en kennis van onze arbeidskrachten evenals de managementvaardigheden van ondernemers. Een aanklampend arbeidsmarktbeleid en activerend sociaal beleid zijn hierbij cruciaal.

Binnen deze drie werven werden **tien beleidshefbomen** geïdentificeerd:

De Vlaamse regering ging met de VPCA het engagement aan deze tien beleidshefbomen **geïntegreerd** in te zetten en jaarlijks te rapporteren over de voortgang van de concrete beleidsmaatregelen die binnen elke beleidshefboom werden vooropgesteld.

Maar liefst **vijf Vlaamse ministers** dragen, vanuit hun toegekende bevoegdheden, deze agenda:

- Minister-president Diependaele voor de eerste vier beleidshefbomen evenals voor de tiende
- Minister De Ridder voor de vijfde;
- Minister Brouns voor de zesde;
- Minister Depraetere (tijdelijk minister Bonte) voor de zevende;

⁴⁸ Bron: [VPCA](#)

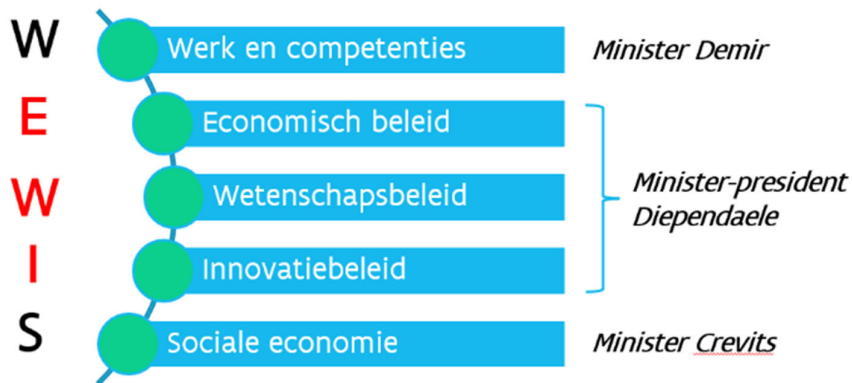
- Minister Demir voor de achtste en negende hefboom.

De tweede hefboom, die onder werf 1 valt, omhelst specifiek het beleid rond onderzoek, ontwikkeling en innovatie (O&O&I). Om mee invulling te geven aan deze hefboom werd een **steemaanpak O&O&I** opgezet, waarbij de O&O&I-stakeholders van universiteiten, hogescholen, strategische onderzoekscentra, bedrijfsfederaties en wetenschappelijke instellingen actief betrokken worden bij de onderbouwing van het beleid. Hierbij is een **centrale stuurgroep** ingericht die strategische adviezen formuleert richting het beleid.

De steemaanpak is deze legislatuur als volgt opgebouwd rond vijf trajecten:

- Centrale stuurgroep
- Traject 1: Naar grotere valorisatie van de O&O&I-investeringen in Vlaanderen
- Traject 2: Rationalisatie van de O&O&I-financieringskanalen
- Traject 3: Naar een state-of-the-art onderzoeksinfrastructuur voor O&O&I in en buiten Vlaanderen
- Traject 4: Compliance én verminderen van regeldruk en administratieve lasten voor onderzoekers
- Traject 5: Versterking van O&O&I binnen de hogescholen

R. Het belang van een zo geïntegreerd mogelijke beleidsbenadering lag ook aan de basis van de **fusie** tussen het voormalige departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) en het voormalige Departement Werk en Sociale Economie (WSE) tot het **nieuwe geïntegreerde Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS)** dat op 1 januari 2025 het levenslicht zag onder verantwoordelijkheid van drie ministers:

In de bovenvermelde Vlaamse Productiviteits- en Competitiviteitsagenda wordt het volgende gesteld: *'hoewel het verhogen van de **werkzaamheidsgraad** een bekende manier is om economische groei te stimuleren, is het op lange termijn vooral **productiviteitsgroei** die de belangrijkste motor is achter toenemende welvaart en economische vooruitgang'*.

Het verhogen van de werkzaamheidsgraad én van de productiviteit zijn precies de twee kerndoelstellingen van het nieuwe departement WEWIS.

Die doelstellingen zijn eveneens gebaseerd op de hogervermelde inzichten uit de economische wetenschap en meer bepaald uit de moderne groeitheorie waarvan het uitgangspunt is dat de groei van een regio/land bepaald wordt door *enerzijds* de bevolking die aan de slag is op de arbeidsmarkt en *anderzijds* door wat dat werkend aandeel in de bevolking dan kan produceren per hoofd.

Een infographic ontleend aan een publicatie van de Nederlandse Rabobank⁴⁹ maakt dit inzichtelijk.

Figuur 26 Factoren die de omvang van een economie bepalen: werkzaamheidsgraad en productiviteit

De Rabo-economen duiden de figuur als volgt. De potentiële groei van het bruto binnenlands product (bbp) is de maximale groei die een economie op lange termijn kan bereiken zonder sterke opwaartse prijsdruk, oftewel hoge inflatie, te veroorzaken. Deze potentiële groei valt uiteen in drie componenten: 1) arbeid, 2) kapitaal en 3) de totale factorproductiviteit (TFP).

Bij **inzet van arbeid** gaat het er niet alleen om hoeveel mensen werken, maar ook hoeveel uren de personen die werken actief zijn. De **inzet van kapitaal** omvat alle kapitaalgoederen die gemiddeld per uur worden gebruikt, variërend van bedrijfspanden, infrastructuur, machines, bedrijfswagens tot computers en software. De **TFP** geeft weer hoe efficiënt een economie haar productiemiddelen inzet en is daarmee een indicator voor de stand van de technologie in de meest brede zin van het woord. De TFP is afhankelijk van onder andere investeringen in onderwijs, innovatie, digitalisering, maar kan ook worden beïnvloed door betere managementpraktijken of vergroting van de concurrentie in een economie, waardoor inefficiënties in het productieproces afnemen.

Investeringen in onderwijs, vorming, opleiding en levenslang leren ('menselijk kapitaal') en investeringen in O&O&I ('kenniskapitaal') versterken de productiefactoren van een economie door de kwaliteit van menselijk kapitaal te verhogen en de kennisvoorraad uit te breiden. Op korte termijn wegen ze op de overheidsbegroting, maar op middellange termijn vergroten ze het **groiepotentieel** van de economie en verdienen die investeringen zich terug.

⁴⁹ Voor een recente analyse van deze terugverdieneffecten zie Van Vuuren V., Ter Weel B., Nijland H., De Jong G. 'Naar een kwantificering van de bbp-effecten van investeringen in onderwijs en onderzoek en ontwikkeling', SEO Economisch Onderzoek, november 2025.

Het verhogen van de werkzaamheidsgraad⁵⁰ in Vlaanderen tot 80% (77% in 2025) en het ombuigen van de dalende trend van productiviteitsgroei door investeringen in menselijk, fysiek, digitaal en kenniskapitaal vormen dan ook de kerndoelstellingen van het Vlaams economisch, arbeidsmarkt- en O&O&I-beleid.

S. Met de hierboven geschetste ontwikkelingen en het pleidooi voor een **systemische** benadering van het **transformatief O&O&I-beleid** met focus op **productiviteitsgroei** sluit ik af, maar niet zonder nog een woord van dank aan alle **medewerkers** aan de Speurgids Ondernemen & Innoveren 2025 en in het bijzonder aan Stefanie Maris. Door hun inbreng is het gelukt om alle informatie te bundelen en ter beschikking te stellen aan het rijke stakeholdersveld, zo kenmerkend voor het Vlaams ecosysteem.

Veel leesplezier.

Johan Hanssens
Secretaris-generaal van Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie

⁵⁰ De werkzaamheidsgraad meet het gedeelte van de Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd dat werkt binnen de volledige Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-64j).

Deel 1

**Vlaams economisch beleid:
619 miljoen euro**

Inleiding: actoren en budgetten in het Vlaams economisch beleid

Dit eerste deel bestaat uit **acht korte hoofdstukken** en heeft de ambitie de instrumenten en overheidsbudgetten van het Vlaams economisch beleid te belichten. Die van het wetenschaps- en innovatiebeleid komen aan bod in deel twee.

De beleidsinstrumenten van het economisch beleid werden ingedeeld in volgende thematische hoofdstukken:

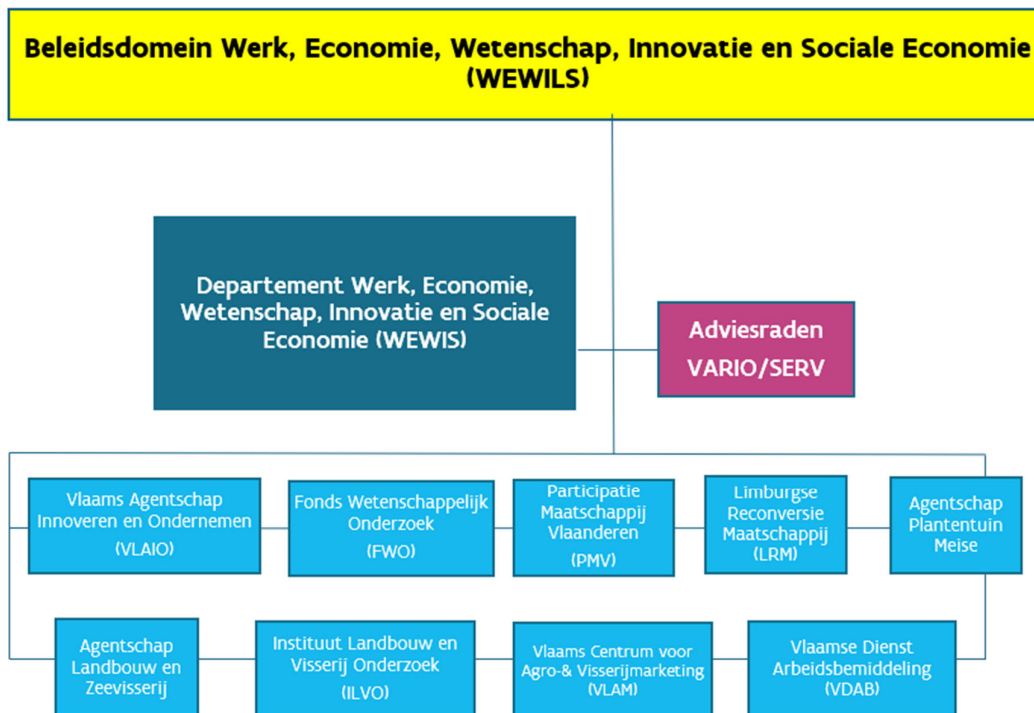
- Competitiviteit ondersteunen (hoofdstuk 1)
- Ondernemerschap bevorderen (hoofdstuk 2)
- Clusters (hoofdstuk 3)
- Omgevingsfactoren faciliteren (hoofdstuk 4)
- Internationalisering stimuleren (hoofdstuk 5)
- Duurzaamheid versterken (hoofdstuk 6)
- Transitiegedreven economisch en innovatiebeleid (hoofdstuk 7)
- Investerings via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) (hoofdstuk 8).

A. Actoren in het Vlaams economische beleid

In dit deel wordt in de eerste plaats gefocust op de instrumenten uit het beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie (WEWILS). Maar ook enkele initiatieven uit andere beleidsdomeinen die bijdragen tot het economisch beleid en die een breed doelpubliek aanspreken, worden kort toegelicht.

De organisaties uit het **beleidsdomein WEWILS** die in het economisch beleid een belangrijke rol spelen zijn terug te vinden in het organogram van het beleidsdomein WEWILS zoals weergegeven in Figuur 27.

Figuur 27 Organogram beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie

Het beleidsdomein is logisch gestructureerd in functie van de verschillende doelgroepen:

- het Departement WEWIS
- de adviesraden VARIO en SERV
- het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO)
- het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen (FWO)
- de Participatie Maatschappij Vlaanderen (PMV)
- de Limburgse Investeringsmaatschappij (LRM)
- Agentschap Plantentuin Meise
- het Agentschap Landbouw en Zeevisserij
- het Instituut voor Landbouw en Visserij Onderzoek (ILVO)
- Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM)
- Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding (VDAB)

De minister bevoegd voor economie, wetenschap en innovatie heeft **in het begrotingsjaar 2025 een budget van 2,4 miljard euro** aan beleidskredieten ter beschikking, waarvan 1,8 miljard euro voor het O&O&I-beleid en 0,6 miljard euro voor het economisch beleid.

B. Wie vervult nu welke rol binnen het beleidsdomein WEWILS?

a. Het **Departement WEWIS**⁵¹ staat allereerst in voor de **beleidsvoorbereiding, -monitoring, -evaluatie en -rapportering** van het gehele economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid. Daartoe behoort ook de beleidsvoorbereiding in het kader van de **Europese** eengemaakte markt en de Europese onderzoeksruimte.

Het departement is verantwoordelijk voor het wetenschapsbeleid. Daartoe financiert ze het **fundamenteel wetenschappelijk onderzoek** via een dotatie aan het FWO.

Daarnaast stimuleert het departement enerzijds het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten via de financiering van de **Bijzondere Onderzoeksfondsen** en anderzijds de tech transfer en valorisatie van onderzoek binnen de associaties via de financiering van de **Industriële Onderzoeksfondsen** en de **Interfacediensten** bij de associaties van universiteiten en hogescholen.

Het departement financiert eveneens de **vier Vlaamse strategische onderzoeksinstituten** (imec, VIB, VITO en Flanders Make), **vijf 'kennisinstellingen'** (Plantentuin Meise, Vlaams Instituut voor de Zee, Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschap en Kunsten en Alamire Foundation) en **vier instellingen voor post-initieel onderwijs** (Mlerick Business School, Antwerp Management School, het Instituut voor Tropische Geneeskunde en het Orpheus Instituut).

Het departement is daarnaast verantwoordelijk voor het beleid inzake **wetenschapspopularisering en -communicatie** dat ze uitrolt samen met vele partners op het terrein.

b. Op 1 januari 2016 werd het **Agentschap voor Innoveren & Ondernemen (VLAIO)**⁵² boven de doopvont gehouden. Het VLAIO is voortaan hét **aanspreekpunt van de Vlaamse overheid voor alle ondernemers** in Vlaanderen. VLAIO stimuleert en ondersteunt innovatie en ondernemerschap en draagt bij tot een gunstig ondernemersklimaat. VLAIO legt de focus op:

- het stimuleren van **groei en innovatie**: door ondernemingen financieel te ondersteunen via subsidies om te kunnen groeien, transformeren of innoveren;
- het bevorderen van **ondernemerschap**: dit in samenwerking met partners die KMO's kunnen begeleiden van (pre)start over groei tot overname. Ook netwerking gericht op groeibedrijven wordt ondersteund;
- het ondersteunen van **clusters**: organisaties die samenwerking en dynamiek op gang brengen binnen een groep van ondernemingen en kennisinstellingen worden gesteund;
- het bevorderen van **omgevingsfactoren**: zo wordt o.a. de ontwikkeling van bedrijventerreinen en het voorzien van adequate bedrijfshuisvesting gefaciliteerd.

c. **PMV** is een doe- en durfbedrijf van de Vlaamse overheid dat beloftevolle **ondernemingen financiert met kapitaal, leningen en waarborgen**. Dit van bij de prille start tot en met de groei en internationalisering.

d. De **LRM** is een investeringsmaatschappij van de Vlaamse overheid die **economische groei in Limburg** ontgint en stimuleert. LRM richt zich tot alle sectoren en bedrijven, van starter over groeiende KMO tot grote onderneming.

e. Het **Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO)** is een belangrijke actor in het wetenschapsbeleid en komt aan bod in deel twee van de Speurgids.

f. Het **Agentschap Landbouw en Zeevisserij** stippelt samen met het departement het beleid uit rond land- en tuinbouw, zeevisserij en platteland. Het agentschap voert dit beleid uit, controleert en evalueert het. Daarvoor werkt het agentschap ook samen met het **Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO)**, het **Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM)** en de Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV).

⁵¹ Zie Jaarondernemingsplan 2025 van het Departement WEWIS.

⁵² Zie Jaarondernemingsplan 2025 VLAIO.

g. Op 10 juni 2016 besliste de Vlaamse Regering principiële tot het opstarten van **de Vlaamse adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO)**. De Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie (VRWI) hield op te bestaan eind 2016. Haar rol werd ten dele overgenomen door de VARIO ⁵³.

h. De **Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV)** is hét overlegorgaan van de Vlaamse werkgevers- en werknemersorganisaties. Daarnaast functioneert de SERV als strategische adviesraad (SAR) voor materies die nauw verband houden met het sociaaleconomisch overleg: werk en sociale economie, economie, energie, algemeen regeringsbeleid.

Vanuit de andere beleidsdomeinen dragen de volgende agentschappen bij tot het economisch beleid: Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen (FIT) vanuit het beleidsdomein Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie evenals de Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG) vanuit het beleidsdomein Omgeving.

C. Budgetten binnen het Vlaams economisch beleid

In Tabel 11 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste budgettaire maatregelen binnen het Vlaams economisch beleid. Ze worden weergegeven in volgorde van de zeven hoofdstukken die verder volgen.

Zoals te zien lopen de middelen voor het economisch beleid op tot 619 miljoen euro.

Dit zijn de belangrijkste instrumenten in 2025:

- Ondernemerschapsbevordering: 87 miljoen euro
- Flanders Investment and Trade: 65 miljoen euro
- KMO-portefeuille: 40 miljoen euro
- Transitie en Transformatie⁵⁴: 33,76 miljoen euro
- Subsidies bedrijventerreinen: 20 miljoen euro

⁵³ Leden VARIO: Zie website: <http://www.vario.be/nl>

⁵⁴ Deze basisallocatie werd ingevoerd bij de begrotingsopmaak 2025 en groepeerd de vroegere basisallocaties Strategische Transformatiesteun en de Ecologiesteun. Bij de BO 2025 werd op de vroegere Strategische Transformatiesteun 20 miljoen euro bespaard.

Tabel 11 Overzicht van de belangrijkste budgettaire maatregelen voor het economisch beleid voor 2018 tot 2024 na begrotingsaanpassing, en begrotingsopmaak 2025 (in miljoen euro)

Maatregel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025BO
1. Competitiviteit van ondernemingen stimuleren (zie hoofdstuk 1)	111,75	120,75	84,25	84,25	76,75	76,75	76,75	61,54
Kmo-portefeuille	53,00	62,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00
Strategische Transformatiesteun (STS) ⁵⁵	43,00	43,00	28,00	28,00	20,50	20,50	20,50	0
Kmo-groeisubsidie	11,00	11,00	12,50	12,50	12,50	12,5	12,50	12,5
Schaalklaar (subsidie voor jonge innovatieve startende bedrijven)								5,25
Screen Flanders (steun aan audiovisuele sector)	4,50	4,50	3,50	3,50	3,50	3,50	3,5	3,5
Vergoeding aan het Vlaams Audiovisueel Fonds voor taken i.k.v. Screen Flanders	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,29
2. Het ondernemerschap bevorderen (zie hoofdstuk 2)	31,87	22,32	27,88	105,18	80,86	91,57	85,42	86,72
Initiatieven ter bevordering van het ondernemerschap (financiering partnerorganisaties + dienstverleners i.k.v. bestek ondernemerschap)	26,15	22,32	27,18	30,18	30,16	30,16	30,685	31,06
Handelskernversterking in gemeente						10		
Project ondernemingsvriendelijke gemeente				0,00	1,22			
Innovatieve starterssteun (steunbedrag + begeleiding door VLAIO bedrijfsadviseur)				0,00	2,00	2,00	3,50	3,50
Overheidsopdrachten in functie van continuering beleidsgericht onderzoek inclusief opdrachten en samenwerkingsovereenkomsten met de POM's	0,50	0,00	0,70	0,70	0,50	0,70	0,50	0,50
Onderzoeken ter ondersteuning van het beleid inzake toegang tot financiering en/of ondernemerschapsbevordering (studies, ...)	0,50	0,00				0,00	0,90	0,90
Ondernemerschapstrajecten Syntra			0,00	55,25	45,30	47,08	48,23	49,15
Toegewezen projecten aan Syntra			0,00	2,72	1,66	1,60	1,61	1,61
Innovatie en projecten Syntra			0,00	16,33	0,03	0,03		

⁵⁵ Deze basisallocatie werd bij de begrotingsopmaak 2025 gegroepeerd met de vroegere basisallocaties ecologiesteun tot "Transitie en Transformatie".

Maatregel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025BO
3. De omgevingsfactoren faciliteren (zie hoofdstuk 4)	23,07	37,14	36,32	32,24	21,05	22,65	22,14	22,07
Uitgaven voor de aanleg van bedrijventerreinen en voor de heringebruikname van industriële sites	20,00	25,00	14,28	19,03	19,03	20,05	20,05	20,05
Sanering en herontwikkeling Ford-site (via steun aan De Scheepvaart)	0,74	7,54	0,12	0,10				
Projecten in het kader van gebiedsgerichte partnerschappen en/of het Vlaams ruimtelijk-economisch beleid	2,00	2,00	1,60	1,60	2,00		2,00	2,00
Steun aan De Scheepvaart in kader van sanering en herontwikkeling Ford-site	0,22	2,53	20,24	11,49		2,59		
Beheer researchpark Zellik	0,11	0,06	0,08	0,02	0,02	0,02	0,09	0,02
4. Internationalisering van de Vlaamse economie bevorderen (zie hoofdstuk 5)	54,63	54,08	57,40	57,75	57,23	84,02	63,99	65,38
Werkingskredieten Flanders Investment and Trade (FIT)	41,57	42,52	45,01	45,83	46,59	64,33	52,60	54,00
Subsidies ter bevordering van internationaal ondernemen	13,06	11,56	12,38	11,92	10,64	19,69	11,39	11,38
5. Duurzaamheid van de Vlaamse economie bevorderen (zie hoofdstuk 6)	52,60	65,43	118,07	163,82	114,87	231,26	279,44	301,40
Compensatie voor indirecte emissiekosten (carbon leakage) van energie-intensieve bedrijfstakken	32,40	35,99	92,79	140,24	80,91	172,56	250,23	261,59
Contracts for difference (subsidie voor investeringen in grootschalige boilers en warmtepompen door industriële vestingen)								7,00
Ecologiesteun (20% wordt beschouwd als O&O; opgenomen in deel 2) ⁵⁶	20,06	20,15	20,15	20,95	22,63	48,61	26,61	
Transitie en Transformatie ⁵⁷ (20% van ecologiesteun wordt beschouwd als O&O, opgenomen in deel 2)								32,71
CCS (CARBON CAPTURE & STORAGE) BACKBONE	0,00	0,00	5,00	2,50	2,50	2,50		
Terugstorting naar klimaatfonds (i.k.v. CCS/CCU)							2,50	2,50
CCS/CCU projecten					7,50	7,50		
Overdrachten aan VITO – Strategische ecologieprojecten	0,10	0,10	0,10	0,10	1,30	0,10	0,10	0,10
OVAM – Vlaanderen Circulair	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04			

⁵⁶ Deze basisallocatie werd bij de begrotingsopmaak 2025 gegroepeerd met de vroegere basisallocaties Strategische Transformatiesteun tot 'Transitie en Transformatie'.

⁵⁷ Deze basisallocatie werd ingevoerd bij de begrotingsopmaak 2025 en groepeerde de vroegere basisallocaties Strategische Transformatiesteun en de Ecologiesteun.

Maatregel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025BO
6. Investerings in Vlaanderen via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (zie hoofdstuk 8)	7,28	6,27	6,44	24,50	6,49	33,30	18,30	18,30
Vlaamse cofinanciering voor EFRO-projecten	7,14	5,37	6,30	24,50	6,49	33,30	18,30	18,30
Vlaamse cofinanciering voor EFRO-projecten (Technische bijstand EFRO – VI en EFRO - INTEREG) - eenmalig								
Storting aan FIT ter uitvoering van EFRO-project	0,14	0,90	0,14					
7. Budgettaire opstappen	2,60	0,00	0,00				0,00	0,00
<i>Provisie opstap economie en innovatie (recurrente opstap van 195 miljoen euro in 2017)</i>	<i>2,60</i>	0,00	0,00					
8. Ondersteunende en facilitaire activiteiten	12,79	15,75	6,12	6,97	8,90	8,32	8,39	8,40
Beleidsgerelateerde werkingsuitgaven van het Agentschap Innoveren en Ondernemen	4,61	5,85						
Beheersvergoedingen aan derden voor verschillende maatregelen	2,08	3,00	2,82	2,82	3,64	3,83	3,89	3,91
Allerlei werkingsuitgaven voor het economisch ondersteuningsbeleid	1,95	5,18	1,87	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25
E-loket	3,82	0,97	1,13	1,89	3,01	2,24	2,24	2,24
Validata	0,00	0,25	0,30					
Studiebeurzen universiteiten en hogescholen	0,32	0,00						
Herlocatiesteun	0,000	0,50						
9. Openbare werken	14,03	10,34	10,19	10,19	10,19	10,00	10,00	10,00
Hinderpremie (vanaf juli 2017)	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00
Rentetoeelagen als gevolg van hinder door openbare werken (uitdovend, nieuwe Hinderpremie in voege per juli 2017)	3,24	0,20	0,10	0,10	0,10			
Inkomenscompensatie als gevolg van hinder door openbare werken	0,79	0,14	0,09	0,09	0,09			
10. Financieringsinstrumenten	42,12	44,04	52,69	65,56	61,61	65,11	47,18	45,52
Uitgaven voor de verliesfinanciering waarborgregeling van PMV	14,26	16,56	15,94	21,58	16,52	17,21	4,66	6,51
Netto verliesfinanciering van de NV Waarborgbeheer	9,90	10,29	17,98	24,00	19,25	20,05	17,66	17,66
Subsidie aan Limburg Sterk Merk (LSM) vanuit winstuitkering LRM	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	5,00	0,00
Fiscale minderinkomsten federale overheid in het kader van de winwinlening (artikel 132 decreet)	5,58	4,57	6,10	7,26	8,32	10,45	12,42	13,98

Maatregel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025BO
Beheervergoeding Waarborgregeling	2,20	2,23	2,24	2,28	2,35	2,42	2,47	2,39
Totaal	352,73	376,11	399,35	563,04	437,96	872,05	615,61	619,32

Hoofdstuk 1

Competitiviteit van ondernemingen ondersteunen

Instrumenten binnen het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO)⁵⁸

1.1 Strategische Transformatiesteun⁵⁹

Strategische transformatiesteun maakt opleidings- en investeringssteun mogelijk voor internationaal gerichte ondernemingen die een transformatie met een sterk innovatief en duurzaam karakter doormaken.

Deze steun is de opvolger van de strategische steunmaatregel die liep tot en met 31 december 2021. De bijgestuurde versie is vanaf 1 januari 2022 van kracht, en verlegt bepaalde accenten. In de gewijzigde beoordeling staan innovatie, internationale economische competitiviteit, kennisdisseminatie en aandacht voor verduurzaming centraal.

In 2024 werden voor een totaalbedrag van 12,216 miljoen euro dossiers goedgekeurd, zie Tabel 12. Bij begrotingsopmaak 2025 werd een budget van 20,5 miljoen euro voorzien.

Tabel 12 Strategische Transformatiesteun volgens grote verdeling (2024)

Ondernemingsgrootte	procentueel	Steunbedrag in miljoen euro
KO	40,9	5,000
MO	14,6	1,789
GO	44,4	5,427
Totaal	100	12,216

⁵⁸ Voor details wordt verwezen naar het Jaarverslag 2024 van het Agentschap Innoveren en Ondernemen en het 'Fonds voor Flankerend Economisch en Innovatiebeleid'.

⁵⁹ Transitie en Transformatie werd ingevoerd bij de begrotingsopmaak 2025 en groepeerd de vroegere basisallocaties Strategische Transformatiesteun en de Ecologiesteun. Bij de BO 2025 werd op de vroegere Strategische Transformatiesteun 20 miljoen euro bespaard.

1.2 Kmo-portefeuille

De kmo-portefeuille bestaat sinds 2009. Via de online kmo-portefeuille kunnen kmo's en beoefenaars van vrije beroepen, met steun van de Vlaamse overheid, diensten inkopen die het ondernemerschap bevorderen.

Vanaf 1 december 2019 werd het subsidiepercentage verminderd van 40% naar 30% voor kleine ondernemingen en van 30% naar 20% voor middelgrote ondernemingen. Het steunpercentage wordt berekend op de subsidiabele opleidings- of advieskost. Sinds 1 januari 2020 geldt een maximum steunplafond van 7.500 euro per jaar voor zowel kleine als middelgrote ondernemingen. Vanaf 13 september 2021 kunnen kmo's voor een advies of opleiding met betrekking tot het thema cybersecurity een verhoogd steunpercentage genieten. Kleine ondernemingen krijgen een tussenkomst van 45% en middelgrote ondernemingen krijgen een tussenkomst van 35%. Vanaf 1 april 2023 kunnen kmo's voor opleiding of advies binnen het thema 'duurzaamheid - energie-efficiëntie' eveneens een hoger steunpercentage genieten, namelijk 45% voor kleine ondernemingen en 35% voor middelgrote ondernemingen.

Tabel 13 geeft een overzicht van de verleende steun voor steunaanvragen ingediend in 2024. In 2024 werden steunaanvragen goedgekeurd voor een totale subsidie van 42,7 miljoen euro.

Tabel 13 Kmo-portefeuille: verdeling van subsidie per provincie in 2024 (bedragen in euro)

Provincie	Subsidie in euro
Antwerpen	11.540.378
Limburg	5.668.692
Oost-Vlaanderen	10.248.976
West-Vlaanderen	10.015.195
Vlaams-Brabant	4.923.564
buiten Vlaanderen	319.456
Totaal	42.716.262

Bij begrotingsopmaak 2025 is er, net als de voorbije jaren, een bedrag van 40 miljoen euro voorzien.

1.3 Kmo-groeisubsidie

Vanaf mei 2016 zijn de pijlers strategisch advies en coaching (van de oude kmo-portefeuille) opgegaan in de nieuwe kmo-groeisubsidie. Deze nieuwe subsidie bundelt strategisch ICT-advies, strategisch personeelsmanagementadvies, de aanwervingspremies voor strategische functies en de kmo-haikbaarheidsstudies met starterspakket. De kmo-groeisubsidie werd in 2021 bijgestuurd zodat het instrument ook dienstig is voor de transitie van de Vlaamse economie naar een internationale, digitale, groene en innovatieve economie. Het groeitraject van de bedrijven die steun aanvragen moet aansluiten bij één van deze vier belangrijke maatschappelijke thema's.

Tijdens belangrijke kantelmomenten in de levensfasen van een onderneming zoals een transformatie-, innovatie- of internationaliseringstraject, dient de onderneming een nieuwe groeistrategie uit te werken om haar doelstellingen te bereiken. Kmo's en beoefenaars van vrije beroepen die een strategische groeisprong willen realiseren (via inkopen van advies of aanwerven van een strategisch medewerker) kunnen voortaan dus met de Kmo-groeisubsidie aan de slag. De steunvoorwaarden zijn weergegeven in Tabel 14.

Tabel 14 Kmo-groei­subsidie: subsidieplafond en subsidiepercentage per type steun

	Externe dienstverlening	Aanwerving
Subsidieplafond	25.000 euro	25.000 euro
Subsidiepercentage	50%	50%

In 2024 werd een totaalbedrag van 11,9 miljoen euro steun toegekend. 87,7% van de gesteunde bedrijven zijn kleine ondernemingen.

Tabel 15 geeft een overzicht van de verleende steun in 2024 volgens ondernemingsgrootte. Bij de begrotingsopmaak 2025 werd voor dit instrument 12,5 miljoen euro voorzien.

Tabel 15 Kmo-groei­subsidie: verdeling goedgekeurde dossiers naar grootte van de onderneming

	Procentueel	Toegekende steun in miljoen euro
Kleine Onderneming	87,7	10,405
Middelgrote Onderneming	11,9	1,414
Grote ondernemingen	0,4	0,050
Totaal	100	11,869

1.4 Carbon Leakage

De steunmaatregel Compensatie Indirecte Emissiekosten (CIE) moet gezien worden in het licht van het Europese emissiehandelssysteem (EU-ETS). De elektriciteitssector kan de CO2-kost volledig doorrekenen aan de elektriciteitsverbruikers. Deze indirecte CO2-kost in de elektriciteitsprijs stelt bepaalde elektriciteitsintensieve bedrijfstakken bloot aan een risico op delocalisatie ('indirect carbon leakage' of 'indirecte koolstoflekkage'). De vernieuwde compensatie voor indirecte emissiekosten, conform de nieuwe Europese Richtsnoeren van 2020 en vervuldigd in 2021, laat compensatie toe voor de emissiejaren 2021 tot 2030, om te vermijden dat bepaalde elektriciteitsintensieve sectoren zich als gevolg van de indirecte emissiekosten in het kader van EU-ETS gaan delocaliseren naar landen buiten de Europese Unie. Bij begrotingsopmaak 2025 wordt een budget van 261,6 miljoen euro vastgelegd.

1.5 Hinderpremie

In 2017 werden de hindermaatregelen grondig gewijzigd. De hinderpremie werd ingevoerd vanaf 1 juli 2017 als radicaal digitale maatregel, administratief eenvoudig. Bijzonder innovatief is het concept dat de ondernemingen die in aanmerking komen hiervan zelf worden verwittigd. De selectie gebeurt op basis van de authentieke bronnen GIPOD voor de hindergegevens en het KBO voor de ondernemingsgegevens.

De hinderpremie is een financiële tussenkomst voor zelfstandigen en kleine ondernemingen met maximum 9 werknemers die ernstige hinder ondervinden van wegenwerken in de buurt van hun zaak. Het bedrag van de premie is 2.000 euro en biedt de ondernemers de kans om zich voor te bereiden op de gevolgen van de geplande werken.

Wie genooddaakt is om zijn zaak toch te sluiten als gevolg van de hinder kan vanaf de 22ste kalenderdag van de sluiting bijkomend gebruik maken van de sluitingspremie van 80 euro per dag.

Ondernemers die niet in aanmerking komen voor de bovenvermelde hinderpremie en sluitingspremie kunnen in bepaalde gevallen toch nog een afzonderlijke sluitingspremie aanvragen. Deze sluitingspremie bedraagt ook 80 euro per dag en wordt toegekend vanaf de 8ste kalenderdag van de sluiting.

In 2024 werd in totaal een budget van 9,8 miljoen euro aan hinderpremies uitbetaald. Gelet op de specifieke doelgroep van de hinderpremie Openbare Werken betreffen het allemaal kleine ondernemingen. Bij BO 2025 werd opnieuw 10 miljoen euro voorzien.

1.6 Screen Flanders

Sinds 2012 geeft de Vlaamse overheid extra financiële steun aan de audiovisuele sector. Via Screen Flanders worden audiovisuele projecten (fictie-, documentaire- en animatiefilms en animatiereeksen) ondersteund, waarbij een deel van de bestedingen specifiek in het Vlaamse Gewest gebeuren. Het Agentschap Innoveren & Ondernemen behandelt het dossier, terwijl het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) de communicatie en de promotie van de maatregel verzorgt. Er werd bij begrotingsopmaak 2025 een budget van 3,788 miljoen euro voorzien waarvan 288.000 euro voor het VAF.

2. Instrumenten binnen PMV

PMV heeft één eenvoudige boodschap naar ondernemend Vlaanderen: elk goed ondernemingsplan of project in Vlaanderen dat wordt gedragen door een degelijk team, moet financiering kunnen vinden en PMV heeft alle instrumenten om de ontbrekende stukken in die financiering te helpen invullen.

PMV biedt daarvoor zowel oplossingen op maat als standaardoplossingen met een subsidiecomponent aan.

Ondernemers kunnen bij PMV terecht voor gestandaardiseerde leningen tot 700.000 euro, voor de registratie van een Winwinlening of een Vriendenaandeel, of voor een waarborg tot 1,5 miljoen euro.

Meer mature groeibedrijven en de innovatoren van de toekomst kunnen dan weer blijven rekenen op de expertise en het maatwerk van de PMV-investeringsmanagers. Zij monteren financieringsoplossingen met kapitaal, leningen en waarborgen, of een combinatie daarvan. In 2024 werden er voor 147,5 miljoen euro aan leningen, 245,7 miljoen euro aan kapitaal en 336,0 miljoen euro aan waarborgen toegekend.

A. Kapitaal

Als starter, scale-up of sterke groeier heeft een bedrijf meestal onvoldoende stabiele cashflows en moet er nog een belangrijke investeringsperiode overbrugd worden. Dan ligt het aantrekken van (risico)kapitaal voor de hand. Maar ook in een latere fase kan een bijkomende kapitaalinjectie belangrijk zijn, denk bijvoorbeeld aan verdere internationale expansie of snelle groei.

Als actieve maar 'geduldige' investeerder is PMV een aandeelhouder die jaren samen met de bedrijven aan de toekomst wil bouwen. PMV neemt hierbij een actieve rol, zowel bij de structurering van de financieringsronde (waarbij er rekening wordt gehouden met zowel de noden van het ondernemingsteam als met die van co-investeerders) als in de opvolging na investering. Hierbij komt de uitgebreide ervaring van PMV als financiële investeerder en het sinds jaren uitgebouwde netwerk in allerlei sectoren, uitstekend van pas.

PMV verschaft risicokapitaal – steeds in cofinanciering met de markt - aan seed, early stage tot meer mature ventures met heel uiteenlopende financieringsbehoeften gaande van (heel) beperkte tickets (dewelke meestal gestructureerd worden als converteerbare achtergestelde leningen) tot grote tickets (veelal gestructureerd als kapitaal of een combinatie van beide).

Een goed onderbouwd en realistisch businessplan, competent managementteam met een duidelijk visie en engagement en positieve impact op de Vlaamse economie, zijn belangrijke criteria voor elke investeringsbeslissing. Sterke teams maken het succes van uw onderneming. PMV evalueert de businessplannen grondig en toetst deze op hun haalbaarheid. Daarbij wordt er onder meer gekeken naar technische haalbaarheid, marktpotentieel, USP tov de concurrentie, commerciële aanpak, een realistische inschatting van de kosten, de (volledige) financieringsbehoefte en het exit potentieel.

Zoals elke kapitaalverschaffer investeert PMV om financiële meerwaarde te creëren, maar voor PMV is het ook van belang maatschappelijk meerwaarde op te bouwen en zodoende bij te dragen aan de welvaart in Vlaanderen.

B. Leningen: PMV-bedrijfsleningen

PMV-bedrijfsleningen zijn financieringsoplossingen op maat met een lange looptijd voor kmo's en grote ondernemingen. Deze leningen bedragen minimum 700.000 euro en maximaal 5.000.000 euro. Ze kunnen zowel achtergesteld (voornamelijk "mezzaninefinanciering") als niet-achtergesteld zijn. De leningen zijn complementair aan bestaande (of nieuwe) bankfinanciering.

Via PMV-Bedrijfsleningen verstrekt PMV-kredieten op maat aan Vlaamse ondernemingen in het kader van:

- financiering van materiële, immateriële en/of financiële investeringen, evenals de financiering van bedrijfskapitaal bij de uitbouw van activiteiten;
- financiering van overnames van aandelen van een bestaande vennootschap, en/of overname van (een deel van) het handelsfonds. Deze overnames kunnen kaderen in een familiale opvolging, management buy-out (MBO) of management buy-in (MBI). Ook de instap van een financiële partij onder de vorm van een leveraged buy-out (LBO) behoort tot het werkkader;
- herfinanciering van bestaande schulden om zo voldoende werkingsmiddelen in de onderneming te houden en ter versterking van de balans.

C. Waarborgen: Gigarant

De Gigarant-waarborgregeling heeft als doel het bevorderen van de toegang tot betaalbare financiering voor kmo's en grote ondernemingen in Vlaanderen. Gigarant NV, opgericht in 2009, levert waarborgen af vanaf 2,25 miljoen euro ter dekking van kredieten die de banken verlenen aan kmo's en grote ondernemingen.

Gigarant wil zich pro actief inzetten als actor voor de (her)industrialisering in Vlaanderen, dit in lijn met het Regeerakkoord en de initiatieven genomen door de Vlaamse Regering. Zo werd de maximale looptijd van garanties verlengd tot 15 jaar om in staat te zijn grote project financieringen te garanderen.

De waarborg kan oplopen tot 80% van het onderliggende krediet. Er is geen maximumbedrag vastgelegd per individuele garantie. Het fonds beschikt over een totaal garantiebudget van drie miljard euro. Sinds de start van Gigarant werden 238 waarborgaanvragen goedgekeurd (tot 31 december 2024), goed voor 3,2 miljard euro aan waarborgbedrag en 6,2 miljard euro aan kredieten.

D. Investeringsfondsen

PMV Fondsinvesteringen voorziet in het ter beschikking stellen van risico- en groeikapitaal via onafhankelijke fondsen.

Zo investeert PMV samen met andere, private investeerders ('limited partners') in investeringsfondsen beheerd door onafhankelijke fondsbeheerders ('general partners'). Het zijn deze fondsen die risicokapitaal dan wel groeikapitaal verschaffen aan resp. start-ups, scale-ups en kmo's.

Op deze manier activeert PMV Fondsinvesteringen het beschikbare risico- en groeikapitaal in Vlaanderen en kunnen de investeringsmiddelen aanzienlijk toenemen om via PMV de 'first equity gap' van start-ups en via Belgian Growth Fund (BGF) de 'second equity gap' van scale-ups te dichten en het groeitraject van kmo's te ondersteunen.

Sedert 2022 werd het investeringskader van PMV Fondsinvesteringen uitgebreid om ook te investeren in social impactfondsen en incubatie- en acceleratiefondsen.

PMV Fondsinvesteringen heeft in 2024 kapitaal toegezegd aan 8 nieuwe investeringsfondsen voor een bedrag van 110,58 miljoen euro. Daarnaast committeerde het eerste Belgian Growth Fund (BGF I), waarvan 5 miljoen euro aan één incubatie- en acceleratiefonds, aan 5 late-stage VC, groei- en buy-outfondsen een bedrag van 75 miljoen euro. Vervolgens werd de investeringsperiode van BGF I midden 2024 beëindigd. Over een periode van 5 jaar committeerde BGF I in totaal 308 miljoen euro aan 19 fondsen. Eind 2024 werd het tweede Belgian Growth Fund (BGF II) gelanceerd met een initieel toegezegd kapitaal van 202 miljoen euro.

2.1 Standaard financieringsoplossingen

Naast het financieringsaanbod op maat werkt PMV ook met standaard financieringsoplossingen die specifieke financieringsinstrumenten groepeert: de Startlening, Cofinanciering, Cofinanciering +, de Waarborgregeling en de Winwinlening. Die standaardoplossingen, voor zover ze niet via een partner lopen, kunnen online aangevraagd worden.

A. Startlening

De Startlening is een achtergestelde lening voor alle starters (werkzoekenden én anderen) die nog niet of gedurende hoogstens 4 jaar actief zijn als zelfstandige in hoofdberoep. Er kan tot maximum 100.000 euro geleend worden. De lening heeft een looptijd van 3 tot 10 jaar en de rentevoet bedraagt 3,5% per jaar. In 2023 2024 werden 230 229 startleningen toegekend voor een gemiddeld bedrag van 54.78358.515 euro. Dit betekent een totale investering van 12,613,4 miljoen euro.

B. Cofinanciering

De Cofinanciering is een achtergestelde lening van maximum 350.000 euro, bestemd voor starters en bestaande ondernemingen. De lening wordt altijd gecombineerd met een financiering van een andere partner, ofwel van een bank, investeringsfonds of crowdfunding platform waarmee PMV een samenwerkingsovereenkomst heeft, ofwel van een of meerdere business angels, van wie er minstens één lid is van BAN Vlaanderen. Een financiering door meerdere van voornoemde partijen is ook mogelijk. De cofinancier moet instaan voor minstens 20% van de globale financieringsbehoefte. PMV komt tussen voor maximaal 50% van de totale investeringsbehoeften. In 20243 werden 167 180 Cofinancieringen toegekend met een gemiddeld toegekend bedrag van 202.395191.111 euro. Dit betekent een totale investering van 33,834,4 miljoen euro.

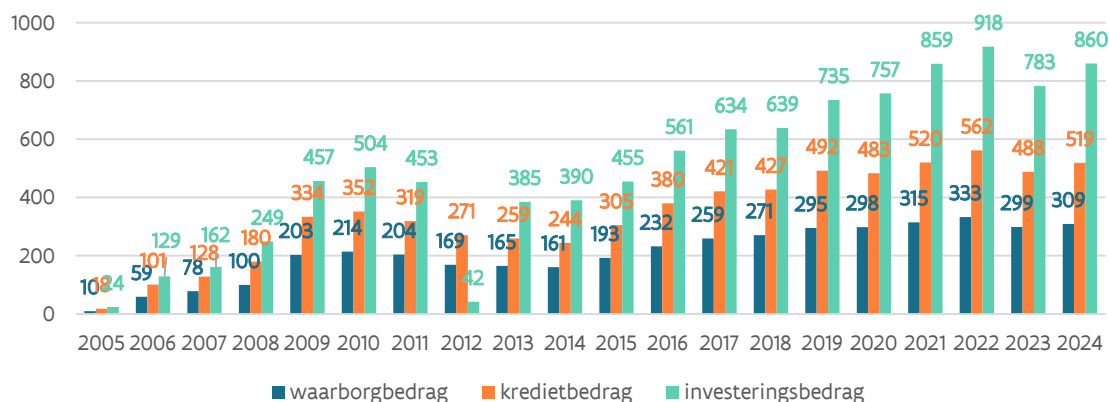
C. Cofinanciering+

De Cofinanciering+ is een achtergestelde lening van minimum 350.000 euro en maximum 700.000 euro, bestemd voor starters en bestaande ondernemingen die al een positieve cashflow genereren. De lening wordt altijd gecombineerd met een cofinanciering, ofwel van een bank of een investeringsfonds waarmee PMV een samenwerkingsovereenkomst heeft. Een cofinanciering door meerdere van deze partijen is ook mogelijk. De cofinancier moet instaan voor minstens 20 % van de globale financieringsbehoefte. PMV komt tussen voor maximaal 50 % van de globale investeringsbehoeften. In 2024 werden 11 Cofinanciering+ toegekend met een gemiddeld toegekend bedrag van 572.727 euro. Dit betekent een totale investering van 6,3 miljoen euro.

D. Waarborgregeling

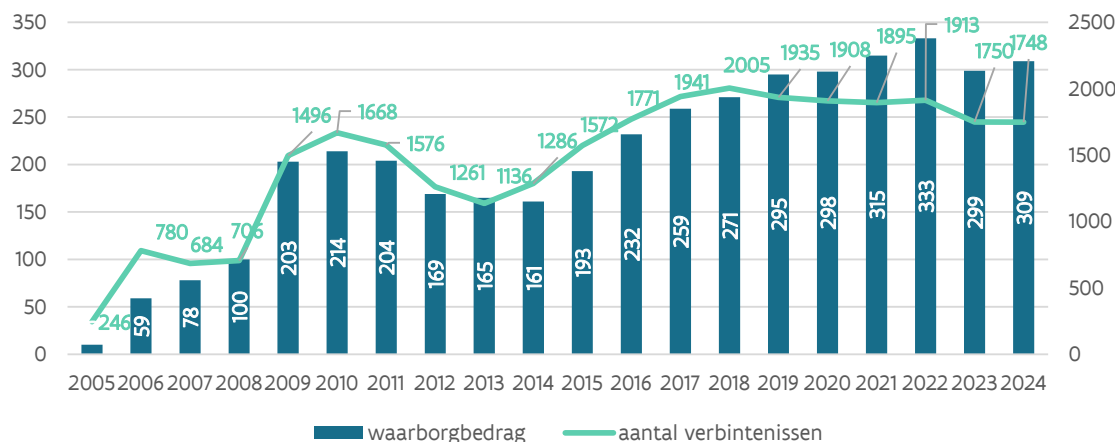
De Waarborgregeling wil tegemoetkomen aan het tekort aan zekerheden waarmee ondernemingen vaak geconfronteerd worden, als zij een krediet willen verkrijgen van een bank. Ondernemingen die geen financieringsovereenkomst kunnen afsluiten door een gebrek aan voldoende waarborgen, kunnen via de waarborgregeling van PMV, bij 'financiële instellingen erkend als waarborghouder', tot 75% van de verbintenissen laten waarborgen door de Vlaamse overheid en dit tot een maximum bedrag van 2,25 miljoen euro. Ook voor bepaalde leasingcontracten geldt deze regeling.

Figuur 28 Waarborgregeling: toegestaan waarborgbedrag, kredietbedrag en investeringsbedrag (miljoen euro)

Van 2007 tot 2010 steeg het waarborgbedrag continu. Na een daling van de productie in de periode 2011-2014, knoopte de waarborgregeling terug aan met groei vanaf 2015. In 2022 werd een recordbedrag van 334 miljoen euro aan waarborgen gerealiseerd in 1914 verbintenissen. In 2023 daalde de productie en werden er net geen 300 miljoen euro aan waarborgen gerealiseerd voor 1.751 verbintenissen. In 2024 werd opnieuw een stijging genoteerd en werden er voor 309 miljoen euro aan waarborgen gerealiseerd voor 1.748 verbintenissen (Figuur 28). De hefboomwerking blijft nog steeds groot, in 2024 werd namelijk voor elke euro waarborg 2,8 euro aan investeringen gerealiseerd (Figuur 29).

Figuur 29 Waarborgregeling: waarborgbedragen (miljoen euro) versus aantal verbintenissen

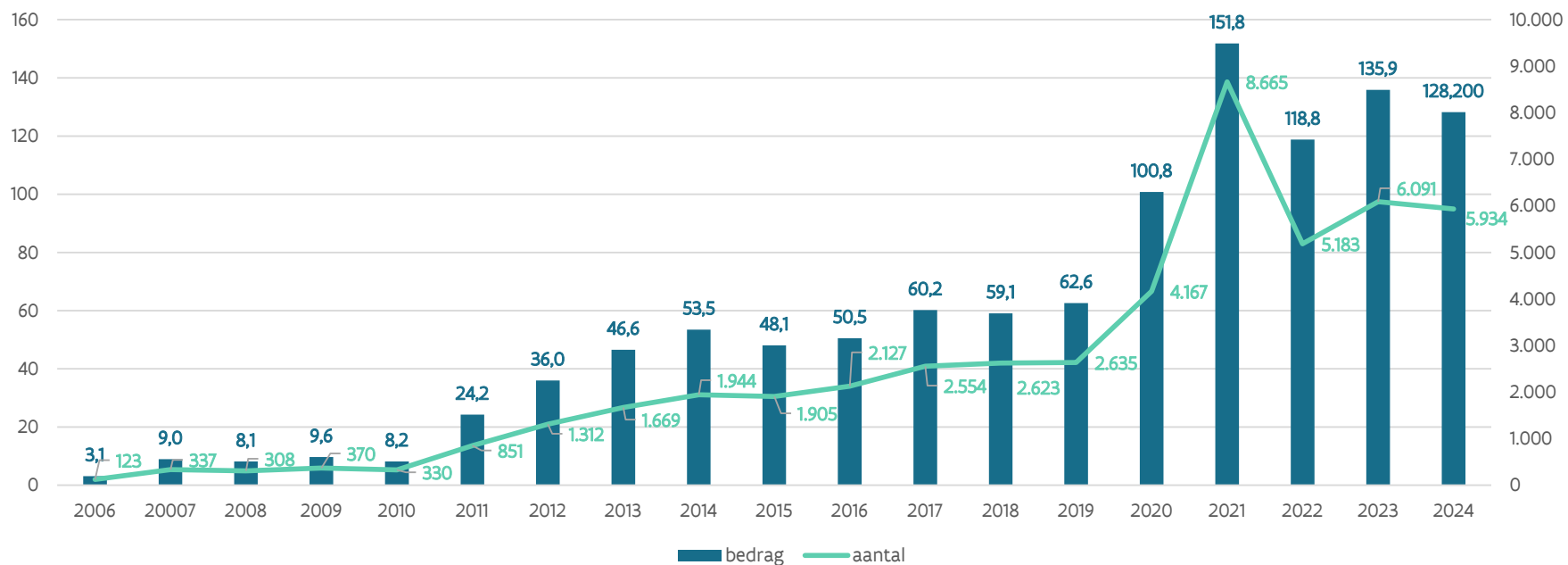

E. Winwinlening

De Winwinlening is een mechanisme van PMV dat het voor kmo's gemakkelijker maakt om financiering te vinden in hun directe omgeving. In 2020 werd het maximumbedrag opgetrokken tot 300.000 euro per kredietnemer.

Voor deze gedeeltelijk gewaarborgde lening met fiscaal voordeel werden er in 2024 5.934 leningen geregistreerd bij PMV, voor een totaal financieringsbedrag van 128,2 miljoen euro.

Figuur 30 Winwinlening: bedragen (in miljoen euro) versus aantal verbintenissen

F. Vriendenaandeel

Om de spaargelden van de Vlaming te activeren, heeft de Vlaamse regering beslist om vanaf 2021 een fiscaal voordeel toe te kennen aan wie bereid is het kapitaal van Vlaamse ondernemingen te versterken. Met het Vriendenaandeel kun je als particulier tot 75.000 euro investeren in een vennootschap met een Vlaamse exploitatiezetel. In ruil ontvang je tot maximaal 5 jaar een fiscaal voordeel van 2,5% per jaar. Als onderneming kun je op die manier tot 300.000 euro extra kapitaal ophalen. Vriendenaandelen kunnen gecombineerd worden met Winwinleningen tot een plafond van 75.000 euro (voor de Vriendenaandeelhouder-kredietgever) en 300.000 euro (voor de emittent-kredietnemer). In 2024 werden er 32 Vriendenaandelen geregistreerd voor een bedrag van 92,4k euro.

3. Instrumenten binnen de Limburgse Investeringsmaatschappij (LRM)

LRM is een investeringsmaatschappij die economische groei in Limburg ontgint en stimuleert. LRM zorgt voor een stevige basis zodat bedrijven en projecten die duurzame jobs in Limburg creëren, kunnen groeien. Samen met de troeven van de regio Limburg, zorgen de financiële middelen en expertise van LRM voor een unieke voedingsbodem. LRM heeft vier kernactiviteiten.

Als risicokapitaalverschaffer voorziet LRM bedrijven met een veelbelovend plan van 'smart money': naast de nodige financiële middelen, geeft LRM ook inhoudelijk en strategisch advies om de groeiplannen van startups, groeiende kmo's en grote ondernemingen te helpen realiseren. LRM is een investeringsmaatschappij die impact wil hebben. LRM streeft bij haar investeringen naar winstgeneratie en werkt als een rollend fonds. Iedereen die met impact onderneemt in Limburg kan aankloppen bij LRM. In die zin is de Limburgse Investeringsmaatschappij een generalist, maar door de jaren heen werden wel specifieke competenties opgebouwd rond een aantal sectorgeoriënteerde investeringsthema's: Technologie & Diensten, Slimme Maakindustrie, Duurzame Samenleving, Gezondheid & Zorg, en Vastgoed. Die focus zorgt ervoor dat LRM actief kan bijdragen tot de transformatie van het economische DNA van Limburg en dat portfoliobedrijven kunnen rekenen op relevante introducties binnen een uitgebreid netwerk.

LRM ontwikkelt en beheert ook innovatief vastgoed om een stimulerend omgevingskader te scheppen voor ondernemers en doet dat aan de hand van campussen – zoals Corda Campus, DronePort en Thor Park –, een uitgebreid incubatorennetwerk van zeven sectorspecifieke incubatoren, bedrijventerreinen – zoals Kristalpark III in Lommel – en sectorspecifieke infrastructuur. LRM bouwt op die manier mee aan de werkplekken van de toekomst.

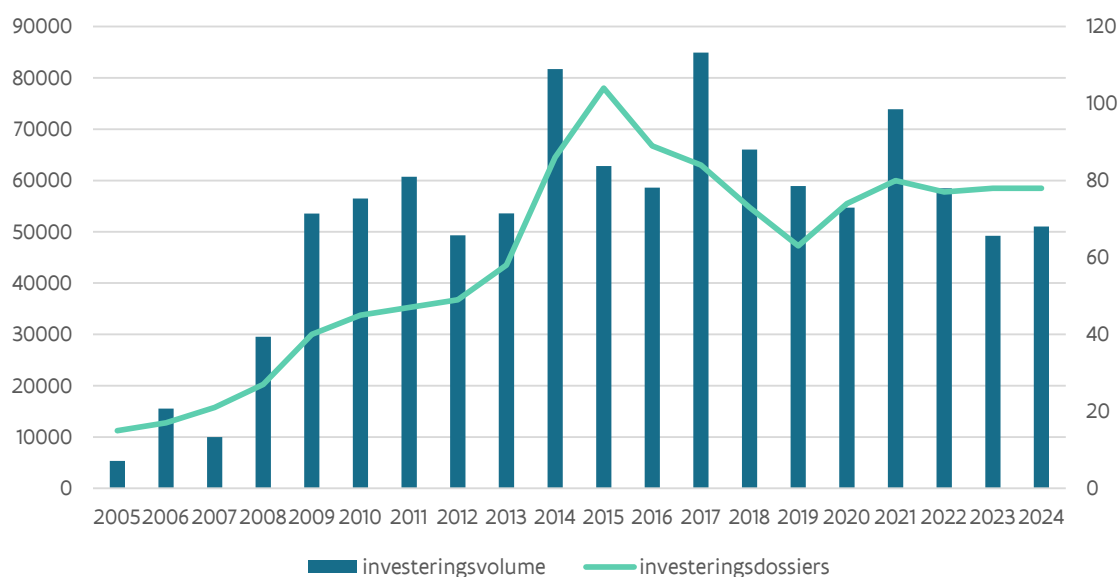
Investeringen in innovatieve bedrijven, vastgoed en infrastructuur versterken de kennisopbouw en stoppen de 'brain drain'. Het is dat verstrengelde aanbod van risicokapitaal en infrastructuur dat LRM uniek maakt.

De herbestemming van de voormalige mijnsites in Limburg is ook één van de kernopdrachten van LRM. Het meest actueel zijn vandaag de herbestemming van be-MINE – de voormalige mijnsite van Beringen – en Terhills, de voormalige mijnsite van Eisden in Maasmechelen/Dilsen-Stokkem. LRM investeert er gericht in toeristische projecten en bovenregionale attracties die een positief langetermijneffect hebben op de regio.

Tot slot zet LRM in op innovatieve en impactvolle klimaatprojecten en eco-initiatieven die niet alleen kaderen binnen het eigen (klimaat)investeringsplan, maar ook binnen de Vlaamse en internationale klimaatdoelstellingen. LRM heeft de expertise en de middelen in huis om strategische impactprojecten in de groene energieproductie te realiseren: windmolens, zonne-energie, energieopslag... Bij de hernieuwbare energieprojecten gaan economie en ecologie steeds hand in hand. LRM engageert zich ook om haar steentje bij te dragen aan de 'Sustainable Development Goals' of 'Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen' van de Verenigde Naties.

In 2024 investeerde LRM 51,044 miljoen euro in 78 bedrijven en projecten (zie Figuur 31).

Figuur 31 Evolutie van het Investeringsvolume (in 1000 euro) en het aantal investeringsdossiers LRM, 2005 – 2024

Om de drempel naar groeifinanciering zo laag mogelijk te houden voor de Limburgse kmo's, heeft LRM twee standaardproducten geïntroduceerd: de KlimOp-lening en de Plus-lening. In 2021 kwam daar ook de Doorbraak-lening bij. Daarnaast zijn er verschillende mogelijkheden om groeiverhalen van bedrijven te ondersteunen door middel van risicokapitaal.

A. LRM Plus-lening

LRM heeft met de PLUS-lening een gestandaardiseerde achtergestelde lening zonder waarborgen voor kleine en middelgrote ondernemingen. Dat kan voor bedragen van 50.000 tot 600.000 euro. De PLUS-lening is een aanvulling op de eigen middelen van de kmo zelf en dient dan ook als ideale financieringshefboom voor bancaire kredieten en financiering. Bankiers beschouwen de PLUS-lening immers quasi als eigen vermogen. In 2024 gingen acht KMO's deze lening aan voor een totaalbedrag van 2,900 miljoen euro.

B. LRM KlimOp-lening

Voor kleine ondernemingen voorziet LRM met de Klimop-lening een laagdrempelige achtergestelde lening van 50.000 euro tot maximum 250.000 euro. De rentevoet is vast (4%) en verlaagt tot 3% vanaf het moment dat de onderneming vijf nieuwe werkplaatsen creëert. De KlimOp-lening is zo een hefboom voor extra bankfinanciering. In 2024 gingen 9 ondernemingen een dergelijke lening aan voor een totaalbedrag van 1,100 miljoen euro.

C. LRM Doorbraak-lening

LRM ontwikkelde samen met VLAIO en de UHasselt de Doorbraaklening voor ambitieuze bedrijven die willen verduurzamen, digitaliseren of internationaliseren. Het is een uniek financieel instrument dat de combinatie van risicokapitaal en subsidies mogelijk maakt. De Doorbraak-lening is een achtergestelde lening van 50.000 tot 250.000 euro met een looptijd van 2 tot 8 jaar, waarbij er gedurende de eerste 3 jaar kan worden toegestaan om geen kapitaal af te lossen. De vaste rentevoet bedraagt 4%. In 2024 gingen 13 ondernemingen een dergelijke lening aan voor een totaal bedrag van 2,225 miljoen euro.

D. LRM Venture capital

LRM financiert ondernemingen in een vroeg ontwikkelingsstadium met kapitaal. In 2024 werden 18 ondernemingen met venture capital gefinancierd voor een totaalbedrag van 8,059 miljoen euro.

E. LRM Private equity

LRM financiert ondernemingen in hun groeifase of in een situatie van reorganisatie met risicodragend vermogen (private equity). In 2024 werden 8 ondernemingen gefinancierd voor een totaalbedrag van 16,058 miljoen euro.

F. LRM Mezzanine

LRM geeft ook achtergestelde leningen (mezzanine) die tussen het eigen vermogen en de bank instaan. In 2024 verstrekte LRM nieuwe mezzanine leningen voor een totaalbedrag van 11,500 miljoen euro.

G. LRM Fund-of-fund

Om sectorverbreding mogelijk te maken, investeert LRM ook in andere investeringsfondsen . In 2024 realiseerde LRM 9 fund-of-fund investeringen voor een totaalbedrag van 3,543 miljoen euro.

H. LRM Infrastructuur

LRM investeerde in 2024 ten slotte 5,109 miljoen euro in 11 infrastructuurdossiers.

4. Instrumenten binnen de sociale economie: het Sociaal Investeringsfonds (SIFO)

Het Sociaal Investeringsfonds (SIFO) verleent voordelige leningen aan bedrijven uit de sociale economie. De doelgroep zijn ondernemingen die focussen op die sectorwerkgelegenheid en werkgelegenheid voor mensen met een bepaalde afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn ook een democratische besluitvorming en voorrang van realisatie van het maatschappelijk doel op de vergoeding van de aandeelhouders, belangrijk.

Het Sociaal Investeringsfonds doet dat door trekkingsrechten te verlenen aan erkende financiers (Socrowd, Hefboom, Trividend en Trividend Provincie Antwerpen). Trekkingsrechten geven de erkende financiers het recht om cofinanciering te krijgen van het SIFO.

Zij kunnen die gebruiken om, samen met eigen middelen, organisaties te financieren die actief zijn in de sociale economie. Het SIFO komt tussen bij volgende financieringen: investeringskredieten, bedrijfskapitaalkredieten, achtergestelde leningen en overbruggingskredieten.

A. Socrowd

Socrowd staat voor Sociale Crowdfunding en werd opgericht in juni 2013, als eerste sociaal crowdfundingplatform voor Vlaanderen en Brussel. Socrowd geeft financiële zuurstof geeft aan duurzame en sociale initiatieven in diverse sectoren:

- Welzijn
- Ecologie
- Onderwijs
- Sociaal-cultureel werk
- Sociale Economie
- Internationale samenwerking

Socrowd geeft renteloze leningen die voor 1/3 bestaan uit kapitaal dat door de ontvanger is gecrowdleend in zijn omgeving voor de duur van de lening. Socrowd legt daar vanuit zijn eigen kapitaal 2/3 van het bedrag bij, in de vorm van een rentevrije lening. Zo versterkt een crowdfundingactie de banden met de achterban en kan de organisatie ethisch geld lenen aan een laag tarief. Door een solide begeleiding klokt bijna ieder project af op minstens 100% van het doelbedrag.

Socrowd is een erkende coöperatie, ook erkend als sociale onderneming,

Binnen PMV wordt Socrowd erkend door twee ondersteuningsfondsen:

- PMV-Standaardwaarborgen NV: erkenning als waarborghouder
- Sociaal Investeringsfonds: erkenning als cofinancierier.

B. Hefboom & Impulskrediet

Hefboom ondersteunt sociaal en duurzaam ondernemen. Hefboom doet dat door het verschaffen van consultancy, dienstverlening en financiering. Hefboom financiert organisaties die zich inzetten voor een sociale en duurzame samenleving, ondernemingen zoals maatwerkbedrijven, organisaties werkzaam in gezondheid, gelijke kansen, welzijn, sociaal-cultureel werk, non-profit, ecologie en duurzaamheid. Hefboom beheert daarnaast ook financieringsproducten op maat van een sector of een specifieke doelgroep zoals Impulskrediet, en Cultuurkrediet.

Voor die financiering werkt Hefboom samen met het Sociaal Investeringsfonds (SIFO) onder de vleugels van PMV. Het SIFO cofinanciert kredieten van Hefboom aan organisaties die sociale tewerkstelling creëren. Hefboom is een door het SIFO erkend financierier.

Impulskrediet verstrekt microkredieten tot 25.000 euro aan (startende) ondernemers in Vlaanderen en Brussel die omwille van bepaalde redenen niet (meer) terecht kunnen bij een reguliere bank. Op die manier krijgen zij de mogelijkheid om hun zakelijke plannen concreet gestalte te geven en hun professionele leven een duwtje in de rug te geven. Het SIFO cofinanciert elk Impulskrediet.

C. Trividend

Trividend cv is het Vlaams Participatiefonds voor de sociale economie. Trividend ondersteunt sociaal ondernemerschap via risicokapitaal voor bedrijven die bijdragen aan de tewerkstelling van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zowel binnen het maatwerkdecreet of door een structurele samenwerking met een sociaal economie bedrijf. Ook startende impact ondernemingen die bijdragen aan de realisatie van de duurzame ontwikkelingsdoelen op vlak van circulaire oplossingen en/of sociale innovatie komen in aanmerking. Trividend zorgt voor financiering op maat, afhankelijk van de fase waarin je onderneming zit. De link met sociale economie beïnvloedt het bedrag en de structuur van de oplossing. Trividend financiert enerzijds via achtergestelde en converteerbare leningen van 50.000 tot 300.000 euro (mits akkoord van SIFO tot 600.000 euro) en anderzijds via participaties voor 50.000 tot 300.000 euro. Voor grotere financieringsrondes wordt vaak samengewerkt met andere financiers.

D. Trividend Provincie Antwerpen

Trividend Provincie Antwerpen is een erkende coöperatieve vennootschap, en een samenwerking tussen Trividend CV en de provincie Antwerpen. Het fonds verschaft achtergestelde leningen van €10.000 tot €50.000 aan impact ondernemers in de provincie Antwerpen.

Zowel kleine sociale ondernemingen als grotere sociale economiebedrijven én reguliere ondernemingen komen in aanmerking, ongeacht de vennootschapsvorm.

Ze onderscheiden twee verschillende groepen:

1. Creatie van sociale tewerkstelling: ondernemingen of organisaties die nieuwe ecologisch duurzame activiteiten genereren, en hiermee rechtstreeks of onrechtstreeks bijdragen aan de creatie van jobs in de sociale economie in de provincie Antwerpen
2. Circulaire oplossingen: ondernemingen of organisaties in de provincie Antwerpen die circulaire oplossingen ontwikkelen.

Hoofdstuk 2

Ondernemerschap bevorderen

Initiatieven ter bevordering van het ondernemerschap worden zowel genomen binnen het beleidsdomein WEWIS als via het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO).

1. Initiatieven vanuit het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO)

1.1 VLAIO Netwerk

VLAIO heeft de ambitie om ondernemerschap te bevorderen en groei en innovatie te stimuleren. Om deze opdracht waar te maken werkt VLAIO samen met tal van organisaties die dicht bij de ondernemer staan en sterk ingebed zijn in het ondernemerslandschap in Vlaanderen. VLAIO vormt samen met deze partnerorganisaties het zgn. 'VLAIO Netwerk'. Dankzij deze partnerschappen is VLAIO de motor van een bloeiend Vlaams ecosysteem waarin ondernemen en innoveren floreren.

De partnerorganisaties in het VLAIO-netwerk bieden informatie, ondersteuning, begeleiding en advies aan ondernemers en ondernemers in spe op tal van terreinen. De dienstverlening van de partners in het netwerk heeft onder andere betrekking op het aanbieden van opleidingen, bewustmaking rond het belang van ondernemerschap, begeleiding voor ondernemingen in elke levensfase en intensieve begeleiding van specifieke doelgroepen zoals start-ups en snelle groeiers. Daarnaast voorziet VLAIO via zijn partners ook in een specifiek aanbod voor ondernemingen die op zoek zijn naar kennis om te innoveren (met onder andere aandacht voor circulaire economie en smart cities), voorzien we in begeleiding van ondernemers in moeilijkheden, vrouwelijk en sociaal ondernemerschap en krijgt ook financiering en toeleiding naar financiering een prominente plaats in dit aanbod.

1.2 Ondernemersvorming (Syntra)

Met de ondersteuning van de werking van SYNTRA zorgt VLAIO voor een aanbod van innovatieve opleidingen die leiden naar zelfstandig ondernemerschap waarbinnen ook een uitstroom als KMO-medewerker mogelijk is. De bedoeling van deze opleidingen is het ondernemerschap in Vlaanderen te versterken door in te zetten op ondernemerscompetenties.

De SYNTRA opleidingstrajecten zijn modulair opgebouwd en zetten in op innovatie, ondernemerschap en levenslang leren. Er is een aanbod in 7 clusters van sectoren :

- Agro-food,
- beauty, welzijn en sport,
- IT, multimedia en Smart Technology
- business en support,
- logistiek en mobiliteit,
- bouw, elektro en energie,
- creatieve economie.

In de ondernemerschapstrajecten wordt een specifieke focus gelegd op de maatschappelijke transities : duurzaamheid, digitalisering, energie en zorg.

In het cursusjaar 2023-2024 namen in totaal 24.327 unieke cursisten deel aan een SYNTRA-opleidingstraject en werden 10.585 attesten afgeleverd.

1.3 Jongeren en ondernemerschap

Ondernemende jongeren

Leerlingen en studenten ondernemend leren denken en handelen is een belangrijke uitdaging om ondernemerschap in Vlaanderen ook in de toekomst te verzekeren. Om deze ondernemende attitude bij te brengen bij zoveel mogelijk leerlingen en studenten werkt VLAIO samen met een aantal partners: UNIZO ondernemend onderwijs, VLAJO en MyMachine. Daarnaast werden via Ecosystemen student-ondernemerschap een aantal organisaties gesteund in studentensteden. In totaal bereikten we in het schooljaar 2023-2024 via onze partners ondernemend onderwijs 86.699 leerlingen en studenten en 10.621 docenten met activiteiten zoals mini-ondernemingen, online tools, ondernemingsplanwedstrijden,...

STEM-competenties (Wetenschap, Technologie, Ingenieurswetenschappen en Wiskunde)

STEM-competenties zijn van cruciaal belang om de economie te stimuleren, werkgelegenheid te bevorderen, maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en mensen voor te bereiden op de digitale wereld van vandaag en morgen. Om ervoor te zorgen dat (toekomstige) ondernemers en werknemers de nodige competenties hebben voor de toekomst zet VLAIO zijn schouders onder de STEM-agenda.

In 2024 ondersteunde VLAIO 157 STEM-academies en 16 STEM-partnerschappen voor een totaal bedrag van 3,41 miljoen euro.

1.4 Sensibilisering, bewustmaking en beeldvorming rond ondernemerschap

Via een aanbesteding ondernemerschap en innovatieversnelling stelde VLAIO enkele partners aan om evenementen te organiseren die de beeldvorming rond ondernemerschap bij het brede publiek positief moeten beïnvloeden. In 2024 vonden onder andere volgende evenementen plaats met ondersteuning van VLAIO:

- Voka Open Bedrijven Dag
- Dag van de ondernemer
- Dag van de vrouwelijke ondernemer
- Womed Award (zet vrouwelijke starters in het licht)

Bijna alle partners uit het contract ondernemerschap organiseren activiteiten om starters en gevestigde ondernemers te sensibiliseren en informeren over specifieke thema's. In totaal werden met deze evenementen 14.251 mensen bereikt.

1.5 Begeleiding van ondernemers en ondernemingen

Ondersteuning in elke levensfase

Om ervoor te zorgen dat ondernemers optimaal ondersteund en begeleid worden in elke levensfase van hun onderneming (start, groei, opvolging & overname, ondernemers in moeilijkheden, doorstart/herstart na faillissement) werkt VLAIO samen met een aantal partners die via diverse werkvormen ondernemers bijstaan met informatie, advies en begeleiding. Deze ondersteuning gaat van het aanbieden van online tools, collectieve en individuele begeleiding tot het organiseren van intensieve bootcamps.

In totaal bereikten we met deze begeleiding in de verschillende thema's meer dan 12.000 ondernemers (opgestarte trajecten). De populairste thema's zijn: groei en professionalisering, start, snelle groei en digitalisering.

Geïntegreerde selectieve begeleiding van start-ups en groeiers

Naast de generieke begeleiding voor ondernemers in elke levensfase, heeft VLAIO ook een aantal partners aangesteld die een specifieke dienstverlening aanbieden aan ambitieuze start-ups en groeiers. Deze begeleidingsinitiatieven ondersteunen de doelgroep in hun verschillende uitdagingen richting groei: toegang tot markten, financiering, kennis, talent, leiderschap & interne organisatie en netwerken.

1.6 Thematisch en doelgroepgericht begeleidingsaanbod

Naast een generiek begeleidingsaanbod voor ondernemingen voorziet VLAIO ook rond een aantal specifieke thema's zoals innovatie, circulaire economie, sociale innovatie,... een specifiek aanbod voor ondernemers. Daarnaast worden ook een aantal organisaties ondersteund die zich richten op een specifieke doelgroep: ondernemers in moeilijkheden, vrouwelijke ondernemers,...

2. Initiatieven vanuit Werk en Sociale Economie

2.1 Begeleidingstrajecten sociaal ondernemen (Start SOON)

Het begeleidingsaanbod richt zich tot sociale ondernemers in de préstartfase die met hun ondernemersidee een maatschappelijke meerwaarde willen realiseren. Deze impact vertaalt zich door een antwoord te bieden op een maatschappelijke uitdaging vanuit een economisch relevante dienstverlening. Daarnaast kan de impact o.a. gerealiseerd worden door de creatie van sociale tewerkstelling.

Het traject is tweedelig en op maat van de sociale ondernemers. Enerzijds laat het voortraject toe om de sociale ondernemers zoveel als mogelijk kennis te laten maken met het begrip van sociaal ondernemerschap. Anderzijds worden de sociale ondernemers in het acceleratietraject ondersteund met de vertaling van hun ondernemersidee naar een allesomvattend ondernemingsplan. Dit tweedelig begeleidingstraject toont de deelnemers de mogelijkheden, opportuniteiten en uitdagingen bij een effectieve opstart van een sociale onderneming.

Het traject draagt bij aan de versterking van de ondernemerscompetenties van de sociale ondernemers. De deelnemers krijgen de nodige handvaten om een succesvolle opstart van de nieuwe sociale onderneming te kunnen realiseren.

2.2 Oproep sociaal ondernemen Starters

Deze oproep biedt financiële ondersteuning in de opstartfase van een sociale onderneming Kandidaat-ondernemers die aan een maatschappelijke uitdaging willen werken en sociale impact willen realiseren kunnen door deel te nemen aan deze oproep een deel van hun oprichtingskosten recupereren bij de effectieve opstart van hun zaak. Het kan daarbij gaan om volledig nieuwe initiatieven of samenwerkingsverbanden tussen bestaande (sociale) ondernemingen die leiden tot de oprichting van een nieuwe, sociale onderneming. Ook zijn alle organisatievormen toegelaten, zoals de coöperatieve vennootschap en de vzw.

De oproep starters 2024 is een update en voortzetting van de oproep oprichting. Er werden 3 nieuwe accenten gelegd:

1. Vanaf nu zijn niet enkel nog op te richten sociale ondernemingen welkom, maar ook startende sociale ondernemingen die al enkele jaren bezig zijn (maximum 3 jaar te rekenen vanaf de publicatie in het Belgisch Staatsblad).
2. Het subsidiebedrag is verhoogd naar 25.000 euro (vroeger 20.000 euro), waarbij er vroeger een loonsubsidie was van 6000 euro, is dit nu opgetrokken naar 10.000 euro per goedgekeurd project.
3. De subsidietermijn bedraagt nu 12 maanden (vroeger 6 maanden).

Zowel rechtspersonen als natuurlijke personen kunnen een aanvraag indienen.

Wanneer de ondernemers met relevante informatie voldoende het maatschappelijke nut en de concrete meerwaarde van het ondernemersidee aantonen komen de werkingskosten die relevant zijn voor de opstart in aanmerking voor een gedeeltelijke terugbetaling tot 15.000 euro. Het kan daarbij gaan over advieskosten bij de oprichting van de nieuwe sociale onderneming; zoals het schrijven van de statuten, boekhoudkundig, financieel, juridisch of management advies, ... maar evenzeer over uitgaven zoals, de kosten voor de publicatie in het staatsblad, voor de neerlegging van de jaarrekening of de notariskosten marketingkosten, vergoedingen voor vrijwilligers,..... Daarnaast krijgen geslaagde projecten een forfait van 10.000 EUR als compensatie van hun tijdsinvestering om het project te realiseren.

2.3 Oproep sociaal ondernemen innovatie

De Vlaamse economie blijft veranderen. Maar zulke veranderingen, vb. onder de vorm van nieuwe technologieën en digitalisering, betekenen ook opportuniteiten voor ondernemers. Met deze oproep ondersteunt men ondernemers die antwoorden zoeken op deze uitdagingen en innovatie-opportuniteiten detecteren. Men ondersteunt enerzijds het conceptualiseren en ontwikkelen van innovatieve activiteiten met

als doelstelling om onaangesproken markten aan te spreken. Deze activiteiten kunnen betrekking hebben op zowel de dienstverlening, producten, businessmodellen als samenwerkingsmodellen.

Daarnaast komt het optimaliseren en innoveren van de bestaande bedrijfsprocessen om toekomstgericht te ondernemen en optimaal te kunnen reageren op toekomsttrends in aanmerking.

De subsidie kan verleend worden aan maatwerkbedrijven, maatwerkafdelingen en lokale diensteneconomie-ondernemingen, maar evenzeer aan samenwerkingsverbanden tussen bovenstaande ondernemingen en derden, zoals wetenschappelijke instellingen of reguliere bedrijven.

De subsidie bedraagt 70% van de aanvaarde projectkosten met een maximumsteun van 50.000 euro. Zowel loonkosten als werkingskosten komen in aanmerking.

2.4 Starterslabo

Starterslabo (= de activiteitencoöperaties) coacht niet-werkende werkzoekenden naar zelfstandig ondernemerschap met behoud van hun werklozenstatuut en eventuele uitkering. Starterslabo biedt begeleiding en coaching aan, zowel individueel als in groep. Kandidaat-ondernemers worden ondersteund in het uitwerken van hun ondernemingsidee en het ontwikkelen van ondernemersvaardigheden. Kandidaat-ondernemers kunnen hun ondernemingsidee testen binnen de beschermde omgeving van de organisatie, onder het BTW-nummer van Starterslabo.. Op deze manier wil Starterslabo de succesansen van startende ondernemers vergroten en hen op weg zetten richting zelfstandige activiteit. Een traject kent een maximumduur van 18 maanden.

Elke provincie in Vlaanderen telt één Starterslabo (activiteitencoöperatie). Ze werken samen onder de naam Starterslabo. Zij zijn erkend en worden gesubsidieerd door de Vlaamse overheid.

2.5 Trajecten naar ondernemerschap

Vanuit VDAB en VLAIO wordt ook financiering voorzien voor trajecten naar ondernemerschap, onder de naam Jumpstarters. Stebo, Syntra, en Starterslabo werken samen om de dienstverlening te voorzien.

De kandidaat-ondernemers zijn werkzoekenden, niet-beroepsactieven, en kwetsbare werknemers (werknemers waarbij de werksituatie bedreigd is).. Ook deelnemers die nog niet over een basisniveau Nederlands beschikken, komen in aanmerking. Er wordt specifieke begeleiding geboden voor elke kandidaat-ondernemer Dit traject bestaat uit drie fases. De eerste fase is een haalbaarheidsfase, die eindigt met een haalbaarheidsadvies. In de tweede fase (= de realisatiefase) ligt de klemtoon op het versterken van ondernemerscompetenties, door worsthops te kiezen uit een menukaart. Zo kan de kandidaat-ondernemer de opstart van zijn onderneming grondig voorbereiden. In een derde fase wordt er ook nazorg voorzien.

2.6 Transitiepremie

Een maandelijkse transitiepremie voor ondernemers kan toegekend worden aan een werkzoekende die zich in het Vlaamse Gewest vestigt als zelfstandige in hoofdberoep nadat hij een prestarterstraject met succes heeft beëindigd. De premie is er zowel voor uitkeringsgerechtigde als niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden. De transitiepremie wordt, gedurende maximaal twee jaar, aan het einde van elke maand uitbetaald. Uitkeringsgerechtigde werkzoekenden ontvangen in totaal € 9.321,71. De eerste maand ontvangt de ondernemer € 597,55. Het bedrag neemt af doorheen de tijd, en bedraagt in de laatste maand € 179,26. Voor niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden, hangt het bedrag af van de duur van inschrijving bij VDAB.; Wie tussen de 6 en 12 maanden was ingeschreven, ontvangt in totaal € 2.330,47 startend met € 149,39 per maand, afnemend tot € 44,81 per maand. Wie 12 maanden of meer ingeschreven was bij VDAB ontvangt in totaal € 4.660,96, startend met € 298,77 en afnemend tot € 89,64 per maand.

Om aanspraak te maken op de transitiepremie moet een prestarterstraject gevolgd worden. Een prestarterstraject focust op de voorbereiding van de opstart van een eigen onderneming. Het prestarterstraject heeft tot doel aan te leren hoe een ondernemings- en financieel plan wordt opgesteld, waarbij de haalbaarheid van het ondernemingsidee wordt ingeschat. Dit moet garanderen dat een kandidaat

ondernemer met een realiseerbaar ondernemingsidee start. Het prestarterstraject omvat daartoe de volgende elementen:

- De opmaak van een goed uitgewerkt en haalbaar businessplan;
- Het versterken van de algemene ondernemingscompetenties.

Het prestarterstraject heeft een minimum doorlooptijd van zes weken.

Meer informatie is beschikbaar via volgende link (<https://www.vlaanderen.be/transitiepremie>)

Hoofdstuk 3

Vlaams clusterbeleid⁶⁰

Het Vlaams clusterbeleid wil onbenut economisch potentieel ontsluiten en de competitiviteit van Vlaamse ondernemingen verhogen via een actieve en duurzame samenwerking tussen actoren. Het programma valt onder de verantwoordelijkheid van VLAIO.

Dit clusterbeleid richt zich naar **samenwerkingsverbanden** van Vlaamse ondernemingen met groeiambities, innovatiebewust, met internationale blik en openstaand voor samenwerking met andere ondernemingen en kenniscentra, zowel voor de realisatie van hun individuele bedrijfsdoelstellingen als voor het bijdragen aan een competitiviteitsverhoging bij een grote groep van Vlaamse ondernemingen. Het clusterbeleid is complementair aan het reguliere steuninstrumentarium voor **individuele ondernemingen**.

Er zijn twee types van clusters: **de speerpuntclusters en de innovatieve bedrijfsnetwerken**. Het verschil wordt uitgelegd in Tabel 16.

Tabel 16 Overzicht van de voorwaarden voor speerpuntclusters en innovatieve bedrijfsnetwerken

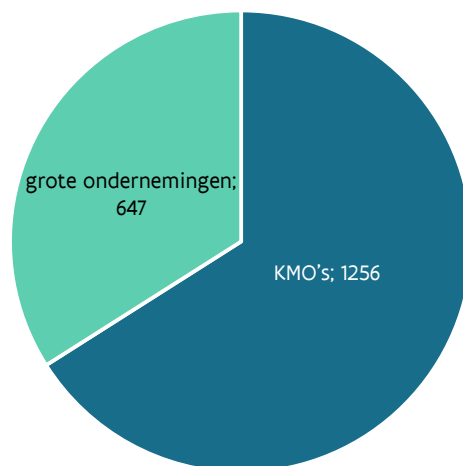
A) Speerpuntclusters	B) Innovatieve bedrijfsnetwerken
<u>Voorwaarden voor zowel speerpuntclusters als innovatieve bedrijfsnetwerken:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Actieve betrokkenheid en directe sturing door bedrijven <ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking tussen bedrijven als rode draad • Gedragen visie: actieplan/competitiviteitsverhoging op maat van leden <ul style="list-style-type: none"> • Clusterorganisatie als facilitator • Gericht op wegwerken gemeenschappelijke (kennis)drempels <ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten langsheen het innovatiespectrum <ul style="list-style-type: none"> • Internationale oriëntatie 	
Voorwaarden specifiek voor speerpuntclusters	Voorwaarden specifiek voor innovatieve bedrijfsnetwerken
Aansluiting bij strategische domeinen / 5-tal	Bottom up / 15-tal
Ambitieuze, grootschalig, LT visie	Beperkte ambitie / KT actieplan
Triple Helix constellatie vereist	Alle relevante actoren, focus op bedrijven
Overeenkomst uitvoering comp progr. + clusterpact	Overeenkomst uitvoering actieplan
Max 10j, 50% private bijdr., max 650 k€/j steun	Max 3j, 50% private bijdr., max 150 k€/j steun

Inmiddels werden in totaal 7 speerpuntclusters erkend en 20 innovatieve bedrijfsnetwerken.

Samen bereikten de speerpuntclusters in 2024 ruim 1900 ondernemingen. Het gaat hierbij om een goede mix van grote, middelgrote en kleine Vlaamse ondernemingen.

⁶⁰ Met dank aan VLAIO voor het aanleveren van de gegevens. Meer details over de Speerpuntclusters vindt de lezer in de EWI-Speurgids 2022. Meer details zijn ook te vinden in het Jaarverslag 2024 van VLAIO.

Figuur 32 Bereik Vlaams clusterbeleid in 2024 (totaal 1.903 bedrijven)

1. Speerpuntclusters

Het zwaartepunt van het Vlaams clusterbeleid ligt bij een beperkt aantal grootschalige en ambitieuze speerpuntclusters. Voor deze speerpuntclusters geldt dat ze voor een voor Vlaanderen strategisch domein, in een samenwerkingsverband tussen ondernemingen, kennisinstellingen en overheid (triple-helix) een ambitieuze LT-strategie en competitiviteitsprogramma ontwikkelen en uitvoeren.

Er werden voor de speerpuntclusters drie rollen gedefinieerd.

- De **eerste rol** bestaat erin dat een speerpuntcluster (en de clusterorganisatie die optreedt als facilitator) in het Vlaams innovatiesysteem als *centrale actor* of spil fungeert voor het strategisch domein en door alle betrokkenen in die hoedanigheid erkend wordt.
- Een **tweede rol** van speerpuntclusters bestaat in het opzetten en genereren van *samenwerkingsinitiatieven* tussen en/of voor de clusterleden langsheen het gehele innovatiespectrum, en passend in het behalen van de doelstellingen van het competitiviteitsprogramma.
- Een **derde rol** voor speerpuntclusters bestaat erin dat ze van alle betrokken actoren het *mandaat* hebben om programma-middelen ter uitvoering van het competitiviteitsprogramma te beheren en eveneens middelen (inclusief mensen) mobiliseren bij de relevante Vlaamse actoren (ondernemingen, kennisinstellingen, onderzoekscentra, ...) voor het realiseren van de LT-strategie.

De steun aan de clusterorganisatie voor speerpuntclusters is maximaal 650.000 euro per jaar. Het steunpercentage bedraagt 50%, waarbij de overige 50% van de middelen rechtstreeks van de bedrijven dient te komen.

1.1 Portfolio aan speerpuntclusters

De speerpuntclusters beschikken voor de basiswerking over een bezetting tussen de vijf en tien medewerkers.

Tabel 17 Portfolio van gesteunde speerpuntclusters

	Domein	Historiek
Catalisti	Duurzame chemie	Gestart als competentiepool
VIL	Logistiek	Gestart als initiatief van de Vl. Regering
SIM ⁶¹	Materialen	Gestart als competentiepool
FLUX 50	Energie	Nieuw bottom-up initiatief
Flanders' Food	Agri-voeding	Gestart als competentiepool
Blauwe Cluster	Blauwe economie	Nieuw bottom-up initiatief
Medvia	Gezondheid en zorg	Voortbouwend op IBN Flanders.Health en erkend september 2021

1.2 Geormerkte middelen voor clusterprojecten

Specifiek voor de speerpuntclusters geldt dat ze voor de uitvoering van hun competitiviteitsprogramma aanvullend kunnen beschikken over uit het Fonds Innoveren en Ondernemen **geormerkte middelen** voor het faciliteren van samenwerkingsprojecten die passen in de clusterroadmap.

In 2024 werd in totaal 47,8 miljoen euro aan gereserveerde middelen beschikbaar voor clusterprojecten van speerpuntclusters. In Tabel 18 wordt een overzicht gegeven van de benutting van de geormerkte middelen door de verschillende speerpuntclusters.

Tabel 18 Benutting van geormerkte middelen door de speerpuntclusters in 2024

	Beslist in 2024	
	# projecten	steun (MEUR)
Catalisti	4	5,31
De Blauwe Cluster	5	10,1
Flanders Food	7	6,8
Flux50	8	7,7
Medvia	2	2,7
SIM ⁶²	2	6,2
VIL	3	1,1
Intercluster	7	14,2
	38	54,2

Naast de projectgeneratie van clusterprojecten op de geormerkte middelen zijn de speerpuntclusters ook betrokken bij het actief inkoppelen van de clusterleden in andere projectoproepen in Vlaanderen en Europa.

⁶¹ SIM (Strategisch Initiatief Materialen) werd stopgezet op 31/12/2023. De activiteiten werden grotendeels overgenomen door MateriNex binnen het strategisch onderzoekscentrum vito.

⁶² In 2024 werden nog 2 projecten gesteund die in 2023 werden ingediend door SIM

1.3 Historiek benutting geormerkte middelen voor speerpuntclusters

Inmiddels loopt het clusterbeleid sinds 4 jaar. Tabel 19 geeft weer wat de historiek is van de inzet aan geormerkte middelen.

Tabel 19 Evolutie Clusterprojecten van de speerpuntclusters (# = aantal projecten; steun in miljoen euro)

	2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	#	steun	#	steun	#	steun	#	steun	#	steun	#	steun	#	steun	#	steun
CATALISTI	11	12,7	7	10,1	5	11,0	7	10,4	3	5,2	4	7,6	1	0,3	4	5,3
De Blauwe Cluster					14	17,2	7	7,9	9	6,3	8	7,6	5	8,3	5	10,0
FLANDERS' FOOD	13	4,9	8	9,1	10	19,1	8	8,5	8	7,3	6	8,3	4	5,0	7	6,8
FLUX50	29	2,7	10	16,9	16	13,7	9	8,5	6	10,0	4	5,5	3	3,0	8	7,6
Medvia									17	4,8	5	2,9	1	0,5	2	2,7
SIM	17	22,7	3	6,0	6	11,7	4	8,0	4	9,1	1	0,1	8	11,5	2	6,2
VIL	9	2,1	11	3,4	11	6,4	12	6,1	9	5,3	9	6,2	4	4,6	4	1,1
Flanders Space											6	2,5	1	0,1	0	0
Intercluster	6	2,6	2	0,3	5	6,2	4	5,3	7	10,0	7	9,0	9	16,7	6	14,2
TOTAAL	85	47,7	41	45,8	67	85,3	51	54,8	63	57,9	50	49,8	36	50,0	38	54,2

Bron: VLAIO, ICAROS, KRIS

2017: Projecten op de geormerkte middelen beslist in 2017: Inclusief de projecten als lichte structuur van Flanders' Food en de projecten in de oproep transitieprioriteiten.

2018: Projecten op de geormerkte middelen beslist in 2018 :

2019: Projecten op de geormerkte middelen beslist in 2019 inclusief projecten binnen transitieprioriteiten en projecten binnen de beleidsagenda's AI en CS, exclusief moonshot-projecten
Intercluster: in 2017 en 2018 ook met Innovatieve Bedrijfsnetwerken, in 2019 met minstens 2 speerpuntclusters

Vanaf 2020: Projecten op de geormerkte middelen, met uitzondering van moonshot-projecten.

2021/22: Projecten op de geormerkte middelen beslist in 2021, inclusief projecten gefinancierd met relance middelen.

1.4 Speerpuntclusters onder de loep

In de volgende paragrafen wordt meer in detail ingegaan op de werking en realisaties van de speerpuntclusters.

A. Catalisti

De speerpuntcluster Catalisti (www.catalisti.be) heeft als missie om de chemie- en kunststofsector in Vlaanderen te verankeren, nog innovatiever te maken, de competitiviteit te versterken en het internationale bereik te vergroten.

Catalisti – Moonshot (www.moonshotflanders.be) heeft tot doel om tegen 2040 technologische doorbraken te realiseren, zowel in producten als processen, die op hun beurt tegen 2050 kunnen bijdragen tot het behalen van de klimaatdoelstellingen in een economische leefbare context. Vlaanderen wil met deze Moonshot op innovatievlak een voortrekkersrol spelen door de komende twee decennia fundamentele doorbraken na te streven in het basisonderzoek aan de kennisinstellingen en die vervolgens toe te passen in de energie-intensieve industrieën (voornamelijk chemie, raffinage en staal). Deze vraaggedreven langetermijnvisie maakt overheid, onderzoekswereld en bedrijfsleven tot bondgenoten voor een succesvolle klimaat aanpak. Sinds 2019 wordt jaarlijks een aanvraagronde georganiseerd van projecten in Moonshot “De Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm in 2050”.

In 2024 telde de cluster 160 leden en waren er meer dan 150 unieke ondernemingen actief in de cluster. Er werden 4 innovatieprojecten gesteund op de geormerkte clustermiddelen met een totale subsidieomvang van 5,3 miljoen euro. Het betrof 2 ICON, 1 COOP en 1 cSBO project.. Tevens was Catalisti betrokken bij 3 interclusterprojecten (2 ICON , 1 cSBO), waarvan Catalisti voor 1 project de ‘trekkende’ cluster is.

De subsidieomvang van deze interclusterprojecten bedroeg in totaal 6,5 miljoen euro.

Tabel 20 Overzicht projecten Catalisti (2024)

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	5	1.314.085
Middelgrote onderneming	1	315.775
Grote onderneming	5	295.116
Kennisinstelling	6	3.419.410
Totaal	17	5.344.386

B. De Blauwe Cluster

De Blauwe Cluster (DBC, www.blauwecluster.be) is opgericht door enkele Vlaamse technologieleiders en ondersteunt Vlaamse bedrijven bij het opzetten van partnerschappen met andere bedrijven, kenniscentra en overheidsinstellingen met het oog op de ontwikkeling en de bevordering van economische activiteiten op zee. Deze cluster faciliteert het innovatieproces doorheen de volledige keten, van ideegeneratie tot en met de (internationale) vermarkting.

DBC is actief in 6 thematische domeinen: kustbescherming en minerale rijkdommen; hernieuwbare energie en zoetwaterproductie; maritieme verbinding; duurzame zeevoeding en mariene biotechnologie; blauw toerisme; oceaansvervuiling en afvaloplossingen. Daarnaast zijn er 2 transversale domeinen: ecosysteemaspecten (toepasselijk op alle thematische domeinen, met het oog op het ontwikkelen van duurzame activiteiten) en smart sea (Industrie 4.0 voor de offshore sector). Deze domeinen worden opgevolgd aan de hand van meerdere taskforces (interactieve workshops met bedrijven) waar dieper ingezoomd wordt op de specifieke onderzoeksuitdagingen, en door de wetenschappelijke adviesraad voor afstemming met de onderzoeksagenda's van de Vlaamse kennisinstellingen.

Om de dienstverlening goed af te stemmen op kmo's werd een kmo-comité opgericht. Dit comité is niet enkel een toetssteen voor de werking, maar dient ook om de kmo's onderling elkaar beter te leren kennen.

In 2024 werden 5 projecten (1 ICON en 4 CSBO) goedgekeurd via de werking van de Blauwe cluster voor een totaal bedrag van 10,09 miljoen euro. Daarnaast werden 3 interclusterprojecten goedgekeurd (1 ICON en 2 CSBO) voor een totaalbedrag van 7,24 miljoen euro.

Tabel 21 Overzicht projecten Blauwe cluster in 2024

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	1	196.753
Middelgrote onderneming	1	84.208
Grote onderneming	2	888.688
Kennisinstelling	8	8.925.302
Andere	/	
Totaal	12	10.094.951

C. Flanders' FOOD

Flanders' FOOD (www.flandersfood.com) organiseert sinds 1 januari 2018 de speerpuntcluster van en voor de Vlaamse agro-voedingsindustrie. Dit strategisch open innovatieplatform versterkt de innovatieslagkracht van de doelgroep door het verhogen van de wetenschappelijke en technologische kennis, hanteert hiervoor een geïntegreerde aanpak, en draagt op deze manier bij tot de economische en maatschappelijke ontwikkeling van Vlaanderen. In 2019 vertegenwoordigt Flanders' FOOD 289 ledenondernemingen actief in deze sector. Om de doelstellingen van het innovatieplatform te bewerkstelligen kan Flanders' FOOD bogen op 15 jaar ervaring op het vlak van kennisontwikkeling (via projectwerking), -verspreiding (o.a. website, nieuwsbrief, activiteiten), -vertaling (in het bijzonder naar innovatievolgers) en -valorisatie (leidend tot nieuwe producten, procesaanpassingen, investeringen, jobs, ...). Samenwerking tussen verschillende actoren (bedrijven, kennisinstellingen en overheidsdiensten) in het agro-voedingssysteem staat daarbij centraal.

In 2020, 2021 en 2022 legt Flanders' FOOD een aantal nieuwe accenten in zijn werking: er zal extra dienstverlening ontwikkeld worden voor starters/scale-ups, complementair aan bestaande initiatieven, er wordt extra ingezet op de internationalisatie van innovatie bij Vlaamse voedingsbedrijven door hen te begeleiden naar Europese projecten en er wordt werk gemaakt van een werking 'QuadrupleHelix' waarbij zowel burgers/consumenten een plaats krijgen als dat er samenwerking met overheden rond maatschappelijke uitdagingen onderzocht wordt.

In 2024 werden 5 projecten die via Flanders' FOOD werden ingediend, goedgekeurd. Het gaat daarbij om, 3 COOCK-project, 2 CSBO-projecten.

Deze projecten pasten in diverse programmalijnen van Flanders' FOOD:

- Resilient & Sustainable AgriFood Systems
- World Class Food Production
- New & Shifting Resources
- Personalized Foods and Healthy Diets

Tabel 22 Overzicht projecten Flanders' FOOD (2024)

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	/	/
Middelgrote onderneming	/	/
Grote onderneming	/	/
Kennisinstelling	7	5.692.961
Andere	2	1.099.393
Totaal	9	6.792.354

D. Medvia (sinds 2025 Biovia)

Op 18 juni 2021 keurde de Vlaamse Regering de implementatie van het impulsprogramma 'Innovatie in gezondheid en zorg' goed. Dit impulsprogramma bouwt op drie complementaire pijlers, i.e. fundamentele kennisopbouw, bedrijfsgericht onderzoek en implementatie van nieuwe toepassingen in de zorg. Het bedrijfsgericht onderzoek wordt concreet ingevuld door de nieuwe speerpuntcluster Medvia (voorheen Flanders.healthTech), dat van start is gegaan op 1 september 2021

De implementatie van nieuwe toepassingen wordt opgenomen in samenwerking met Flanders' Care, het programma van de Vlaamse overheid dat streeft naar een verbetering van de zorgkwaliteit door - via innovatie - verantwoord ondernemerschap in de zorgeconomie te stimuleren.

Medvia stelt zich tot doel het tot ontwikkeling brengen en promoten van economische activiteiten in het Health Tech domein, meer bepaald de ontwikkeling van een internationaal vooraanstaand ecosysteem rond de convergentie van technologieën op de onderlinge raakvlakken tussen biotechnologie, medische technologie en digitale technologieën. De ambitie gaat naar economische groei en verhoging van de competitiviteit, met sterke focus op jobcreatie, en naar kwaliteitsvolle en efficiënte gezondheid en zorg.

De vier thema's waarop MEDVIA focust zijn gepersonaliseerde geneeskunde, digitale geneeskunde, disruptieve gezondheidsoplossingen en waarde gebaseerde efficiënte gezondheid en zorg.

In 2024 werd 2 projecten (ICON) gesteund via de geormerkte middelen voor een bedrag van 2,74 miljoen euro Tevens werd 1 interclusterproject (cSBO) gesteund voor een bedrag van 2,79 miljoen euro.

Tabel 23 Overzicht projecten Medvia (2024)

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	3	848.004
Middelgrote onderneming	1	136.608
Grote onderneming	3	757.228
Kennisinstelling	1	999.155
Totaal	8	2.740.995

In 2025 bundelden Medvia en Flanders.Bio de krachten tot de nieuwe speerpuntcluster Biovia⁶³.

E. Flux50

De missie van de Vlaamse energiecluster bestaat er in een slimme energieregio Vlaanderen op te bouwen. De speerpuntcluster energie wil hiervoor inzetten op 5 welgekozen innovatorzones of thema's, waarbij de

⁶³ Link naar Biovia: [Biovia](#)

marktopportunities en uitdagingen evenals de specifieke troeven van Vlaanderen voor elk van de innovator zones in overweging genomen worden.

Volgende 5 innovator zones werden gedefinieerd: 1) Energiehavens, waarbij men zal focussen op flexibele thermische vermogenstations en warmtenetwerken, demand side management, bi-directionele vermogensstromen van en naar de kust en energieopslag door power-to-products, 2) Microgrids, groepen van geconnecteerde verbruikers, verdeelde bronnen van hernieuwbare energie en energieopslag, binnen een goed gedefinieerde elektrische perimeter; 3) Multi-energie oplossingen voor districten; 4) Energy cloud platforms, die data ter beschikking stellen van derde partijen, op een uniforme, transparante, kwalitatieve en juridisch correcte wijze; 5) Intelligente renovatie.

In 2024 werd steun toegekend aan 9 projecten (4 haalbaarheidsstudies, 1 COOCK+ project, 3 ICON en 1 cSBO) binnen de geormerkte middelen, goed voor een bedrag van 4,8 miljoen euro.

Tabel 24 Overzicht projecten Flux50 (2024)

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	1	29.769
Middelgrote onderneming	/	/
Grote onderneming	/	/
Kennisinstelling	4	1.793.482
Andere	1	1.209.507
Totaal	6	3.3032.758

F. VIL

VIL (www.VIL.be) is sinds 2017 erkend als speerpuntcluster Logistiek en heeft als missie om Vlaanderen de Europese draaischijf in de wereldwijde supply chain te maken. Ook in 2021 slaagde VIL er in om meer dan 600 leden op te tekenen waaronder overwegend kmo's. De VIL-leden worden aangespoord om deel te nemen aan innovatieve projecten als belangrijke trigger om logistieke innovaties in het bedrijfsleven te stimuleren en zo hun competitiviteit te verhogen. De 4 prioritaire thema's voor de komende periode werden bepaald als digitale transformatie, groene supply chains, hinterland connectie en last mile.

Naast projectwerking identificeert VIL logistieke opportuniteiten in overleg met de stakeholders waarna telkens passende acties worden opgezet, bijvoorbeeld de Vlaamse kmo's die hinder ondervinden door de Brexit via BAR-middelen in het Gateway2Britain-traject. Naast de erkenning als innovatiecluster is VIL ook erkend als structurele partner bij FIT, als aanspreekpunt voor Multimodaal.Vlaanderen en recent ook als coördinator van het Top Team 'Zero emissie vrachtvervoer' met steun vanuit MOW.

In 2024 werden 4 projecten gesteund. Het gaat om 3 COOCK+ projecten en 1 cofinanciering van een EFRO project. In totaal werd 1,1 miljoen euro subsidie toegekend.

Tabel 25 Overzicht projecten VIL (2024)

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	/	/
Middelgrote onderneming	/	/
Grote onderneming	/	/
Kennisinstelling	4	343.255
Andere	1	787.532
Totaal	5	1.130.787

G. Nieuwe speerpuntcluster: ENT.A

ENT.A⁶⁴ of Entertainment Associatie is een nieuwe Vlaamse speerpuntcluster. De cluster stelt innovatie en samenwerking in de entertainmentsector voorop en zal internationalisering en talentontwikkeling versnellen. De cluster verenigt zo'n honderd bedrijven, kennisinstellingen en organisaties uit media, events, gaming en cultuur. Samen hebben ze één doel: Vlaanderen uitbouwen tot Europese voortrekker in belevingsinnovatie.

H. Interclusterprojecten in de transitieprioriteiten

Speerpuntclusters kunnen ook samenwerken om projecten in te dienen binnen thema's waarbinnen 2 of meerdere clusters raakvlakken vertonen en belangrijk zijn voor de respectieve leden. In 2024 waren alle speerpuntclusters met uitzondering van VIL en Flanders Food betrokken bij één of meerdere interclusterprojecten. In totaal werden in 7 interclusterprojecten gesteund waaraan 28 projectpartners deelnemen.

Tabel 26 Overzicht interclusterprojecten (2024)

	Projectpartners	Toegekende steun (in euro)
Kleine onderneming	2	520.705
Middelgrote onderneming	/	/
Grote onderneming	5	1.450.953
Kennisinstelling	10	12.254.811
Andere	/	
Totaal	17	14.226.469

2. Innovatieve BedrijfsNetwerken

Innovatieve bedrijfsnetwerken zijn bedoeld voor kleinschalige clusterinitiatieven die tot doel hebben om binnen een kort tijdsbestek een dynamiek van samenwerking op gang te brengen tussen ondernemingen rond een specifiek thema, vaak in een nichemarkt. De focus ligt hierbij op zowel het uitbouwen en versterken van het ecosysteem als onderling doen samenwerken van de ondernemingen en andere actoren binnen de cluster.

In 2016 en 2018 werd, respectievelijk bij een eerste en tweede oproep voor innovatieve bedrijfsnetwerken steun toegekend aan 14 en 6 initiatieven voor een totaalbedrag van 4,7 respectievelijk 1,5 miljoen euro. Dit brengt het totaal aantal door VLAIO gesteunde innovatieve bedrijfsnetwerken op 20. De innovatieve bedrijfsnetwerken werden voor een periode van 3 jaar gesteund. Ondertussen hebben zij allemaal hun einddatum bereikt. Verschillende van deze initiatieven hebben ook na de periode van overheidsfinanciering hun werking verdergezet en dit ofwel volledig met private middelen, ofwel door in te kantelen bij een grotere organisatie zoals bv een SOC of kennisinstelling of speerpuntcluster.

⁶⁴ Link naar ENT.A: [ENT.A – Pionieren in belevingsinnovatie](#)

Tabel 27 Portfolio van gesteunde innovatieve bedrijfsnetwerken die afliepen in 2019, 2020 en 2021

	Uitvoerende organisati(e)s
Afgelopen 2019	
Power to Gas	Waterstofnet vzw
Aircargo Belgium	ACB vzw
B-HIVE	B-hive vzw
BIM	WTCB
Digitizing Manufacturing	Sirris
EUKA	EUKA vzw
Composieten	AGORIA
Smart Digital Farming	ILVO
Innovatieve Coatings	Sirris – Centexbel
Afgelopen 2020	
Offshore energie	Sirris – Ugent
FLAG	FLAG
Groen Licht Vlaanderen	GLV vzw
Flanders Bike Valley	FBV vzw
Afgelopen 2021	
MAAS	ITS.be
IoT4Society – Smart Cities Vlaanderen	DSP Valley- Citlylab
Flanders.Health	Flanders.bio- DSP Valley - Medtech
Smart Buildings in use	WTCB
Space 4.0	VRI vzw
IoTValuechain – The Beacon	Agoria

In november 2025 werd de **derde oproep** voor innovatieve bedrijfsnetwerken opengesteld. Ondernemingen in Vlaanderen die willen samenwerken rond een specifiek thema dat aansluit bij de Vlaamse beleidsprioriteiten, kunnen een dossier indienen tot begin mei 2026.

3. Moonshot

Het Moonshotprogramma “De Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO2-arm in 2050” heeft tot doel om tegen 2040 technologische doorbraken te realiseren, zowel in producten als processen, die op hun beurt tegen 2050 kunnen bijdragen tot het behalen van de klimaatdoelstellingen in een economische leefbare context. Vlaanderen wil met deze Moonshot op innovatievlak een voortrekkersrol spelen door de komende twee decennia fundamentele doorbraken na te streven in het basisonderzoek aan de kennisinstellingen en die vervolgens toe te passen in de energie-intensieve industrieën (voornamelijk chemie, raffinage en staal). Tot nog toe concentreerde de tijdlijn voor valorisatie zich op ontwikkeling van de technologie zelf en op korte termijn de opschaling door middel van vervolprojecten, waarbij de onderzoeksaanvraag steeds uitging van de kennisinstellingen. Om de kloof verder te dichten tussen het strategisch basisonderzoek (cSBO) en de industriële implementatie ervan, werden een aantal initiatieven opgestart om de zogenaamde ‘valley of death’ te overbruggen.

In totaal werden in 2024 10 Moonshot-onderzoeksprojecten goedgekeurd, nl. 8 Early Stage Innovation (ESI, voorheen gekend als cSBO) en 2 Later Stage Innovation (LSI) projecten. Daar waar ESI-projecten inzetten op de opbouw op korte termijn van kritische massa rond strategische onderzoekstopics, richten LSI-projecten zich op de subsidiëring van (opschalings)infrastructuur/experimentele pilootprojecten en kennisopbouw bij kennisinstellingen voor onderzoek dat zijn haalbaarheid al bij lage TRL heeft bewezen. Deze projecten werden ingediend door 4 kennisinstellingen (als hoofdaanvrager).

In totaal werd in 2024 voor ruim 24,5 miljoen euro steun toegekend aan de verschillende projecten.

Tabel 28 Aantal projecten en steun (in miljoen euro)

	Beslist in 2024	
	# projecten	steun
Moonshot ESI	8	21,1
Moonshot LSI	2	3,4
Totaal	10	24,5

Kerncijfers:

- Totaal aantal gesteunde kennisinstellingen: 10
- Steun aan kennisinstellingen: 24.54.891 €
- Aantal gesteunde projecten: 10
- Totaal steunbedrag: 24.540.891 €

4. Innovatieve ecosystemen

In 2021 werden onder het clusterbesluit een aantal nieuwe initiatieven opgericht en gefinancierd. Deze innovatieve ecosystemen zijn actief in domeinen waar de Vlaamse overheid, in het kader van haar economisch en innovatiebeleid, een belangrijke impuls wil geven zodat ze in staat zijn om een sterke positie in het Vlaamse en internationale innovatielandschap te verwerven.

4.1 Flanders Space

Met het innovatief bedrijfsnetwerk Space 4.0 werd een stevige basis gelegd waarbinnen het ecosysteem van de Vlaamse ruimtevaartsector vorm gegeven werd. Via het impulsprogramma Vlaamse Ruimtevaarteconomie kon dit initiatief verder doorgroeien tot de structuur Flanders Space, ingebed bij VRI vzw. Flanders Space is de facilitator van het impulsprogramma, verenigt de belangrijke stakeholders en zet in op 4 domeinen: focus op talent, focus op competitiviteit en ondernemerschap, focus op internationale programma's en focus op wetenschapscommunicatie. Op 21 september 2021 werd via Ministerieel Besluit een subsidie toegekend voor een bedrage van 305.574 € aan VRI vzw om uitvoering te kunnen geven aan het Impulsprogramma voor een periode van 3 jaar. Daarnaast worden jaarlijks ook geoormerkte middelen ter beschikking gesteld. In 2024 was Flanders Space trekker van 1 interclusterproject (cSBO) met De Blauwe Cluster. De steun bedroeg 1,99 miljoen euro.

4.2 BlueChem

De incubator BlueChem is een unieke samenwerking tussen industrie, overheid en kennisinstellingen. De bedoeling is om startups en groeibedrijven te helpen om duurzame innovaties te ontwikkelen voor de chemie van de toekomst. BlueChem biedt aangepaste infrastructuur, dienstverlening op maat met financiële ondersteuning en directe toegang tot kennis en expertise om startende ondernemingen de grootste kans op slagen te geven.

4.3 CAPTURE

CAPTURE is een onderzoekplatform in het veld van circulaire economie dat inzet op onderzoek, valorisatie en training. Als centrale thema's werkt CAPTURE rond het hergebruik van water, CO2 en plastics. In het platform werken onderzoekers van vier kernpartners (Universiteit Gent, Universiteit Antwerpen, Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek en Vrije Universiteit Brussel) samen met een gevarieerde waaier aan bedrijven.

4.4 Log!Ville

Log!Ville zet volop in op logistieke innovatie met een indrukwekkende fysieke demonstratieruimte, een originele gevisualiseerde beleving en een state-of-the-art meeting center.

4.5 Edtech Station

In mei 2022 startte vanuit de onderzoeksgroep ITEC van de KU Leuven en Hangar K de gloednieuwe cluster 'Edtech station' in Kortrijk, met 1,8 M euro subsidie van VLAIO voor 3 jaren.

Onderzoeksinstellingen, scholen, bedrijven en de overheid werken samen om het aanwezige potentieel in de Education Technology van Vlaanderen meer en beter te benutten, en de Vlaamse EdTech op de kaart te zetten. Ze stelden de edtech barometer op om meer inzicht te geven over wat de Vlaamse edtech sector nu eigenlijk is en welke bedrijven er deel van uitmaken. Meer info op www.edtechstation.be.

4.6 Flanders Game Hub

Flanders Game Hub (FGH) is een initiatief van HANGAR K, FLEGA, en DAE Studios. Het doel is de technologische weerbaarheid en economische levensvatbaarheid van de Vlaamse gamesector te versterken. Flanders Game Hub fungeert als uitvalsbasis waar gameontwikkelaars, bedrijven, experts, investeerders en partners samenwerken om meer videogamebedrijven te lanceren en te laten groeien in Vlaanderen.

4.7 Seeds and Growth for Media

Seeds and Growth for Media (S&G4M) bundelt de krachten van VRT, MediaNet Vlaanderen en Thomas More. S&G4M wil met ecosysteemversterkende activiteiten en met een incubatorprogramma de technologische weerbaarheid en economische levensvatbaarheid van het Vlaamse media-ecosysteem versterken op zowel nationaal als internationaal niveau.

Hoofdstuk 4

Omgevingsfactoren faciliteren

Onderstaande instrumenten bevinden zich allen binnen het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO). VLAIO wil ervoor zorgen dat bedrijven in Vlaanderen over voldoende ruimte beschikken om te ondernemen.

1. Activeringsbeleid voor on(der)benutte bedrijventerreinen

Via een brownfieldconvenant kunnen ontwikkelaars van on(der)benutte, verwaarloosde en/of verontreinigde sites beroep doen op een faciliterend kader om deze te herwaarderen en kwaliteitsvol herin te richten. Hiervoor wordt beleidsdomeinoverschrijdend samengewerkt met o.a. de OVAM, departement Omgeving en departement MOW. In 2024 werd in totaal bijna 21 miljoen euro steun toegekend aan 16 projecten.

In 2025 werd voor de voor de aanleg van bedrijventerreinen en voor de heringebruikname van industriële sites 20,5 miljoen euro vastgelegd.

2. Herontwikkeling Ford-site

Op 3 mei 2021 werd de omgevingsvergunning verkregen voor de inrichting van het openbaar domein in de zone A. De werken werden vervolgens opgestart onder het bouwheerschap van De Vlaamse Waterweg en onder mede-toezicht van VLAIO. Op 28 juni 2021 werd op een formeel persmoment de nieuwe naam van het terrein onthuld: Logistics Valley Flanders. In het restant van 2021 werd in eerste instantie de nieuwe drainage aangelegd, alsook de bufferbekkens. Tevens werd er een start gemaakt met de rioleringswerken en verdere grondwerken. In deze fase wordt gefocust op de zone langs de Henry Fordlaan, om de bedrijven die reeds actief zijn op het terrein zo snel mogelijk te ontsluiten.

In het kader van de bodemsanering werd de laatste hand gelegd aan de bodemsaneringsprojecten voor de restverontreiniging, welke ingediend werden bij de OVAM. Tevens werden stappen gezet voor de uitgifte van de laatste uitgeefbare kavels op het terrein, waarbij de stad Genk en POM Limburg de intentie hebben deze over te nemen na opmaak van een nog goed te keuren uitgifteplan.

Bij begrotingsopmaak 2025 werden geen middelen vastgelegd.

Hoofdstuk 5

Internationalisering van de Vlaamse economie stimuleren

Flanders Investment & Trade (FIT), het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen beheert het merendeel van de middelen voor de begeleiding, de ondersteuning en de stimulering van Vlaamse ondernemers bij hun internationaliseringsprojecten. Tevens wil het ook buitenlandse ondernemers overtuigen om te investeren in Vlaanderen. De financiering van internationaliseringsprojecten kan via PMV gebeuren. Het Enterprise Europe Network (EEN) is een initiatief van de Europese Commissie om kmo's te informeren en adviseren.

1. Beleidskredieten Flanders Investment & Trade (FIT)

FIT beheert vier generieke types van financiële steun aan kmo's die willen internationaliseren en een subsidie voor een internationaal maatwerkproject en een subsidie starterspakket voor startende exporteurs. Daarnaast ondersteunt FIT ook collectieve projecten van ondernemersorganisaties en gemengde kamers van koophandel. Bij de begrotingsopmaak 2025 werd een totaalbudget van 10,656 miljoen euro voorzien voor subsidies.

1.1 Subsidies ter bevordering van internationaal ondernemen

In 2024 werden voor dit subsidie-instrument 2.068 dossiers goedgekeurd voor een totaalbedrag van 9.646.175,48 euro. Het budget voor de bevordering van internationaal ondernemen voor 2025 bedraagt 9.732.000 euro.

De volgende types van projecten kunnen via continue indiening digitaal aangevraagd worden via MyFIT:

- Prospectiereizen buiten de EER;
- Deelname aan buitenlandse beurzen of niche-evenementen;
- Ontwikkeling en vertaling van digitale commerciële bedrijfscommunicatie;
- de oprichting van een buitenlands prospectiekantoor;
- Internationale maatwerkprojecten.

Naast bedrijven kunnen ook (gemengde) kamers van koophandel, ondernemersorganisaties en samenwerkingsverbanden van dit systeem gebruik maken.

In 2020 lanceerde FIT een nieuw subsidietype specifiek op jonge startende exporteurs gericht, nl. het starterspakket internationalisering. Er werden in 2024 voor de eerste keer 4 oproepen georganiseerd (maart-augustus-september-november). Aangezien de goedgekeurde projecten van november 2024 betrekking hebben op uitvoering in 2025 werd de goedkeuring van de november oproep op het budget van 2025 opgenomen. Er werd in 2024 2.376.000 euro toegekend en uitbetaald voor de starterspakketten internationalisering.

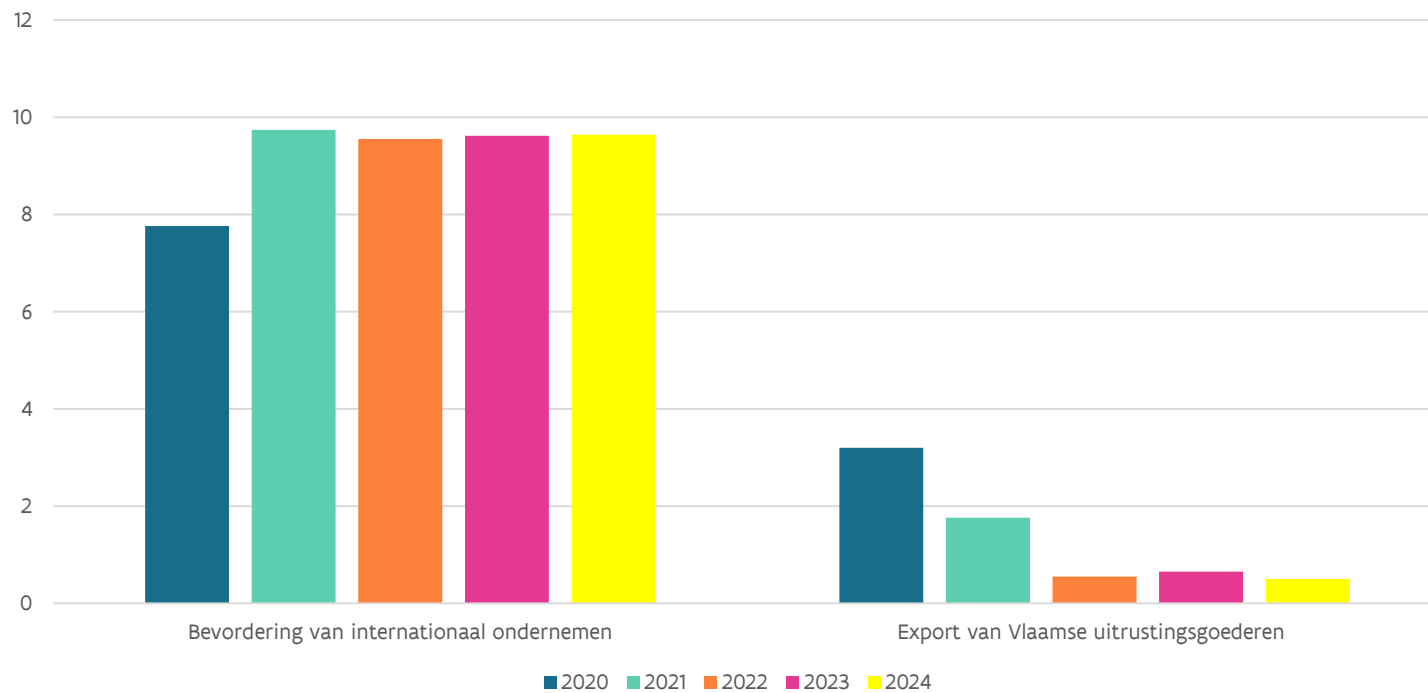
In de voorgaande jaren zijn er tijdelijke instrumenten in het leven geroepen i.f.v. internationale gebeurtenissen (Corona, Brexit) met bijkomende (Vlaamse/Europese) subsidies. Deze zijn finaal afgesloten op 31 december 2023. Voor 2024 was dus geen extra budget meer voorzien in de begroting voor extra Corona- of Brexit-ondersteuning.

1.2 Uitvoer van uitrustingsgoederen

In het verleden konden Vlaamse bedrijven een subsidie bij de uitvoer van uitrustingsgoederen aanvragen bij FIT. De eindklant in een ontwikkelingsland (volgens de OESO-consensus) geniet zo een rechtstreekse korting op de aankoop van uitrustingsgoederen en Vlaamse leveranciers blijven concurrentieel. Sinds 2021 zijn de subsidies voor de uitvoer van uitrustingsgoederen uitdovend. Voor dit steuninstrument kunnen geen nieuwe

aanvragen of verlengingen meer goedgekeurd worden. Er werden in 2024 nog wel aan acht Vlaamse kmo's uitbetaald voor een totaalbedrag van 502.315,0 euro op basis van eerder aangegane verbintenissen.

Figuur 33 Overzicht beleidskredieten FIT 2018 – 2023 (miljoen euro)

1.3 Ondernemersorganisaties, gemengde Kamers van Koophandel en samenwerkingsverbanden

Van 1 januari 2022 tot eind 2026 bundelt FIT de krachten met 17 structurele partners om de internationalisering van Vlaanderen te versterken. Het gaat onder meer om sectorfederaties, ondernemersorganisaties, (speerpunt)clusters, bilaterale Kamers van Koophandel en incubatoren. FIT gaat zo een lange termijnrelatie aan met partners en versterkt de samenwerking. Inspanningen om Vlaamse bedrijven te ondersteunen op buitenlandse markten, en om investeerders naar Vlaanderen te halen en hier te houden, renderen beter als ze gezamenlijk gebeuren. Als we de internationalisering van de Vlaamse economie willen versnellen, moeten we gaan voor een duurzame impact. Daarom engageert FIT zich samen met de partners om via deze partnerschappen de internationaliseringsstrategie Vlaanderen Versnelt! uit te voeren waarvan een update 2021-2025 op de Vlaamse Regering werd gebracht in 2021. De cofinanciering van de partnerschappen is gelijk verdeeld tussen de partners en FIT. De selectie van de partners gebeurde na een oproep in 2021. Het budget voor 2025 bedraagt voor dit instrument 924.000 euro. Ondernemersorganisaties, gemengde kamers van koophandel en samenwerkingsverbanden die niet onder de structurele financiering vallen, kunnen gebruik maken van het subsidiesysteem ter bevordering van het internationaal ondernemen.

Bron: Visie, ambitie & suggesties voor de internationalisering van de economie, Flanders and Trade

2. Werkingsmiddelen FIT voor het binnen- en buitenlands FIT-netwerk

Verder kunnen zowel bedrijven die internationaal actief (willen) zijn als buitenlandse investeerders ook rechtstreeks een beroep doen op dienstverlening van FIT. Voor deze dienstverlening en voor prospectie in binnen- en buitenland is een budget van 53,99 miljoen euro aan werkingsmiddelen ter beschikking bij begrotingsopmaak 2025. Dit bedrag bevat de budgetten voor personeel en huisvesting van 59 kantoren in het buitenland, personeel en kantoren in het binnenland én de werkingsmiddelen voor de organisatie van groepsacties, marketing en lokale acties.

2.1 Een wereldwijd netwerk

A. Aantrekken van buitenlandse directe investeringen naar Vlaanderen

Er wordt zeer gericht gezocht naar potentiële investeerders in het buitenland, zowel in de klassieke landen van herkomst van buitenlandse investeerders, als in nieuwe groeilanden. De prospectie naar investeerders is gericht op bedrijven die met hun activiteit het Vlaamse economische weefsel kunnen versterken. FIT begeleidt nieuwe buitenlandse investeerders en geeft in samenwerking met het VLAIO, advies op maat over alle aspecten van een nieuwe of uitbreidingsinvestering.

B. Stimuleren van internationaal ondernemen vanuit Vlaanderen

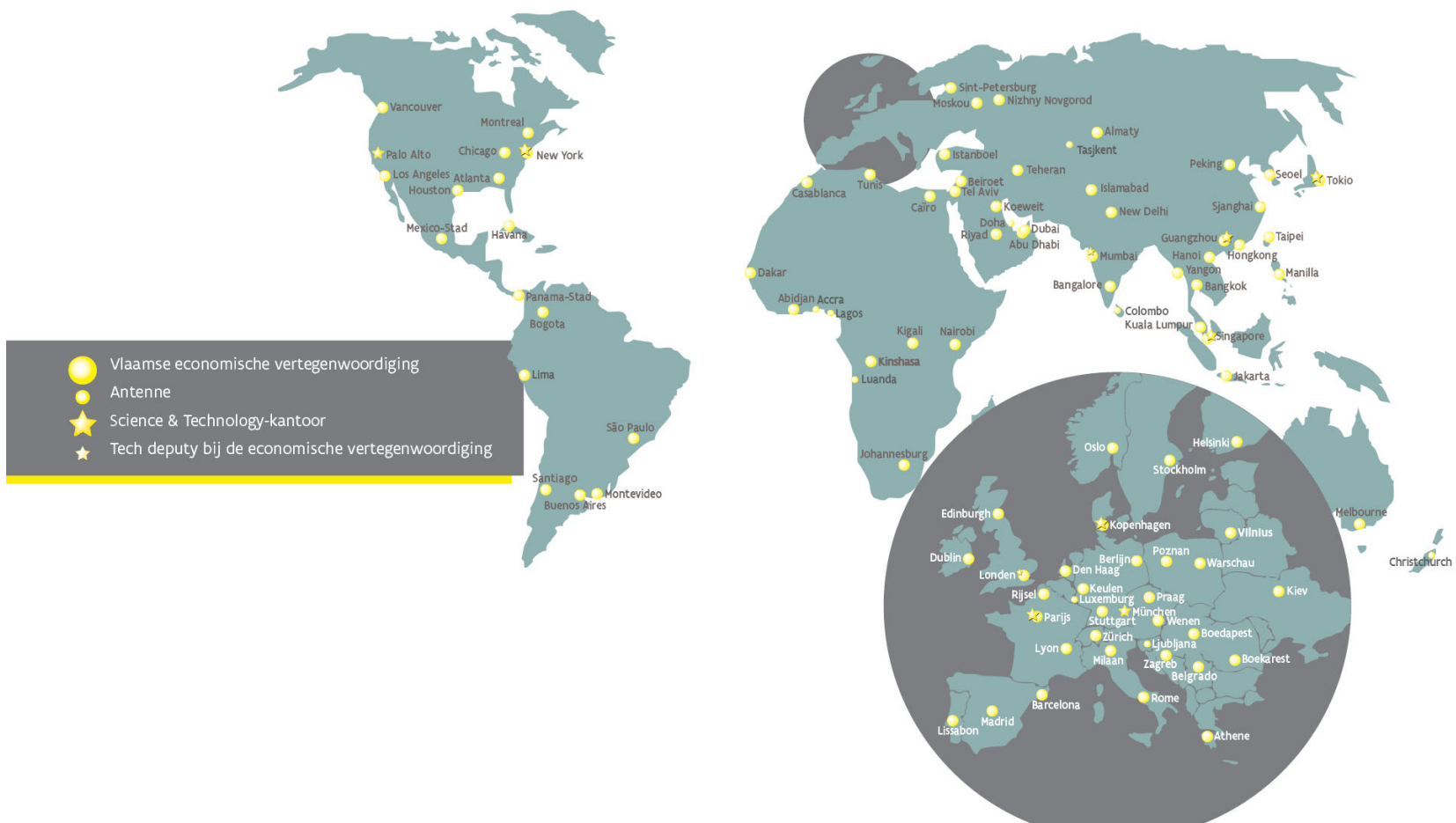
FIT geeft Vlaamse ondernemers informatie en advies over internationale markten, en begeleidt hen in de zoektocht naar goede partners. Kortom, het agentschap versterkt Vlaamse kmo's in hun internationale groei.

C. Een netwerk in het buitenland

FIT is op ongeveer 100 plaatsen in de wereld actief, via eigen kantoren of antennes, of via de kantoren van Wallonië of Brussel met wie een samenwerkingsakkoord bestaat. FIT heeft 178 eigen personeelsleden in het buitenland die proactief opportuniteiten voor Vlaamse ondernemers signaleren, buitenlandse potentiële investeerders opsporen en informatie en advies verstrekken aan Vlaamse bedrijven.

Ook onze 10 Science & Technology kantoren in innovatie-hotspots wereldwijd maken deel uit van ons buitenlandnetwerk. Dit team verstrekt bovendien de technologische expertise, kennis en werking van FIT door nauwe samenwerking met collega's in binnen- en buitenland waardoor we nog sterker staan om de bedrijfs wereld bij te staan.

Figuur 34 Wereldwijde netwerk van FIT

D. Een netwerk in het binnenland

FIT heeft dankzij de inbedding in lokale ecosystemen van bedrijven en economische actoren een sterke aanwezigheid in Vlaanderen via onze regionale desks. Onze diensten zijn ontworpen om bedrijven te helpen groeien en bloeien op internationale markten met behulp van gelaagde ondersteuning en relevante informatie.

E. Advies en begeleiding op maat van Vlaamse bedrijven

We investeren volop in verdieping en uitbreiding van klantkennis om onze dienstverlening nog beter af te kunnen stemmen op de individuele noden en wensen van de bedrijven. Jaarlijks worden duizenden dossiers behandeld en talrijke b2b-programma's georganiseerd in het buitenland

F. Een actieprogramma voor Vlaamse bedrijven

FIT zet resoluut in op acties waarmee we de grootst mogelijke toegevoegde waarde kunnen bieden aan onze bedrijven en ecosystemen. We willen impactrijke en gefocuste events creëren waarbij de Vlaamse sterktes gelinkt worden aan de noden en opportuniteiten in het buitenland. We zoeken daarbij bewust naar synergieën tussen onze kernopdrachten, enerzijds het helpen internationaliseren van Vlaamse bedrijven en anderzijds het aantrekken van kwaliteitsvolle investeringen naar Vlaanderen. Op ons actieprogramma staan groepszakenreizen, internationale beurzen en conferenties, fysieke en digitale contactdagen met aankopers en beslissingnemers en informatiesessies over kansrijke markten en sectoren.

Op [Verover de wereld](#), het in april 2019 gelanceerde webplatform van Flanders Investment & Trade, vinden Vlaamse bedrijven verder een overzicht van relevante FIT- en partnerevents omtrent internationaal ondernemen, zowel in Vlaanderen als in het buitenland.

G. Kennisdatabase buitenlandse markten

Via de website en de nieuwsbrieven van FIT krijgen bedrijven toegang tot marktinformatie over landen, sectoren, reglementering, zakelijke opportuniteiten, financiering van projecten door internationale financiële instellingen, enz. Deze informatie wordt hoofdzakelijk aangeleverd door onze buitenlandkantoren. Via hun MyFIT-profiel krijgen bedrijven toegang tot op hun maat gesneden informatie

H. Eén internationaliseringsstrategie voor de Vlaamse economie

Vanaf oktober 2015 bracht Flanders Investment & Trade honderden Vlaamse bedrijven, middenveldpartners, kennisinstellingen en overheidsactoren samen, om na te denken over deze cruciale vragen:

- Hoe willen we Vlaanderen internationaal beter in de markt plaatsen?
- Wat hebben de bedrijven het meest nodig?
- Hoe kunnen actoren in Vlaanderen nog beter samenwerken?

Het resultaat van dit co-creatieproces is de internationaliseringsstrategie 'Vlaanderen versnelt!'. FIT bundelde de krachten met sector- en werkgeversorganisaties, kennisinstellingen, speerpuntclusters, strategische onderzoekscentra om de doelstellingen van de strategie uit te voeren: de juiste ondersteuning bieden aan bedrijven die internationaal (willen) gaan, meer buitenlandse investeerders aantrekken en samenwerking met buitenlandse partners stimuleren.

De Vlaamse Regering stemde op 12 maart 2021 in met een update van de internationaliseringsstrategie "Vlaanderen Versnelt!" 2021-2025 ⁶⁵.

FIT werkt hiervoor o.a. samen met de al vermelde 18 structurele partners via partnerschapsovereenkomsten. We bieden hen financiering waardoor ze hun capaciteit voor internationalisering kunnen uitbouwen. Deze samenwerkingen, ook inzake communicatie naar bedrijven, creëren jaar na jaar win-winsituaties voor alle betrokkenen. FIT ontwikkelt ook zelf verder instrumenten om de doelstellingen van Vlaanderen Versnelt! te realiseren.

⁶⁵ Zie mededeling aan de Vlaamse Regering onder referentie VR 2021 1203 MED.0093/1

I. Eén internationaliseringsstrategie voor de Vlaamse economie

Focus is bijzonder belangrijk wanneer men zaken wil realiseren en daarom zet FIT vanaf nu in op een doorgedreven sectorale aanpak waarbij we de klemtoon leggen op die sectoren en thema's waarmee Vlaanderen internationaal het verschil kan maken. Zowel onze science & technology kantoren als onze nieuwe Global Industry Leads spelen een cruciale rol in dit verhaal.

De sectoren en thema's die we van nabij opvolgen en bewerken zijn:

- Data & Digital
- Defensie & veiligheid
- Entertainment
- Life sciences & health
- Milieu- & klimaattechnologie
- Start-ups
- Transport & logistiek
- Voeding & food tech

J. Science & Technology Offices

Wereldwijd zijn er 10 Science & Technology Offices: in New York, Palo Alto, Parijs, Londen, Kopenhagen, München, Mumbai, Singapore, Guangzhou en Tokio. In samenwerking met onze partnerorganisaties zetten ze hun schouders onder **4 doelstellingen**:

1. Technologiegedreven **bedrijven uit Vlaanderen een voorsprong geven in buitenlandse markten** door hen in contact te brengen met de juiste partners.
2. Technologiegedreven **spelers uit het buitenland naar Vlaanderen aantrekken** – met name 'ontbrekende schakels'. Dat zijn spelers die het innovatieve en economische weefsel van Vlaanderen completeren en versterken, en samen met Vlaams toptalent onze regio verder uitbouwen tot een wereldhub voor innovatie.
3. Vlaamse bedrijven, onderzoekscentra, clusters, ondernemersorganisaties, incubatoren en acceleratoren **connecteren met buitenlandse spelers**. Denk aan sectorgenoten, prospects, partners, distributeurs, potentiële investeerders, kapitaalvertrekkers en talent.
4. Vlaanderen als techregio **wereldwijd sterker op de kaart zetten**.

Elk Science & Technology Office is verantwoordelijk voor een geografisch focusgebied en legt de klemtoon op een of meerdere van deze 3 focusdomeinen: **Digital Tech, Health Tech** en **Climate Tech**. Stuk voor stuk technologische thema's die bijdragen tot oplossingen voor de maatschappelijke en socio-economische uitdagingen van vandaag.

K. Startup.Flanders

Vlaanderen heeft een rijk en uitgebreid start-upecosysteem. Hierin zijn start-ups, scale-ups, incubatoren, dienstverleners, investeerders en overheden actief. Omdat het belangrijk is het Vlaamse start-upecosysteem één gezicht te geven zetten we in 2023 Startup.Flanders als merk in de markt. We creëren hiermee een community voor start-ups die willen internationaliseren én voor internationale start-ups die zich in Vlaanderen willen vestigen. Informatie over het Vlaamse startup-ecosysteem is te vinden op een in samenwerking met Dealroom gecreëerd platform en in 2023 verscheen ook de tweede editie van "The State of Flanders' Startup Ecosystem".

3. Overige initiatieven

3.1 Agentschap voor Buitenlandse Handel

Het Agentschap voor Buitenlandse Handel (ABH) werd opgericht via het Samenwerkingsakkoord van 24 mei 2002 tussen de federale overheid en de gewesten. Het ABH stelt zich ten dienste van de drie gewestelijke exportbevorderende instellingen en de federale overheid. De werking van het ABH omvat twee grote pijlers. Een eerste pijler betreft het organiseren van twee Belgische Economische Missies (BEM) per jaar die vooral focussen op buitenlandse economische groeimarkten. De organisatie hiervan gebeurt samen met het Agence wallonne à l'Exportation et aux Investissements étrangers (AWEX), hub.brussels en Flanders Investment & Trade (FIT).

3.2 Buitenlandse economische missies

Jaarlijks worden onder leiding van de minister-president meerdere buitenlandse economische missies georganiseerd voor de ondersteuning en de verdediging van de belangen van Vlaanderen en de Vlaamse economie in het buitenland. De organisatie van het economische en B2B-luik van de missie, incl. de bekostiging, zijn in de regel voor rekening van FIT.

3.3 Enterprise Europe Network (EEN)

NEW = bold (info via Peter) Het Enterprise Europe Network (EEN) is een initiatief van de Europese Commissie (DG GROW) dat de Europese kmo's wil ondersteunen en adviseren. De netwerkpartners zijn stevig verankerd in de diverse Europese regio's en goed geplaatst voor het verlenen van informatie omtrent Europese regelgeving en financiering, voor het faciliteren van bedrijvencontacten en het helpen opstarten van transnationale innovatieve projecten. In Vlaanderen zijn VLAIO en FIT de partners die het Enterprise Europe Network Vlaanderen vormen en die elk vanuit hun expertise kmo's wegwijs maken bij het ondernemen in Europa en de andere partnerlanden van het programma.

Enterprise Europe Network Vlaanderen behoort tot een netwerk van meer dan 600 partnerorganisaties in de EU, met 4.000 ervaren medewerkers. Dankzij dit netwerk kan men snel betrouwbare informatie leveren over de Europese wetgeving en de regelgeving in andere lidstaten. Daarnaast kan men via dit netwerk contacten leggen met bedrijven uit andere landen die op zoek zijn naar samenwerking op economisch, technologisch, duurzaam en digitaal vlak. Het netwerk heeft bovendien ook heel wat partners buiten Europa die als International Network Partners ten dienste van de bedrijven in Vlaanderen staan. Ook wordt vanuit EEN steun geboden bij het zoeken naar Access to Finance en bij de voorbereiding van EIC Accelerator-aanvragen.

Hoofdstuk 6

Duurzaamheid van de Vlaamse economie versterken

A. Ecologiepremie Plus (EP) en strategische ecologiesteun

De ecologiepremie is een financiële tegemoetkoming aan ondernemingen die hun productieproces willen vergroenen door te investeren in milieuvriendelijke of energiezuinige technieken. Het Agentschap Innoveren & Ondernemen neemt een deel van de extra kost die een dergelijke investering meebrengt op zich.

De strategische ecologiesteun heeft dezelfde doelstelling als de ecologiepremie. In dit geval gaat het over grotere specifieke investeringsprojecten op maat van een bedrijf.

Er werden in 2024 53,115 miljoen euro steun toegekend vanuit EP en 8,546 miljoen euro strategische ecologiesteun.

B. Groenestroom- en warmte-kranchcertificaten

Sinds 2002 is in Vlaanderen een systeem van groenestroomcertificaten (GSC) van kracht ter ondersteuning van elektriciteitsproductie uit hernieuwbare energiebronnen. Aangezien dit systeem ondertussen is afgebouwd, is het minder relevant voor nieuwe projecten. De steun via de groenestroomcertificaten voor nieuwe projecten op basis van wind, zon en biomassa is ondertussen uitgefaseerd.

De steun via warmtekranchcertificaten is stopgezet voor nieuwe fossiele installaties. Er is nog wel certificatensteun voor nieuwe projecten voor biogas-WKK (zowel warmtekranch- als groenestroomcertificaten).

Meer informatie over de hernieuwbare-energie-installaties in Vlaanderen kan u terugvinden op <https://www.vlaanderen.be/veka/energie-en-klimaatbeleid-in-cijfers/energiekaart>.

C. Calls groene warmte

Ondernemingen en entiteiten die in het Vlaamse Gewest investeren in nieuwe groenewarmte-installaties, in restwarmtegebruik, of in de productie (en injectie) van biomethaan, of in warmtenetten, kunnen via een oproep subsidies ontvangen. Deze steun is niet cumuleerbaar met het groenestroom- of WKK-certificatensysteem of de ecologiepremie.

De ontvankelijke investeringsprojecten worden beoordeeld en gerangschikt. Het beschikbare subsidiebedrag wordt verdeeld over de gunstig gerangschikte investeringsprojecten tot de budgettaire enveloppe opgebruikt is. Er worden twee calls per jaar georganiseerd, zie voor meer informatie over de eerstvolgende call en het beschikbaar budget op www.energiesparen.be/call-groene-warmte.

D. Calls groene stroom voor zonnepanelen

Sinds 2021 worden jaarlijks verschillende calls groene stroom gelanceerd. De best gerangschikte projecten kunnen een investeringssteun krijgen voor de plaatsing van zonnepanelen of van middelgrote windturbines. Meer info over de eerstvolgende calls en beschikbare budgetten kan u terugvinden op www.energiesparen.be/call-groene-stroom

E. Vlaams EnergieBedrijf

Het Vlaams EnergieBedrijf heeft als missie de publieke sector op vlak van energie te ontzorgen, duurzamer en efficiënter te maken. Ten eerste door centraal en goedkoper energie aan te kopen. Ten tweede door energiedata te centraliseren en ermee aan de slag te gaan. Ten slotte door overheidsinstellingen en lokale besturen te begeleiden om efficiënter om te springen met hun energie.

Hoofdstuk 7

Transitiegedreven economisch en innovatiebeleid

In het transitiegedreven innovatiebeleid werken overheid, bedrijfsleven, kennisinstellingen en andere stakeholders samen aan innovatie voor economische en maatschappelijke impact. In het Regeerakkoord 2024-2029 wordt veel aandacht besteed aan:

- digitale transitie
- de transitie naar meer strategische autonomie
- energie- en klimaattransitie

Hieronder wordt de focus van de missies in meer detail besproken.

1. Digitale transitie: Vlaanderen in de digitale toekomst

De digitale transitie is een van de belangrijkste uitdagingen en kansen voor Vlaanderen. Digitalisering raakt alle aspecten van onze economie en samenleving: van innovatie en werkgelegenheid tot veiligheid en duurzaamheid. Het Vlaamse en Europese beleid zetten sterk in op deze transitie, met als doel een digitale, veerkrachtige en toekomstgerichte economie te realiseren. Voor Vlaanderen betekent dit dat we niet alleen moeten aansluiten bij Europese ambities, maar ook eigen accenten leggen die onze sterktes versterken.

1.1 Europa's Digital Decade als kompas

Europa heeft met de Digital Decade 2030 duidelijke doelstellingen gesteld: tegen 2030 moeten 80% van de Europeanen basisdigitale vaardigheden beheersen, 75% van de bedrijven clouddiensten, AI of big data gebruiken, en moet Europa wereldwijd leiden op het vlak van halfgeleiders, digitale infrastructuur en cybersecurity. Vlaanderen speelt hierin een actieve rol, onder meer door opvolging van de discussies binnen de Raadswerkgroep TELECOM, waar digitale Europese regelgeving wordt bepaald, en de financieringen vanuit het Digital Europe Programme, waaruit de digitale transitie Europees ondersteund wordt.

Deze activiteiten ondersteunen digitale transformatie in het bedrijfsleven, de overheid en de samenleving. Daarnaast investeert Europa in strategische projecten zoals de European Chips Act, die de productie van halfgeleiders in Europa moet versterken, en het EuroHPC-initiatief voor supercomputing.

1.2 Vlaamse prioriteiten: AI, cybersecurity en chips

Vlaanderen zet in op een aantal sleuteldomeinen om de digitale transitie te versnellen:

- **Artificiële Intelligentie (AI):** Vlaanderen volgt de Europese AI Act op de voet en sluit aan bij initiatieven zoals de AI Factories en Testing & Experimentation Facilities. Het Vlaams Beleidsplan AI zorgt voor een gecoördineerde aanpak, met aandacht voor ethiek, innovatie en capaciteitsopbouw; daaruit volgen programma's zoals het Vlaams Onderzoeksprogramma AI, VLAIO-ondersteuning inzake de implementatie van AI en digitalisering, het Kenniscentrum Data & Maatschappij, de Vlaamse AI Academie en het programma voor Burgerwetenschap AI – amai!
- **Cybersecurity:** Veiligheid in het digitale tijdperk is cruciaal. Vlaanderen volgt de Raadswerkgroep Cyber op en overziet samen met VLAIO het Vlaams Beleidsplan Cybersecurity, met focus op bewustmaking, innovatie en samenwerking tussen overheid, bedrijven en kennisinstellingen via het Vlaams Onderzoeksprogramma Cybersecurity, Cybersecurity ondersteuning voor bedrijven vanuit VLAIO en een reeks Flankerende Maatregelen die de implementatie van cybersecurity in Vlaanderen ondersteunen.
- **Nanotechnologie en chips:** Als thuisbasis van wereldspeler imec speelt Vlaanderen een sleutelrol in de Europese Chips Act. Initiatieven zoals de Pilot Line NV en het Flemish Chips Competence Center versterken onze positie in de wereldwijde halfgeleiderindustrie.

1.3 Stakeholderbetrokkenheid en samenwerking

Om de digitale transitie te laten slagen, is samenwerking essentieel. Het Vlaams EU-Platform herlanceerde recent de Werkgroep 5 – Digitalisering, waar overheid, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties samenwerken aan een gemeenschappelijke agenda.

Ook VLAIO speelt een belangrijke rol, onder meer via ondersteuning van digitale innovatie bij bedrijven en de uitrol van digitale vaardigheden in het onderwijs en de arbeidsmarkt.

2. Transitie naar meer strategische autonomie: industriebeleid, chips, circulaire grondstoffen, defensie en veiligheid

In een snel veranderende wereldorde, gekenmerkt door geopolitieke spanningen, schaarste aan grondstoffen en toenemende mondiale concurrentie, wordt het belang van open strategische autonomie voor de industrie in Vlaanderen en de EU steeds duidelijker. De EU moet het vermogen hebben om cruciale economische sectoren, technologieën en waardeketens zelfstandig te ontwikkelen om te vermijden dat het zich afhankelijk maakt van derde landen. Tegelijkertijd impliceert het begrip 'open' dat de EU zich blijft inzetten voor vrije en eerlijke internationale handel, samenwerking met betrouwbare partners en een open markteconomie, maar dan wel met meer aandacht voor wederkerigheid, veiligheid en duurzaamheid.

Voor Vlaanderen – een regio met een sterk industriële basis, hoogtechnologische clusters en een uitgesproken exportgerichte economie – is open strategische autonomie van groot belang. De verstoringen in wereldwijde toeleveringsketens, bijvoorbeeld door de coronapandemie of de oorlog in Oekraïne, hebben aangetoond hoe kwetsbaar economische sectoren zijn wanneer cruciale grondstoffen, componenten of technologieën uit slechts een beperkt aantal landen komen.

Door strategisch te investeren in eigen industriële capaciteit, innovatie en circulaire economie – bijvoorbeeld op het vlak van batterijtechnologie, halfgeleiders, waterstof of AI – kan Vlaanderen bijdragen aan een veerkrachtigere EU. Dit vereist ook samenwerking over de landsgrenzen heen: binnen de EU, met kennisinstellingen, overheden en bedrijven, en met internationale partners die onze normen en waarden delen.

Via een geïntegreerde strategie wordt niet alleen de Vlaamse industrie versterkt, maar wordt ook een cruciale bijdrage geleverd aan de bredere Europese ambitie voor open strategische autonomie:

- De Vlaamse industrie staat internationaal sterk met sectoren zoals chemie, agrovoeding, farmaceutica en technologie. Om deze positie te behouden en te versterken, kiest Vlaanderen resoluut voor een beleid dat inzet op het verminderen van afhankelijkheden van externe leveranciers voor cruciale grondstoffen, technologieën en infrastructuur, zonder zich af te sluiten van internationale samenwerking.
- Nieuwe geopolitieke en maatschappelijke uitdagingen vereisen een inzet op toekomstgerichte sectoren zoals duurzame energie, biotechnologie, digitale technologieën, ruimtevaart en defensie. Een sterke Vlaamse verankering van deze strategische domeinen, via ecosystemen van bedrijven, kennisinstellingen en overheid, is prioritair.
- Vlaanderen sluit ook aan bij Europese initiatieven zoals de Chips Act, Net-Zero Industry Act en de Critical Raw Materials Act, en blijft investeren in projecten van gemeenschappelijk Europees belang (IPCEI's), met aandacht voor efficiëntie en eerlijke concurrentie.
- Daarnaast bouwt Vlaanderen aan een circulaire economie als fundament voor grondstoffenzekerheid en duurzaamheid. Initiatieven zoals Vlaanderen Circulair, innovatieprogramma's rond artificiële intelligentie en cybersecurity, en ondersteuning van strategische infrastructuur in havens, maken deel uit van dit brede industrieel beleid.
- Via het Industrieforum, overleg met sociale partners (VESOC), en interfederale samenwerking rond ruimtevaart en defensie-innovatie (zoals NAVO's DIANA en NIF), werkt Vlaanderen aan een gecoördineerde aanpak die Vlaamse belangen veiligstelt en de regionale economie weerbaarder en toekomstbestendig maakt.

Open strategische autonomie is dus geen pleidooi voor protectionisme of economische zelfvoorziening, maar voor een doordachte hertekening van de Europese en Vlaamse industriële strategie. Het doel is een toekomstbestendige, competitieve en duurzame industrie die bestand is tegen externe schokken en bijdraagt aan de economische en maatschappelijke doelstellingen van Vlaanderen en de Europese Unie.

Op 4 april 2025 keurde de Vlaamse Regering het **Vlaams Defensieplan**⁶⁶ goed: een ambitieus plan dat inzet op meer veiligheid en economische kansen voor Vlaanderen. In tien actiepunten maakt Vlaanderen zich weerbaarder in een snel veranderende wereld. Centraal in het plan staat de oprichting van een Vlaams Defensiefonds, dat tot 1 miljard euro strategisch kapitaal bundelt voor bedrijven met defensie- of dual-use technologie. Met de afschaffing van de omzendbrief Muylers verdwijnt tegelijk een rem op het Vlaamse defensieonderzoek, zodat we onze hoogtechnologische kennis kunnen inzetten. Ook het Wapenhandeldecreet wordt gemoderniseerd, zodat Vlaamse bedrijven sneller en eenvoudiger kunnen exporteren, met respect voor veiligheid en internationale afspraken.

In uitvoering van het Vlaams Defensieplan keurde de Vlaamse Regering eind december de **Vlaamse Innovatie- en Industriestrategie voor Veiligheid en Defensie (VISD)**⁶⁷ goed. Een langetermijnstrategie die de technologische en industriële basis voor defensie in Vlaanderen versterkt en ondersteunt.

De VISD heeft drie bredere strategische doelstellingen:

1. Versterken van de industriële defensiecapaciteiten

VISD stimuleert technologische innovatie en industriële samenwerking om de defensiegerelateerde industrie te versterken en bij te dragen aan onze strategische autonomie. Vlaanderen wordt zo een betrouwbare en relevante internationale partner binnen de Europese defensiewaardeketen. We voorzien daarvoor ook de nodige investeringen.

2. Verhogen van de innovatiecapaciteit binnen de Vlaamse veiligheids- en defensiebasis

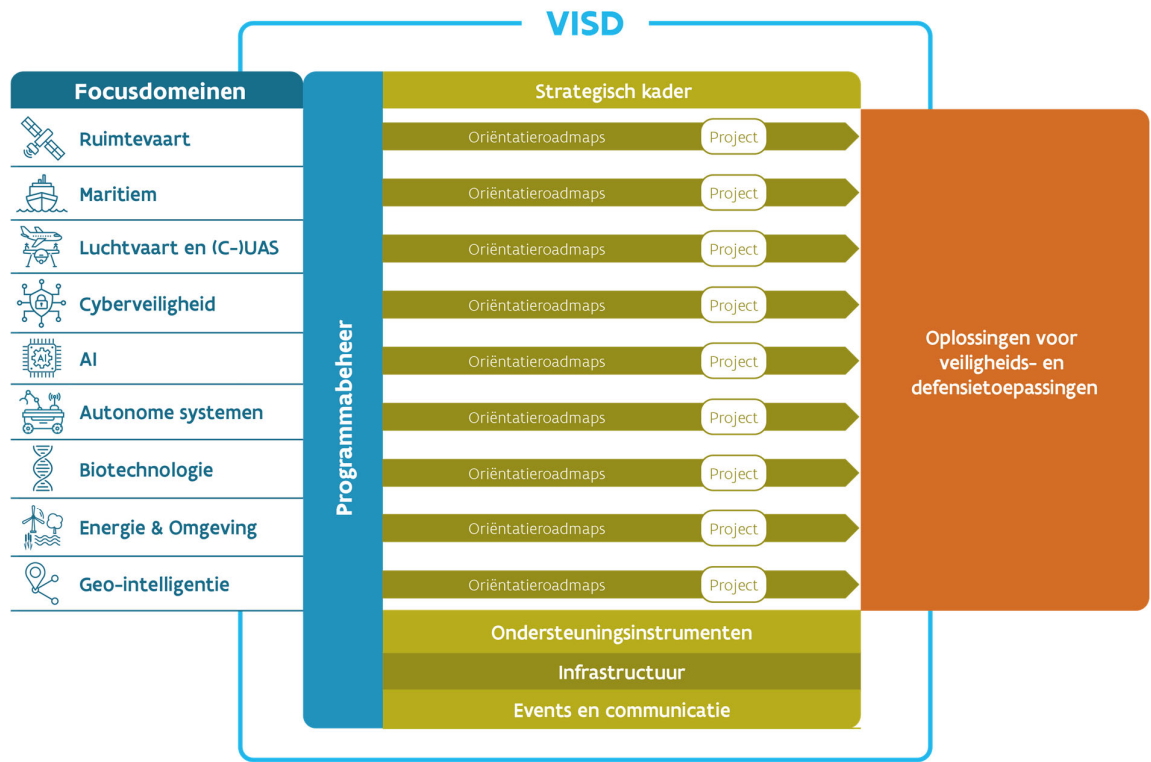
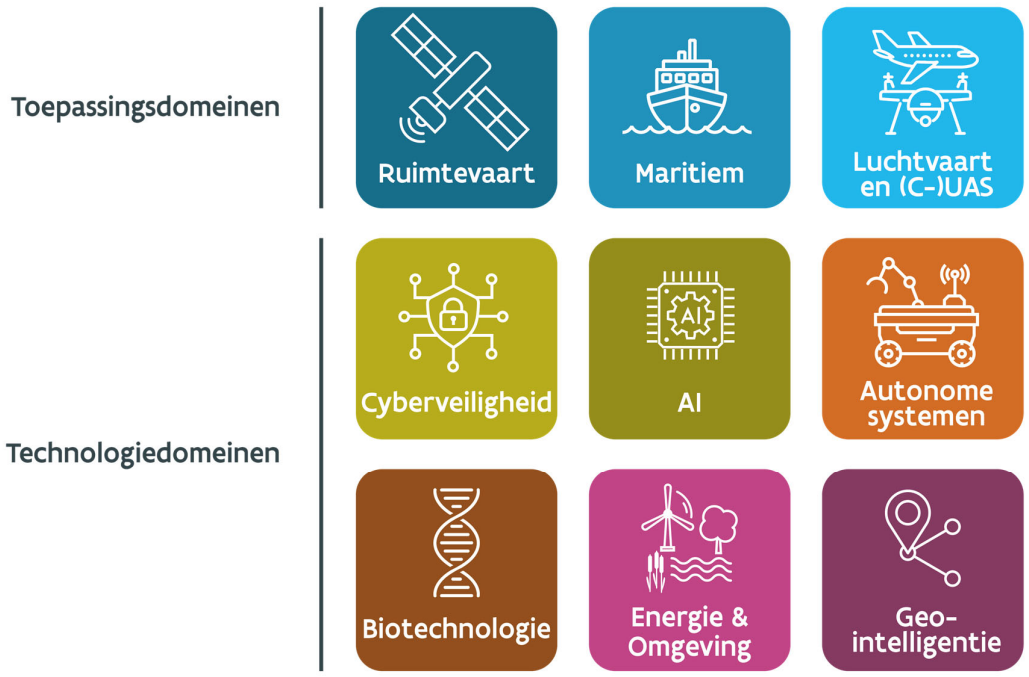
We creëren een stimulerend klimaat waarin gericht geïnvesteerd wordt in het valoriseren van Vlaamse technologie en kennis. Dit gebeurt door voort te bouwen op baanbrekende innovaties voor veiligheid en defensie. De aanpak wordt ondersteund met gerichte beleidsinstrumenten, aangepaste infrastructuur, professionele begeleiding en passende randvoorwaarden.

3. Verhogen van economische groei en productiviteit

Door het stimuleren van innovatie en van de Vlaamse industrie worden er hefboomen ontwikkeld die bijdragen aan economische groei, werkgelegenheid en competitiviteit van Vlaanderen in veiligheid en defensie.

⁶⁶ [Vlaams Defensieplan: Vlaamse troeven voor meer veiligheid | Departement WEWIS](#)

⁶⁷ [VISD strategie | Vlaanderen.be](#)

3. Energie- en klimaattransitie

3.1 Waterstof: Op 13 november 2020 nam de vorige Vlaamse regering de mededeling 'Een Vlaamse waterstofvisie: Europese koploper via duurzame innovatie' aan.

Elektrificatie is de hoeksteen van een duurzame energietransitie waarin ook koolstofvrije waterstof en waterstofderivaten een cruciale rol opnemen voor de decarbonisatie van sectoren die moeilijk te elektrificeren zijn zoals de zware industrie, vrachtvervoer, scheepvaart en luchtvaart. Waterstof zal tevens een sleutelrol opnemen in het vergroenen van de grondstoffenstroom in de industrie en kan bijdragen aan de ondersteuning van het elektriciteitsnetwerk.

De duurzame energietransitie biedt economische opportuniteiten voor Vlaanderen om haar expertise en kennis in waterstoftechnologie verder te versterken. De Waterstof Industrie Cluster is het industrieel samenwerkingsverband op vlak van waterstofinnovatie dat bedrijven, kennisinstellingen en overheden verenigt onder coördinatie van WaterstofNet als kennis en samenwerkingsplatform.

3.2 Energyville: Onderzoeks- en innovatiesamenwerking in het domein van duurzame energie in Vlaanderen wordt versterkt via complementaire initiatieven die elkaar aanvullen en samen bijdragen aan een versnelde energietransitie. EnergyVille is de onderzoekssamenwerking op het vlak van duurzame energie en intelligente energiesystemen tussen de kennisinstellingen KU Leuven, VITO, imec en UHasselt. De EnergyVille-onderzoeksactiviteiten zijn geclusterd in 8 interdisciplinaire onderzoeksdomeinen. Onderzoeks- en innovatiesamenwerking op het vlak van windenergie in Vlaanderen wordt gecoördineerd door het expertisecentrum OWI CREATE, gecoördineerd door de VUB, UGent en Sirris. Het doel is de innovatie tussen kennisinstellingen en industrie in het domein van windenergie versterken.

3.3 Klimaatsprong⁶⁸: In juli 2025 keurde de Vlaamse Regering de programmanota 2026-2030 'Klimaatsprong voor de industrie: Transitieprogramma voor een koolstofarme en competitieve energie-intensieve industrie tegen 2050' principieel goed. De programmanota is opgemaakt op basis van een evaluatie van de eerste programmanota uit 2023 en een geactualiseerde roadmapstudie die in juni 2025 gepubliceerd werd (Naar een koolstofcirculaire, CO₂-arme en competitieve basisindustrie (Deloitte & VUB-IES)). Op 17 oktober 2025 volgde de definitieve goedkeuring door de Vlaamse Regering.

De indicatieve routekaart beveelt aan om tegen 2050 in te zetten op vier thematische transitiepaden, namelijk:

1. Het gebruik van biomassa als energie en grondstof
2. Circulariteit, met voornamelijk hergebruik van kunststof
3. Elektrificatie en verhoogd gebruik van waterstof (H₂)
4. Het afvangen, opslaan en hergebruiken van CO₂ (CCS en CCU)

De langetermijndoelstellingen die in de eerste programmanota 2023-2025 werden opgenomen, blijven ongewijzigd voor de tweede programmanota 2026-2030, met name:

1. Zet een stabiel, haalbaar, coherent, effectief en kostenefficiënt beleid uit
2. Voorzie een rollend programma voor de verdere uitvoering van het industrieel transitieprogramma
3. Financier de transitie
4. Bouw basisinfrastructuur uit die toekomstbestendig en niet-discriminatoir is
5. Lanceer een industrieel steunprogramma voor innovatie en implementatie
6. Werk aan een consistent en realistisch wetgevend kader

Het transitieprogramma Klimaatsprong voor de industrie zet de komende periode in op volgende vijf operationele kortetermijndoelstellingen:

⁶⁸ [Klimaatsprong voor de industrie | VLAIO](#)

1. het versterken van het industrieel transitieprogramma als coördinerend strategisch en tactisch actieprogramma;
2. het omzetten van de (collectieve) infrastructuurbehoeften in een werkbaar plan voor de toekomst;
3. het blijven garanderen van competitieve en voldoende energie;
4. het opbouwen van de economie rond alternatieve grondstoffen, brandstoffen en circulariteit, afgestemd op de industriële transitie; en
5. het versnellen van de klimaatinnovatie in en voor de Vlaamse basisindustrie.

3.4 Vlaanderen Circulair: Op 10 juli 2020 nam de vorige Vlaamse regering de mededeling ‘*Een transversale werking voor de circulaire economie van Vlaanderen*’ evenals de conceptnota ‘*Circulaire economie beleidsdomein EWI*’ aan. Meer dan ooit moeten we zeer bewust omspringen met onze materialen en ervoor zorgen dat de materialen die we vandaag ter beschikking hebben, er morgen ook nog zullen zijn om in onze behoeften te voorzien. Daarom moeten we bewuster produceren en consumeren, minder materialen gebruiken en de kringlopen maximaal sluiten. Het gaat over **consumptiegoederen, bouwmaterialen, bio-economie, maar ook over water, voeding en natuurlijke hulpbronnen**. Door hiermee zorgzaam om te gaan, beogen we tegelijk een gunstig effect op ons ruimte- en energieverbruik.

Het **publiek-privaat partnerschap ‘Vlaanderen Circulair’** fungeert als centraal platform. Info op www.vlaanderen-circulair.be

3.5 Vlaams Energie- en klimaatplan VEKP: Het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) 2021-2030 is een transversaal beleidsplan, dat kadert in de verschillende bevoegdheden en overeenkomstige beleidsvelden van de Vlaamse Regering. De ambities van het VEKP zijn een gedeeld engagement van de Vlaamse Regering, waarbij elke minister verantwoordelijkheid opneemt voor zijn/haar beleidsveld(en) en de gehele Vlaamse regering samen voor het geheel.

De Europese verordening inzake de ‘Governance van de energie-unie en van Klimaatactie’ (EU 2018/1999) legt aan de Europese lidstaten de verplichting op om een Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) op te maken.

De Beleidsnota Energie en Klimaat 2024-2029 stelt dat de Vlaamse Regering zo snel mogelijk na haar aantreden een definitief geactualiseerd VEKP 2021-2030 goedkeurt, dat de Vlaamse bijdrage levert aan de Belgische broeikasgasemissiereductiedoelstelling van 47% tegen 2030 ten opzichte van 2005, in de sectoren die onder de Europese Effort Sharing Regulation vallen (‘ESR-sectoren’):

- Transport
- Gebouwen
- Landbouw
- ESR-industrie
- Afval

Op 18 juli 2025 keurde de Vlaamse regering een visienota goed die de goedkeuring inhoudt van de definitieve actualisatie van het VEKP 2021-2030.

Het plan omvat doelstellingen en streefcijfers op het vlak van de reductie van broeikasgassen in de verschillende ESR-sectoren en het aandeel hernieuwbare energie. Het plan beschrijft de concrete maatregelen die genomen (zullen) worden in de verschillende ESR-sectoren om de doelstellingen en streefcijfers te realiseren. Daarnaast omvat het plan maatregelen omtrent de dimensies energiezekerheid en interne energiemarkt, energiearmoede, onderzoek, innovatie en concurrentievermogen.

Om de doelstelling uit het Vlaams Regeerakkoord van minstens -40% reducties tegen 2030 te kunnen halen, werd daarom in de definitieve actualisatie van het VEKP 2021-2030 bijkomend beleid en maatregelen uitgewerkt in de verschillende ESR-sectoren.

Het voorliggende VEKP 2021-2030 is opgedeeld in acht hoofdstukken:

- I. Inleiding, proces en doelstellingen
- II. Decarbonisatie: broeikasgasemissies en verwijderingen
- III. Decarbonisatie: hernieuwbare energie
- IV. Energie-efficiëntie
- V. Energiezekerheid en interne energiemarkt
- VI. Sociaal klimaatbeleid en energiearmoede
- VII. Onderzoek, innovatie en concurrentievermogen
- VIII. Financiering

Voor details verwijzen we de lezer naar het VEKP 2021-2030⁶⁹.

⁶⁹ [Vlaams Energie- en Klimaatplan \(VEKP\) 2021-2030 | Vlaanderen.be](https://vlaanderen.be/vekp)

Hoofdstuk 8

Investerings in Vlaanderen via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)

1. Situering

Binnen de EU-begroting is voor de zevenjarige periode 2021-2027 bijna 392 miljard euro voorzien voor het Europese cohesiebeleid binnen de 27 lidstaten van de Europese Unie.

Het cohesiebeleid omvat het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+), het Cohesiefonds (CF) en het Just Transition Fonds (JTF). Het Cohesiefonds en het Just Transition Fonds kennen geen uitvoering in Vlaanderen.

Deze fondsen vormen één van de belangrijkste investeringsinstrumenten van de EU om belangrijke doelstellingen te verwezenlijken: o.a. groei en banen scheppen, de klimaatverandering en de energieafhankelijkheid aanpakken en de armoede en sociale uitsluiting terugdringen. Daarnaast moeten deze fondsen de economische, sociale en territoriale cohesie binnen de Europese Unie versterken en bestaande onevenwichtigheden tussen de regio's terugdringen.

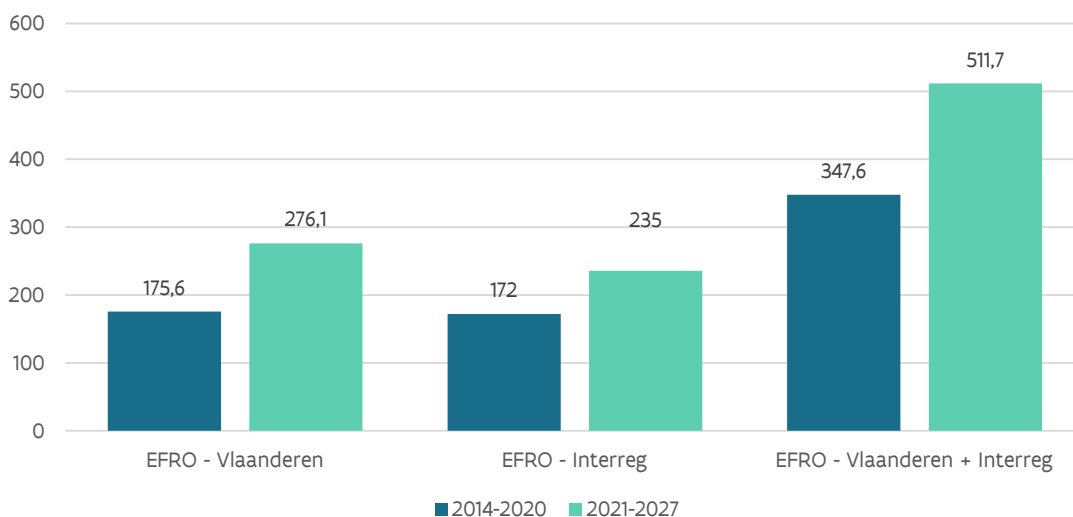
Het VLAIO coördineert het beheer van het EFRO. In het kader van dit hoofdstuk wordt enkel ingezoomd op het nieuw gelanceerde EFRO-programma voor de periode 2021-2027.

2. EFRO algemeen: 511,7 miljoen euro Europese middelen voor Vlaanderen

De fondsen worden voor de periode 2021-2027 georganiseerd rond 2 grote doelstellingen:

- 'Investeren in groei en werkgelegenheid': met nadruk op de minder ontwikkelde regio's binnen de Unie >> hieronder vallen de 276,1 miljoen euro Europese middelen voor het EFRO Vlaanderen programma;
- 'Europese Territoriale Samenwerking': ter bevordering van grensoverschrijdende, transregionale en interregionale samenwerking >> hieronder vallen de 235,6 miljoen euro Europese middelen voor het EFRO Interreg programma in Vlaanderen.

Figuur 35 Structuurfondsen per doelstelling en per periode (in miljoen euro)

Het EFRO Vlaanderen programma valt onder de eerste doelstelling en subsidieert projecten die het regionaal Vlaamse concurrentievermogen vergroten en werkgelegenheid stimuleren. Op een totale enveloppe van 708 miljoen euro voor deze eerste doelstelling gaat er 276,1 miljoen euro naar het EFRO Vlaanderen programma. Het resterende bedrag zijn middelen voor het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+).

De EFRO Interreg programma's vallen onder de tweede doelstelling en subsidiëren internationale samenwerkingsprojecten op het vlak van regionale ontwikkeling. Vlaanderen verkreeg een bijdrage van 208 miljoen euro om bij te dragen aan de verschillende Interreg programma's waarin het participeert. De bijdragen van partnerregio's en lidstaten worden daarbinnen volgens een common pot principe beheerd.

3. Het EFRO Vlaanderen programma: 276 miljoen euro Europese middelen

3.1 Wat komt in aanmerking?

Het Vlaamse [EFRO-programma 2021-2027](#) beoogt het versterken van de duurzame groei en concurrentiekracht van Vlaanderen, terwijl het tegelijkertijd de transitie naar een koolstofarme, circulaire en energie-efficiënte economie versnelt. Zo draagt het bij aan een sterke reductie van de Vlaamse CO₂-emissies, én de realisatie van de Europese Green Deal.

De programmastrategie is opgebouwd langs 3 strategische lijnen, namelijk 2 inhoudelijke prioriteiten en 1 met betrekking tot de aanpak: Slim Vlaanderen, Duurzaam Vlaanderen en Vlaanderen Investeert.

A. Slim Vlaanderen

De voorbije jaren investeerde Vlaanderen steeds meer in O&O en bestendigt zo haar plaats in de subtop van Innovatieve regio's. Het naar de markt brengen van reeds ontwikkelde of nog in ontwikkeling zijnde kennis blijft echter een belangrijk aandachtspunt. Daarnaast neemt het belang van verdere digitalisering alsmear toe wat ook de nood aan nieuwe competenties en vaardigheden doet toenemen.

Deze doelstelling richt zich op kennisvalorisatie en kennisoverdracht. Hiervoor wordt 60% van het programmabudget gereserveerd.

B. Duurzaam Vlaanderen

Het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 bevestigt het belang van de transitie naar een circulaire economie om de Vlaamse economie future proof te maken. In lijn hiermee focust EFRO volgende jaren op de energie-efficiënte renovatie van private en sociale woningen en openbare gebouwen; het bevorderen van de productie en consumptie van hernieuwbare energie bij verwarming en koeling, klimaatadaptatie, duurzame multimodale mobiliteit en circulaire economie.

De nadruk van deze doelstelling ligt op demonstratie en versnelde uitrol, ook van bestaande technologieën. Hiervoor wordt 40% van het programmabudget gereserveerd.

C. Vlaanderen investeert

Wat projecttypes betreft continueert het programma de sterke nadruk op grotere investeringsprojecten, omdat deze bewezen hebben voor grotere impact te kunnen zorgen. Waar mogelijk gaat dit type projecten wel hand in hand gaan met werkingsprojecten, die ook als afzonderlijk projecttype behouden blijven. As 1: Stimuleren van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie (87,6 miljoen euro)

Verder wordt voor 4 gebieden een "Geïntegreerde Territoriale Investerings" strategie toegepast, waarbij op een complementaire manier, gelabelde middelen) worden ingezet:

- **GTI Limburg:** 108 miljoen euro EFRO middelen als erkende transitieregio;
- **GTI West-Vlaanderen:** 25,7 miljoen euro EFRO middelen;
- **GTI Kempen:** 10,9 miljoen euro EFRO middelen;
- **GTI Duurzame stedelijke ontwikkeling (Gent en Antwerpen):** 19,8 miljoen euro EFRO middelen.

Acties in een GTI-gebied moeten beantwoorden aan een dubbel criterium: aansluiten bij de eigen regionale strategie en passen binnen de specifieke doelstellingen van het OP.

3.2 Wie komt in aanmerking?

Het EFRO-programma is vooral bedoeld voor projecten van publieke actoren. Private actoren kunnen evenwel in aanmerking komen op voorwaarde dat ze rechtspersoonlijkheid hebben in Vlaanderen en de Europese regels voor staatssteun respecteren.

3.3 Omvang steun

De EFRO-subsidie voor de periode 2021-2027 bedraagt maximaal 40% van de totale subsidiabele projectkost. Voor projecten binnen de transitieregio GTI LimburgReact-EU is 60% Europese cofinanciering mogelijk.

Het project moet zelf de overige financiering voorzien. Deze financiering kan zowel afkomstig zijn van de projectpartners (promotor, eventuele copromotoren) als van lokale en regionale overheden en/of de private sector. De hoogte en het % aan EFRO en andere publieke financiering(en) is in geval van dossiers waar staatssteunregels gelden, wel afhankelijk van de EU voorschriften hieromtrent.

Het EFRO budget 2021-2027 bedraagt 276 miljoen euro voor geheel Vlaanderen waarvan er 108 miljoen euro gereserveerd is voor de GTI Limburg (zie hierboven) als transitieregio.

Op 1/1/2025 werden verspreid over de verschillende beleidsdoelstellingen reeds 151 projecten goedgekeurd voor respectievelijk 175 miljoen euro EFRO-steun.

4. De EFRO Interreg programma's: 235 miljoen euro Europese middelen

4.1 Waar staat Interreg voor?

EFRO Interreg is een verzamelnaam voor meerdere programma's die - samen met andere EU Fondsen of programma's (bijv. Horizon Europe) - functioneren binnen hetzelfde EU 2021-2027 kader en in hoofdzaak gericht zijn op innovatie en groene koolstofarme economie en samenleving..

Samen met het EFRO Vlaanderen programma vormen Interreg programma's het EFRO luik van het Cohesiebeleid in Vlaanderen. Binnen dit EFRO luik wordt volop gefocust op de transformatie of structurele aanpassing van onze regionale economie.

Vlaanderen heeft de keuze gemaakt om de Interreg programma's in grote mate in te zetten als een versterkend instrument ten opzichte van het programma EFRO Vlaanderen.

Elk programma is georganiseerd volgens vooraf afgebakende geografische regio's (een grensregio, een groepering van meerdere landen, heel de EU27...) waarvoor een meer-jaren actieprogramma met gedeelde prioriteiten en uitdagingen overeengekomen werd door de deelnemende EU lidstaten en regio's als Vlaanderen.

Er zijn drie soorten programma's die Vlaanderen beheert en uitvoert in samenwerking met andere regio's:

A. Grensoverschrijdende programma's

Dit zijn programma's die gericht zijn op samenwerking tussen aangrenzende regio's van buurlanden. Vlaanderen neemt deel aan 3 programma's met volgend EFRO budget:

- Interreg Vlaanderen- Nederland (205 miljoen euro);
- Interreg Maas-Rijn (125 miljoen euro);
- Interreg Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen (286 miljoen euro);

B. Transnationale programma's

Dit zijn programma's die een groter gebied beslaan en gericht zijn op een bredere samenwerking tussen meer regio's. Vlaanderen neemt deel aan twee programma's met volgend EFRO budget:

- Interreg Noordzee (171 miljoen euro);
- Noordwest Europa (130 miljoen euro).

C. Interregionale programma's

Dit zijn meer thematische samenwerkingsverbanden tussen regio's en kennen geen geografische afbakening in tegenstelling tot de vorige twee programma's. Vlaanderen neemt deel aan vier programma's met volgend EFRO budget:

- Interreg (379 miljoen euro);
- URBACT (79 miljoen euro);
- INTERACT (45 miljoen euro);

4.2 Wat komt in aanmerking?

Alle Interreg programma's focussen op een beperkt aantal aspecten van kernthema's uit EU2020 die op hun beurt doorvertaald werden naar de context van een programmagebied:

- Een slimmer Europa
- Een groener, koolstofarm Europa
- Een socialer Europa
- Een meer geconnecteerd Europa
- Een Europa dicht bij de burger
- Een beter op samenwerking gebaseerd bestuur (additionele beleidsprioriteit Interreg)

Kernthema's als klimaatverandering en een verbetering van de levenskwaliteit voor burger kleuren verder mee de invulling van deze thema's.

Het doel van EFRO Interreg is het mee stimuleren van transitie binnen scherp afgebakende onderdelen van bovenstaande domeinen en waarvoor een geïntegreerde internationale aanpak vereist is door een veelheid aan spelers, sectoren en bestuursniveaus.

Projecten hebben een hoog open innovatie gehalte en mogen geen onmiddellijk commercieel en/of winstgevend karakter hebben. Verder moeten ze passen binnen wettelijke beperkingen inzake staatssteun.

4.3 Wie komt in aanmerking?

De publieke projectmiddelen uit deze programma's zijn bestemd voor consortia van overheden, onderzoeks- en kennisinstellingen, het bedrijfsleven en NGO's die transitieprojecten met een langetermijnperspectief wensen uit te voeren waarvan ondernemingen en burgers beter worden.

Als dusdanig vormen ze geen financieringskanaal voor individuele bedrijfsprojecten of voor projecten met een kortetermijnperspectief.

De uiteindelijke begunstigden van Interreg projecten zijn ondernemingen en burgers in heel Europa.

Projecten hebben een hoog open innovatiegehalte en mogen geen onmiddellijk commercieel en/of winstgevend karakter hebben. Verder moeten ze passen binnen wettelijke beperkingen inzake staatssteun.

4.4 Omvang steun

De Interreg programma's waarin Vlaanderen participeert beschikken over een gezamenlijk EFRO budget van ruim 1,6 miljard euro aan EFRO middelen. Vlaanderen legt voor de periode 2021-2027 voor alle Interreg programma's waarin het participeert 235.578.220,00 euro EFRO in. De mate waarin die middelen benut worden door Vlaamse partners in de projectconsortia over de programma's heen, is niet op voorhand te bepalen.

De grensoverschrijdende en transnationale programma's kunnen gemiddeld tot 50% à 60% financieren van de totaal goedgekeurde projectkosten. In het geval van interregionale samenwerkingsprogramma's kan dit oplopen tot 80%.

De overige financiering wordt (aan)gedragen door de projectindieners. Deze kunnen hiervoor eventueel aankloppen bij de bevoegde Vlaamse minister, andere overheden of private partijen. De hoogte en het percentage aan EFRO en andere publieke financiering(en) is in geval van dossiers waar staatsteunregels gelden wel afhankelijk van de EU voorschriften hieromtrent.

Op datum van 01/01/2025 is over alle programma's waarin Vlaanderen participeert zo'n 1,2 miljard euro aan EFRO-middelen voor projectwerking toegewezen. In totaliteit is daarmee over alle programma's heen nu 73,31% van de beschikbare middelen gecommitteerd.

Er zijn daarbij 628 projecten gestart of goedgekeurd, waarin 848 partners vanuit Vlaanderen deelnemen met in totaal € 195,2 miljoen aan EFRO-subsidies. In 58 gevallen is die Vlaamse partner ook de lead partner van het projectconsortium. Kijken we meer in detail naar de verdeling van de toegewezen steun voor de Vlaamse projectpartners over de verschillende hoofdprioriteiten in de programma's, zien we volgend beeld: € 20,1 miljoen gaat naar 'Een beter bestuur door samenwerking', € 88,3 miljoen naar 'Een groener, veerkrachtig en koolstofarm Europa', € 59,2 miljoen naar 'Een competitiever en slimmer Europa', en € 27,5 miljoen naar 'Een socialer en inclusiever Europa'.

De uitvoering van alle programma's is daarmee nu op kruissnelheid, waarbij de meeste programma's hun resterende middelen uit hun programmabudget in de loop van 2025 zullen committeren. In het algemeen zullen daarom geen brede oproepen meer opengesteld worden in 2025. Voor het Interreg Maas-Rijn programma is wel nog een aanzienlijk deel van het budget beschikbaar, waarvoor een oproep verwacht wordt in eerste helft van 2025.

Deel 2

**Vlaams wetenschaps- en
innovatiebeleid:
4,669 miljard euro**

Inleiding: definities en actoren in het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB)

Waar in deel 1 de instrumenten en budgetten van het Vlaams economisch beleid werden toegelicht, focust deel 2 op de instrumenten en middelen van het Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid. In deze inleiding verduidelijken we voorafgaand enkele **geldende internationale definities** die we in dit deel hanteren. Vervolgens staan we stil bij het overheidslandschap waarbinnen het wetenschaps- en innovatiebeleid plaatsvindt.

1. Internationale definities: terminologische driedeling

Dit deel geeft een overzicht van wat het wetenschaps- en innovatiebeleid precies inhoudt. Hiervoor respecteren we internationaal gehanteerde definities. Wil men internationale vergelijkingen mogelijk maken, dient men zich immers te houden aan de internationale afspraken.

De term **wetenschappelijke activiteiten**, zoals gedefinieerd in de "Recommendation concerning the International Standardisation of Statistics on Science and Technology" – UNESCO, 1978 (Canberra- Manual – OESO, Parijs, 1995, p. 67) omvat een drieluik:

- 1) **Onderzoek en Ontwikkeling (O&O):** *"op stelselmatige wijze uitvoeren van creatieve werkzaamheden met het doel het kennisbestand, met inbegrip van kennis van mens, cultuur en maatschappij, te vergroten en deze kennis te gebruiken om nieuwe toepassingen te ontwerpen"* (Frascati-Manual, OECD, 2015, p. 44). Het is m.a.w. elke wetenschappelijke activiteit die tot doel heeft wetenschappelijke kennis te ontwikkelen (fundamenteel onderzoek), toepasbaar te maken (toepassingsgericht onderzoek) en ze toe te passen (ontwikkeling).

Het begrip O&O moet zeer eng geïnterpreteerd worden: de uitwerking van een idee tot een praktische toepassing met eventuele prototypes (ontwikkeling) wordt wel nog beschouwd als O&O; de fases die daarop volgen (design, testproductie, commercialisering, ...) niet meer.

- 2) **Onderwijs en Vorming (O&V):** *"alle opleidingen en vormingen van personen in natuur-, ingenieurs-, medische wetenschappen, agricultuur, sociale- en humane wetenschappen in universiteiten en andere instelling voor hoger en postsecundair onderwijs"* (Frascati-Manual, OECD, 2002, p. 31). Het betreft dus de financiering van de wetenschappelijke opleiding, bijvoorbeeld het deel van de werkingsuitkeringen aan de universiteiten, dat wordt aangewend voor het verstrekken van onderwijs. Het deel dat wordt aangewend voor onderzoek zit in O&O.

- 3) **Wetenschappelijke en Technologische Dienstverlening (W&T):** *"activiteiten met betrekking tot onderzoek en ontwikkeling, die bijdragen tot het genereren, verspreiden en toepassen van wetenschappelijke en technische kennis"* (Frascati-Manual, OECD, 2015, p. 379). Dit gaat om elke vorm van dienstverlening, zoals het uitvoeren van routinemetingen (zoals medische routineanalyses), wetenschappelijke en technologische informatieverstrekking (bijv. door bibliotheken of informatiecentra) en gegevensverzameling van algemeen belang (o.a. verzamelen van gegevens over sociaaleconomische fenomenen). Beleidsgerelateerde studies en de werkzaamheden van administratieve entiteiten rond de analyse, evaluatie en monitoring van externe fenomenen zijn hierin inbegrepen.

Het Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid omvat dan ook deze drie activiteiten: O&O, O&V en W&T. De verdere analyses zullen volgens deze terminologische driedeling verlopen.

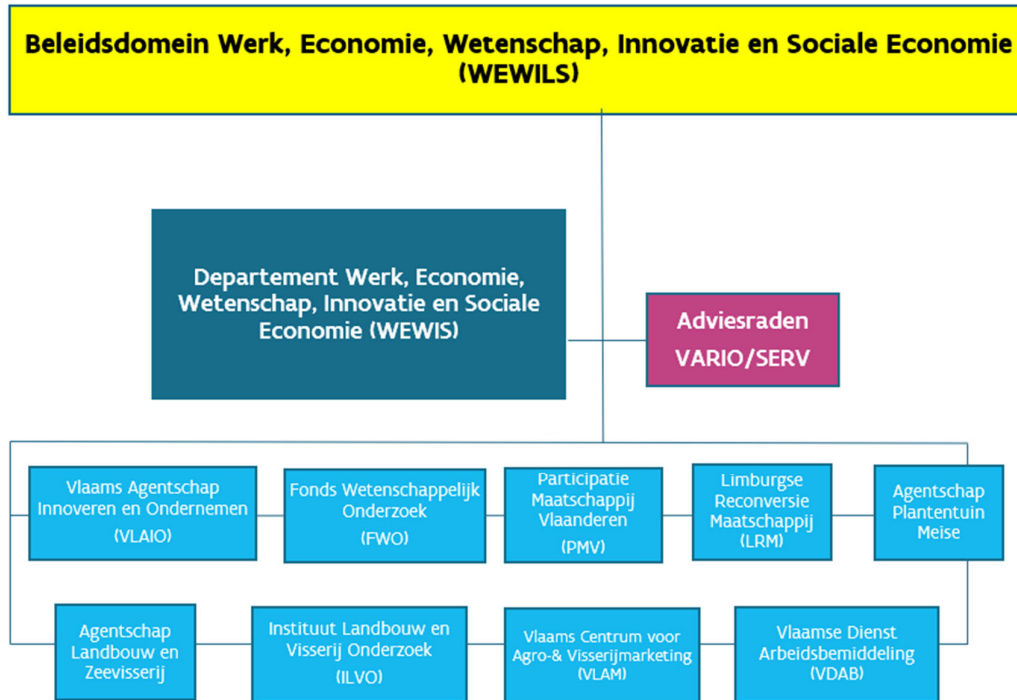
De **optelsom O&O + O&V + W&T** duiden we aan met **WIB** (wetenschaps- en innovatiebeleid).

Vooraf de activiteit 'O&O' is belangrijk, gezien die internationaal gebenchmarkt wordt en zowel nationaal als regionaal aan streefdoelen gekoppeld is.

2. Overheidslandschap van het Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid

Onderstaand wordt een bondig beeld geschetst van de overheidsstructuur voor het beheer van het wetenschaps- en innovatiebeleid. Achtereenvolgens komen het beleidsdomein WEWILS, de andere beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid en de zes Vlaamse wetenschappelijke instellingen aan bod.

Figuur 36 Organogram beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie

Duiding bij het organogram vindt de lezer in Deel 1.

3. Andere beleidsdomeinen binnen de Vlaamse overheid⁷⁰

Het wetenschapsbeleid is een horizontaal beleid en situeert zich binnen de acht beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid. De beleidsdomeinen zijn bevoegd voor de wetenschapspolitieke initiatieven die hun beleid ondersteunen en gestalte geven. Naast het beleidsdomein WEWILS zijn er de zeven andere beleidsdomeinen, met uiteraard de belangrijkste rol voor het beleidsdomein Onderwijs en Vorming:

- Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie (KBBJ)
- Financiën en Begroting (FB)
- Onderwijs en Vorming (OV)
- Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG)
- Cultuur, Jeugd en Media (CJM)
- Mobiliteit en Openbare Werken (MOW)
- Omgeving (OMG)

4. De zes Vlaamse wetenschappelijke instellingen

4.1 Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO - beleidsdomein Omgeving)

- verricht beleidsgericht wetenschappelijk onderzoek inzake behoud, ontwikkeling, beheer en duurzaam gebruik van biodiversiteit en haar milieu;
- verleent wetenschappelijke diensten ter ondersteuning van het beleid en van de doelgroepen, onder andere door advisering, experimentele analyses, het aanreiken van producten, technieken, concepten en documentatie;
- rapporteert periodiek over de toestand van de natuur en het natuurlijke milieu, over de effecten van het milieubeleid en de mate waarin de vooropgestelde milieubeleidsdoelstellingen werden bereikt, maakt toekomstverkenningen en evalueert de kennis en de monitoring ervan.

4.2 Agentschap 'Onroerend Erfgoed' (beleidsdomein Omgeving)

Het agentschap Onroerend Erfgoed is verantwoordelijk voor de voorbereiding, uitvoering, monitoring en evaluatie van het beleid voor onroerend erfgoed. Voor zover die taken betrekking hebben op wetenschappelijk onderzoek, heeft het agentschap het statuut van Vlaamse wetenschappelijke instelling.

Het agentschap Onroerend Erfgoed wil 'Zorgen voor een gemeenschap begeistert door erfgoed'. Het is daarbij een baken dat zorgt voor een referentiekader, een coach die mensen stimuleert en helpt om met erfgoed aan de slag te gaan en keuzes te maken en een co-creatieve partner die actief meebouwt aan het erfgoed van morgen. Onroerend erfgoed onderbouwt en ondersteunt die ambities door middel van beleidsgericht en toegepast wetenschappelijk onderzoek.

4.3 Koninklijk Museum voor Schone Kunsten – Antwerpen (KMSKA – beleidsdomein CJSM)

Het KMSKA:

- verwerft, conserveert, restaureert en exposeert eigen kunstbezit,
- verricht wetenschappelijk onderzoek,
- publiceert fondscatalogi en jaarboeken,

⁷⁰ Sinds 1 april 2017 vormen de vroegere departementen Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) en Ruimte Vlaanderen (RV) het nieuwe departement Omgeving. In september 2020 fuseerden de beleidsdomeinen Kanselarij en Buitenlandse Zaken (KB) en internationaal Vlaanderen (IV) tot het beleidsdomein KBBJ. In 2024 tenslotte fuseerden de voormalige beleidsdomeinen Landbouw en Zeevisserij / Economie, Wetenschap en Innovatie / Werk en Sociale Economie tot het nieuwe beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie (WEWILS).

- organiseert tentoonstellingen in het KMSKA zelf en in het buitenland,
- organiseert educatieve activiteiten: vorming van educatieve assistenten, cursussen voor volwassenen, lessen voor leerkrachten en scholen, rondleidingen, voordrachten en jeugdateliers, publicaties,
- organiseert documentaire activiteiten: vakbibliotheek, archief en collectieregister.

4.4 Instituut voor Landbouw- en visserij- en voedingsonderzoek (ILVO – beleidsdomein WEWILS)

Sinds januari 2024 zijn de beleidsdomeinen Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI), Werk en Sociale Economie (WSE) en Landbouw en Visserij (LV) samengevoegd tot het nieuwe beleidsdomein WEWILS. Het ILVO valt sindsdien onder de bevoegdheid van WEWILS.

Het ILVO:

- coördineert en voert beleidsonderbouwend wetenschappelijk onderzoek uit en de daaraan verbonden dienstverlening met het oog op een duurzame landbouw en visserij in economisch, ecologisch, sociaal en maatschappelijk perspectief,
- bouwt de nodige kennis op voor de verbetering van producten en productiemethoden, voor de bewaking van de kwaliteit en de veiligheid van de eindproducten en ter verbetering van beleidsinstrumenten als basis van sectorontwikkeling en agrarisch plattelandsbeleid,
- informeert het beleid, de sectoren en de maatschappij daarvoor regelmatig.

4.5 Het agentschap Plantentuin Meise (APM – beleidsdomein WEWILS)

Sinds 1 januari 2014 is de Nationale Plantentuin van België een agentschap van de Vlaamse overheid. Sinds januari 2024 zijn de beleidsdomeinen Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI), Werk en Sociale Economie (WSE) en Landbouw en Visserij (LV) samengevoegd tot het nieuwe beleidsdomein WEWILS. Het Agentschap Plantentuin Meise valt sindsdien onder de bevoegdheid van WEWILS.

Het Agentschap Plantentuin Meise:

- is een internationale wetenschappelijke onderzoeksinstelling en een botanische tuin die vooral de tropische en Europese plantkunde centraal stelt
- doet wetenschappelijk onderzoek in de plantkunde om de kennis over planten te vergroten en te verspreiden en om bij te dragen aan de bescherming van de biodiversiteit
- beheert, bewaart en valoriseert gedocumenteerde wetenschappelijke verzamelingen van levende en gedroogde planten, fungi, zaden en plantaardige weefsels
- heeft een museale, toeristische en educatieve functie.

De wetenschappelijke collecties bevinden zich in open lucht, in serres zoals het Plantenpaleis en in het herbarium, de zadenbank en de bibliotheek.

4.6 Het Waterbouwkundig Laboratorium (WL – beleidsdomein MOW)

Het Waterbouwkundig Laboratorium onderzoekt de invloed van menselijke activiteit en van de natuur op watersystemen en de gevolgen ervan voor de scheepvaart en voor de watergebonden infrastructuur.

Het Waterbouwkundig Laboratorium (WL) is al meer dan 80 jaar een expertisecentrum voor onderzoek en adviesverlening over waterbouwkundige, nautische, hydraulische, sedimentgerelateerde en hydrologische vraagstukken.

Als wetenschappelijke instelling en technisch ondersteunende afdeling maken ze deel uit van het Departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) Het Waterbouwkundig Laboratorium ondersteunt de

beleidsvoorbereiding en -uitvoering van de Vlaamse overheid door op een integrale, wetenschappelijk verantwoorde manier te voorzien in kennis, kennisproducten en advies op het gebied van watersystemen.

Naast activiteiten in opdracht van het beleidsdomein MOW, voert WL ook opdrachten uit voor andere beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid, andere binnenlandse en buitenlandse overheidsdiensten en voor de privésector. Opdrachten voor derden worden gefaciliteerd door het Eigen Vermogen Flanders Hydraulics.

Onderstaand wordt in hoofdstuk 9 het Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid toegelicht.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 10 een analyse gemaakt van het “horizontaal begrotingsprogramma” wetenschaps- en innovatiebeleid.

Hoofdstuk 9

Het wetenschaps- en innovatiebeleid toegelicht

De **financiering** van het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) vanuit de Vlaamse overheid kent **drie bronnen**:

1. het beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociaal Werk (WEWILS)
2. het beleidsdomein Onderwijs en Vorming (OV)
3. en de '6 andere beleidsdomeinen' van de Vlaamse overheid.

We lichten de financiering vanuit deze bronnen achtereenvolgens toe.

Steeds worden per financieringsbron **de beleidskredieten** in meer detail besproken. Begrotingstechnisch betreffen het *vastleggingskredieten (VAK)*: het bedrag aan verbintenissen die tijdens het begrotingsjaar mogen aangegaan worden.

1. Wetenschaps- en innovatiebeleid gefinancierd door het Beleidsdomein WEWILS

Vanaf januari 2024 zijn de beleidsdomeinen Economie, Wetenschap en Innovatie / Werk en Sociale Economie / Landbouw en Zeevisserij gefuseerd tot **het beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWILS)**. Tot vorig jaar werd in de Speurgids in dit hoofdstuk gefocust op het wetenschaps- en innovatiebeleid van het beleidsdomein EWI. Dit wordt door de fusie uitgebreid. Om vergelijking met voorgaande jaren te behouden worden de beleidskredieten volgens dezelfde programma's besproken.

De programma's die net als voorgaande jaren worden besproken:

- EA (2024) en TA (2025): Apparaatskredieten
- EC (2024) en TC (2025): Economie
- EE (2024) en TE (2025): Wetenschappelijk onderzoek
- EF (2024) en TF (2025): Innovatie
- EG (2024) TL (2025): Wetenschapscommunicatie.

Daarnaast worden er twee bijkomende programma's besproken:

- TD met de beleidskredieten voor het Steunpunt Werk uit het vroegere beleidsdomein WSE
- TJ met de beleidskredieten voor ILVO uit het vroegere beleidsdomein LV.

De initiële vastleggingskredieten in 2025 voor wetenschap en innovatie vanuit het beleidsdomein WEWILS bedragen 1,842 miljard euro, waarvan ruim 1,758 miljard euro gecatalogeerd wordt als 'onderzoek en ontwikkeling' (O&O).

We werpen nu een blik op de begroting van het beleidsdomein WEWILS zoals opgenomen in de parlementaire documenten.

De verantwoordelijkheden van het **Departement WEWIS**⁷¹ situeren zich voornamelijk in de programma's Wetenschappelijk onderzoek (EE/TE), Innovatie (EF/TF) en Wetenschapscommunicatie (EG/TL), het aandeel in het programma Economie (TC/TC) is beperkt.

⁷¹ Merk op: de naam van het departement is WEWIS, die van het beleidsdomein WEWILS. Dit omdat de bevoegdheid landbouw (L) niet tot het departement WEWIS behoort, maar wel bij het Agentschap Landbouw & Zeevisserij, tevens behorende tot het beleidsdomein WEWILS.

De verantwoordelijkheden van het **VLAIO** situeren zich via het Fonds Innoveren en Ondernemen (FIO) ⁷² onder programma's Economie (EC/TC) en voor de apparaatskredieten (EA/TA).

Vanuit het voormalige beleidsdomein **WSE** wordt de kredietlijn voor het Steunpunt Werk opgenomen en vanuit het voormalige beleidsdomein **LV** worden de middelen voor ILVO opgenomen.

Onderstaand worden de bovenvermelde begrotingsprogramma's geanalyseerd ⁷³.

De individuele kredietlijnen uit het definitieve budget 2024 en de initiële begroting 2025 worden per programma weergegeven en onderverdeeld volgens type (zoals uiteengezet in de inleiding van Deel 2, pagina 136):

- O&O: onderzoek en ontwikkeling
- O&V: onderwijs en vorming
- W&T: wetenschappelijke en technologische dienstverlening.

1.1 Begrotingsopstappen afgesproken bij de regeringsvorming voor de regeerperiode 2019-2024 (Regering Jan Jambon)

Bij de regeringsvorming werden voor de legislatuur 2019-2024 voor wetenschap en innovatie binnen het vroegere beleidsdomein **EWI** budgettaire opstappen voorzien. Het betreft zowel recurrente opstappen als (eenmalige) investeringsmiddelen.

Tabel 29 Overzicht van EWI-budgettaire opstappen (2019-2024, in miljoen euro), voorzien bij regeringsvorming

Jaar	Recurrente opstap (in miljoen euro)	Investeringsmiddelen (in miljoen euro)
2020	+ 20	10
2021	+ 30	25
2022	+ 40	40
2023	+ 60	45
2024	+ 100	75
Totaal	250	195

In gevolge de gewijzigde budgettaire toestand door de oorlog in Oekraïne werd de recurrente opstap in 2024 terug gebracht naar +30 miljoen euro in plaats van de voorziene +100 miljoen euro.

Tabel 30 Overzicht van EWI-budgettaire opstappen (2019-2024, in miljoen euro), effectief gerealiseerd

Jaar	Recurrente opstap (in miljoen euro)	Investeringsmiddelen (in miljoen euro)
2020	+ 20	10
2021	+ 30	25
2022	+ 40	40
2023	+ 60	45
2024	+ 30	75
Totaal	180	195

Voor de invulling van deze opstappen uit de voorgaande jaren verwijzen we naar de bijlage bij deze publicatie. Enkel de opstappen 2024 geven we onderstaand weer.

⁷² FIO is het vroegere Hermesfonds bij VLAIO.

⁷³ Het programma EB "Provisies" werd opgenomen sinds de begroting 2019i. De kredietlijnen werden hergroepeerd naar om meer inhoudelijke analyses te maken en om historische tijdsreeksen verder door te trekken.

Tabel 31 Begrotingsopstappen 2024 (in miljoen euro): opgesplitst in (A) eenmalige opstappen en (B) recurrente opstappen

A.1. Doortrekken van bestaande eenmalige opstappen uit 2023 naar 2024	Opstap (in miljoen euro)
FWO infrastructuur	25,000
VLIZ	2,000
Infrastructuur HS	3,000
Imec	2,000
VIB	2,000
VITO	6,000
Overige	5,000
Totaal	45,000
A.2. Nieuwe toekenning eenmalige opstappen	
VITO (gebouw)	10,000
FWO	10,000
<i>SBO</i>	<i>2,000</i>
<i>Europese partnerschappen</i>	<i>2,000</i>
<i>Fundamentele onderzoeksprojecten</i>	<i>6,000</i>
VLAIO provisie (o.a. EFRO)	0,500
EWI-provisie	9,500
<i>Europese universiteiten voor universiteiten</i>	<i>1,938</i>
<i>FWO-Beleid</i>	<i>4,805</i>
<i>FWO-Apparaat</i>	<i>1,195</i>
Totaal	30,000
B. Recurrente opstappen	
Flanders Make extra (EnergyVille)	1,000
Europese Universiteiten voor hogescholen	0,900
FDI-screening	0,270
FDI-personeel	0,290
ECOOM nieuw convenant	0,440
BOF (doortrekken verhoging 2023)	11,500
OJO (doortrekken verhoging 2023)	0,500
IOF (doortrekken verhoging 2023)	5,000
VITO (nieuwe convenant)	8,000
Technopolis (outreach - verre afstand)	0,450
EWI-provisie	1,650
<i>AI beleidsagenda</i>	<i>1,250</i>
<i>Pilote Line Imec</i>	<i>0,173</i>
Totaal	30,000

1.2 Begrotingsopstappen afgesproken bij de regeringsvorming voor de regeerperiode 2024-2029 (Regering Mathias Diependaele)

Bij de regeringsvorming werden voor de legislatuur 2024-2029 voor wetenschap en innovatie binnen het beleidsdomein WEWILS budgettaire opstappen voorzien⁷⁴. Het betreft zowel recurrente opstappen als (eenmalige) investeringsmiddelen.

Tabel 32 Overzicht van WEWILS-budgettaire opstappen (2025-2029, in miljoen euro)

Jaar	Recurrente opstap met verhoging (in miljoen euro)	Investeringsmiddelen (in miljoen euro)	Einstein-Telescoop (eenmalig)
2025	+ 50	0	
2026	+ 0	10	
2027	+ 25	20	500
2028	+ 25	20	
2029	+ 50	70	
Totaal	+ 150	120	500

Tabel 33 Begrotingsopstappen 2025 + heroriënteringen opstap 2024 (in miljoen euro)

Opstappen	
Begrotingsopstappen 2025	49,980
1.1. Defensie	
VISD: Impulsprogramma Veiligheid en Defensie	5,000
1.2. Digitaal	
Chips JU: Quantum Project U Hasselt	0,800
AI-Antenna - diensten	2,400
AI-Antenna - rekentijd	9,200
1.3 Health	
HIV-doorbraakonderzoek	1,500
VIB: Genoomdata-infrastructuur (GDI)	1,500
Vlaams Cognitief Kompas (dementie cohorte onderzoek)	2,139
1.4. SOC's	
VIB	3,800
vito	9,000
Vito booster (transregionale circulariteitshub)	
Flanders Make: SBO Autonomie Missies / Spin-outwerking	3,900
VIB Agro-incubator	1,200
1.5. Wetenschappelijke instellingen	
ITG	3,500
Plantentuin Meise	3,000

⁷⁴ Zie: centenboekje 2025: [Vlaamse begroting 2025-2029](#)

1) Heroriëntering opstap 2024	20,342
EuroHPC: Tier-0 / EuroCompetence Centre 3	9,842
Rentecompensatie BAC	6,000
VLIZ	2,000
Werking Einstein Telescope (ET)	2,500
Totaal	70,322

1.3 Programma 'Wetenschappelijk onderzoek' (PROG EE/TE): 970,5 miljoen euro

De algemene beleidslijnen van dit programma zijn: (1) het versterken van het algemeen kennisverruimend fundamenteel onderzoek en (2) het versterken van het strategisch basisonderzoek. Het programma valt onder het beheer van het Departement WEWIS. De doelgroepen zijn de onderzoekers van universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten.

A. Evolutie van programma EE/TE

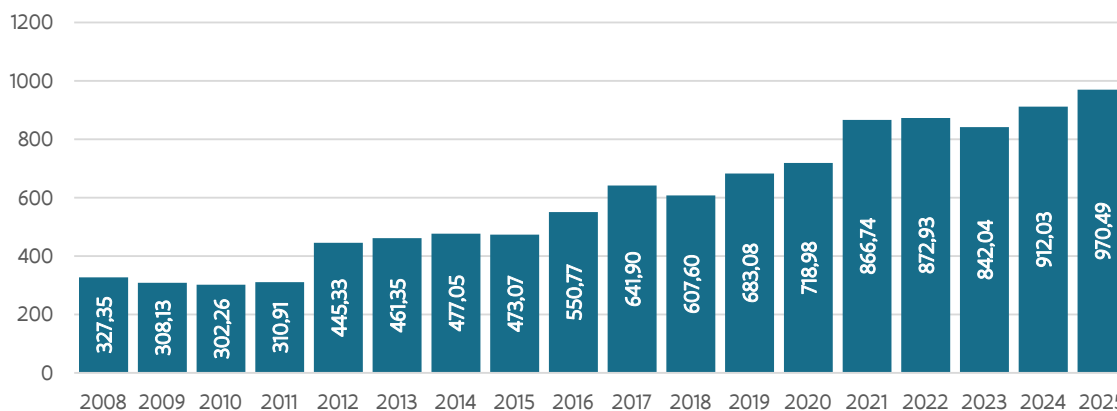
Onder programma EE wordt bij begrotingsopmaak 2025 58 miljoen meer voorzien dan bij begrotingsaanpassing 2024. De stijging situeert zich vooral bij de provisie voor O&O die in juni 2025 nog niet herverdeeld was.

Tabel 35 geeft het budget 2024 na begrotingsaanpassing en het initieel budget 2025 per kredietlijn weer. De kredietlijnen worden inhoudelijk gerangschikt ⁷⁵.

Figuur 37 toont de evolutie van de kredieten voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het begrotingsprogramma wetenschappelijk onderzoek - excellentie voor alles, van 2008 tot 2025BO. Deze figuur dient **omzichtig geïnterpreteerd** te worden omwille van de fluctuaties in de machtigingen van het FWO die op hun beurt het gevolg zijn van meerjarige oproepen (EOS, Odysseus, infrastructuur, ...), die in het ene jaar plaatsvinden en budgettair vastgelegd worden en dan wegvallen in de volgende jaren tot er een nieuwe oproep plaatsvindt. Ook eenmalige investeringen die in een bepaald jaar plaatsvinden spelen een rol, want die vallen het daaropvolgende jaar weer weg.

⁷⁵ Onder programma EE/ET worden kredietlijnen besproken uit programma EB 'Provisies' en programma EF/TF 'Innovatie'. Historisch werden ze meegenomen onder programma EE. Om de vergelijking met vorige Speurgidsen te waarborgen en om historische tijdslijnen te kunnen doortrekken worden ze hier ook onder programma EE/TE opgenomen. Bovendien werden de middelen vastgelegd onder de O&O provisie in oktober 2018 later reeds verdeeld hoewel ze in de begroting nog onder de algemene provisie onder programma EB werden voorzien.

Figuur 37 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma Wetenschappelijk onderzoek – Excellentie voor alles (PROG EE) 2008-2025BO (miljoen euro)

B. Het FWO in detail

Het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) verwerft de meeste middelen binnen dit programma, in totaal 468 miljoen euro. Voor haar **werking** krijgt FWO bij begrotingsopmaak 2025 22,8 miljoen euro. Deze kredietlijn wordt gecategoriseerd als wetenschappelijke en technologische dienstverlening (W&T) en niet als O&O-middelen. De andere kredietlijnen voor FWO worden wel gelabeld als O&O en deze **onderzoeksmiddelen** bedragen in totaal 445 miljoen euro.

De onderzoeksmiddelen van het FWO zijn onder te verdelen in **vier pijlers**: fundamenteel onderzoek, strategisch basisonderzoek ⁷⁶, klinisch wetenschappelijk onderzoek en onderzoeksinfrastructuur (zie Tabel 34).

⁷⁶ SBO betreft een financieringskanaal voor kwalitatief hoogwaardig op lange termijn gericht onderzoek dat het opbouwen van wetenschappelijke of technologische capaciteit beoogt die de basis vormt voor economische en/of maatschappelijke toepassingen en waarvoor om deze te realiseren een vervolgonderzoek nodig is.

Tabel 34 Overzicht van de onderzoeksmiddelen van het FWO per pijler bij begrotingsopmaak 2025, in miljoen euro

	2024 DEF	2025BO
Pijler 1: Fundamenteel Onderzoek	290,3	311,9
Mandaten	110,3	111,6
Onderzoeksprojecten	180	200,3
Excellence of Science programma (EOS)		
Pijler 2: Strategisch Basisonderzoek	93,7	93,4
SBO	45,1	44
Circulaire economie	1,5	1,5
Innovatie in de landbouw-en voedingssector	4,9	4,9
SB-beurzen	42,2	43
Pijler 3: Klinisch Wetenschappelijk onderzoek	20,2	20,6
Toegepast Biomedisch Onderzoek (TBM)	14	14,4
Fundamenteel klinische mandaten (FKM)	6,2	6,2
Pijler 4: Onderzoeksinfrastructuur	66,2	19,2
Middelzware en zware infrastructuur	28	
International Research Infrastructures (IRI) (vervangt ESFRI en Big Science sinds 2018) (cf. lijn extra middelen infra tabel)		
Vlaamse Supercomputer (VSC)	6,5	6,6
Infrastructuurmiddelen (recurrente opstapmiddelen sinds 2020)	10	10
Extra middelen onderzoeksinfrastructuur (éénmalig toegekend in de jaren 2021, 2022, 2023, 2024) + jaarlijkse index	21,7	2,6
FWO Werking	19,3	22,8
FWO Werking	19,3	22,8
Totaal	489,7	467,9

De middelen voor FWO dalen in 2025 t.o.v. 2024. Deze daling is geen besparing maar het gevolg van het feit dat binnen FWO wordt gewerkt met meerjarige oproepen die in het jaar van de oproep vastlegging van middelen vereist maar in de volgende jaren niet meer. Zo vond in 2024 de tweejaarlijkse oproep middelzware en zware infrastructuur plaats. Wat dus in dat jaar vastleggingsmiddelen vereiste maar niet meer in 2025.

Tabel 35 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025 (initieel) van het programma “Wetenschappelijk onderzoek - Excellentie voor alles” (kredieten in miljoen euro)

Omschrijving	O&O		W&T		WIB	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
FWO Fundamenteel Onderzoek	285,40	311,92	0,00	0,00	285,40	311,92
FWO Strategisch Basisonderzoek	93,71	93,43	0,00	0,00	93,71	93,43
FWO investeringen (middellzware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur	61,46	19,20	0,00	0,00	61,46	19,20
FWO Klinisch Wetenschappelijk Onderzoek	20,25	20,63	0,00	0,00	20,25	20,63
FWO - werking	0,00	0,00	18,13	22,78	18,13	22,78
1. Totaal FWO	460,82	445,18	18,13	22,78	478,95	467,96
BOF: subsidie voor de universiteiten	228,98	233,19	0,00	0,00	228,98	233,19
BOF: Methusalem-programma	21,61	22,01	0,00	0,00	21,61	22,01
BOF: tenure track-stelsel aan de universiteiten	10,91	11,11	0,00	0,00	10,91	11,11
2. Totaal BOF	261,50	266,30	0,00	0,00	261,50	266,30
ECOOM	4,49	4,53	0,00	0,00	4,49	4,53
Kenniscentrum Data en Maatschappij	0,00	0,00	0,75	0,76	0,75	0,76
Cofinanciering Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer	0,23	0,23	0,00	0,00	0,23	0,23
3. Totaal beleidsrelevant onderzoek	4,71	4,76	0,75	0,76	5,46	5,52

Omschrijving	O&O		W&T		WIB	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Subsidies voor het instituut voor Tropische geneeskunde (ITG)	5,59	5,69	0,00	0,00	5,59	5,69
Vlerick Business School	0,84	0,85	0,00	0,00	0,84	0,85
Orpheus Instituut	0,77	0,78	0,00	0,00	0,77	0,78
Antwerp Management School (AMS)	0,43	0,44	0,00	0,00	0,43	0,44
4. Totaal instellingen voor post-initieel onderwijs	7,62	7,76	0,00	0,00	7,62	7,76
IOF - Industrieel Onderzoeksfonds Vlaanderen	61,65	62,71	0,00	0,00	61,65	62,71
Subsidie aan de Interfacediensten bij de Associaties	0,00	0,00	6,85	6,97	6,85	6,97
5. Totaal Kennistransfer	61,65	62,71	6,85	6,97	68,50	69,68
Plantentuin Meise	15,07	15,51	0,00	0,00	15,07	15,51
Plantentuin Meise investeringssubsidies (FFEU)	5,00	0,05	0,00	0,00	5,00	0,05
Beleidsagenda Artificiële Intelligentie – Onderzoeksluik	9,70	9,69	4,40	4,29	14,10	13,98
Beleidsagenda Cybersecurity – Onderzoeksluik	8,98	8,99	0,59	0,59	9,58	9,58
Subsidie aan het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)	8,47	8,67	0,00	0,00	8,47	8,67
Subsidie aan het Vlaams Instituut voor de Zee voor investeringsuitgaven (VLIZ)	3,13	1,13	0,00	0,00	3,13	1,13
Subsidie aan de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB)	1,17	1,18	0,00	0,00	1,17	1,18
Subsidie aan de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde in Antwerpen (KMDA)	1,18	1,20	0,00	0,00	1,18	1,20
Alamire foundation (onderzoek muziekleven Lage Landen, middeleeuwen tot 1800)	0,99	1,01	0,00	0,00	0,99	1,01
6. Totaal domeinspecifiek fundamenteel en strategisch basisonderzoek	53,68	47,43	4,99	4,88	58,68	52,31
Europese universiteiten	4,75	0,00	0,00	0,00	4,75	0,00
Uitgaven in het kader van internationale wetenschappelijke samenwerking	0,14	0,14	0,00	0,00	0,14	0,14
Subsidies in het kader van internationale wetenschappelijke en innovatiesamenwerking	1,28	1,38	0,00	0,00	1,28	1,38
Subsidie aan UNESCO voor de ondersteuning van het Vlaams UNESCO-Trustfonds wetenschappen	1,30	1,31	0,00	0,00	1,30	1,31
Subsidie aan het Europacollege voor United Nations University (UNU) in het kader van het programma Regionale Integratiestudies	1,04	1,05	0,00	0,00	1,04	1,05
7. Totaal internationalisering	8,50	3,87	0,00	0,00	8,50	3,87

Omschrijving	O&O		W&T		WIB	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Actieplan "Menselijk kapitaal voor Wetenschap, Technologie en Innovatie	0,00	0,00	6,12	6,23	6,12	6,23
8. Omkadering Jonge onderzoekers (OJO)	0,00	0,00	6,12	6,233	6,12	6,233
VARIO - werking en toelagen	0,00	0,00	0,31	0,31	0,31	0,31
VLIR	0,00	0,00	0,12	0,12	0,12	0,12
9. Adviesraad	0,00	0,00	0,43	0,43	0,43	0,43
Fonds voor de programmatie van het wetenschapsbeleid	0,00	0,00	0,31	0,00	0,31	0,00
Uitgaven m.b.t. de conceptie, voorbereiding en uitvoering van acties met betrekking tot wetenschap en innovatie	0,00	0,00	1,07	1,08	1,07	1,08
10. Beleidsevaluaties	0,00	0,00	1,39	1,08	1,39	1,08
Open Science (FOSB)	0,00	0,00	1,39	4,73	1,39	4,73
Fris-onderzoeksruimte	0,00	0,00	1,44	2,50	1,44	2,50
Bevordering van de Vlaamse informatiemaatschappij in het kader van de Lissabon-strategie	0,00	0,00	21,56	2,36	21,56	2,36
11. Onderzoeksinfrastructuur (niet-FWO)	0,00	0,00	25,87	9,59	25,87	9,59
12. Provisie O&O (bij dep WEWIS)	13,33	79,74	0,00	0,00	13,33	79,74
Totaal	869,00	917,76	43,02	52,72	912,03	970,49

C. BOF

De tweede grootste begrotingspost onder programma EE/TE is de basissubsidie voor BOF. De *Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF)* aan de universiteiten krijgen in totaal 261,5 miljoen euro toegewezen.

Voor de financiering van het fundamenteel onderzoek kunnen de universiteiten immers beschikken over twee grote financieringsbronnen, met name het FWO en het BOF. Beide bronnen zijn in principe complementair en de toekenning van de middelen gebeurt bij het FWO op basis van **interuniversitaire competitie** (tussen onderzoekers van de vijf universiteiten samen) en bij het BOF op basis van **intra-universitaire competitie** (tussen onderzoekers binnen één universiteit). Op die manier kunnen de Vlaamse universiteiten hun onderzoeksbeleid zelf vorm geven, rekening houdend met de wettelijke kaders die de randvoorwaarden vormen.

Conform de regelgeving op het BOF legt de Vlaamse Regering **drie types van overheidsbijdragen** vast voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen:

- de basistoelage voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen;
- de middelen die bestemd zijn voor de financiering van tenure track-mandaten (hierna tenure track-financiering genoemd);
- de middelen die bestemd zijn voor de Methusalem-financiering (laat Vlaamse universiteiten toe toponderzoekers een zevenjarige financiering toe te kennen).

De *basistoelage* BOF bedraagt in totaal 233,19 miljoen euro bij begrotingsopmaak 2025. Dit is een stijging ten opzichte van begrotingsaanpassing 2024 met 4,2 miljoen euro.

Het krediet voor het *tenure track-stelsel* blijft bij begrotingsopmaak 2025 nagenoeg constant t.o.v. BA 2024, nl. 11,11 miljoen euro (10,91 miljoen euro in 2024BA). Door de invoering van het tenure track-stelsel krijgen een beperkt aantal uitmuntende postdoctorale onderzoekers de mogelijkheid om op het niveau van docent gedurende vijf jaar zelfstandig onderzoek te verrichten. Na een positieve evaluatie kunnen deze personen zonder vacature onmiddellijk worden aangesteld als ZAP-kader.

Voor de kredietlijn voor het *Methusalem-programma* wordt 22,01 miljoen euro vastgelegd bij begrotingsopmaak 2025. Dit budget blijft constant t.o.v. BA 2024 (21,61 miljoen euro). Het Methusalem-programma richt zich op het behoud van wetenschappelijk talent door het toekennen van langetermijnfinanciering aan excellente Vlaamse onderzoekers. Het gaat hier om ad personam toegekende excellentiefinanciering.

D. Beleidsrelevant onderzoek

Onder programma EE wordt ook beleidsrelevant onderzoek gefinancierd. Meer concreet gaat het over de budgetten voor cofinanciering van het steunpunt Circulaire Economie en de subsidie aan het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (ECOOM). Het steunpunt Duurzaam Materialenbeheer, de voorganger van het steunpunt Circulaire Economie, werd opgericht samen met het beleidsdomein Omgeving voor de periode 2017-2021. Na evaluatie werd een nieuwe oproep gelanceerd.

In 2018 werd ECOOM geëvalueerd en op de Vlaamse regering van 5 april 2019 werd de nieuwe samenwerkingsovereenkomst ECOOM 2019-2023 goedgekeurd. Sinds 2021 zijn ECOOM en STORE geïntegreerd tot één steunpunt. Bij begrotingsopmaak 2025 werd een budget van 4,5 miljoen euro voorzien.

Sinds 2020 worden er middelen voorzien voor het nieuwe Kenniscentrum Data en Maatschappij. In 2020 waren deze middelen afkomstig van de opstap voor de beleidsagenda Artificiële Intelligentie. Vanaf 2021 is er een eigen kredietlijn. De middelen blijven consistent, nl 756.000 euro.

E. Postinitieel onderwijs

De middelen voor het postinitieel onderwijs blijven relatief constant op 7,8 miljoen euro in 2025 ten opzichte van de 7,6 miljoen euro bij begrotingsaanpassing 2024.

F. Kennistransfer

Onder kennistransfer vallen de subsidie aan de interfacediensten bij de associaties, de middelen voor het Industrieel Onderzoeksfonds (IOF) en de subsidie aan de Alamire foundation.

De middelen voor 'kennistransfer' bedragen bij begrotingsopmaak 2025 63,7 miljoen euro, dit is een lichte stijging t.o.v begrotingsaanpassing 2024 (62,6 miljoen euro).

G. Domeinspecifiek fundamenteel en strategisch basis onderzoek

Onder de categorie domeinspecifiek fundamenteel onderzoek vallen de middelen voor Plantentuin Meise, KMDA, KVAB en VLIZ. Bijkomend vallen hieronder ook de middelen voor de beleidsagenda's artificiële intelligentie en cybersecurity - onderdeel onderzoeksluik.

H. Internationalisering

De middelen voor internationalisering bedragen bij begrotingsopmaak 2025 3,87 miljoen euro.

I. Andere

Vervolgens zijn er nog enkele specifieke kredietlijnen die apart vermeld worden, namelijk Omkadering Jonge Onderzoekers (OJO), VARIO, beleidsevaluaties en uitgaven voor (digitale) onderzoeksinfrastructuur (Lissabon strategie).

De provisie O&O via het departement WEWIS bedroeg bij begrotingsopmaak 2025 79,74 miljoen euro. Deze provisie zal doorheen het jaar 2025 een toewijzing kennen.

1.4 Programma 'Innovatie' (PROG EF/TF): 818,7 miljoen euro

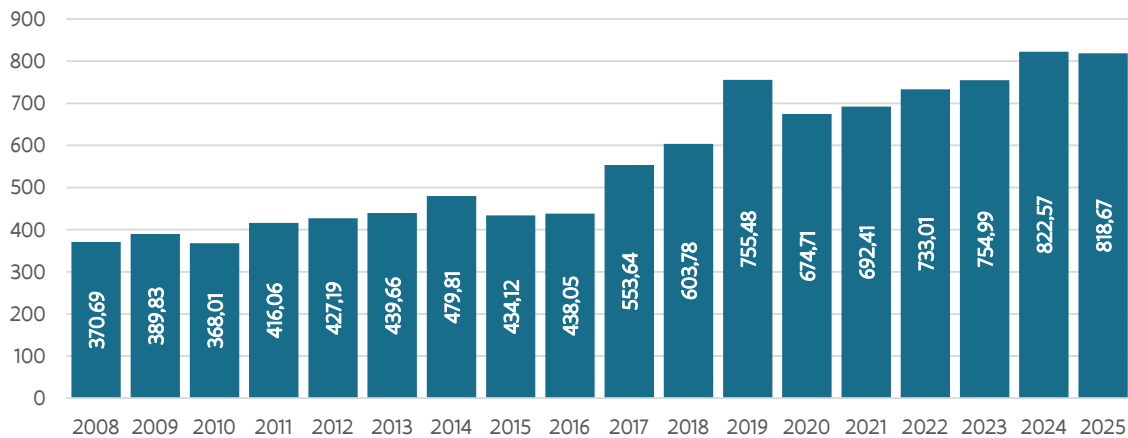
A. Evolutie van het programma

Het programma "Innovatie" versterkt het technologisch basisonderzoek en genereert zo extra kennis gericht op het bedrijfsleven. Daarnaast wordt meer technologische innovatie in de Vlaamse bedrijven beoogd.

Om stand te houden in de huidige competitieve globale economie moeten bedrijven voortdurend streven naar verbeterde of nieuwe diensten, producten en processen. De ontwikkeling en verwerving van technologie speelt hierbij een cruciale rol.

Figuur 38 toont de evolutie van de kredieten voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het begrotingsprogramma 'Innovatie' van 2008 tot 2025BO. Het budget voor programma EF/TF is bij begrotingsopmaak 2025 licht afgenomen ten opzichte van begrotingsaanpassing 2024 met 5 miljoen euro.

Figuur 38 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma Innovatie (PROG EF/TF) 2008-2025BO (miljoen euro)

Tabel 36 geeft het detail van de uitgaven binnen dit programma.

Tabel 36 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025 (begrotingsopmaak) van het programma "Innovatie" (kredieten in miljoen euro)

Omschrijving	O&O		W&T		WIB (O&O + W&T)	
	2024	2025BO	2024	2025BO	2024	2025BO
I. Via Departement WEWIS	388,83	386,49	0,00	1,30	388,83	387,07
Subsidie aan imec vzw	147,71	155,40	0,00	0,00	147,71	155,40
Investerings imec vzw	2,00	2,00	0,00	0,00	2,00	2,00
Dotatie aan VITO	63,82	64,95	0,00	0,00	63,82	64,95
Dotatie aan VITO voor de financiering van de referentietaken	8,62	8,35	0,00	0,00	8,62	8,35
Investerings VITO	16,00	0,00	0,00	0,00	16,00	0,00
Subsidie aan VIB	86,38	87,97	0,00	0,00	86,38	87,97
Investerings VIB	2,00	0,00	0,00	0,00	2,00	0,00
Subsidie aan Flanders Make	53,97	54,94	0,00	0,00	53,97	54,94
Regeneratieve geneeskunde	3,30	3,36	0,00	0,00	3,30	3,36
Energyville	3,56	3,62	0,00	0,00	3,56	3,62
NAVO-onderzoek en innovatie voor wetenschappelijke, industriële of technologische ontwikkeling inzake veiligheid en defensie	1,47	1,47	0,00	0,00	1,47	1,47
Toelage aan ILVO	0,00	4,41	0,00	1,20	0,00	5,62
II. Via Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO	417,44	413,52	16,31	17,31	433,75	430,83
Bedrijfssteun onderzoek en bedrijfsteun ontwikkeling	214,79	210,90	0,00	0,00	214,79	210,90
Bedrijfssteun Clusters	82,55	82,55	0,00	0,00	82,55	82,55
Moonshot klimaat	20,00	20,00	0,00	0,00	20,00	20,00
Bedrijfssteun COOCK (Collectief O&O en Collectieve kennisverspreiding)	9,60	9,60	0,00	0,00	9,60	9,60
Bedrijfssteun innovatiemandaten	5,90	5,90	0,00	0,00	5,90	5,90
Beleidsagenda Cybersecurity (SC) - luik implementatie	8,40	8,40	0,00	0,00	8,40	8,40
Beleidsagenda Artificiële intelligentie (AI) - luik implementatie	7,50	7,50	0,00	0,00	7,50	7,50

Omschrijving	O&O		W&T		WIB	
	2024	2025BO	2024	2025BO	2024	2025BO
Actieplan: Artificiële intelligentie / Cybersecurity	0,00	0,00	2,65	2,65	2,65	2,65
Toekennen van specialisatiebeurzen en doctoraatsbeurzen in het kader van het Baekeland-programma	16,80	16,80	0,00	0,00	16,80	16,80
Wetenschappelijk en technologisch onderzoek met landbouwkundig doel	10,30	11,30	0,00	0,00	10,30	11,30
Bevordering van technologietransfer en onderzoek door instellingen van hoger onderwijs (TETRA)	12,59	12,59	0,00	0,00	12,59	12,59
Vastleggingsmachtiging voor projecten op initiatief van de bedrijven en innovatie samenwerkingverbanden	4,36	4,62	0,00	0,00	4,36	4,62
Proeftuinen: City of Things & Industrie 4.0	3,60	3,60	0,00	0,00	3,60	3,60
Programma Innovatieve overheidsopdrachten (PIO)	2,78	2,78	0,00	0,00	2,78	2,78
VZW Team bedrijfstrajecten	0,00	0,00	6,16	6,28	6,16	6,28
Impulsprogramma Ruimtevaart	0,46	0,46	0,00	0,00	0,46	0,46
Circulaire economie	3,50	3,50	0,00	0,00	3,50	3,50
Landbouw – inkomstenoverdracht AION – ILVO	2,50	2,50	0,00	0,00	2,50	2,50
Landbouw – universiteiten en hogescholen	2,50	2,50	0,00	0,00	2,50	2,50
Kennisdiffusie Hogescholen	0,00	0,00	7,50	8,38	7,50	8,38
STEM	3,00	3,00	0,00	0,00	3,00	3,00
PILBO (innovatieve overheidsopdrachten lokale besturen en overheden)	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	1,00
<i>Provisie voor investeringen in O&O en bedrijfsleven</i>	5,32	4,03	0,00	0,00	5,32	4,03
III. Via Agentschap Landbouw en Visserij	0,00	0,00	0,00	0,15	0,00	0,15
Toelage aan EV ILVO voor de door de EU-verplichte datacollectie en adviestaken der ondersteuning van het EU-visserijbeleid	0,00	0,00	0,00	0,15	0,00	0,15
Totaal	806,27	800,00	16,31	18,67	822,57	818,67

Het programma EF bevat kredietlijnen van het Departement WEWIS, kredietlijnen vanuit VLAIO en ook een kredietlijn van het agentschap Landbouw en Visserij.

B. Kredietlijnen vanuit het departement WEWIS

De **subsidie aan imec** bevat de subsidie aan imec en bijkomende investeringsmiddelen. De totale middelen voor imec stijgen tot bijna 155 miljoen euro. De totale **toelage aan VIB** bedragen 88 miljoen euro. De totale **toelage aan VITO** bedraagt 73 miljoen euro. De **subsidie aan Flanders Make** bedraagt bij begrotingsopmaak 2025 55 miljoen euro. Sinds de fusie van het departement EWI, het departement WSE en het departement LV tot het beleidsdomein WEWILS, zijn er binnen het beleidsdomein WEWILS 5,77 miljoen euro voorzien voor ILVO.

C. Kredietlijnen vanuit het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO

Binnen het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO zijn volgende O&O&I-ondersteuningsinstrumenten onder gebracht.

Onderzoeksprojecten

De focus in onderzoeksprojecten ligt op het opbouwen van nieuwe kennis en het uitvoeren van hoog-risico onderzoek dat op termijn de basis vormt voor nieuwe of verbeterde producten, processen of diensten. De delen in het project die onderzoeksactiviteiten omvatten krijgen een basissteunpercentage van 50% en de delen die ontwikkeling omvatten krijgen een basissteunpercentage van 25%. Toeslagen voor kleine ondernemingen (20%), middelgrote ondernemingen (10%) en samenwerking (10%) kunnen daar bovenop komen. Het maximale steunpercentage is evenwel beperkt tot 60%.

Ontwikkelingsprojecten

In ontwikkelingsprojecten ligt de focus op de ontwikkeling van een volledig nieuw of beduidend vernieuwend (verbeterd) product, proces, dienst of concept; dat op eerder korte termijn een belangrijke impact heeft op de prestaties van het bedrijf. Het basissteunpercentage bedraagt 25%. Toeslagen voor kleine ondernemingen (20%), middelgrote ondernemingen (10%) en samenwerking (10%) kunnen daar bovenop komen. Het maximale steunpercentage is beperkt tot 50%.

Baekeland-mandaten

Met Baekeland-mandaten wil het Agentschap Innoveren & Ondernemen individuele onderzoekers de kans bieden een doctoraat uit te voeren in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven. We voorzien in cofinanciering van de personeels- en werkingskosten die gepaard gaan met de projectuitvoering.

Bij het Baekeland-mandaat is enerzijds een Vlaams bedrijf betrokken; het bedrijf bepaalt de strategische oriëntatie van het project en zorgt voor cofinanciering. Anderzijds staat een Vlaamse universiteit in voor de begeleiding naar en de toekenning van een doctoraat volgens de gangbare kwaliteitsnormen.

Innovatiemandaten

De Innovatiemandaten (IM) zijn een steuninstrument voor postdoctorale onderzoekers die verder basisonderzoek willen uitvoeren in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven, met het oog op een transfer van resultaten naar hetzij een bestaand bedrijf, hetzij een nieuw op te richten spin-off bedrijf met een industriële activiteit in Vlaanderen.

TETRA

TETRA staat open voor onderzoeksgroepen van Vlaamse hogescholen en Vlaamse universiteiten, die actief bezig zijn met praktijkgericht onderzoek. TETRA-projecten beogen om in 2 jaar tijd recent beschikbare kennis (nieuwe technologie, recent afgewerkt onderzoek of bestaande kennis uit een ander domein of andere sector) te vertalen naar bruikbare innovatieve concepten of prototypes die nieuwe marktopportunities bieden aan een collectief van ondernemingen en/of non profit organisaties. De resultaten zijn gericht op economische valorisatie en hebben eventueel ook een maatschappelijke impact.

COOCK-projecten

De doelstelling van het programma Collectief O&O en Collectieve Kennisverspreiding (COOCK) is het valoriseren van (basis)onderzoeksresultaten door het versnellen van de introductie van technologie en/of kennis bij een ruime groep ondernemingen. COOCK-projecten zijn steeds opgebouwd uit 2 onafhankelijke, maar onderling verbonden delen. Deel A is gericht op toepassingsgerichte kennisopbouw, vertaalonderzoek en kennisverspreidingsactiviteiten om de onderzoeksresultaten over te dragen naar ondernemingen uit de doelgroep. Het tweede deel (deel B) is een bundeling van alle onderneming-specifieke projecten waarbij de ontwikkelde technologie of gegenereerde kennis uit deel A in een onderneming-specifieke context geëvalueerd/geanalyseerd/toegepast wordt.

Landbouw- of LA-trajecten

Het doel van LA-trajecten is om vanuit een concrete vraag van een collectief van ondernemingen uit de primaire land- en tuinbouwsector, onderzoekers van Vlaamse universiteiten en hogescholen, onderzoeksinstituten en erkende praktijkcentra, te ondersteunen om innovatieve oplossingen aan te bieden die op korte termijn toegepast kunnen worden en resulteren in zichtbare veranderingen met een duidelijke (economische) meerwaarde voor de ruime doelgroep (primaire sector en eventueel de toeleverings- en/of de verwerkende industrie).

Het grootste budget binnen het programma gaat naar **bedrijfssteun onderzoek**, namelijk 210,9 miljoen euro.

De middelen voor **Landbouwkundig Onderzoek**, **Baekelandprogramma**, **proeftuinen**, **COOCK**, de **Innovatiemandaten**, **innovatief aanbesteden** en **TETRA** blijven gelijk.

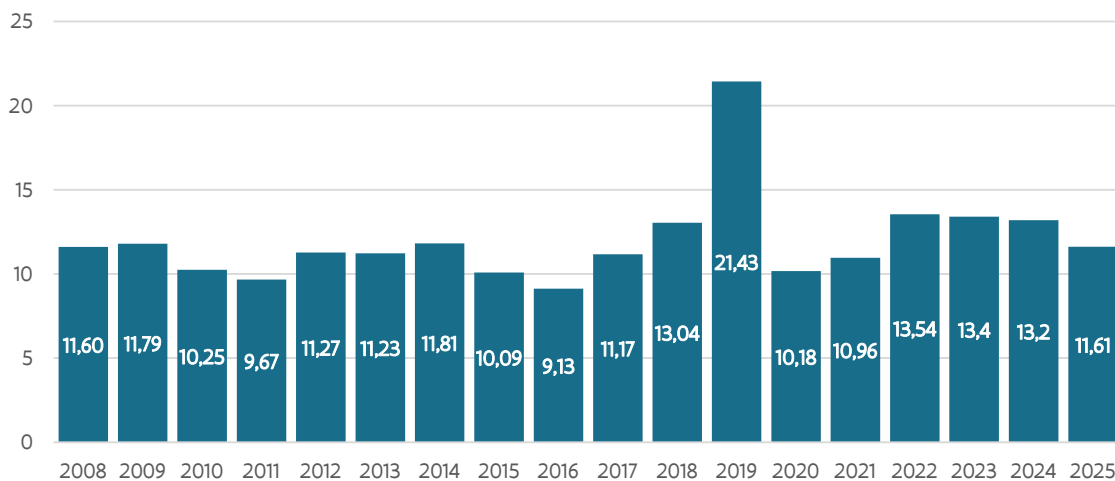
1.5 Programma 'Wetenschapscommunicatie' (PROG EG/TL): 11,6 miljoen euro

A. Evolutie van het programma

De algemene beleidslijnen voor het programma "Wetenschapscommunicatie" zijn het stimuleren van wetenschapsvoorlichting en -communicatie. Via wetenschapsvoorlichting wordt getracht het maatschappelijk draagvlak van het wetenschappelijk en technologisch innovatiebeleid in Vlaanderen te versterken. Evenzeer wordt ingezet op het STEM-beleid. Het programma valt onder het beheer van het Departement EWI.

Figuur 39 toont de evolutie van de kredieten van 2008 tot 2025. Bij begrotingsopmaak 2025 bedraagt het budget 11,6 miljoen euro.

Figuur 39 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma Wetenschapscommunicatie (PROG EG/TL) 2008-2025BO (miljoen euro)

B. Wetenschapscommunicatie

Tabel 37 toont hoe het budget verspreid is over vijf basisallocaties.

De belangrijkste structurele partners van het Departement EWI voor popularisering van wetenschap zijn stichting Flanders Technology International (FTI), de expertisecellen wetenschapscommunicatie bij de associaties en de Society Roger Van Overstraete (RVO).

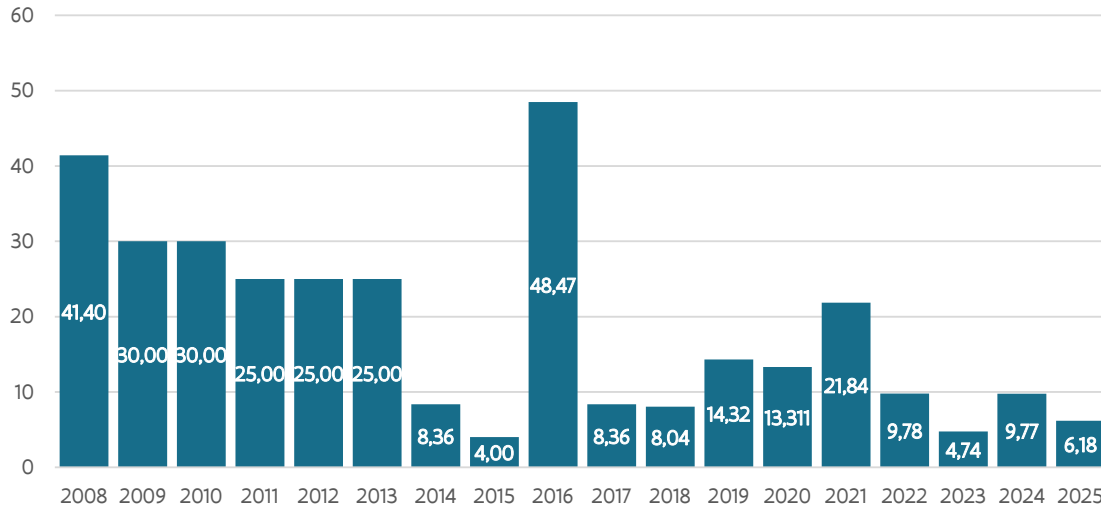
Tabel 37 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025(begrotingsopmaak) van het programma Wetenschapscommunicatie (kredieten in miljoen euro)

Omschrijving	O&V		W&T		WIB	
	2024	2025BO	2024	2025BO	2024	2025BO
Popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
Subsidie aan de stichting Flanders Technology International (FTI)	0,00	0,00	5,03	5,11	5,03	5,11
Subsidie aan Society Roger Van Overstraete (RVO)	0,00	0,00	0,84	0,85	0,84	0,85
Subsidies allerhande met betrekking tot de bekendmaking van het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderzoek aan structurele partners	0,00	0,00	2,60	2,55	2,60	2,55
Subsidies voor de expertisecellen voor de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie in de schoot van de associaties	0,00	0,00	2,28	2,32	2,28	2,32
Bekendmaking van het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderzoek aan structurele partners	0,00	0,00	0,77	0,77	0,77	0,77
Vlaamse AI academie (VAIA)			1,10		1,10	
Amai! (AI burgerparticipatie)			0,57		0,57	
Totaal	0,00	0,00	13,19	11,61	13,19	11,61

1.6 Programma 'Economie' (PROG EC/TC): 6,2 miljoen euro

A. Evolutie van het programma

Figuur 40 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma “duurzaam economisch weefsel, het faciliteren van ondernemerschap (prog EC) 2008-2025BO” (miljoen euro)

Figuur 40 toont de evolutie van de middelen onder programma EC. De afname van het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) onder programma EC weerspiegelt de afname van de ecologiepremie over deze periode. De piek in 2016 is te verklaren door de eenmalige opstap voor investeringen in O&O en bedrijfsleven van 31,8 miljoen euro uit de 90 miljoen euro die in 2016 onder programma EC werd geplaatst.

B. Kredietlijnen in detail

Tabel 38 geeft een overzicht van de kredietlijnen onder programma EC die belangrijk zijn voor het wetenschaps- en innovatiebeleid. Dit programma valt volledig onder het beheer van VLAIO.

Vanuit het Fonds Innoveren en Ondernemen is in totaal een budget van 35,8 miljoen euro bestemd voor de ecologiepremie. Er wordt vanuit gegaan dat 20% van het budget voorzien voor de ecologiepremie gebruikt wordt voor O&O. Bij begrotingsopmaak 2025 betekent dit dat 7,2 miljoen euro vanuit de ecologiepremie als O&O beschouwd wordt.

Tabel 38 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025 (initieel) van het programma Economie (kredieten in miljoen euro)

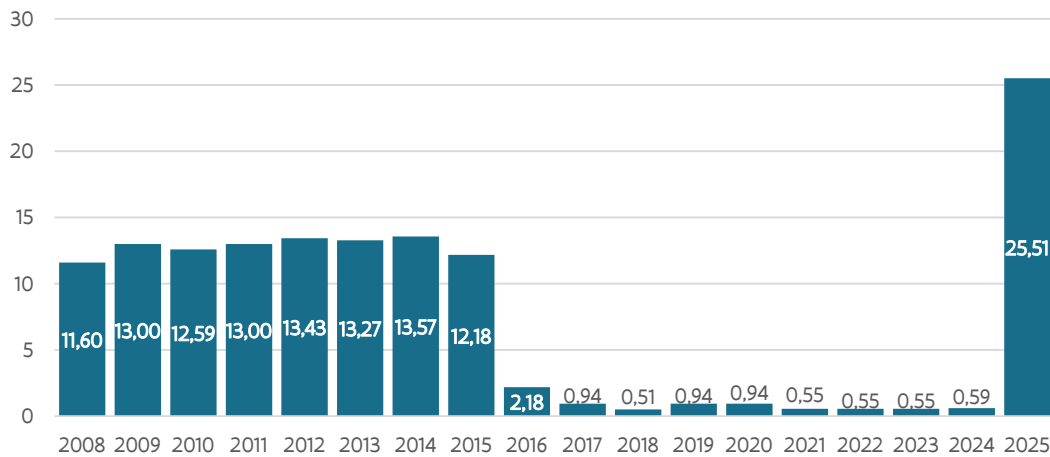
Omschrijving	O&O		W&T		WIB	
	2024	2025BO	2024	2025BO	2024	2025BO
Fonds Innoveren en Ondernemen: 20% ecologiesteun	6,65	3,05	0,00	0,00	6,65	3,05
Flanders DC	0,00	0,00	2,17	2,17	2,17	2,17
Flanders Future Tech Fund	0,45	0,46	0,00	0,00	0,45	0,46
Onderzoek ter ondersteuning van het beleid inzake toegang tot financiering en/of ondernemerschapsbevordering	0,50	0,50	0,00		0,50	0,50
TOTAAL	7,60	4,01	2,17	2,17	9,77	6,18

1.7 Programma 'Apparaat' (PROG EA/TA): 25,5 miljoen euro

A. Evolutie van het programma

Figuur 41 toont de evolutie vanaf 2008. De budgetten zijn sterk afgenomen na 2015. Dit komt doordat de werkingskosten van het IWT gedeeltelijk zijn weggefallen of niet meer af te zonderen zijn door de inkanteling in het VLAIO. Er wordt enkel nog een werkingskost specifiek voor de uitkering van de ex-IWT maatregelen opgenomen. Vanaf 2025 stijgen de middelen sterk. Dit is een verschuiving van de apparaatskredieten van ILVO vanuit ex-beleidsdomein Landbouw en Visserij naar het gefuseerde beleidsdomein WEWILS. Het gaat hier dus niet om een opstap van middelen voor wetenschapsbeleid maar een verschuiving.

Figuur 41 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma apparaat (prog EA) 2008-2025BO (miljoen euro)

B. Kredietlijnen in detail

Tabel 39 geeft een overzicht van de kredietlijnen onder programma TA relevant voor het wetenschaps- en innovatiebeleid. De middelen ter financiering van het programma "Apparaat" omvatten de middelen voor communicatie (117.000 euro) en de middelen nodig voor de werking specifiek voor de toekenning van ex-IWT maatregelen (480.000 euro). Deze kredieten blijven constant bij begrotingsopmaak 2025. Daarnaast worden de apparaatskredieten voor ILVO sinds 2025 hier ook opgenomen.

Tabel 39 Kredietlijnen 2024(begrotingsaanpassing) en 2025 (initieel) van het programma apparaat (kredieten in miljoen euro)

	O&O		W&T		WIB	
	2024BA	2025BO	2024BA	2025BO	2024BA	2025BO
EA – Departement EWI						
Communicatiebeleid	0,00	0,00	0,12	0,12	0,12	0,12
EA-VLAIO/Fonds Innoveren en Ondernemen						
VLAIO: Werking	0,00	0,00	0,48	0,48	0,48	0,48
Landbouw en Visserij						
IVA ILVO	0,00	5,29	0,00	1,32	0,00	6,61
Salarissen en toelagen voor het personeel van het IVA ILVO	0,00	14,64	0,00	3,66	0,00	18,30
Totaal programma EA	0,00	19,93	0,60	5,58	0,60	25,51

1.8 Programma 'Werk' (1,51 miljoen euro)

Tabel 40 geeft een overzicht van de kredieten voor beleidsonderzoek i.v.m werk. Sinds de fusie van departementen EWI en WSE worden deze middelen geduid bij de O&O&I-middelen gefinancierd door WEWIS. De budgetten zijn constant ten opzicht van de vorige jaren onder het departement WSE.

Tabel 40 Kredietlijnen 2025 (initieel) van het programma TD (kredieten in miljoen euro)

	O&O	W&T	WIB
Studies en onderzoek	0,76	0,00	0,76
Steunpunt Werk	0,75	0,00	0,75
Totaal Onderzoek Werk	1,51	0,00	1,51

1.9 Programma TJ 'Landbouw en Visserij' (5,88 miljoen euro) en TG 'VLAM' (0,60 miljoen euro)

De Vlaamse Wetenschappelijke instelling (VWI) ILVO en het VLAM behoren sinds de fusie tot het beleidsdomein WEWILS en worden in tegenstelling tot voorgaande jaren opgenomen in dit deel. De middelen die onder de oude ex-EWI programma's vallen werden hierboven reeds besproken. De overige budgetten worden getoond in Tabel 41.

Tabel 41 Kredietlijnen 2025 (initieel) voor de programma's TJ en TG (kredieten in miljoen euro)

	O&O	W&T	WIB
ILVO			
EV ILVO (FONDS VOOR LANDBOUW EN VISSERIJ)	0,39	0,10	0,48
Toelage aan EV ILVO – Economisch onderzoek duurzame landbouw	0,48	0,12	0,60
Versterking van het onderzoek en innovatiepotentieel	0,66	0,16	0,82
EV ILVO	0,86	0,21	1,07
Praktijkcentra land- en tuinbouw	2,33	0,58	2,91
VLAM			
Subsidie aan het EVA Vlaams Promotie-Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM)	0,00	0,00	0,60
Totaal	4,70	1,78	6,48

1.10 Totaal budget beleidsdomein WEWILS: 1,840 miljard euro

Figuur 42 en Tabel 42 tonen de verdeling van de vastgelegde middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid van het beleidsdomein WEWILS over de verschillende programma's:

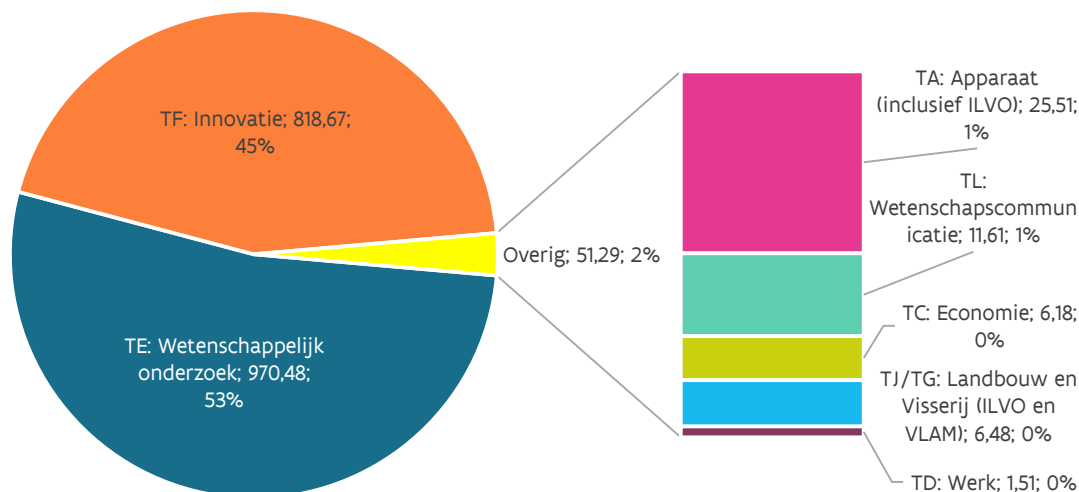
Van het totale budget maakt het programma TE ruim de helft uit (53%), opgeteld met het programma EF ligt dit aandeel rond de 97%.

Tabel 42 Verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid begrotingsopmaak 2025 in het beleidsdomein WEWILS (miljoen euro)

	O&O	O&V	W&T	WIB
TE: Wetenschappelijk onderzoek	922,64	0,00	47,84	970,48
TF: Innovatie	806,29	0,00	12,38	818,67
TL: Wetenschapscommunicatie	0,00	0,00	11,61	11,61
TC: Economie	4,01	0,00	2,17	6,18
TA: Apparaat (inclusief ILVO)	19,93	0,00	5,58	25,51
TD: Werk	1,51	0,00	0,00	1,51
TJ/TG: Landbouw en Visserij (ILVO en VLAM)	4,70	0,00	1,78	6,48
Totaal	1759,08	0,00	81,36	1.840,44

Grafisch geeft dit het volgende.

Figuur 42 Procentuele verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid 2025 (initieel) van het beleidsdomein WEWILS over de begrotingsprogramma's, bedragen in miljoen euro en %

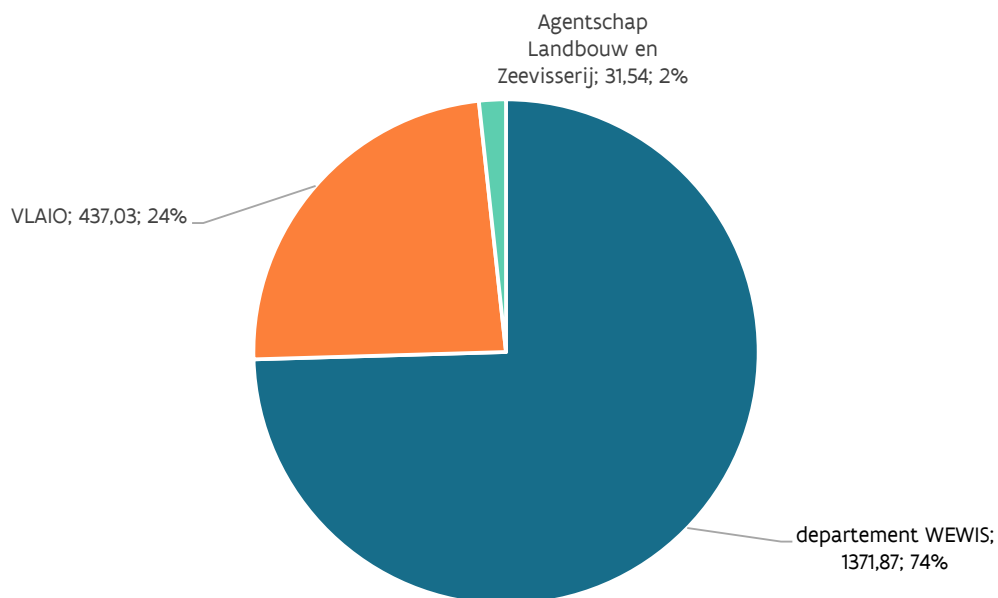

Hergroepering van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid binnen het beleidsdomein WEWILS over de verantwoordelijke overheidsinstanties **Departement WEWIS**, het **Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen** en het **Agentschap Landbouw en Zeevisserij** geeft het volgende beeld in Tabel 43.

Tabel 43 Verantwoordelijkheid voor de begrotingsmiddelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid 2025, initieel in het beleidsdomein EWI (in miljoen euro) voor departement, VLAIO en ILVO

	O&O	O&V	W&T	WIB
Departement WEWIS	1.309,47	0,00	60,87	1.370,34
TE: Wetenschappelijk onderzoek	922,64	0,00	47,84	970,48
TF: Innovatie	386,49	0,00	1,20	387,69
TL: Wetenschapscommunicatie	0,00	0,00	11,61	11,61
TC: Economie	0,46	0,00	0,00	0,46
TA: Apparaat	0,00	0,00	0,12	0,12
TD: Werk	1,51	0,00	0,00	1,51
VLAIO	417,07	0,00	19,96	437,03
TF: Innovatie	413,52	0,00	17,31	430,83
TC: Economie	3,55	0,00	2,17	5,72
TA: Apparaat	0,00	0,00	0,48	0,48
Agentschap Landbouw en Zeevisserij	24,64	0,00	6,91	31,54
TJ: Landbouw en Visserij	4,70	0,00	1,18	5,88
TF: Innovatie	0,00	0,00	0,15	0,15
TA: Apparaat	19,93	0,00	4,98	24,91
TK: VLAM	0,00	0,00	0,60	0,60
Totaal	1.759,08	0,00	81,36	1.840,44

Figuur 43 Procentuele verdeling van de begrotingsmiddelen voor het W&I-beleid over de verantwoordelijke entiteiten Departement WEWIS, VLAIO en Agentschap Landbouw en Zeevisserij (budget in miljoen euro; 2025BO)

2. Wetenschapsbeleid gefinancierd door het beleidsdomein Onderwijs en Vorming

Het beleidsdomein Onderwijs en Vorming is inzake wetenschapsbeleid in de eerste plaats de financierder van de **werkingsuitkeringen voor de universiteiten en hogescholen**.

Met onder meer deze werkingsmiddelen financieren de *universiteiten* hun driedelige opdracht onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Bij conventie wordt geacht 25% van die middelen bestemd te zijn voor onderzoek.

De *hogescholen* financieren met hun werkingsmiddelen hun driedelige opdracht van onderwijs, maatschappelijke dienstverlening en projectmatig wetenschappelijk onderzoek. Voor die laatste opdracht krijgen ze een aparte dotatie via het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.

Daarnaast financiert het beleidsdomein ook de **aanvullende werkingsmiddelen en andere toelagen** aan de universiteiten en aan 'gelijkgestelde' instellingen.

Al deze kredietlijnen zitten vervat in het begrotingsprogramma "Financiering van het Hoger Onderwijs" van het beleidsdomein OV.

We zoomen even in op de **financiering van de Vlaamse universiteiten**⁷⁷. Die werken hun eigen onderwijs- en onderzoeksbeleid uit binnen het raamwerk aan wetgeving dat met betrekking tot het hoger onderwijs binnen de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is.

De Vlaamse universiteiten beschikken daartoe over **vier belangrijke geldstromen**:

1. De zogeheten **1ste geldstroom**: de eerste geldstroom bestaat uit toelagen van de Vlaamse overheid en vormt de basisfinanciering. Deze toelagen dragen bij tot de dekking van de gewone uitgaven voor onderwijs, onderzoek, maatschappelijke en wetenschappelijke dienstverlening, de financiering van de investeringen, de afbetaling van leningen en de administratie van de instelling, met inbegrip van de roerende uitrustingen. Deze geldstroom is afkomstig uit het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.
2. De **2de geldstroom**: deze geldstroom is bedoeld voor fundamenteel onderzoek en wordt op competitieve basis toegekend. Universiteiten en aspirant bursalen kunnen er projectgeld en beurzen mee aanvragen voor onderzoek dat op zich niet streeft naar directe toepassingen. De middelen worden steeds op competitieve basis toegewezen. Deze competitie situeert zich intra- of interuniversitair en kan zich richten op verschillende niveaus van onderzoek. De gelden zijn beschikbaar voor alle disciplines van het wetenschappelijk onderzoek. De 2de geldstroom omvat een aantal belangrijke financieringsbronnen, waaronder het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO) en de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF). De middelen die het FWO ter beschikking stelt, worden verdeeld op basis van interuniversitaire competitie, terwijl de middelen voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen subsidies (aan de universiteiten) zijn die (over de universiteiten) verdeeld worden op basis van een aantal vaste criteria en vervolgens binnen de universiteit intern worden toegekend op basis van intra-universitaire competitie. Zoals hoger toegelicht zijn deze middelen afkomstig van het Beleidsdomein EWI.
3. De **3de geldstroom**: de derde geldstroom is die voor toegepast wetenschappelijk onderzoek. Samen met of op vraag van bedrijven, overheden of particulieren gaan wetenschappers op zoek naar interessante toepassingen of innovaties. Het betreft voornamelijk de middelen voor de Industriële Onderzoeksfondsen (IOF) en de middelen die de universiteiten verwerven vanuit VLAIO en vanuit Europese fondsen.
4. De **4de geldstroom**: onder de vierde geldstroom verstaan we de samenwerking met de privésector, inclusief de wetenschappelijke dienstverlening. Dit laatste staat naast het academisch onderwijs en

⁷⁷ Voor meer details over de financiering van het hoger onderwijs, zie het Verslag over de financiële toestand en de evolutie van het personeelsbestand van het hoger onderwijs in 2024.

het wetenschappelijk onderzoek als derde grote opdracht ingeschreven in de Codex Hoger Onderwijs. Deze geldstroom omvat:

- a. **Contractonderzoek met de privésector.** Universiteiten sluiten met organisaties en bedrijven contracten af waarin wordt vastgelegd dat de universiteit tegen een financiële tegenprestatie onderzoek uitvoert voor deze organisatie of dit bedrijf.
- b. **Onderzoek met de privésector met overheidssteun.** Met Baekeland-mandaten wil het VLAIO individuele onderzoekers de kans bieden een doctoraat uit te voeren in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven. Het VLAIO voorziet in cofinanciering van de personeels- en werkingskosten die gepaard gaan met de projectuitvoering. Bij het Baekeland-mandaat is enerzijds een Vlaams bedrijf betrokken dat de strategische oriëntatie bepaalt van het project en zorgt voor cofinanciering. Anderzijds staat een Vlaamse universiteit in voor de begeleiding naar en de toekenning van een doctoraat volgens de gangbare kwaliteitsnormen.
- c. **Wetenschappelijke dienstverlening (zonder contract).** Wetenschappelijke dienstverlening omvat alle prestaties ten behoeve van derden, tegen vergoeding geleverd door de diensten van de universiteit of hieraan verbonden personen in uitoefening van hun opdracht aan de universiteit en die voortvloeien uit aan de universiteit aanwezige kennis, resultaten van wetenschappelijk onderzoek of technologie. Deze prestaties worden zonder contract uitgevoerd of rangschikken zich binnen langlopende raamovereenkomsten.
- d. **Valorisatie onderzoeksresultaten.** Valorisatie of 'technologie' transfer is de terbeschikkingstelling van (intellectuele) eigendomsrechten op universitaire kennis door verkoop of het verlenen van de toestemming tot het gebruik ervan, aan derden (waaronder overheid en bedrijven). Op die manier wordt aan derden toegestaan deze kennis verder te ontwikkelen tot een product (in de ruimste zin van het woord) dat vervolgens wordt gecommercialiseerd, al dan niet door dezelfde partner

Bovenop deze vier geldstromen zijn er nog de '**andere opbrengsten verbonden aan onderwijs, onderzoek en dienstverlening**'. De financiële bijdrage van de overheid is niet de enige inkomstenbron van de universiteiten. Andere bronnen zijn o.a. de inschrijvingsgelden van studenten, de huuropbrengsten van de sociale sector, de opbrengsten van studentenrestaurants en de opbrengsten van boeken en cursussen. Onderstaand worden voor het jaar 2024 deze vier geldstromen geduid.

Het **aantal studenten onder diplomacontract** bij de universiteiten steeg in 2024 **tot 149.848 studenten**. De personeelskosten van de universiteiten stegen in 2024 met 4,03% ten opzichte van 2023. De geaggregeerde personeelstewerkstelling bedroeg op 1/2/2024 30.419 VTE's. De aantallen waren als volgt verdeeld over de personeelscategorieën - Zelfstandig (ZAP) en assisterend (AAP) academisch personeel: 5.678 VTE - Integratiekader onderwijzend personeel (IK OP): 360 VTE - Wetenschappelijk personeel (WP): 14.273 VTE - Administratief en technische personeel (ATP): 9.966 VTE - Integratiekader administratief en technisch personeel (IK ATP): 141 VTE.

Tabel 44 Overzicht van de geldstromen Hoger Onderwijs voor 2024 (in euro)

		Budget	% in totaal	% in 4 geldstromen
		in 2024		
A.	Opbrengsten verbonden aan onderwijs, onderzoek en dienstverlening	3.331.395.347	82%	99%
A.1.	Overheidstoelagen en subsidies - basisfinanciering (1ste geldstr)	1.440.744.600	41%	48%
	A.1.1. Werkingsuitkeringen	1.354.798.125		
	A.1.2. Uitkeringen DGOS	177.415		
	A.1.3. Investeringsuitkeringen	45.623.950		
	A.1.4. Sociale toelagen	30.359.491		
	A.1.5. Andere overheidstoelagen en subsidies	9.785.620		
A.2.	Overheidsbijdrage fundamenteel basisonderzoek (2de geldstr)	460.276.480	13%	15%
	A.2.1. BOF	261.499.001		
	A.2.2. IUAP	18.908.353		
	A.2.3. FWO	179.847.748		
	A.2.4. IWT: bench fee (specialisatiebeurzen)	21.379		
A.3.	Overheidsbijdragen toegepast wetenschappelijk onderzoek (3de geldstr)	711.880.167	20%	24%
	A.3.1. Federale overheid excl. IUAP	52.342.802		
	A.3.2. Vlaamse Gemeenschap	338.816.222		
	A.3.2.1. Ministerie Vlaamse Gemeenschap	78.401.520		
	A.3.2.2. IWT	97.495.341		
	A.3.2.3. IOF	60.872.954		
	A.3.2.4. Andere intermediaire organisaties	54.208.109		
	A.3.2.5. Andere bijdragen Vlaamse Gemeenschap	34.307.347		
	A.3.3. Steden en provincies	5.730.993		
	A.3.4. Internationale organen	303.211.405		
	A.3.4.1. Europese Unie	242.124.837		
	A.3.4.2. Internationale instellingen	15.946.225		
	A.3.4.3. Andere buitenlandse overheden	1.647.004		

		Budget	% in totaal	% in 4 geldstromen
		in 2024		
	A.3.5. Andere overheidsbijdragen toegepast wetenschappelijk onderzoek	11.778.746		
A.4.	Contractonderzoek met de privé - sector en wet. dienstverlening (4de geldstroom)	378.276.220	11%	13%
	A.4.1. Contractonderzoek met de privé – sector	158.547.009		
	A.4.2. Contractonderzoek met de privé - sector met overheidssteun	25.393.459		
	A.4.3. Wetenschappelijke dienstverlening (zonder contract)	15.493.240		
	A.4.4. Valorisatie onderzoeksresultaten	178.842.512		
A.5.	Andere opbrengsten verbonden aan onderwijs, onderzoek en dienstverlening	340.217.880	10%	
	A.5.1. Reguliere inschrijvingsgelden	138.623.013		
	A.5.2. Andere inschrijvingsgelden	31.862.069		
	A.5.3. Huuropbrengsten sociale sector	31.632.564		
	A.5.4. Opbrengsten studentenrestaurants	8.501.686		
	A.5.5. Opbrengsten boeken en cursussen	520.540		
	A.5.6. Andere	129.078.007		
B.	Waardewijziging projecten in uitvoering	13.170.328	0%	
C.	Geproduceerde vaste activa	0	0%	
D.	Giften, schenkingen en legaten	29.932.346	1%	
E.	Andere bedrijfsopbrengsten	156.146.100	4%	
	Totaal 4 geldstromen	2.991.177.467		
	Totaal alle opbrengsten	3.530.644.121		

Bron: Verslag over de financiële toestand en de evolutie van het personeelsbestand van het hoger onderwijs in 2024; <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/financi%C3%ABle-toestand-en-evolutie-personeelsbestand-hoger-onderwijs.pdf>

Voor het vervolg van deze Speurgids gaan we niet verder in op deze vier geldstromen maar spitsen we ons enkel toe op de globale middelen die vanuit het beleidsdomein Onderwijs en Vorming ter beschikking worden gesteld voor het wetenschapsbeleid.

Vanuit het **Beleidsdomein Onderwijs en Vorming** is ruim **2,7 miljard euro** voorzien voor wetenschapsbeleid bij begrotingsopmaak 2025 (zie Tabel 45). Deze middelen zijn onder te verdelen in de drie rubrieken O&O, O&V en W&T (zie inleiding bij Deel 2).

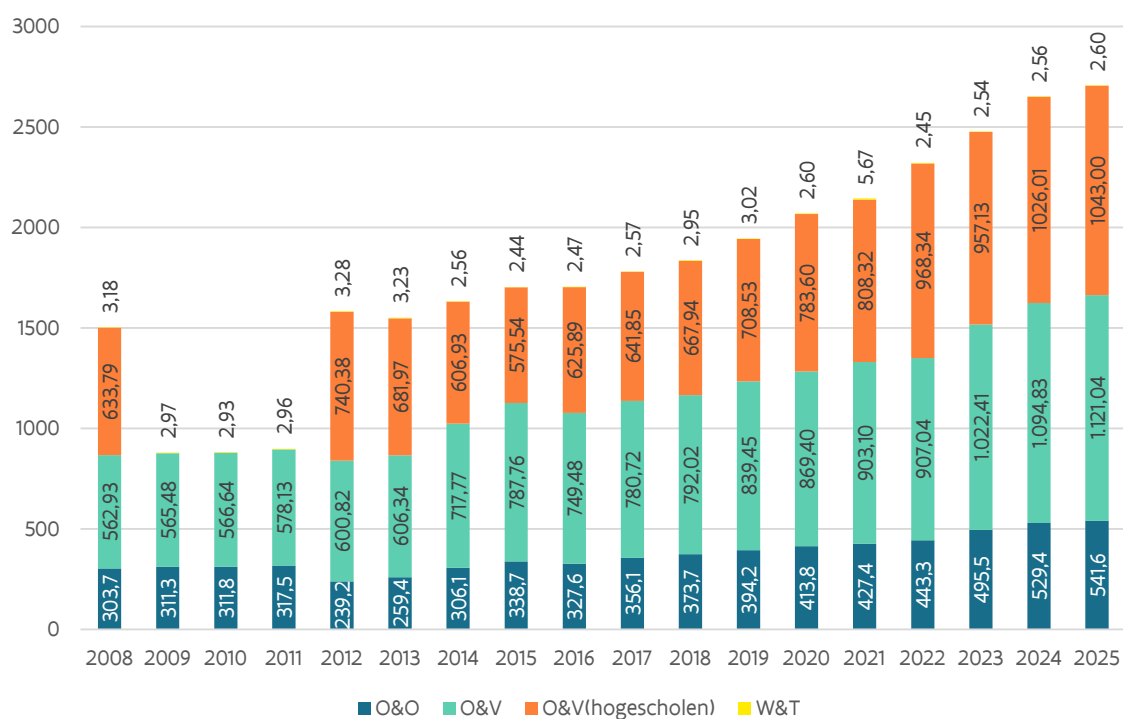
Het aandeel van de O&O-uitgaven daarin is bijna 541 miljoen euro. Het voornaamste onderdeel van deze 541 miljoen euro wordt gevormd door **25% van de werkingsuitkeringen en gelijkaardige uitkeringen aan universiteiten, die bij conventie worden beschouwd als O&O-middelen**. De werkingsuitkeringen van de universiteiten bedragen in 2025 1,264 miljard euro waarvan dus 25% of 316 miljoen euro als O&O-kredieten gelabeld worden.

De middelen voor wetenschapsbeleid nemen toe ten opzichte van de definitieve begroting 2024. Figuur 44 somt de kredietlijnen op van het wetenschapsbeleid uit het beleidsdomein OV.

Bij begrotingsopmaak 2025 is de basisfinanciering van de universiteiten onderhevig aan een aantal wijzigingen:

- Indien de opgenomen studiepunten binnen een bepaald onderwijsdeelbudget met meer dan 2% stijgen (of afnemen) ten opzichte van de referentiepunten stijgen (of dalen) ook de onderwijsdeelbudgetten met 2% per jaar. De volledige impact van de toekenning van de kliks bedraagt ruim 37 miljoen euro.
- Er worden voor begrotingsjaar 2025 verschillende groepspaden toegekend voor een totaal bedrag van 4,6 miljoen euro.

Figuur 44 Middelen voor het wetenschapsbeleid uit het beleidsdomein OV (in miljoen euro)

Tabel 45 Kredietlijnen 2024 (BA) en 2025BO (initieel) voor het wetenschapsbeleid van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming (kredieten in miljoen euro)

Omschrijving	O&O		O&V		W&T		WIB	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025
1. Universiteiten								
Werkingsuitkeringen 5 universiteiten	308,49	316,00	925,48	947,99	0,00	0,00	1.233,97	1.263,99
Aanvullende onderzoeksmiddelen aan universiteiten ter ondersteuning integratie academisch gerichte hogeschoolopleidingen	117,72	121,31	0,00	0,00	0,00	0,00	117,72	121,31
Toelagen studentenvoorzieningen voor het hoger onderwijs	16,53	16,70	49,58	50,11	0,00	0,00	66,11	66,82
Kapitaaloverdrachten voor onroerende investeringen universitair onderwijs	0,18	0,19	0,53	0,56	0,00	0,00	0,71	0,75
Bijdrage wettelijke en conventionele werkgeversbijdragen universiteiten	9,28	9,33	27,83	28,00	0,00	0,00	37,11	37,33
Investeringen hoger onderwijs	9,21	9,72	27,62	29,16	0,00	0,00	36,83	38,88
Aanvullende werkingsmiddelen hoger onderwijs in Brussel	2,58	2,60	7,73	7,80	0,00	0,00	10,31	10,40
Kapitaaloverdrachten voor onroerende investeringen ITG	11,24	11,66	33,73	34,98	0,00	0,00	44,97	46,64
Subsidiëring open hoger onderwijs	0,19	0,19	0,56	0,57	0,00	0,00	0,75	0,76
Toelage associaties	0,16	0,16	0,49	0,49	0,00	0,00	0,65	0,65
2. Hogescholen								
Werkingsuitkering 13 hogescholen	0,00	0,00	1026,01	1043,00	0,00	0,00	1.026,01	1.043,00
Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (PWO)	35,77	36,05	0,00	0,00	0,00	0,00	35,77	36,05
3. Andere gelijkgestelde instellingen								
Subsidie verleend aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde 'Prins Leopold' in Antwerpen (ITG)	3,18	3,20	9,54	9,61	0,00	0,00	12,71	12,81
Werkingsmiddelen Vlaamse autonome Hogere Zeevaartschool	1,49	1,48	4,47	4,45	0,00	0,00	5,96	5,93

Omschrijving	O&O		O&V		W&T		WIB	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Subsidie aan de Vrije Universiteit Brussel ten behoeve van het Instituut voor Europese Studiën (IES)	0,58	0,58	1,74	1,75	0,00	0,00	2,32	2,34
Subsidie aan de Vlerick Business School	0,55	0,55	1,65	1,66	0,00	0,00	2,19	2,21
Subsidie aan de Universiteit Antwerpen ten behoeve van het Instituut voor Joodse Studies (IJS)	0,05	0,05	0,16	0,16	0,00	0,00	0,21	0,21
Subsidie aan de Antwerp Management School	0,28	0,29	0,85	0,86	0,00	0,00	1,13	1,14
Subsidie aan de Evangelische Theologische faculteit en de faculteit Protestantse Godsgeleerdheid	0,26	0,26	0,78	0,79	0,00	0,00	1,05	1,05
Investeringsmiddelen en eigenaarsonderhoud Hogere Zeevaartschool	0,05	0,05	0,15	0,15	0,00	0,00	0,19	0,19
Subsidie aan de Universiteit Antwerpen ten bate van het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en Beheer (IOB)	0,65	0,65	1,94	1,96	0,00	0,00	2,59	2,61
4. Financiering van beleidsondersteunend onderzoek vanuit OV								
OV: Kwaliteit van onderwijs - Toetsen en proeven	2,74	1,68	0,00	0,00	0,00	0,00	2,74	1,68
OV: Kwaliteit van onderwijs - Internationaal vergelijkend onderzoek	2,65	2,67	0,00	0,00	0,00	0,00	2,65	2,67
OV: Kwaliteit van onderwijs - Beleids- en praktijkgericht onderzoek en evaluatie	3,85	3,84	0,00	0,00	0,00	0,00	3,85	3,84
OV: Kwaliteit van onderwijs - Steunpunt centrale toetsen	1,70	2,37	0,00	0,00	0,00	0,00	1,70	2,37
Werkingsuitkering aan de Nederland-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)	0,00	0,00	0,00	0,00	2,56	2,60	2,56	2,60
TOTAAL (exclusief werkmiddelen voor hogescholen; opgenomen in verdere analyse van het W&I beleid)	529,36	541,59	1.094,83	1.121,04	2,56	2,60	1.626,75	1.665,23
TOTAAL (inclusief hogescholen)	529,36	541,59	2.120,84	2.164,04	2,56	2,60	2.652,76	2.708,23

3. Wetenschapsbeleid gefinancierd door de zes andere beleidsdomeinen

Het wetenschapsbeleid in de andere beleidsdomeinen omvat de wetenschappelijke beleidsinitiatieven waarvoor de bevoegdheid bij de beleidsdomeinen zelf ligt en die erop gericht zijn het eigen beleid wetenschappelijk te ondersteunen en gestalte te geven. Opnieuw worden de middelen weergegeven in de drie categorieën O&O, O&V en W&T (zie inleiding bij Deel 2). Een evolutie van het wetenschaps- en innovatiebudget per beleidsdomein is weergegeven in Tabel 46.

Tabel 46 Middelen voor wetenschapsbeleid van de andere beleidsdomeinen 2025 initieel (in miljoen euro)

	O&O	O&V	W&T	WIB
Omgeving	25,54	0,00	29,88	39,02
Cultuur, Jeugd en Media	8,42	0,00	26,88	35,06
Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie	0,62	0,00	2,92	3,53
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	2,85	0,00	11,78	14,64
Mobiliteit en Openbare Werken	0,99	0,00	10,37	11,36
Financiën en Begroting	0,00	0,00	0,49	0,49
Totaal	38,42	0,00	82,32	104,10

A. Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie (KBBJ): 3,53 miljoen euro

Bij begrotingsopmaak 2025 is er vanuit het departement Kanselarij en Bestuur een wetenschapsbudget van 3,53 miljoen euro voorzien. Hieronder valt de Vlaamse Statistische Autoriteit en de nieuwe studiedienst.

B. Financiën en Begroting (FB): 0,49 miljoen euro

In het beleidsdomein FB is een wetenschapsbudget van 0,49 miljoen euro voorzien voor ondersteuning van beleidsvoorbereidende capaciteit. Dit wordt volledig beschouwd als W&T.

C. Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG): 14,64 miljoen euro

In 2025 is er vanuit WVG een budget van 14,65 miljoen euro voorzien voor wetenschapsbeleid, waarvan 2,85 miljoen voor O&O. WVG financiert de subsidies voor de erkende centra voor menselijke erfelijkheid, de Koninklijke Academie voor Geneeskunde en subsidies voor epidemiologisch onderzoek en indicatorenverzameling. Ook Kind en Gezin en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap voorzien een luik wetenschappelijk onderzoek binnen de eigen begroting. Bovendien financiert WVG onderzoek naar welzijn, volksgezondheid en gezin en onderzoek in het kader van armoedebeleid.

D. Cultuur, Jeugd en Media (CJM): 35,06 miljoen euro

In totaal voorziet het beleidsdomein CJM bij begrotingsopmaak 2025 voor 35,06 miljoen euro aan middelen voor het wetenschapsbeleid, waarvan 6,81 miljoen voor O&O. Het grootste gedeelte van dit budget is voor de basisdotatie aan VRT waarvan 20,2 miljoen euro beschouwd wordt als W&T. Verder steunt het beleidsdomein de Vlaamse wetenschappelijke instelling KMSKA (12 miljoen euro), en zijn er middelen voorzien voor wetenschappelijk onderzoek.

E. Mobiliteit en Openbare Werken (MOW): 11,36 miljoen euro

Een budget van ruim 11,36 miljoen euro is in 2025 voorzien voor financiering van het wetenschapsbeleid, waarvan bijna 1 miljoen euro voor O&O. MOW financiert mobiliteitsstudies, mobiliteitsconvenants, onderzoek over havenmateries, uitgaven voor het Waterbouwkundig Laboratorium en Hydrologisch onderzoek, en onderzoek uit het Vlaams Infrastructuurfonds (VIF). Vanaf 2019 wordt NeXperta ondersteund. Met NeXperta bundelt het departement de expertise die verspreid zat over verschillende diensten binnen één website en naar één aanspreekpunt (voor meer info zie: [Home | Dienstencatalogoog](#))

F. Omgeving (OMG): 39 miljoen euro

Sinds 1 april 2017 vormen de vroegere departementen Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) en Ruimte Vlaanderen (RV) het nieuwe departement Omgeving. Bij begrotingsopmaak 2025 wordt door het departement Omgeving een budget van 39 miljoen euro vastgelegd voor wetenschap en innovatie.

Het departement Omgeving financiert onderzoek en andere wetenschappelijke activiteiten vanuit de algemene begroting en het MINA-fonds (Fonds voor Preventie en Sanering inzake Milieu en Natuur). Het programma Toegepast Wetenschappelijk Onderzoek Leefmilieu of het TWOL-programma zorgt voor afstemming tussen de onderzoeksprojecten van de diverse afdelingen van Leefmilieu, Natuur en Energie, de Vlaamse openbare instellingen VLM, VMM en OVAM en het Vlaams Wetenschappelijk Instituut INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek).

4. Totaal: 'Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid' F59F78 (exclusief werkingsuitkeringen Hogescholen)

Het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid (HBPWIB) is het wetenschaps- en innovatiebeleid gefinancierd door de volledige Vlaamse overheid (zie Tabel 47). Het wetenschaps- en innovatiebeleid gefinancierd door WEWILS en OV vormen daarvan de hoofdmoot. Vooral voor het O&O beleid is het beleidsdomein WEWILS de belangrijkste financier (75%). Het beleidsdomein OV financiert 23% van het O&O-beleid en de andere beleidsdomeinen 2%.

Tabel 47 Aandeel van de drie financiers in het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) bij begrotingsopmaak 2025 (miljoen euro en procentueel)

	O&O	O&V	W&T	totaal WIB
Wetenschaps- en innovatiebeleid vanuit het beleidsdomein WEWILS	1.752,80	0,00	87,64	1.840,44
	75,14%	0,00%	50,74%	50,75%
Wetenschapsbeleid vanuit het beleidsdomein OV (zonder werkingsuitkeringen Hogescholen)	541,59	1.121,04	2,60	1665,23
	23,22%	100,00%	1,50%	45,92%
Wetenschapsbeleid vanuit de andere beleidsdomeinen	38,18	0,00	82,48	120,66
	1,64%	0,00%	47,76%	3,33%
HBPWIB	2.332,57	1.121,04	172,72	3.626,33

Tabel 48 geeft een overzicht van de stijging van de middelen voor O&O vanaf 2015 tot 2025. Absoluut is het O&O budget de voorbije 10 jaar toegenomen met ruim één miljoen euro. Bij begrotingsopmaak 2025 stijgen de O&O middelen t.o.v. de begrotingsaanpassing 2024 met 2%.

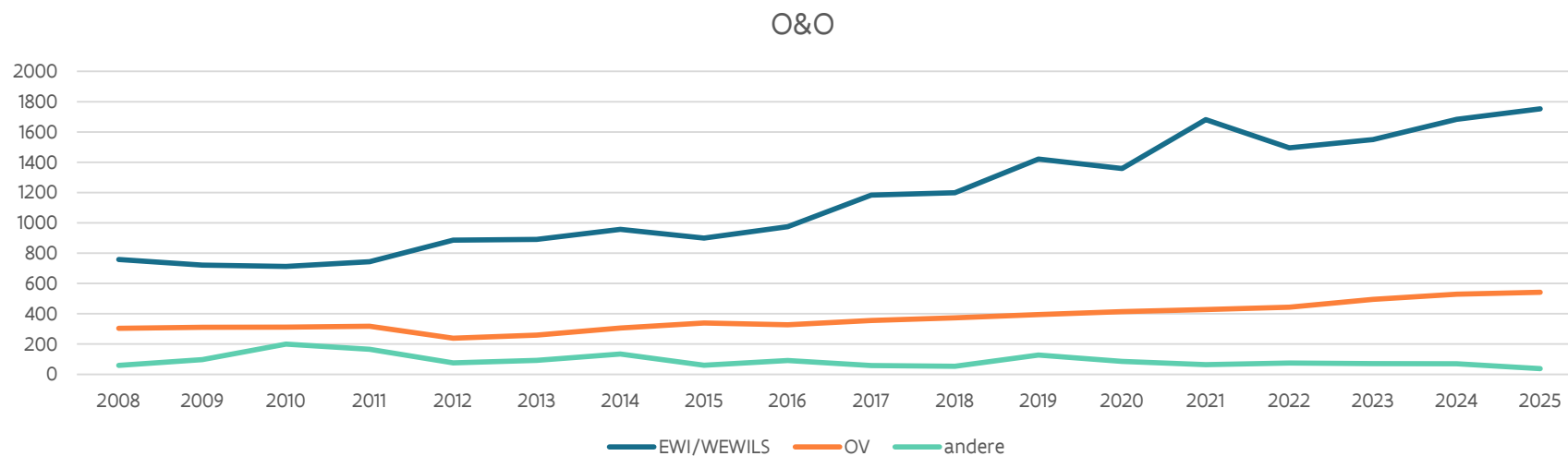
Tabel 48 Evolutie van de O&O middelen van 2015 tot 2025 (in miljoen euro)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
O&O	1.298,40	1.394,70	1.597,70	1.625,70	1.951,60	1.858,00	2.173,00	2.081,10	2.124,06	2.281,82	2.332,57

⁷⁸ Voor de analyse van horizontaal begrotingsprogramma wetenschaps- en innovatiebeleid worden de werkingsuitkeringen van de hogescholen niet meegenomen omdat we hier een historische tijdsreeks hanteren die teruggaat tot 1993. Om die reden totaliseert het WIB in deze voorstellingswijze slechts tot 3,626 miljard euro in plaats van tot 4,669 miljard.

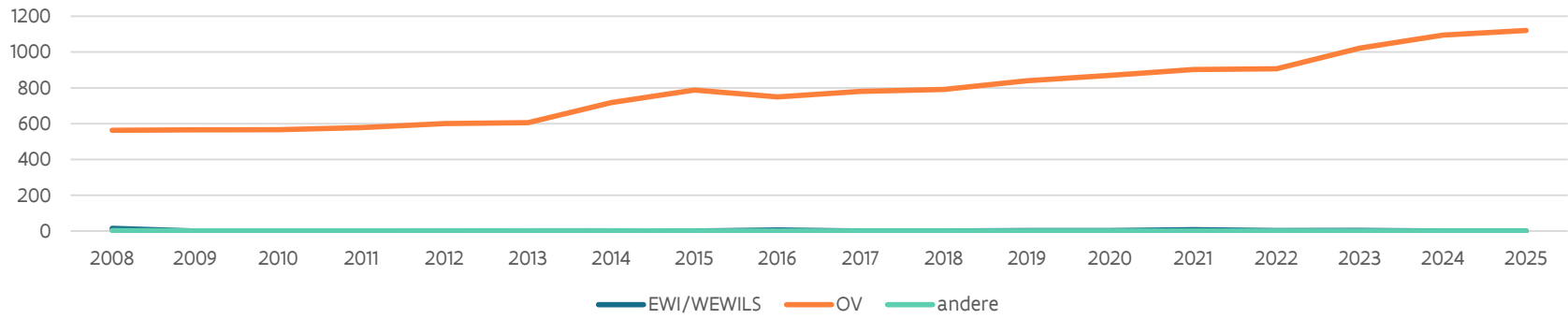
Figuur 45 geeft een overzicht van de evolutie van het wetenschaps- en innovatiebeleid per financier (beleidsdomein EWI/WEWILS, beleidsdomein OV en de andere beleidsdomeinen samen). Hieruit blijkt dat inzake O&O financiering de middelen vanuit het beleidsdomein EWI/WEWILS toenemen, terwijl de financiering voor O&O vanuit beleidsdomein OV en de andere beleidsdomeinen relatief constant blijft. In 2025 is er een daling van O&O financiering uit andere beleidsdomeinen door verschuiving van budget voor ILVO en Steunpunt Werk naar het beleidsdomein WEWILS.

Figuur 45 Evolutie van het wetenschaps- en innovatiebeleid per financier (2008 - 2025BO; in miljoen euro)⁷⁹

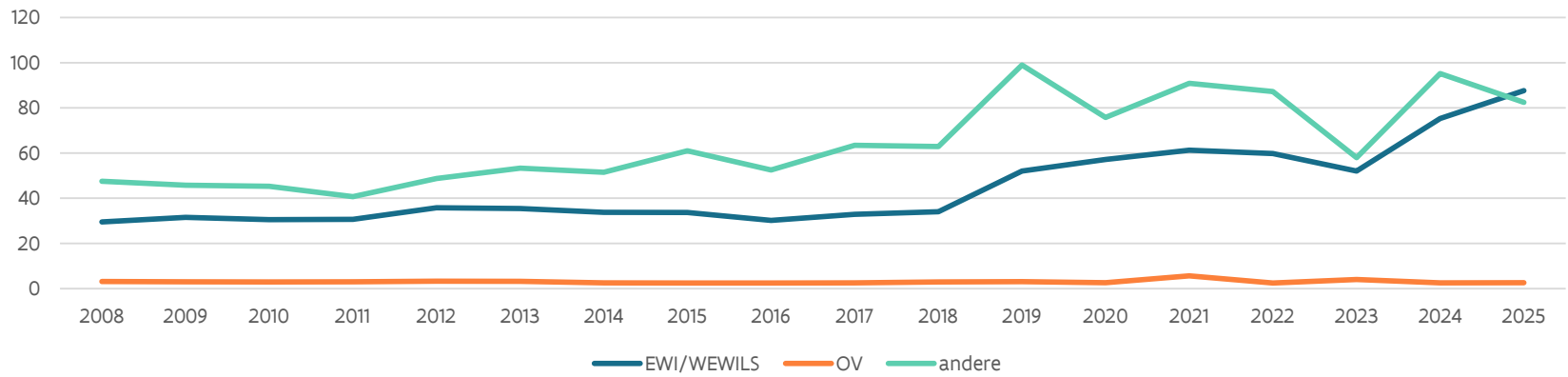

⁷⁹ EWI/WEWILS: tot 2024 gaat het om het beleidsdomein EWI, vanaf 2025 om het beleidsdomein WEWILS

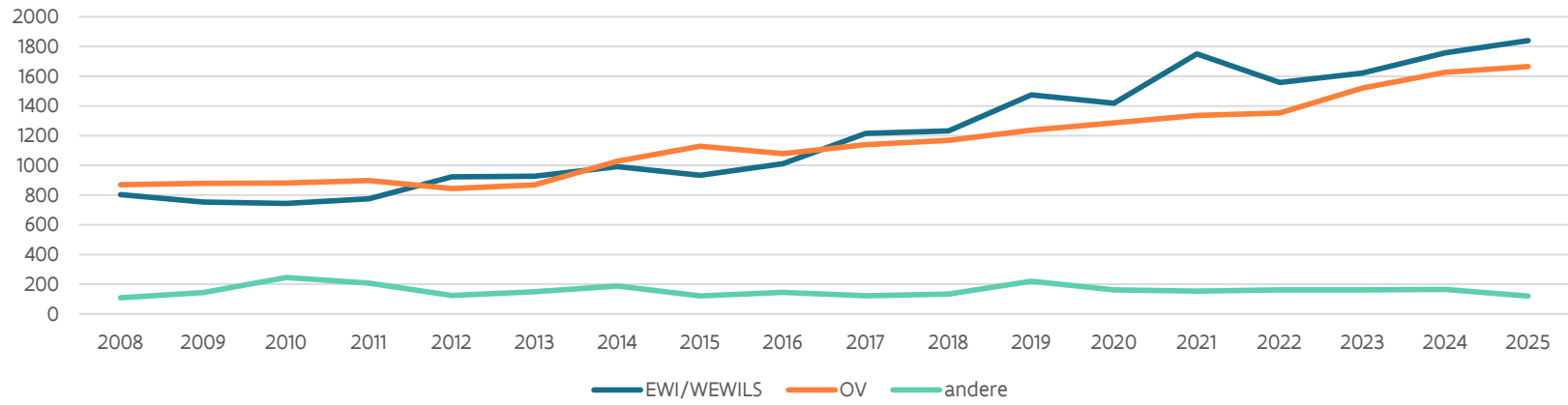
O&V

W&T

WIB

Hoofdstuk 10

Analyse van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid: 3,626 miljard euro⁸⁰

1. Evolutie van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid (HBPWIB)

Figuur 46 en Tabel 49 geven de evolutie van de HBPWIB's vanaf 1993 weer, samen met de verdeling naar het type activiteit: Onderzoek en Ontwikkeling (O&O), Onderwijs en Vorming (O&V) en Wetenschappelijke en Technologische dienstverlening (W&T) (cfr. inleiding bij deel 2 voor de definities).

We wijzen er nogmaals op dat de werkingsuitkeringen aan de hogescholen (1.043 miljoen euro) in deze analyse niet meegenomen worden omdat we hier werken met een historische tijdsreeks die teruggaat tot 1993. In de vorige edities van de Speurgids werden ze ook nooit meegenomen.

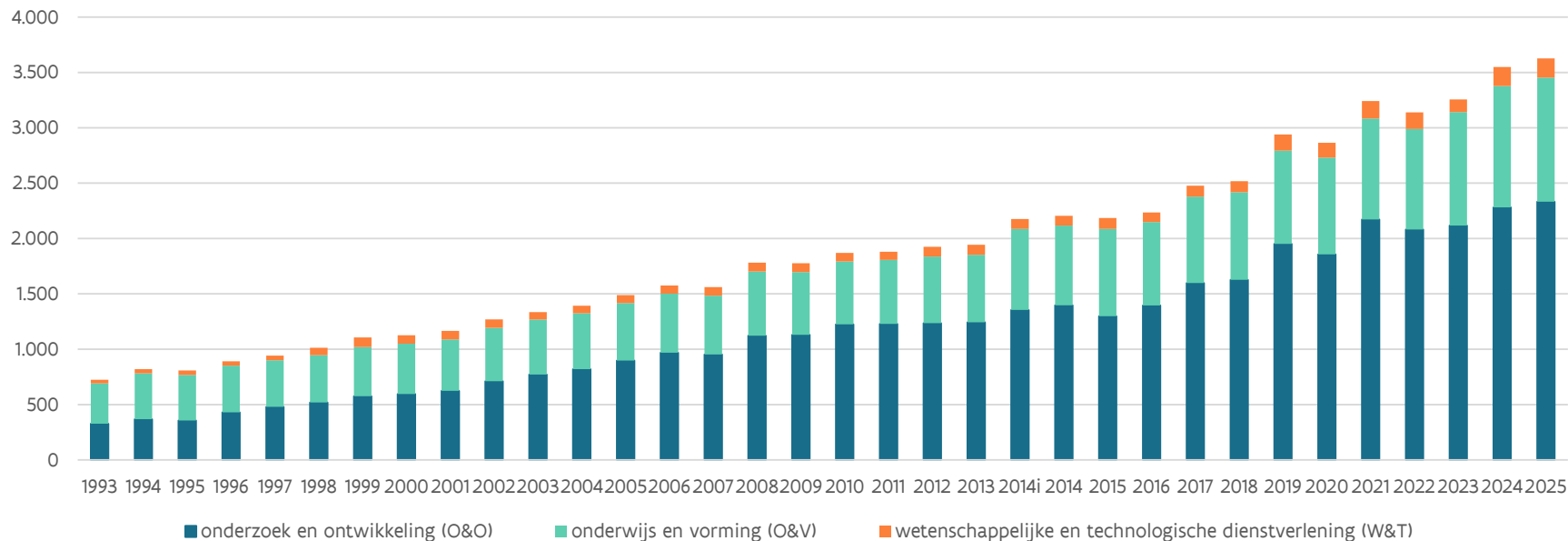
Wetenschappelijke en Technologische dienstverlening (W&T) neemt slechts een klein aandeel in het HBWPB in.

In 1993 was het aandeel Onderwijs en Vorming (O&V) nog groter dan dit voor O&O. Vanaf 1996 kwam hier een kentering in. In 1996 zijn het O&O- en het O&V-aandeel nagenoeg gelijk. Sinds dan stijgen de O&O-kredieten. In 1996 was het procentueel aandeel van O&O, O&V en W&T respectievelijk 49%, 47% en 4%.

Zie bijlage I voor duiding van de kredieten begroting 2020 tot 2023 en hoofdstuk 9 voor de kredieten begroting 2024 en 2025.

⁸⁰ Voor de analyse van het horizontaal begrotingsprogramma wetenschaps- en innovatiebeleid worden de werkingsuitkeringen van de hogescholen (1.043 miljoen euro) niet meegenomen omdat we hier een historische tijdsreeks hanteren die teruggaat tot 1993. Om die reden totaliseert het WIB in deze voorstellingswijze slechts tot 3,626 miljard euro in plaats van tot 4,669 miljard.

Figuur 46 Evolutie van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) (1993-2025) (miljoen euro)

Tabel 49 Evolutie van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid (HBPWIB) (1993-2025) (miljoen euro)

	1993	...	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
O&O	326,78	...	1.243,50	1.397,77	1.298,43	1.394,711	1.597,69	1.630,74	1.951,59	1.858,01	2.172,97	2.081,08	2.116,94	2.281,82	2.332,57
O&V	365,13	...	608,61	718,85	788,21	755,156	780,85	792,33	841,96	871,90	911,05	909,54	1.025,41	1.094,83	1.121,04
W&T	31,88	...	91,95	87,81	98,41	85,959	98,87	111,33	138,931	135,47	157,76	153,92	160,12	172,99	172,72
Totaal WIB	723,79	...	1.944,05	2.206,06	2.184,97	2.235,824	2.477,43	2.534,40	2.932,28	2.865,28	3.242,08	3.144,53	3.302,47	3.549,77	3.626,33

In het vervolg analyseren we deze 3,6 miljard euro middelen door verschillende ‘brillen’ op te zetten:

- analyse volgens beleidsdomein
- analyse volgens bevoegde minister
- analyse volgens O&O-budget volgens NABS-classificatie
- analyse van het O&O-budget volgens ‘gericht’ en ‘niet-gericht’ onderzoek
- analyse van het O&O-budget volgens initiatiefnemer
- analyse van het W&I-budget volgens zes grote indelingen.

2. Analyse volgens beleidsdomein

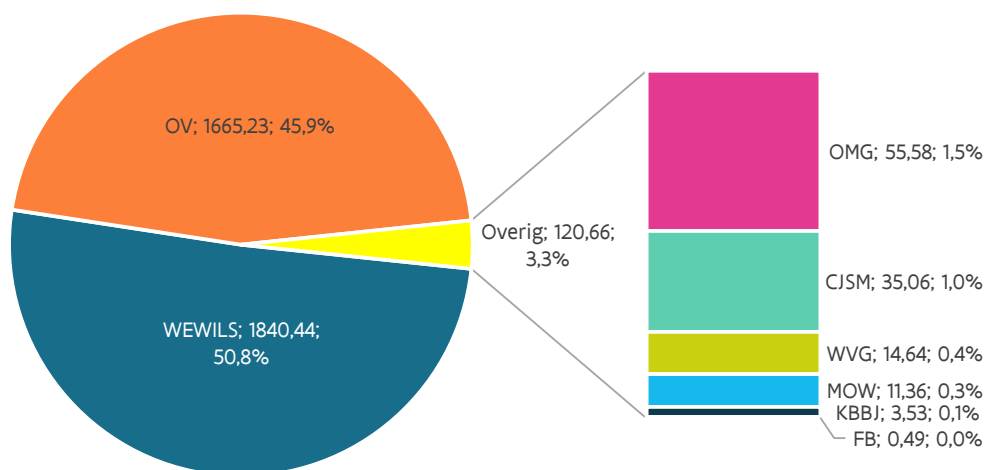
Figuur 47 en Figuur 48 geven de verdeling van de middelen van enerzijds het wetenschaps- en innovatiebeleid en anderzijds het O&O-beleid over de beleidsdomeinen.

KBBJ	Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie	WVG	Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
FB	Financiën en Begroting	CJSM	Cultuur, Jeugd en Media
WEWILS	Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale economie	MOW	Mobiliteit en Openbare Werken
OV	Onderwijs en Vorming	OMG	Omgeving

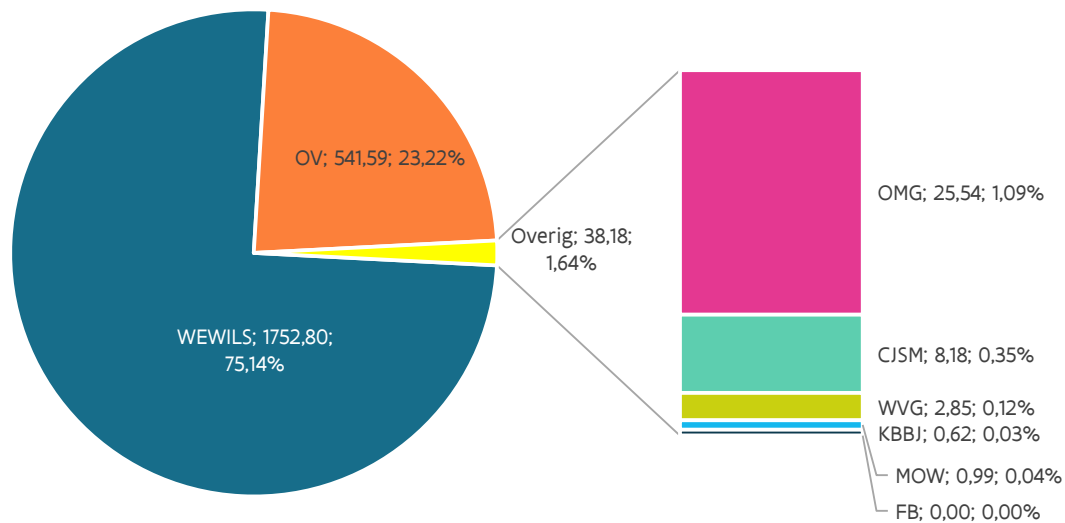
De beleidsdomeinen WEWIS en OV beschikken over het grootste volume aan kredieten voor het wetenschaps- en innovatiebeleid. Beide beleidsdomeinen zijn samen goed voor 97% van het totaal budget voor wetenschap en innovatie (zie Figuur 47).

Het wetenschapsbudget uit OV is voor een groot deel samengesteld uit de werkingsuitkeringen aan de universiteiten. Deze worden beschouwd als 25% O&O en 75% O&V. Het wetenschapsbudget uit WEWIS bevat daarentegen kredieten die vooral als O&O worden beschouwd. Hierdoor is WEWIS met voorsprong het beleidsdomein met het grootste O&O-budget (zie Figuur 48).

Figuur 47 Verdeling van de middelen in 2025BO voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) over de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid

Figuur 48 Verdeling van de middelen in 2025BO van Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) over de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid

KBBJ	Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie	WVG	Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
FB	Financiën en Begroting	CJSM	Cultuur, Jeugd en Media
WEWILS	Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, landbouw en Sociale economie	MOW	Mobiliteit en Openbare Werken
OV	Onderwijs en Vorming	OMG	Omgeving

Tabel 50 geeft per beleidsdomein het totale budget, opgesplitst in de **drie wetenschappelijke activiteiten** (definities zie vooraan deel 2): onderzoek en ontwikkeling (O&O), onderwijs en vorming (O&V) en wetenschappelijke en technologische dienstverlening (W&T) aan. Het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) is de optelsom.

Tabel 50 Verdeling Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) voor de definitieve begroting 2024 (2024) en voor begrotingsopmaak 2025 (2025BO), over de beleidsdomeinen, gerangschikt volgens afnemend krediet voor wetenschap en innovatie in 2025BO (miljoen euro)

	O&O		O&V		W&T		WIB		% O&O		% WIB	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025
WEWILS		1.752,80		0,00		87,64		1.840,44		75,14%		50,75%
EWI	1.682,87		0,00		75,29		1.758,16		73,75%		49,53%	
LV	28,62		0,00		8,01		36,64		1,25%		1,03%	
WSE	1,50		0,00		0,00		1,50		0,07%		0,04%	
OV	529,36	541,59	1.094,83	1.121,04	2,56	2,60	1.626,75	1.665,23	23,20%	23,22%	45,83%	45,92%
OMG	28,40	25,54	0,13	0,00	32,05	30,04	60,58	55,58	1,24%	1,09%	1,71%	1,53%
CJM	5,84	8,18	0,00	0,00	28,87	26,88	34,71	35,06	0,26%	0,35%	0,98%	0,97%
WVG	2,87	2,85	0,00	0,00	11,45	11,78	14,32	14,64	0,13%	0,12%	0,40%	0,40%
MOW	1,71	0,99	0,00	0,00	10,65	10,37	12,36	11,36	0,07%	0,04%	0,35%	0,31%
KBBJ	0,65	0,62	0,00	0,00	2,75	2,92	3,39	3,53	0,03%	0,03%	0,10%	0,10%
FB	0,00	0,00	0,00	0,00	1,36	0,49	1,36	0,49	0,00%	0,00%	0,04%	0,01%
Totaal	2.281,82	2.332,57	1.094,96	1.121,04	172,99	172,71	3.549,77	3.626,33	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

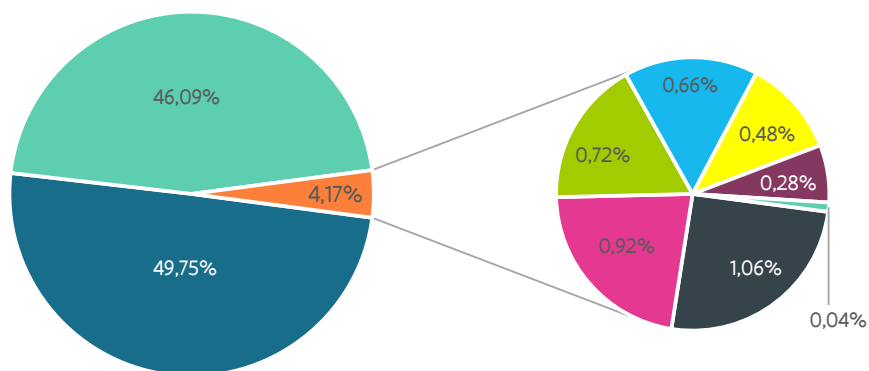
3. Analyse volgens bevoegde minister

De Vlaamse Regering telt negen ministers die bevoegd zijn voor de beleidsvelden uit de acht beleidsdomeinen. Alle negen ministers van de Vlaamse Regering hebben in de uitgavenbegroting middelen voor wetenschap en innovatie ingeschreven in de beleidsvelden waarvoor ze bevoegd zijn. Hetzelfde geldt voor de middelen specifiek voor onderzoek en ontwikkeling.

De verdeling, zoals weergegeven in Figuur 49 en Figuur 50 zijn opgemaakt op basis van de code 'ordonnancerend minister' bij de betreffende basisallocaties in de begrotingstabel.

De minister van innovatie is bevoegd voor 51% van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid en de minister van onderwijs voor 46%. De overige 3% valt onder de bevoegdheid van de andere zeven ministers van de Vlaamse Regering.

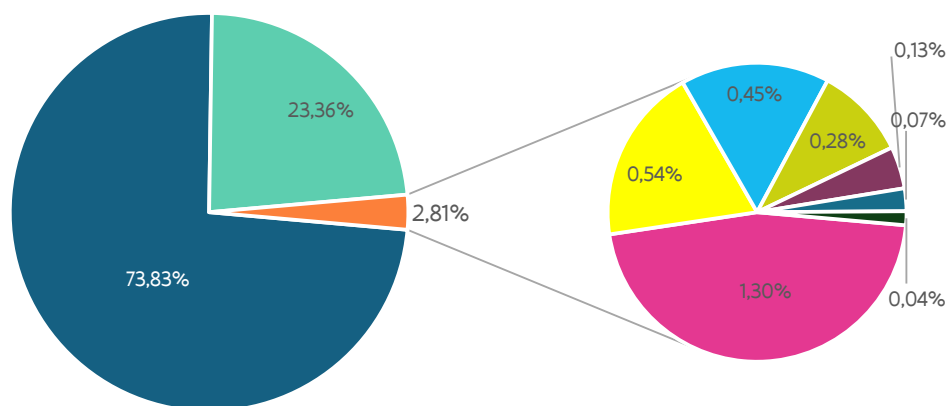
Figuur 49 Verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) 2025BO volgens de ministeriële bevoegdheden

- Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management
- Vlaams minister van Onderwijs, Justitie en Werk,
- Vlaams minister van Omgeving en Landbouw
- Vlaams minister van Brussel en Media
- Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn
- Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenland, Steden- en Plattelandsbeleid, Samenleven, Integratie en Inburgering, Bestuurszaken, Sociale Economie en Zeevisserij
- Vlaams minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen
- Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Havens en Sport

De minister van innovatie is bevoegd voor 75% van de middelen voor het O&O beleid en de minister van onderwijs voor 23%. De overige 2% valt onder de bevoegdheid van de andere zeven ministers van de Vlaamse Regering. Net zoals bij de verdeling over de beleidsdomeinen is het verschil tussen beide figuren uit te leggen door het feit dat de werkingsuitkeringen aan de universiteiten bij conventie samengesteld zijn uit 25% O&O en 75% O&V.

Figuur 50 Verdeling van de middelen voor Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) 2025BO volgens de ministeriële bevoegdheden

- Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management
- Vlaams minister van Onderwijs, Justitie en Werk,
- Vlaams minister van Omgeving en Landbouw
- Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn
- Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenland, Steden- en Plattelandsbeleid, Samenleven, Integratie en Inburgering, Bestuurszaken, Sociale Economie en Zeevisserij
- Vlaams minister van Brussel en Media
- Vlaams minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen
- Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Wonen, Energie en Klimaat, Toerisme en Jeugd

4. Het O&O budget: analyse volgens NABS-classificatie

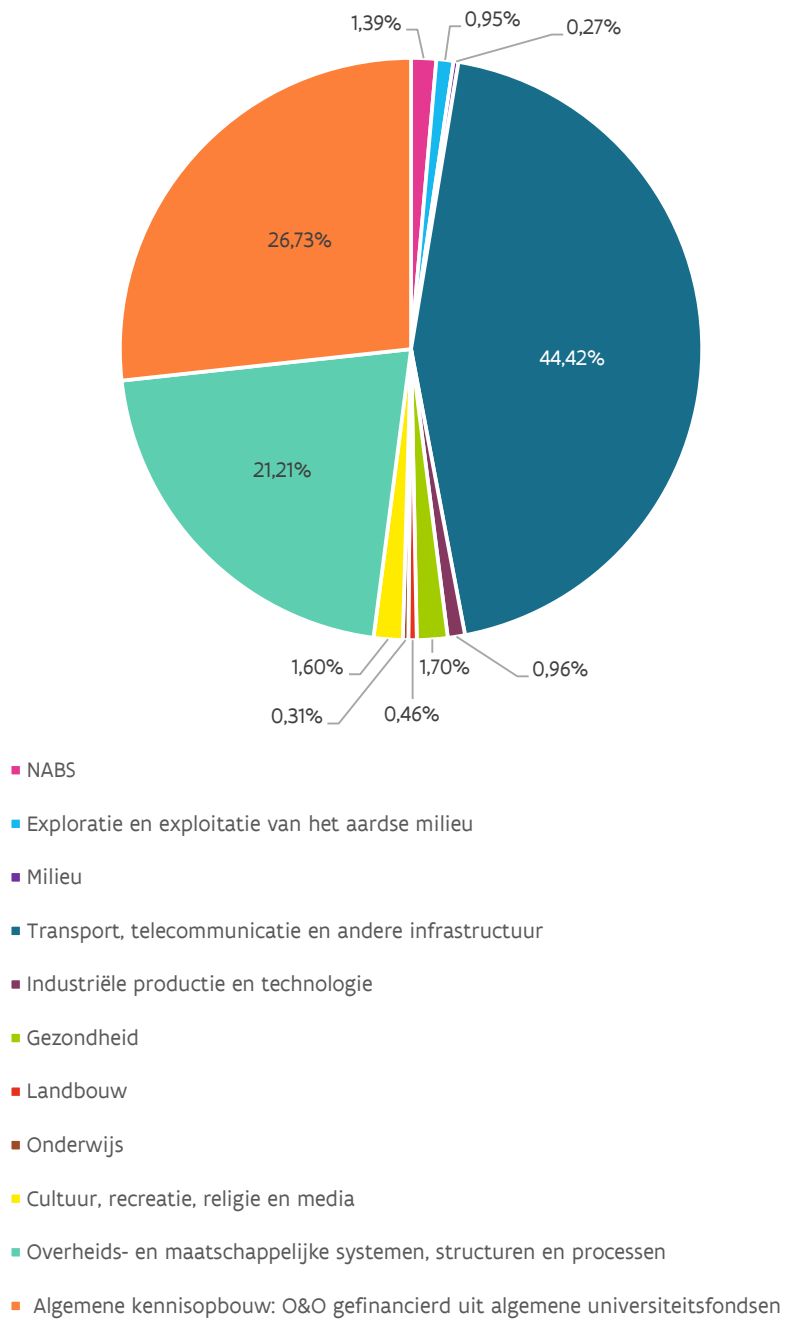
Figuur 51 deelt het ganse O&O-budget op bij begrotingsopmaak 2025 volgens NABS-classificatie. NABS staat voor “nomenclatuur voor de analyse en vergelijking van wetenschapsbegrotingen en –programma’s” en is een EU-classificatiesysteem dat de overheidskredieten voor O&O onderverdeelt naar sociale-economische doelstellingen. Deze indeling van de O&O-kredieten biedt als belangrijk voordeel dat het internationale vergelijking mogelijk maakt (zie hiervoor hoofdstuk 10).

De NABS-indeling toegepast op de Vlaamse O&O-overheidskredieten houdt echter ook een belangrijke beperking in. Met de globale subsidies of dotaties voor de strategische onderzoekscentra, wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en Vlaamse openbare instellingen verricht men in vele gevallen onderzoek dat thuishoort in meerdere NABS-domeinen (bv. milieu, energie, industriële productie en technologie, ...). Omdat deze opsplitsing niet steeds eenduidig vast te stellen is, wordt aan één kredietlijn ook maar één NABS-code toegekend. Het ontbreken van middelen voor energieonderzoek (NABS 5) betekent met andere woorden niet dat er door de Vlaamse overheid geen onderzoek in dat domein wordt gefinancierd.

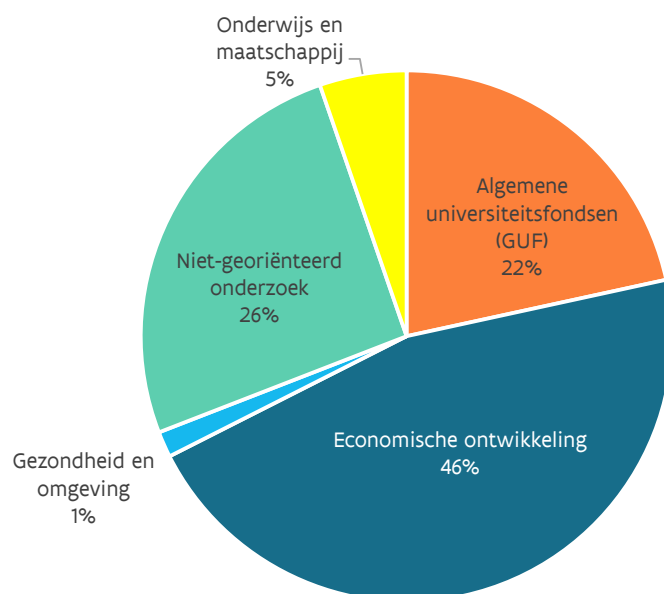
De NABS-klassen kunnen geaggregeerd worden in grotere indelingen: economische ontwikkeling, gezondheid en omgeving (sociale structuren, bescherming van het milieu en exploitatie en exploitatie van het aardse milieu), onderwijs en maatschappij, ruimtevaartprogramma’s, niet-georiënteerd onderzoek en algemene universiteitsfondsen. Figuur 52 laat de verdeling van het O&O-budget 2025 over deze klassen zien.

Ten opzichte van het totale O&O-budget, blijven de kredieten voor het onderzoek gefinancierd uit algemene universiteitsfondsen (GUF) constant: 21,6% in 2025BO en 2024BA. Het relatief aandeel O&O-budget besteed aan niet-georiënteerd onderzoek daalt licht: 25,6% in 2025BO en 26,7% 2024BA. Het O&O-budget besteed aan economische ontwikkeling daalt licht: 45,9% in 2025 BO t.o.v. 47,6% in 2024BA . In deel 3 worden deze Vlaamse cijfers internationaal vergeleken.

Figuur 51 Verdeling O&O-budget 2025BO volgens NABS-classificatie

Figuur 52 Verdeling O&O-budget 2025BO volgens geaggregeerde NABS-classes

5. Het O&O budget: analyse van gericht versus niet-gericht onderzoek⁸¹

In 2025 is er bij begrotingsopmaak een budget van 2,3 miljard euro voorzien voor O&O, hiervan kan 1,533 miljard euro beschouwd worden voor het niet-gericht onderzoek en 799 miljoen voor het gericht onderzoek, m.a.w. een verhouding niet-gericht ten opzichte van gericht van 66/34 (zie Tabel 51 voor een overzicht van de O&O-budgetten 2025i).

Het budget voor het **niet-gericht onderzoek** is samengesteld uit de middelen voor FWO (kredietlijn FWO, FWO fundamenteel onderzoek, FWO strategisch basisonderzoek), de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF), het industrieel onderzoeksfonds (IOF) 50% van de middelen voor (middel)zware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur (bij FWO), middelen vanuit VLAIO (bedrijfsteun onderzoek en ontwikkeling en TETRA), 25% van de werkingsuitkeringen aan de universiteiten en van de aanvullende werkingsmiddelen, het O&O-aandeel van de andere toelagen aan de universiteiten (zie Tabel 45) en ten slotte de middelen voor internationale wetenschappelijke samenwerking.

Het **gericht onderzoek** omvat de middelen voor FWO klinisch wetenschappelijk onderzoek, de middelen voor VLAIO en het Fonds Innoveren en Ondernemen (uitgezonderd de niet-gerichte open VLAIO-kanalen bedrijfsteun onderzoek en ontwikkeling en TETRA), de subsidies aan de strategische onderzoekscentra imec, VITO, VIB, iMinds (tot voor de fusie met imec in 2016), Flanders Make, 50% van de middelen voor (middel)zware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur (FWO), subsidie aan bv. ITG en andere gelijkgestelde instellingen, de subsidies aan de wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en VOI's, het O&O-aandeel van de horizontale initiatieven in de verschillende beleidsdomeinen, de subsidie aan de steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek (de algemene werking met ondersteuning van steunpunten uit EWI is gestopt

⁸¹ In deze editie 2025 van de Speurgids werd de methodologie inzake indeling van de steuninstrumenten in de categorieën "gericht" versus "niet-gericht" onderzoek scherp gesteld. In tegenstelling tot eerdere edities werden de steuninstrumenten FWO strategisch basisonderzoek, Industriële Onderzoeksfondsen (IOF) via het departement WEWIS, VLAIO-bedrijfsteun Onderzoek en Ontwikkeling en VLAIO-TETRA opgenomen als niet-gericht onderzoek. Het betreffen immers allemaal open, niet thematisch georiënteerde of gerichte instrumenten. Deze herberekening werd retroactief toegepast in de hieronder getoonde analyse.

vanaf 2016, steunpunten binnen beleidsdomeinen blijven tot het gericht onderzoek behoren) en ook allerhande uitgaven i.v.m. het globale wetenschaps- en innovatiebeleid.

Belangrijk is op te merken dat het **onderscheid tussen niet-gericht en het gericht onderzoek** niet gelijk te stellen is aan het **onderscheid tussen fundamenteel en toegepast onderzoek** en evenmin met het **onderscheid bottom up en top-down**. Ook binnen het gericht onderzoek is er plaats voor kennis-grensverleggend fundamenteel onderzoek op initiatief van de vorser.

Figuur 53 en Figuur 54 tonen de evolutie van deze verhouding en de totale kredieten vanaf 2008.

In 2008 was het aandeel gericht onderzoek kleiner dan het aandeel niet-gericht en de verhouding blijft mits enkele fluctuaties. In 2010 steeg het gericht onderzoek door de extra middelen voor Vinnof, TINA-Fonds, Zaaikapitaalfonds Flanders' Care en de eenmalige middelen vanuit FFEU, samen goed voor 160 miljoen euro.

Sinds 2011 is het aandeel gericht onderzoek gedaald. De verhouding blijft relatief constant.

In 2018 werd er bijna 70 miljoen bijkomend geïnvesteerd (uit de investeringsprovisie) in gericht onderzoek. Ook in 2019 gaat een groot deel van de investeringsprovisie en de recurrente opstap naar gericht onderzoek, bijvoorbeeld: 52 miljoen euro naar beleidsagenda Artificiële Intelligentie en Cybersecurity. In 2019 nam het aandeel gericht onderzoek toe tot 40%. (van 32,5% in 2018).

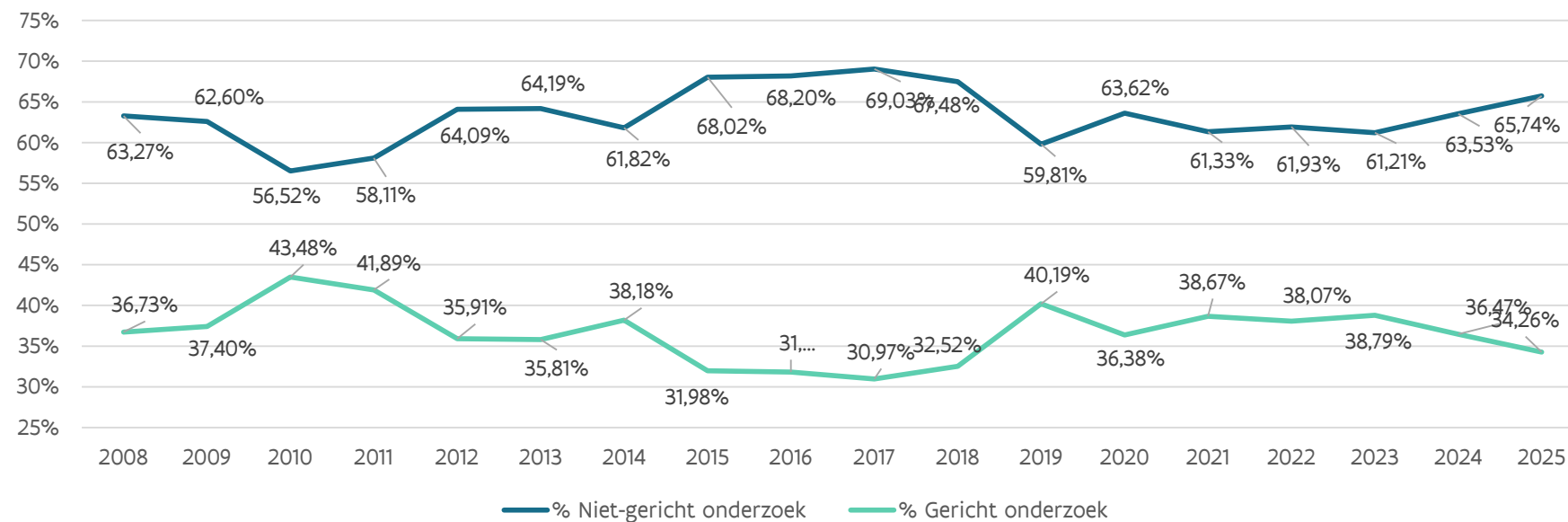
In 2024 en 2025 neemt het aandeel van de middelen voor niet gericht onderzoek toe. De middelen voor gericht onderzoek zijn in 2024 toegenomen maar in 2025 lichtjes gedaald.

Tabel 51 Overzicht van de instrumenten gericht versus niet-gericht onderzoek (O&O-budget 2025i, in miljoen euro)

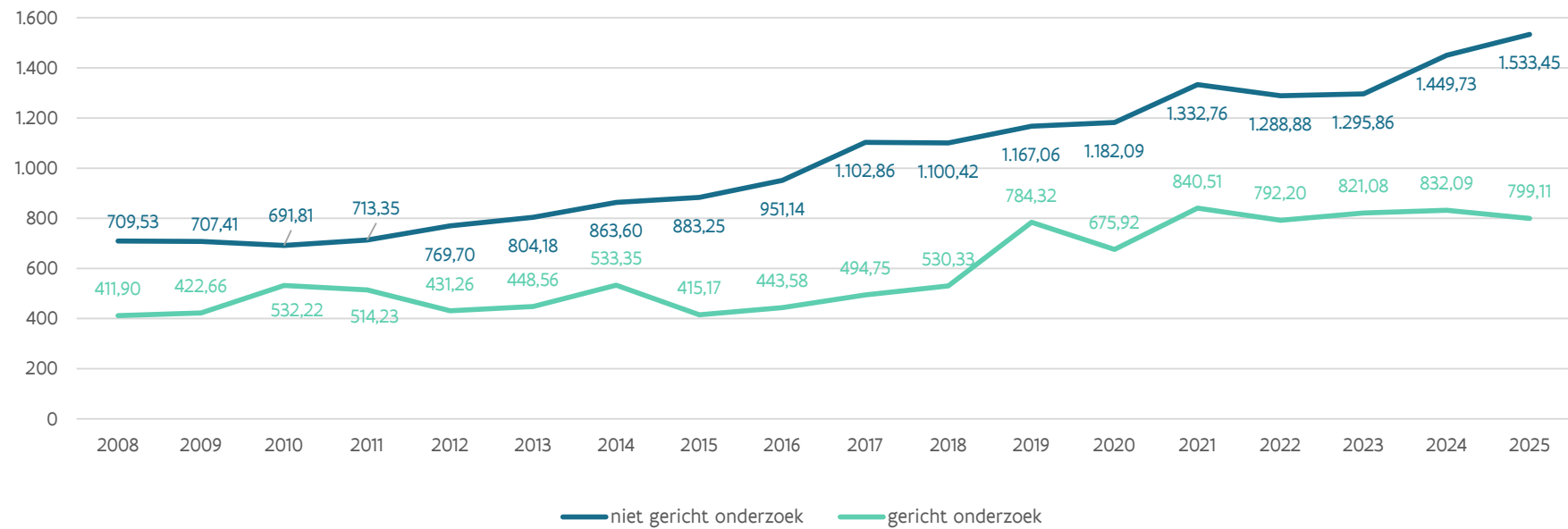
Instrument	O&O-budget 2025
Gericht onderzoek	799,11
Departement WEWIS	
imec	157,40
VIB	87,97
vito	73,30
BOF: subsidie voor de universiteiten	62,71
Flanders Make	54,94
FWO Klinisch Wetenschappelijk Onderzoek	20,63
Agentschap Plantentuin Meise	15,57
Onderzoeksprogramma Artificiële Intelligentie	13,98
50% FWO Onderzoeksinfrastructuur	9,60
Onderzoeksprogramma Cybersecurity	9,58
Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG)	5,69
ECOOM + STORE	4,53
Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO)	4,41
ENERGYVILLE	3,62
Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen (KMDA)	1,20
KVAB	1,18
Alamire	1,01
Vlerick	0,85
Orpheus	0,78
Beleidsgerichte studies en onderzoek m.b.t. Werk en Sociale Economie	0,76
Steunpunt Werk	0,75
Flanders Future Tech Fund	0,46
Antwerp Management School	0,44
Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer	0,23

VLAIO	
Speerpuntclusters: geormerkte middelen	82,55
Moonshot Klimaat	20,00
Baekelandmandaten	16,80
Landbouwkundig onderzoek	13,80
Collectief O&O en collectieve kennisverspreiding (COOCK)	9,60
Cybersecurity: bedrijvenluik	8,40
Artificiële Intelligentie: bedrijvenluik	7,50
Innovatiemandaten	5,90
Opstapmiddelen	4,03
Proeftuinen	3,60
Circulaire economie	3,50
20%ecologiepremie	3,05
STEM	3,00
Programma Innovatieve Overheidsopdrachten	2,78
Programma Innovatieve Lokale Besturen en Ondernemingen (PIBLO)	1,00
Beleidsondersteunend onderzoek	0,50
Ruimtevaart	0,46
ILVO	27,14
Andere beleidsdomeinen	
Beleidsdomein Onderwijs en Vorming (toelagen aan instellingen en PWO)	63,82
Andere beleidsdomeinen	38,18
Niet-gericht onderzoek	1.533,5
Departement WEWIS	
FWO Fundamenteel Onderzoek	311,92
BOF: Methusalem-programma	255,20
FWO Strategisch Basisonderzoek	93,43
Opstapmiddelen	79,74
BOF: tenure track-stelsel aan de universiteiten	11,11
Internationale wetenschappelijke en innovatiesamenwerking	1,38
UNESCO	1,31
UNU-CRIS	1,05
Uitgaven in het kader van internationale wetenschappelijke samenwerking	0,14
VLAIO	
O&O&I-bedrijfssteun	215,52
TETRA	12,59

Figuur 53 Evolutie aandeel gericht versus niet-gericht onderzoek 2008-2025BO

Figuur 54 Evolutie van de kredieten voor gericht versus niet-gericht onderzoek 2008-2025BO (in miljoen euro)

6. Het O&O budget: analyse volgens initiatiefnemer

De voorgaande benaderingen om de O&O-overheidskredieten te categoriseren als gericht of niet-gericht onderzoek gaan voorbij aan bepaalde essentiële verschillen in de totstandkoming van het onderzoek dat gefinancierd wordt met deze middelen. Een alternatieve invalshoek is gericht op de initiatiefnemer en focust bovendien op onderzoek met een relevantie voor het industrieel weefsel in Vlaanderen.

In deze benadering worden de middelen gecategoriseerd als volgt:

- middelen die ingezet worden op initiatief van kennisinstellingen – aanbodgedreven onderzoek (KI);
- middelen die ingezet worden op initiatief van (individuele) bedrijven – vraaggedreven onderzoek (B);
- middelen die gemengd ingezet worden, d.w.z. met zowel een vraag- als aanbodgedreven karakter – hybride kanalen (H).

Een aantal initiatieven worden buiten beschouwing gelaten en opgenomen in een vierde categorie, niet van toepassing. Het betreft onder andere het O&O-gedeelte van de middelen voor werkingsuitkeringen aan de universiteiten. Ook middelen voor diverse coördinatie-opdrachten (bv. werking VIN, Flanders DC, ondersteuning SERV, ...) worden niet in rekening gebracht. Bovendien is de analyse beperkt tot bestedingen die een impact hebben op het industrieel weefsel. De middelen die ingezet worden op initiatief van kennisinstellingen in de Sociale en Humane Wetenschappen worden dus buiten beschouwing gelaten omdat deze industrieel minder directe impact hebben.

Tabel 52 geeft een overzicht van de opdeling van de beschouwde overheidskredieten voor O&O in de vier verschillende categorieën.

Tabel 52 Categorisatie van de Vlaamse O&O-overheidskredieten naar initiatiefnemer*

Kennisinstellingen (KI)	Hybride kanalen (H)	Bedrijven (B)	Niet van toepassing
<ul style="list-style-type: none"> • 71% FWO-middelen¹ • 71% BOF-middelen² • 50% FWO investeringen infrastructuur (voor 2016 Hercules) • Toegepast biomedisch onderzoek • NERF • Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek 	<ul style="list-style-type: none"> • Initiatief Vlaamse Regering³ • Innovatieve mediaprojecten • Strategisch basisonderzoek • Specialisatiebeurzen en Baekeland-programma³ • Landbouwonderzoek • Tetra-fonds • SOC's³ • Industrieel Onderzoeksfonds • 50% FWO investeringen infrastructuur (voor 2016 Hercules) • Vlaamse excellentiepolen • Onderzoek staalindustrie • EFRO - Hermes 	<ul style="list-style-type: none"> • Initiatief bedrijven en innovatieve samenwerkingsverbanden • Deelnemingen in de spin-offs van de SOC's en associaties • Aandeel innovatie van Fonds Innoveren en Ondernemen • Participaties O&O via PMV • PMV – Vinnof • Participaties in PMV – Zaaikapitaalfonds Vlaanderen Medisch Centrum • Participaties in het kader van innovatie: PMV – TINA-fonds 	<ul style="list-style-type: none"> • Vlaams Innovatie Netwerk • Vlaamse deelname aan de Europese programma's • Interfacediensten • Stichting Innovatie & Arbeid • Flanders DC • FFEU • O&O-aandeel van de middelen uit de categorieën 4, 5 en 6 in de verdeling in de zes grote categorieën (zie infra 7)

1) *Opsplitsing van FWO-middelen naar wetenschapsgebieden: Domein Wetenschap & Technologie: 28%; Domein Medisch: 29%; Domein Biologisch: 14%*

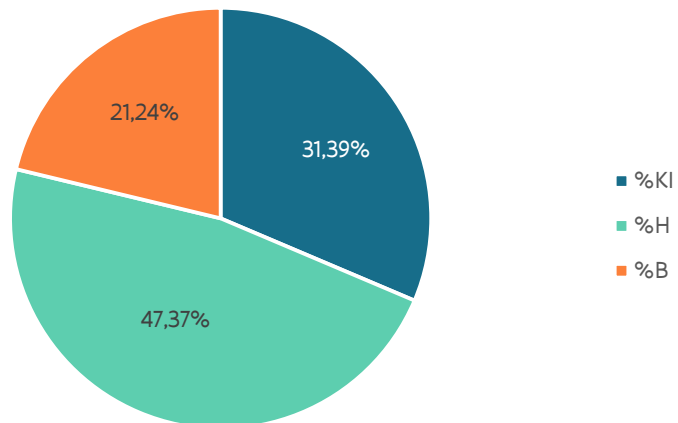
Deze percentages zijn gebaseerd op een bestedingsanalyse van de FWO-middelen voor de periode 2005-2011. De overige FWO-middelen (Cultuurwetenschappen, Gedrags- en maatschappijwetenschappen, Interdisciplinair) worden buiten beschouwing gelaten. Voor deze analyse wordt elk jaar hetzelfde percentage gehanteerd. In een meer diepgaande analyse kan dit zeker nog verder verfijnd worden.

2) *Voor de BOF-middelen wordt hetzelfde percentage gehanteerd als voor de FWO-middelen. Uit de recentste jaarverslagen van de verschillende universiteiten blijkt immers dat, voor zover beschikbaar, ongeveer 30% (over de Vlaamse universiteiten heen) wordt ingezet voor Sociale en Humane Wetenschappen, de overige middelen worden toegewezen aan Biomedisch, Wetenschap en Technologie. Voor deze analyse wordt, net zoals voor de FWO-middelen, elk jaar hetzelfde percentage gehanteerd.*

3) *Om pragmatische redenen worden deze middelen als hybride gecategoriseerd. Voor een meer gedetailleerde analyse is een verdere uitsplitsing over de verschillende categorieën noodzakelijk.*

Figuur 55 toont het aandeel van de verschillende initiatiefnemers bij begrotingsopmaak 2025.

Figuur 55 Aandeel van de verschillende categorieën bij begrotingsopmaak 2025

De evolutie van 2006 tot 2025BO van de verdeling volgens deze categorisatie wordt weergegeven in Tabel 52 en Figuur 56.

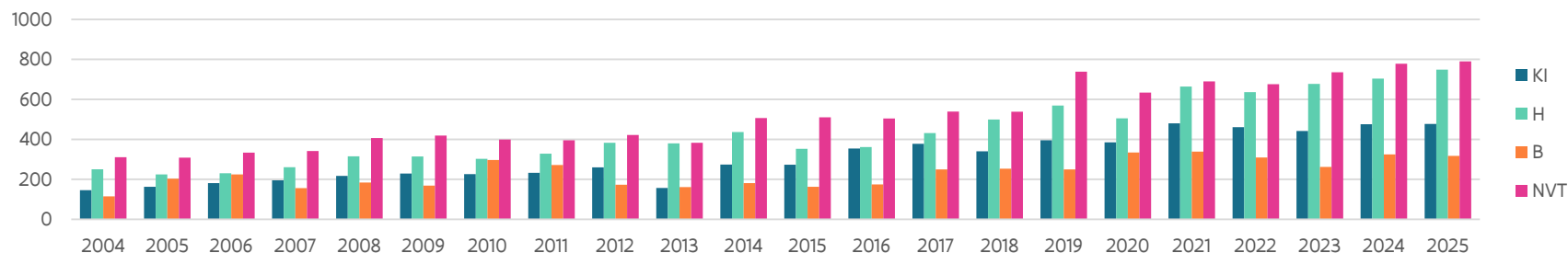
Figuur 57 toont een overzicht van het relatieve aandeel van de verschillende categorieën ten opzichte van het totale O&O-budget (zonder het budget dat als 'niet van toepassing' werd gecategoriseerd).

Het aandeel in het totale O&O budget voor initiatieven van kennisinstellingen is toegenomen van 28% in 2004 tot 31% in 2025BO. Het aandeel van de initiatieven door bedrijven is bijna constant gebleven (met fluctuaties), 23% in 2004 en 21% in 2025BO. Het aandeel van initiatieven van hybride kanalen is constant gebleven op 49% (in 2004 en in 2025BO, met kleine fluctuaties doorheen de tijd).

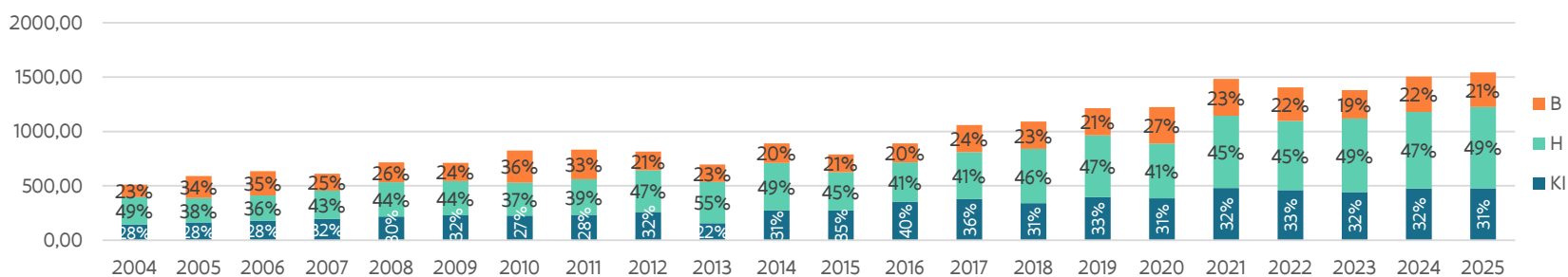
Tabel 53 Evolutie van de Vlaamse O&O-overheidskredieten volgens de categorisatie naar initiatiefnemer (miljoen euro)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
KI	225,9	233,1	259,6	156,4	273,8	273,1	354,1	377,6	340,2	394,9	384,9	480,0	460,5	441,3	475,0	476,8
H	302,9	328,4	382,3	379,7	436,4	352,8	361,9	431,7	498,9	568,9	504,9	663,9	636,2	677,7	710,3	753,3
B	296,4	271,4	172,4	160,5	180,9	162,9	174,3	249,7	253,1	249,3	334,2	338,9	309,2	262,1	328,4	321,2
NVT	398,8	394,8	421,7	382,6	506,5	509,5	504,4	538,7	538,5	738,4	634,1	690,2	675,2	735,7	778,3	790,0
Totaal O&O	1.224,0	1.227,7	1.236,0	1.243,5	1.397,8	1.298,4	1.394,7	1.597,7	1.625,7	1.951,6	1.858,0	2.173,0	2.081,1	2.116,8	2.292,1	2.341,3

Figuur 56 Evolutie van de Vlaamse O&O-overheidskredieten volgens de categorisatie naar initiatiefnemer (miljoen euro)

Figuur 57 Evolutie van relatief aandeel van de verschillende categorieën ten opzichte van het totale O&O-budget

7. Het wetenschaps- en innovatiebudget: analyse volgens zes grote indelingen⁸²

Tabel 54 Verdeling van het totale budget van het HBPWIB (miljoen euro)

Jaar	1. Niet-gericht onderzoek	2. Werking universiteit en gelijkgestelde instellingen	3. Onderzoek ten behoeve van het bedrijfsleven	4. Wet. instellingen, dep. diensten en VOI's	5. Horizontale initiatieven – beleidsondersteunend onderzoek	6. Globaal wetenschapsbeleid	Totaal WIB
1994	73,89	547,84	141,34	19,25	27,09	11,14	820,55
1995	78,55	544,77	132,55	19,22	25,42	7,35	807,86
1996	94,99	551,37	158,49	40,18	28,33	17,92	891,29
1997	112,18	547,65	191,19	39,89	29,85	22,10	942,86
1998	125,26	553,16	220,05	40,38	41,70	32,70	1 013,26
1999	139,94	584,86	235,24	45,81	39,34	61,80	1 106,98
2000	156,42	600,46	231,69	54,37	43,77	40,35	1 127,06
2001	164,28	612,78	243,41	52,92	68,87	23,42	1 165,67
2002	172,70	641,86	311,01	48,98	67,34	26,91	1 268,80
2003	177,77	664,78	347,89	71,80	50,50	22,47	1 335,20
2004	200,24	676,16	396,66	65,30	31,20	23,31	1 392,87
2005	213,09	694,73	453,76	69,03	33,86	24,37	1 488,83
2006	234,78	718,49	487,20	72,74	36,43	26,33	1 575,97
2007	253,34	716,17	450,31	74,49	37,07	29,98	1 561,36
2008	291,93	770,61	561,14	87,74	40,43	30,13	1 781,99
2009	281,24	783,50	571,05	76,65	33,12	31,37	1 776,93

⁸² In tegenstelling tot de hoger vermelde analyse van enkel het O&O-budget volgens de tweedeling gericht versus niet-gericht onderzoek wordt in deze zesdeling van het totale wetenschaps- en innovatiebudget onder het niet-gericht onderzoek hier enkel FWO fundamenteel onderzoek/investeringen/werking en de FOSB middelen opgenomen evenals de BOF-middelen.

Jaar	1. Niet-gericht onderzoek	2.Werking universiteit en gelijkgestelde instellingen	3.Onderzoek ten behoeve van het bedrijfsleven	4.Wet. instellingen, dep. diensten en VOI's	5.Horizontale initiatieven – beleidsondersteunend onderzoek	6.Globaal wetenschapsbeleid	Totaal WIB
2010	278,20	780,15	669,54	79,99	31,98	30,31	1 870,17
2011	295,17	795,87	647,88	81,22	33,36	27,17	1 880,66
2012	312,96	827,67	580,22	96,87	35,65	36,86	1 925,84
2013	322,00	852,79	605,63	96,32	31,25	36,07	1 944,05
2014	324,21	1006,97	683,04	107,20	50,65	34,43	2 199,06
2015	316,34	1108,44	589,32	111,81	28,69	30,54	2 184,97
2016	397,06	1057,85	623,89	103,20	31,38	22,44	2 235,82
2017	453,03	1112,59	741,48	115,18	31,04	24,32	2 477,43
2018	411,94	1136,08	801,17	122,25	39,75	23,70	2 534,40
2019	531,31	1202,63	982,58	129,62	46,08	39,82	2 932,05
2020	484,64	1249,60	901,78	120,91	75,36	33,09	2 865,28
2021	617,51	1298,10	1097,55	136,48	58,40	34,05	3 242,08
2022	573,90	1315,05	1013,88	157,59	49,15	34,96	3 144,53
2023	560,58	1483,99	1013,11	159,34	48,57	36,88	3 302,97
2024	597,15	1587,29	1113,13	160,03	52,00	40,17	3 549,77
2025	615,33	1624,05	1150,57	148,04	48,02	40,32	3 626,33

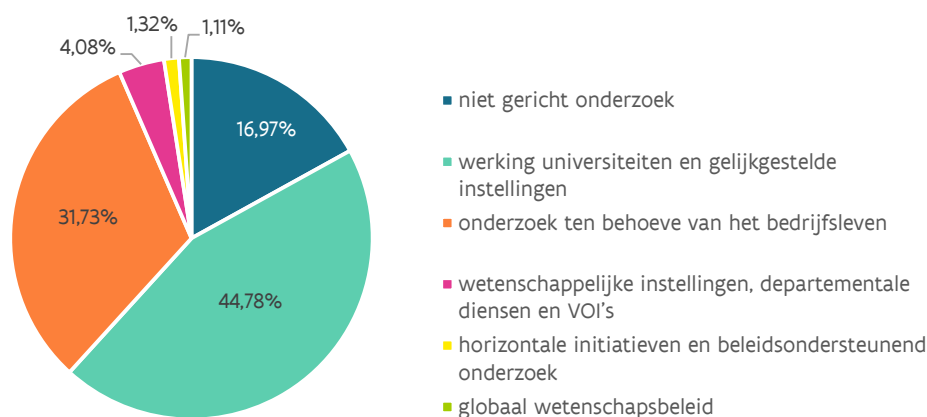
Tabel 54 toont de verdeling van het totale budget van het HBPWIB over zes grote categorieën in de periode 1994-2025BO. Het is een opsplitsing naar de aard van het wetenschappelijk onderzoek (O&O) en van de andere wetenschappelijke activiteiten (O&V en W&T). We herhalen dat de werkingsuitkeringen van de hogescholen (1.014 miljoen euro in 2025) voor de ganse periode niet meegenomen worden in deze analyse omwille van de historische tijdsreeks.

Figuur 58 toont op basis van de initiële kredieten 2025 de verdeling van het ganse overheidsbudget voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) over de zes categorieën. De middelen voor de werking universiteiten en gelijkgestelde instellingen vormen het grootste aandeel, in 2025BO goed voor 44,8% van het totale wetenschaps- en innovatiebudget. Dit aandeel constant gebleven ten opzicht van de begroting 2024 (44,7%).

Het aandeel van het niet-gericht onderzoek via FWO, BOF en 50% van de middelen voor FWO investeringen (middel)zware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur is bij begrotingsopmaak 2025 ongeveer constant gebleven t.o.v. het aandeel in 2024 (definitieve kredieten): 17,0% in 2025BO vs. 16,8% in 2024.

De middelen voor het “industriële onderzoek” vormen het tweede grootste aandeel. In 2025BO vormen de middelen voor “industriële onderzoek” een aandeel van 31,7% van het totale wetenschaps- en innovatiebudget. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2024BA (31,4%). Hieronder worden de zes grote indelingen van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid 2025 meer in detail besproken.

Figuur 58 Verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) 2025BO

7.1 Niet-gericht onderzoek

Tabel 55 somt de middelen op voor het niet-gericht, grensverleggend onderzoek die verdeeld worden via FWO en BOF.

Tabel 55 Niet-gericht onderzoek via FWO, BOF en Hercules (50%) (miljoen euro) 2025BO

FWO	349,03
FWO fundamenteel onderzoek	311,92
FWO investeringen (middel)zware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur (50%)	9,60
FWO werking	22,781
FOSB (Flanders Open Science Board)	4,73
BOF	266,30
Basissubsidie	233,19
Methusalem-programma	22,01
Tenure Trackstelsel	11,11
TOTAAL	615,33

Het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) en het Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF) zijn de twee financieringskanalen voor het niet-gericht kennisverruimend onderzoek aan de Vlaamse universiteiten: terwijl FWO de budgetten toekent op basis van wetenschappelijke interuniversitaire competitie, gebeurt dit bij BOF op basis van een intra-universitaire competitie.

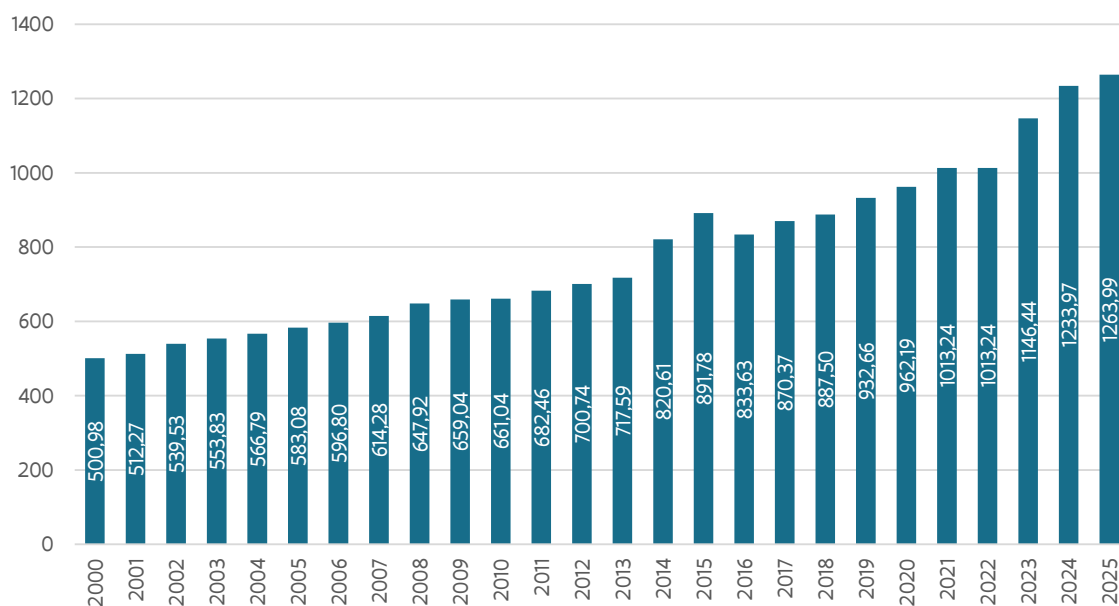
FWO is het financieringskanaal voor het stimuleren en ondersteunen van het grensverleggend fundamenteel wetenschappelijk onderzoek op initiatief van de onderzoeker (bottom-up) in alle wetenschapsgebieden aan de Vlaamse universiteiten. De BOF-middelen worden tussen de universiteiten verdeeld op basis van een verdeelsleutel waarin onder meer prestatiegerichte parameters zijn opgenomen: de BOF-sleutel. FWO en BOF werken complementair en versterken elkaar.

De FWO investeringen voor (middel)zware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur (ex Hercules-middelen), worden voor 50% bij het niet-gericht onderzoek gerekend, terwijl de andere helft bij het gericht industrieel onderzoek ondergebracht wordt.

7.2 Werking universiteiten en gelijkgestelde instellingen

Van het totaal aan kredieten voor wetenschaps- en innovatiebeleid nemen de toelagen voor de universiteiten een belangrijk deel voor hun rekening (zie Tabel 55). De initiële kredieten in 2025 bedragen 1.264 miljoen euro. Van dit bedrag is bij conventie 75% of 948 miljoen euro bestemd voor onderwijs en vorming (O&V) en 316 miljoen euro of 25% voor onderzoek en ontwikkeling (O&O).

Figuur 59 Evolutie van de werkingsuitkeringen aan de universiteiten (miljoen euro) van 2000 tot 2025BO

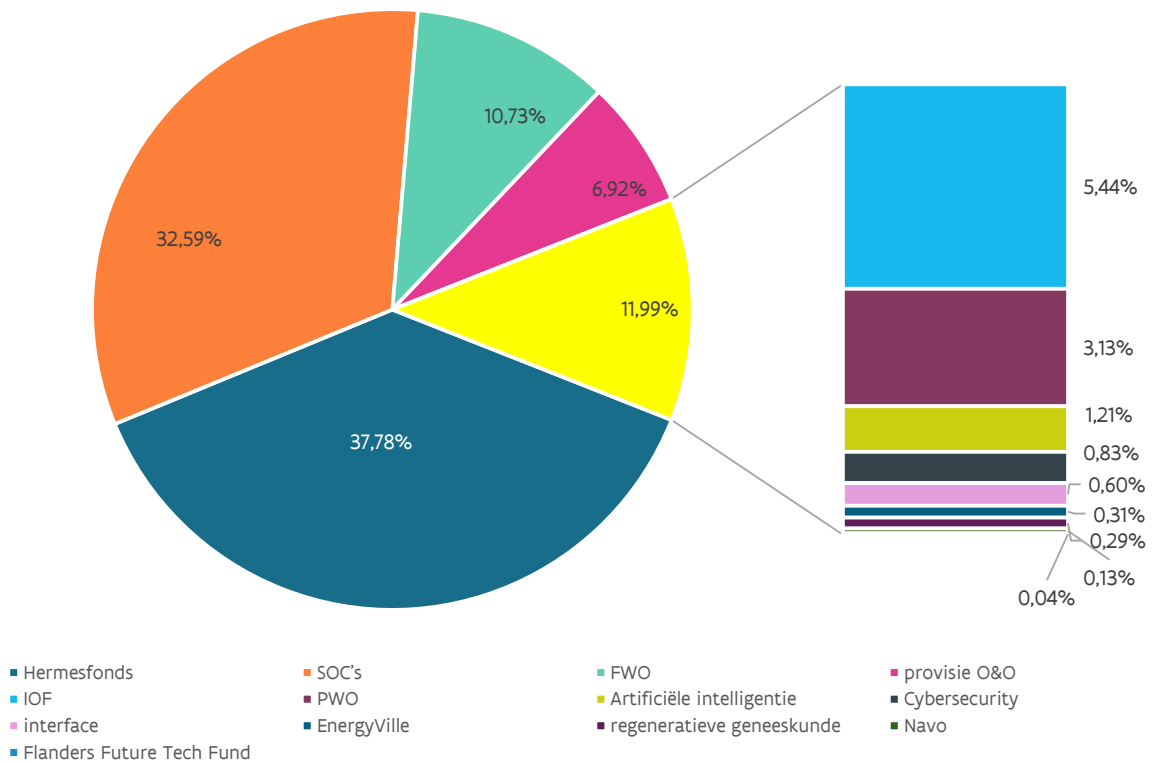
Tabel 56 Werking universiteiten en gelijkgestelde instellingen (miljoen euro) 2025BO

Universiteiten (1)	1.586,78
Werkingsuitkeringen Universiteiten	1.263,99
KU Leuven - KUB	467,90
UGent	390,23
UAntwerpen	180,30
VUB	142,18
UHasselt	83,38
Andere toelagen aan de universiteiten	322,79
Toelagen studentenvoorzieningen voor het hoger onderwijs	66,82
Kapitaaloverdrachten voor onroerende investeringen universitair onderwijs	46,64
Investeringen hoger onderwijs	38,88
Bijdrage wettelijke en conventionele werkgeversbijdragen universiteiten	37,33
Aanvullende werkingsmiddelen hoger onderwijs in Brussel	10,40
Kapitaaloverdrachten voor onroerende investeringen ITG	0,75
Toelage associaties	0,65
Subsidies in het kader van de versterking van de onderzoeksbetrokkenheid van de academische opleidingen aan de hogescholen	121,31
Overige gelijkgestelde instellingen (2)	37,27
Subsidie verleend aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde "Prins Leopold" in Antwerpen	12,81
Werkingsmiddelen Vlaamse autonome hogere zeevaartschool	5,93
Subsidies voor het verrichten van wetenschappelijk onderzoek door de instellingen van post-initieel onderwijs en hogere instituten van schone kunsten (ITG)	5,69
Subsidie aan de Universiteit Antwerpen ten bate van het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en Beheer (IOB)	2,61
Subsidie aan de Vrije Universiteit Brussel ten behoeve van het Instituut voor Europese Studiën (IES)	2,34
Subsidie aan de Vlerick Leuven Gent Management School	2,21
Subsidie aan de Antwerp Management School	1,14
Subsidie aan de evangelische theologische faculteit en de faculteit protestantse godsgeleerdheid	1,05
Alamire Foundation	1,01
Vlerick	0,85
Orpheus	0,78
AMS	0,44
Investeringsmiddelen en eigenaarsonderhoud hogere zeevaartschool	0,19
Subsidie aan de Universiteit Antwerpen ten behoeve van het Instituut voor Joodse Studies (IJS)	0,21
TOTAAL (1) + (2)	1.624,05

7.3 Financiering van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technologieën ten behoeve van het bedrijfsleven

Tabel 56 geeft een overzicht van de kredieten voor het gericht industrieel onderzoek. Op basis van de initiële kredieten in 2025 is er 1.153 miljoen euro beschikbaar. Het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO beheert het grootste budget: 38%. Daarnaast is een groot aandeel van deze middelen bestemd voor onderzoek uitgevoerd door de strategische onderzoekscentra (SOC's) imec, VITO, VIB (inclusief NERF) en Flanders Make, samen goed voor ruim 33%.

Figuur 60 Verdeling van de middelen voor wetenschap en innovatie van nieuwe technologieën ten behoeve van het bedrijfsleven 2025 initieel

Tabel 57 Kredieten voor wetenschap en innovatie (hoofdzakelijk O&O) van nieuwe technologieën ten behoeve van het bedrijfsleven (miljoen euro), 2025BO

FWO (1)	123,66
FWO Strategisch Basisonderzoek	93,43
FWO Klinisch Wetenschappelijk Onderzoek	20,63
(50%) FWO investeringen (middel)zware en bijzondere onderzoeksinfrastructuur (voormalige Herculesstichting)	9,6
Fonds Innoveren Ondernemen (2) bij VLAIO	435,46
Bedrijfssteun Onderzoeksprojecten en Ontwikkelingsprojecten	210,90
Bedrijfssteun Clusters	82,55
Moonshot Klimaat	20,00
Toekennen van specialistiebeurzen en doctoraatsbeurzen in het kader van het Baekeland-programma	16,80
Vastleggingsmachtiging voor projecten op initiatief van de bedrijven en innovatie samenwerkingsverbanden	4,62
Wetenschappelijk en technologisch onderzoek met landbouwkundig doel	11,30
Bedrijfssteun COOCK (Collectief O&O en Collectieve Kennisverspreiding)	9,60
Bevordering van technologieoverdracht en onderzoek door instellingen van hoger onderwijs (TETRA)	12,59
Beleidsagenda Cybersecurity - implementatielukkig	8,40
Beleidsagenda Artificiële intelligentie - implementatielukkig	7,50
Kennisdiffusie Hogescholen	8,38
Bedrijfssteun Innovatiemandaten	5,90
VZW Team bedrijfstrajecten	6,28
20% ecologiesteun als O&O gecatalogeerd	3,05
Programma Innovatieve Overheidsopdrachten (PIO)	2,78
PIBLO (innovatieve overheidsopdrachten lokale besturen en overheden)	1,00
Proeftuinen City of Things en Industrie 4.0	3,60
Artificiële intelligentie/Cybersecurity	2,65
Impulsprogramma ruimtevaart	0,46
Circulaire economie	3,50
Landbouw: inkomensoverdrachten AION-ILVO	2,50
Landbouw: universiteiten en hogescholen	2,50
Werking	0,48
Opstap economie en innovatie	4,029
Strategische Onderzoekscentra (SOC) (3) bij Departement WEWIS	377,61
Subsidie aan imec (inclusief bijkomende investeringen)	157,40
Toelage aan VIB (inclusief bijkomende investeringen)	87,97
Toelage aan VITO (inclusief bijkomende investeringen)	64,95
Toelage aan VITO voor de financiering van de referentietaken – vanuit departement WEWIS en departement Omgeving	12,34
Toelage aan Flanders Make	54,94

Overige (4)	217,93
IOF - Industrieel Onderzoeksfonds	62,71
Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek (PWO) bij de Hogescholen	36,05
Artificiële intelligentie – onderzoeksluik	13,98
Cybersecurity - onderzoeksluik	9,58
Provisie O&O	79,74
Toelage aan de universitaire interfacediensten	6,97
Regeneratieve Geneeskunde RegMed Xb	3,36
Flanders Future Tech Fund	0,46
Energyville	3,62
NAVO-onderzoek en innovatie voor wetenschappelijke, industriële of technologische ontwikkeling inzake veiligheid en defensie	1,47
Totaal (1)+(2)+(3)+(4)	1.150,6

7.4 Wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en VOI's

De vierde categorie bevat de kredieten verdeeld over de Vlaamse wetenschappelijke instellingen, bepaalde departementale diensten of Vlaamse Openbare Instellingen (VOI's) die ook onderzoek en wetenschappelijke dienstverlening in hun opdracht voeren. In 2025 staan hier initiële kredieten vermeld voor een totaal bedrag van 149 miljoen euro. Tabel 57 geeft een opsomming van deze wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en VOI's en het overeenkomstige budget.

Tabel 58 Wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en Vlaamse Openbare Instellingen (miljoen euro), 2025BO

Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (1)	105,20
Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO)	36,56
Agentschap Onroerend Erfgoed	20,86
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)	16,27
Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA)	11,96
Agentschap Plantentuin Meise	15,57
Waterbouwkundig Laboratorium	3,99
Departementale diensten en VOI's (2)	42,84
VRT	20,21
Aquafin	1,70
Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)	5,54
Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)	9,80
Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde (KMDA)	1,20
Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid	2,04
Vlaamse Landmaatschappij (VLM)	1,55
Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH)	0,51
Kind & Gezin	0,29
TOTAAL (1) + (2)	148,04

Voor de zes Vlaamse wetenschappelijke instellingen ILVO (Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek), INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek), het Agentschap Onroerend Erfgoed, KMSKA (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen), Agentschap Plantentuin Meise en Waterbouwkundig Laboratorium zijn er in 2024 voor een totaal van 105,2 miljoen euro aan middelen voor wetenschaps- en innovatiebeleid voorzien.

De financiering gebeurt vanuit de betrokken beleidsdomeinen: ILVO vanuit WEWILS, INBO vanuit Omgeving, Onroerend Erfgoed vanuit Omgeving en KMSKA vanuit CJSM. Voor VLIZ (Vlaams Instituut voor de Zee) is er in 2025 een totaal budget van 9,8 miljoen euro voorzien. Dit is zowel voor de werking als voor de investeringsuitgaven. Voor andere instellingen zoals Kind & Gezin, VRT of VAPH is er slechts een beperkt gedeelte van de globale dotatie voor de financiering van wetenschaps- en innovatiebeleid voorzien.

7.5 Horizontale initiatieven en beleidsondersteunend onderzoek en studies

In 2025 is er bij begrotingsopmaak voor de horizontale initiatieven en voor het beleidsondersteunend onderzoek 48 miljoen euro voorzien (zie Tabel 58). De initiatieven staan ingedeeld volgens de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid.

Tabel 59 Horizontale initiatieven en beleidsondersteunend onderzoek en studies (miljoen euro), 2025BO

Beleidsdomein	Wetenschaps- en innovatiebeleid
Onderwijs en Vorming	13,90
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	11,79
Mobiliteit en Openbare Werken	7,37
Omgeving	5,67
Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie	3,53
Cultuur, Jeugd en Media	2,66
Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale economie	2,61
Financiën en Begroting	0,49
TOTAAL	48,02

7.6 Allerhande uitgaven in verband met het globale wetenschapsbeleid

In de zesde categorie kaderen de initiatieven ter ondersteuning van het wetenschapsbeleid. Bij begrotingsopmaak 2025 is een bedrag van 40 miljoen euro vastgelegd.

Tabel 60 Allerhande uitgaven in verband met het globale wetenschapsbeleid (miljoen euro), 2025BO

Omschrijving	Budget
Actieplan "Menselijk kapitaal voor Wetenschap, Technologie en Innovatie"	6,23
Subsidie aan de stichting Flanders Technology International (FTI)	5,11
Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring - ECOOM - STORE	4,53
STEM	3,00
Subsidies allerhande met betrekking tot de bekendmaking van het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderzoek aan structurele partners	2,55
Fris-onderzoeksruimte	2,50
Subsidies voor de expertisecellen voor de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie in de schoot van de associaties	2,32
Flanders DC	2,17
Bevordering van de Vlaamse informatiemaatschappij in het kader van de Lissabon-strategie	1,92
Subsidies in het kader van internationale wetenschappelijke en innovatiesamenwerking	1,38
Subsidie aan UNESCO voor de ondersteuning van het Vlaams UNESCO-Trustfonds wetenschappen	1,31
Subsidie aan de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten	1,18
Uitgaven m.b.t. de conceptie, voorbereiding en uitvoering van acties met betrekking tot wetenschap en innovatie	1,08
UNU-CRIS	1,05
Subsidie aan Society Roger Van Overstraete	0,85
Bekendmaking van het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderzoek aan structurele partners	0,77
Kenniscentrum Data en Maatschappij	0,76
Bevordering van de Vlaamse informatiemaatschappij in het kader van de Lissabon-strategie	0,44
VARIO - werking en toelagen	0,31
CJSM: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde - Gent	0,24
Cofinanciering Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer	0,23
Uitgaven in het kader van internationale wetenschappelijke samenwerking	0,14
VLIR	0,12
Communicatie beleid	0,12
Popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie	0,01
Subsidies ten behoeve van de academische prijzen van de Koninklijke Academie voor Geneeskunde	0,01
Totaal	40,32

Deel 3

O&O-overheidsuitgaven van Vlaanderen in nationale en internationale context

Inleiding

Waar in Deel 2 het volledige Vlaams wetenschaps- en innovatiebeleid werd geanalyseerd met haar drie componenten:

1. Onderzoek en Ontwikkeling (O&O)
2. Onderwijs en Vorming (O&V)
3. Wetenschappelijke en Technologische dienstverlening (W&T)

focussen we hier in Deel 3 enkel op het O&O-luik.

De reden is dat voor de O&O-bestedingen zowel regionaal, nationaal als Europees streefcijfers zijn bepaald en internationale vergelijkingen worden gemaakt.

Op de **Europese Top in Barcelona** (maart 2002) werd het streefdoel gesteld om tegen 2010 de O&O-uitgaven (GERD) in de EU te verhogen tot 3% van het bbp (bruto binnenlands product), waarbij een derde van de O&O-bestedingen gefinancierd moest worden door de overheid en de andere twee derden door de industrie.

Vlaanderen sloot in 2003 het **Innovatiepact** af waarin alle betrokken actoren in het Vlaamse innovatielandschap het engagement aangingen om door gezamenlijke en complementaire inspanningen deze 3%-norm in Vlaanderen te realiseren.

In 2009 namen de Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners het initiatief om in het kader van **'Vlaanderen in Actie'** een nieuw toekomstpact voor Vlaanderen af te sluiten met doelstellingen en acties: het Pact 2020. Dit pact weerspiegelde de gezamenlijke langetermijnvisie, -strategie en -acties van de Vlaamse Regering en de sociale partners. Voornoemde 3%-doelstelling werd hierin opnieuw hernomen. De deadline werd nu op 2020 gelegd, conform de EU 2020-strategie, de nieuwe langetermijnstrategie van de Europese Unie en de opvolger van de Lissabonstrategie. In het Regeerakkoord 2025-2029⁸³ werd de doelstelling opgetrokken naar 5% van het bbp: "We streven samen met het bedrijfsleven naar een verhoging van de gezamenlijke investeringen in O&O naar 5% van het bruto binnenlands product."

Vooraleer hier dieper op in te gaan is het belangrijk enkele internationale definities te duiden.

A. Wat wordt precies verstaan onder O&O?

Voor het meten van onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten (O&O; in het Engels *R&D*) bestaan internationale richtlijnen in OESO-kader vastgelegd in de zgn. Frascati Manual⁸⁴.

De basisdefinitie luidt als volgt: *'Onderzoek en experimentele ontwikkeling (O&O) omvat het creatieve werk dat op systematische wijze ondernomen wordt met als doel de beschikbare kennis uit te breiden (inbegrepen ook de kennis van mens, cultuur en maatschappij) en het gebruik van deze beschikbare kennis om nieuwe toepassingen te ontwerpen'*.

Onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten hebben dus altijd als doel tot nieuwe bevindingen te komen en wetenschappelijke of technische onzekerheden weg te werken.

Om van een O&O-activiteit te kunnen spreken, moet aan vijf criteria voldaan zijn:

1. **nieuw**: in vergelijking met de bestaande kennis binnen de sector;
2. **creatief**: geen routinematig karakter;
3. **onzeker**: O&O begint wanneer de oplossing van een probleem niet evident is en de uitkomst onzeker;
4. **gepland**: er wordt tijd, budget en personeel aan besteed;
5. **overdraagbaar en/of reproduceerbaar**.

⁸³ Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 (Regeerakkoord_VR_2024-2029)

⁸⁴ OECD (2015) Frascati Manual 2015: guidelines for collecting and reporting data on research and experimental development. The measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, p. 44.

Drie types activiteiten worden met deze definitie gevat:

- **fundamentele onderzoeksactiviteiten ('basic research')**: gericht op het bekomen van nieuwe kennis, zonder al nieuwe mogelijkheden tot toepassing in gedachten te hebben;
- **toegepaste onderzoeksactiviteiten ('applied research')**: gericht op het bekomen van nieuwe kennis, waarbij men wel al nieuwe toepassingsmogelijkheden in gedachten heeft. Er wordt dus rekening gehouden met bestaande kennis met als doel welbepaalde problemen op te lossen. Toegepast onderzoek resulteert in een proefmodel van een product, het proces of de werkwijze. Men kan de kennis of de informatie die uit het toegepast onderzoek komt, in het algemeen patenteren of beschermen door geheimhouding;
- **experimentele ontwikkeling ('experimental development')**: dit is de testfase van de ontwikkeling en heeft als doel op een systematische manier te komen tot nieuwe of verbeterde goederen, diensten of processen.

De bovenvermelde O&O-activiteiten kunnen:

- **uitgevoerd** worden door verschillende actoren in het O&O-landschap -> men spreekt van een analyse per uitvoeringssector van O&O;
- **gefinancierd** worden door verschillende actoren in het O&O-landschap -> men spreekt van een analyse per financierder van O&O.

B. De bruto binnenlandse uitgaven voor O&O: analyse volgens uitvoeringssector

De bruto binnenlandse uitgaven voor O&O of GERD ('Gross Expenditures on Research and Development') worden geanalyseerd per uitvoeringssector, waarbij de uitgaven geïdentificeerd worden volgens locatie van activiteit, met name door:

- **bedrijven: BERD** of *Business Expenditures on R&D*: de bedrijvencomponent en de Collectieve Onderzoekscentra (COC; voorbeeld Sirris, SIM, WTCB, Centexbel,...)
- **overheden: GOVERD** of *Government Expenditures on R&D* (publieke onderzoekscentra zoals ILVO, imec, VIB, Flanders Make, VITO,...)
- **hoger Onderwijs: HERD** of *Higher Education Expenditures on R&D* (zowel universiteiten, als onderzoeksinstellingen verbonden aan universiteiten, als hogescholen)
- **instellingen zonder winstoogmerk: PNP** of *Private Not for Profit Organisations Expenditures on R&D* (zowel semi-publieke als private organisaties en internationale organisaties; bv. Von Karman Institute, KMDA,...)

Of dus **GERD = BERD + GOVERD + HERD + PNP**.

In het jargon spreekt men hier over de vier Frascati sectoren.

De GERD kan men berekenen voor om het even welke territoriale omschrijving en relateren aan het bruto binnenlands product van de territoriale omschrijving. Dan bekomt men de '**O&O-intensiteit**' van de territoriale omschrijving.

De meest gangbare territoriale omschrijvingen zijn uiteraard Vlaanderen, België en Europa. Men heeft het dan over de 'O&O-intensiteit' van respectievelijk het Vlaams Gewest, België en EU-28. Deze cijfers worden gegeven in hoofdstuk 10.

Daarnaast worden in analyses de totale O&O-uitgaven (GERD) ook vaak opgesplitst **volgens private versus publieke uitvoeringssector** (zie eveneens hoofdstuk 10):

- ratio BERD/bbpR = bijdrage van de private sector als uitvoeringssector van de O&O-uitgaven in % van het bbpR
- ratio non-BERD/bbpR = bijdrage van de publieke sector (GOVERD + HERD + PNP) als uitvoeringssector van de O&O-uitgaven in % bbpR.

C. De bruto binnenlandse uitgaven voor O&O: analyse per financieringssector

Tenslotte worden ook analyses gemaakt die focussen op de financier van de O&O-uitgaven: **private versus publieke financiering van de O&O activiteiten**. Men kijkt hier dus naar de oorsprong van de middelen, los van de sector (overheid, bedrijven, ...) waar het onderzoek wordt uitgevoerd.

In het kader van de 3%-norm werd algemeen aangenomen dat de private sector ernaar streeft om 2% bbp van de O&O-uitgaven te financieren en de overheden 1% bbp. In het Vlaamse Regeerakkoord 2024-2025 werd de ambitie van de Vlaamse overheid herhaald om 1% van het bbp te investeren in O&O.

Het officiële aandeel private versus publieke financiering van de O&O-uitgaven wordt in Vlaanderen bepaald via de O&O-enquêtes, afgenomen onder verantwoordelijkheid van het Expertisecentrum voor O&O Monitoring (ECCOOM).

Om steeds zo recent mogelijke en internationaal vergelijkbare gegevens te hebben, worden door ECCOOM bij de bedrijven de O&O-gegevens op twee manieren verzameld. Voor de andere uitvoeringssectoren (overheden, hoger onderwijs en instellingen zonder winstoogmerk) levert het Departement EWI de cijfers.

Voor de uitvoeringssector “bedrijven” wordt er door ECOOM:

- tweejaarlijks (in de even jaren) een “O&O-enquête” georganiseerd die specifiek peilt naar de O&O-uitgaven; de resultaten daarvan verschijnen in de ‘**3%-nota**’ van ECOOM;
- tweejaarlijks (in de oneven jaren) ook de ‘Community Innovation Survey’ (CIS-bevraging) gehouden, uitgevoerd in opdracht van Eurostat, die naast een brede bevraging naar de innovatie-inspanningen van de bedrijven ook peilt naar de O&O-uitgaven. De resultaten daarvan verschijnen in de ‘**3% nota light**’ van ECOOM: ‘light’ genoemd omdat op basis van de CIS-bevraging geen opsplitsing kan gemaakt worden tussen de publieke en private financiering van de O&O-uitgaven van de bedrijven.

D. O&O-overheidsbudgetten uitgedrukt in % van het bbpR: GBARD (Government Budget Appropriations or outlays on R&D)

Er bestaat ook nog een andere berekeningswijze om de publieke financiering van O&O te achterhalen: aan de hand van de ‘budgettaire overheidskredieten O&O. In het jargon spreekt men van ‘**GBARD**’ of ‘**Government Budget Appropriations or outlays on R&D**’. Hier kijkt men naar de geplande (dus niet noodzakelijk gerealiseerde) budgetten voor O&O voorzien door een overheid.

De Vlaamse begrotingsbudgetten worden opgevolgd door het Departement EWI. Op basis van deze O&O-overheidskredieten wordt door het Departement jaarlijks een schatting gemaakt van de publieke O&O-intensiteit.

Tot zover de definities. Het vervolg van dit deel van de Speurgids is als volgt gestructureerd.

In hoofdstuk 11 worden de totale O&O-uitgaven (GERD) in Vlaanderen vergeleken met andere landen binnen en buiten Europa.

In hoofdstuk 12 wordt een blik geworpen op de directe en indirecte *overheidssteun* voor O&O in België.

In hoofdstuk 13 vergelijken we de O&O-overheidskredieten (GBARD) in Vlaanderen en België internationaal.

In hoofdstuk 14 tenslotte, analyseren we het groeipad naar de zgn. ‘1%-bbp norm’ inzake overheidskredieten in Vlaanderen.

Hoofdstuk 11

Internationale vergelijking van de O&O-uitgaven (GERD)

1. De O&O-intensiteit in het Vlaams Gewest (3%-norm)

Een van de meest gebruikte indicatoren om de O&O-activiteit van een regio weer te geven, is de O&O-intensiteit: het percentage van het bbpR (bruto binnenlands product van een regio) dat besteed wordt aan O&O.

Voor het bbpR is ondertussen het nieuwe ESR2010 rekeningenstelsel in gebruik. Dit vormt een update van het ESR1995 rekeningenstelsel, waarop de vorige bbpR waren gebaseerd. Over het algemeen werden de grondslagen en algemene principes van het ESR1995 overgenomen in het ESR2010 rekeningenstelsel. De doorgevoerde wijzigingen hebben als doel de huidige economische omgeving nog nauwgezet in te schatten.

Deze verandering brengt met zich mee dat het bbpR voor het Vlaams Gewest relatief stijgt ten opzichte van de ESR1995-berekening. De O&O-uitgaven en het O&O-personeel voor Vlaanderen die hieronder gerapporteerd worden, zijn de meest recent beschikbare gegevens (3%-nota 2025). Ze komen voort uit de resultaten van de vragenlijst Onderzoek & Ontwikkeling 2024, met als referentieperiode 2022-2023, uitgevoerd in de Vlaamse profit en non-profit sectoren. Daarbij worden ook de voorlopige cijfers van 2022 van de collectieve onderzoekscentra, de overheden, hoger onderwijs, en de (particuliere non-profit instellingen, zoals gepresenteerd in de 3%-light nota van 2024, geactualiseerd naar de finale cijfers op basis van de vragenlijst Onderzoek en Ontwikkeling van 2024.

Tabel 60 laat de evolutie zien van:

- de globale Vlaamse O&O-intensiteit (GERD) in het Vlaams Gewest
- de opsplitsing van GERD in private en publieke financiering (de 2%- en de 1%-norm)
- de opsplitsing van GERD in BERD (O&O-uitgaven in de private sector) en non-BERD (O&O-uitgaven in de publieke sector).

We herinneren eraan dat de opsplitsing van de O&O-intensiteit volgens financieringssector (gefinancierd door de private of publieke sector) niet te verwarren is met die volgens uitvoeringssector (besteed binnen de private of publieke sector).

De eerste heeft betrekking op de oorsprong van de middelen (privaat of publiek), los van de sector waar het onderzoek wordt uitgevoerd.

De laatste heeft betrekking op de sector waarbinnen het onderzoek wordt uitgevoerd, los van de oorsprong van de middelen, zijnde de bedrijven (BERD), het hoger onderwijs (HERD), de publieke onderzoekscentra (GOVERD) of de non-profit organisaties (PNP). De laatste drie worden samen ook de non-BERD (publieke sector) genoemd.

Tabel 61 Evolutie O&O-intensiteit Vlaanderen (ESR2010 rekeningenstelsel), meest recente cijfers (juli 2025)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
GERD/bbpR	2,08	2,21	2,35	2,53	2,56	2,59	2,67	2,76	2,88	2,94	3,35	3,56	3,61	3,47	3,52
GERD opgesplitst volgens financieringssector															
Private financiering/bbpR	1,54	n.b.	1,77	n.b.	1,95	n.b.	1,99	n.b.	2,15	n.b.	2,55	n.b.	2,80	n.b.	2,71
Publieke financiering/bbpR	0,54	n.b.	0,58	n.b.	0,61	n.b.	0,68	n.b.	0,72	n.b.	0,79	n.b.	0,81	n.b.	0,81
GERD opgesplitst volgens uitvoeringssector															
BERD/bbpR	1,35	1,48	1,59	1,76	1,76	1,81	1,87	1,87	2,01	2,04	2,40	2,55	2,63	2,48	2,50
Non-BERD/bbpR	0,71	0,73	0,74	0,77	0,79	0,78	0,80	0,87	0,87	0,90	0,95	1,01	0,98	0,99	1,02

Bron: 3% nota, ECOOM, juli 2025

2. Nationale en internationale vergelijking: Vlaanderen hoogste O&O-intensiteit binnen EU-27

Tabel 61 toont de evolutie van de O&O intensiteit van Vlaanderen en België in een internationale context. In 2023 blijft Vlaanderen wat betreft O&O-intensiteit ver boven het Europese gemiddelde. Alleen Zweden heeft een hogere O&O-intensiteit.

Tabel 62 Evolutie van de GERD (Gross Expenditures R&D) van 2013 tot 2023 (% van bbp)

Landen	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zweden	3.28	3.12	3.24	3.26	3.40	3.36	3.41	3.51	3.45	3.50	3.64
Vlaanderen	2.57	2.60	2.67	2.75	2.88	2.94	3.35	3.56	3.61	3.47	3.52
België	2.32	2.36	2.43	2.53	2.68	2.86	3.15	3.37	3.41	3.20	3.27
Oostenrijk	2.98	3.11e	3.07	3.13	3.07	3.11e	3.14	3.21	3.26	3.18	3.26
Duitsland	2.78	2.82	2.88	2.88	2.99	3.05	3.11	3.09	3.07	3.04	3.13
Finland	3.28	3.16	2.89	2.75	2.75	2.78	2.82	2.93	3.01	2.98	3.09
Denemarken	2.96	2.92	3.06	3.10	2.94	2.98	2.91	2.97	2.76	2.88	3.07
VK	1.62	2.26	2.28	2.32	2.33	2.71	2.67	2.94	2.90	2.75	2.68
Nederland	2.14	2.15	2.12	2.12	2.14	2.10	2.14	2.27	2.22	2.18	2.30
Frankrijk	2.23	2.92	2.22	2.22	2.20	2.20	2.20	2.27	2.21	2.22	2.18
EU (27 landen)	1.97	1.99	1.99	1.98	2.02	2.06	2.09	2.16	2.12	2.11	2.13
Slovenië	2.59	2.39	2.22	2.03	1.88	1.96	2.06	2.16	2.14	2.10	2.13
Noorwegen	1.64	1.70	1.92	2.03	2.08	2.03	2.14	2.24	1.89	1.55	1.85
Estland	1.70	1.41	1.44	1.22	1.25	1.38	1.59	1.73	1.75	1.77	1.83
Tsjechië	1.87	1.94	1.91	1.65	1.75	1.88	1.90	1.95	1.93	1.89	1.82
Portugal	1.32	1.29	1.25	1.28	1.32	1.35	1.39	1.61	1.67	1.69	1.69
Ierland	1.54	1.48	1.14	1.15	1.21	1.08	1.14	1.12	1.07	1.53	1.54
Polen	0.88	0.95	1.00	0.96	1.03	1.19	1.31	1.37	1.42	1.44	1.56
Griekenland	0.82	0.85	0.97	1.01	1.15	1.21	1.26	1.49	1.43	1.48	1.49
Spanje	1.27	1.23	1.21	1.18	1.20	1.23	1.24	1.40	1.40	1.41	1.49
Hongarije	1.38	1.34	1.34	1.18	1.31	1.50b	1.46	1.58	1.63	1.39	1.38
Italië	1.29	1.33	1.33	1.36	1.36	1.42	1.46	1.50	1.41	1.37	1.37
Luxemburg	1.23	1.22	1.25	1.27	1.24	1.17	1.18	1.10	1.03	1.07	1.06
Litouwen	0.95	1.03	1.04	0.84	0.90	0.93	0.99	1.12	1.10	1.05	1.05
Slovakije	0.82	0.87	1.15	0.79	0.88	0.83	0.82	0.89	0.90	0.98	1.03
Letland	0.64	0.71	0.64	0.45	0.53	0.66	0.66	0.76	0.77	0.81	0.82

Bron: Vlaamse cijfers: 3%- nota ECOOM juli 2025 – Landencijfers: Eurostat RD.E.GERDFUND, update september 2025

Hoofdstuk 12

Directe en indirecte O&O-overheidssteun in België

België streeft naar de Europese 3%-norm voor uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling en concreet naar de subdoelstellingen dat 2% gerealiseerd wordt door de private sector en 1% door de publieke sector.

De bevoegdheden voor O&O en innovatie zijn in België over verschillende beleidsniveaus verdeeld. Vereenvoudigd gezegd zijn de **gewesten** bevoegd voor de directe O&O-steun en de federale overheid voor de indirecte O&O-steun. De gewesten kennen heel wat directe steun toe in de vorm van steun en subsidies voor onderzoek, technologische ontwikkeling en bevordering van innovatie. De **gemeenschappen** zijn verantwoordelijk voor het onderwijs en kennen directe steun toe in de vorm van financiering van het hoger onderwijs. Omwille van beschikbaarheid van gegevens slaan de cijfers op het jaar 2024.

In 2024BO is Vlaanderen verantwoordelijk voor ruim 58% van de directe O&O-steun.

De **federale overheid** van haar kant stimuleert de investeringen van ondernemingen in onderzoek en ontwikkeling vooral door fiscale en parafiscale maatregelen. Dit noemt men indirecte O&O-steun.

Het gaat om: vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing op het loon van bepaalde doelgroepen (bv. onderzoekers), belastingaftrek voor investeringen in O&O, belastingkrediet voor O&O, en belastingaftrek van inkomsten uit octrooien. In 2022-2023 hebben de fiscale- en parafiscale steunmaatregelen een budgettaire impact van **2,86 miljard euro**.

Inzake directe steun kan de federale overheid alleen steun (subsidies) toekennen voor hoofdzakelijk kernenergie, ruimtevaart en wetenschappelijk onderzoek nodig voor de eigen bevoegdheden.

Hieronder worden zowel de directe als de indirecte O&O-steun in meer detail besproken.

A. Directe O&O steun in België: GBARD

Tabel 62 geeft een overzicht van de budgettaire overheidskredieten O&O van de verschillende overheden in België (GBARD).

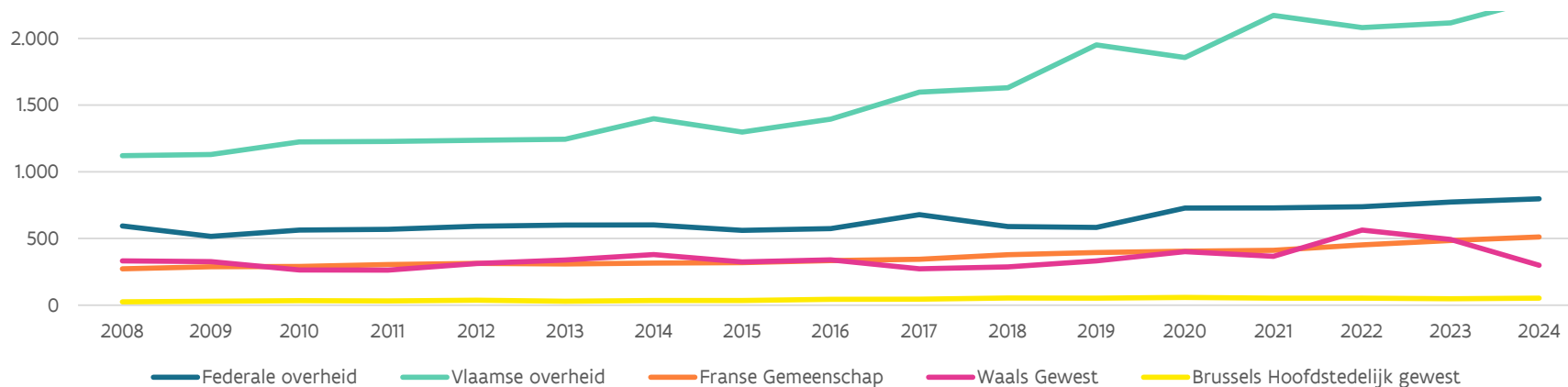
Deze budgetten zijn gebaseerd op de begrotingsgegevens en volgen de Frascati definities. Er wordt gebruik gemaakt van conventies en sleutels voor het bepalen van het O&O-deel van de kredieten. De budgetten voor O&V en W&T worden niet opgenomen in onderstaande tabel omwille van de focus op O&O.

De Vlaamse cijfers vermeld in deze tabel wijken lichtjes af van de budgetten vermeld in Deel 2. In de Speurgids cijfers werden namelijk nog correcties uitgevoerd die hier nog niet doorgevoerd werden.

Figuur 62 geeft een overzicht van het procentuele aandeel van de verschillende overheden bij begrotingsopmaak 2024.

De **Vlaamse overheid is verantwoordelijk voor ruim de helft van de Belgische overheidskredieten (58%)** en de federale overheid is goed voor een vijfde (19%). De overige Belgische O&O-overheidskredieten zijn afkomstig van de Franse gemeenschap (13%), van de Waalse gemeenschap (8%) en van het Brussels Hoofdstedelijk gewest (2%).

Figuur 61 Evolutie van de overheidskredieten voor O&O per overheid van 2008 tot 2024 (in miljoen euro)

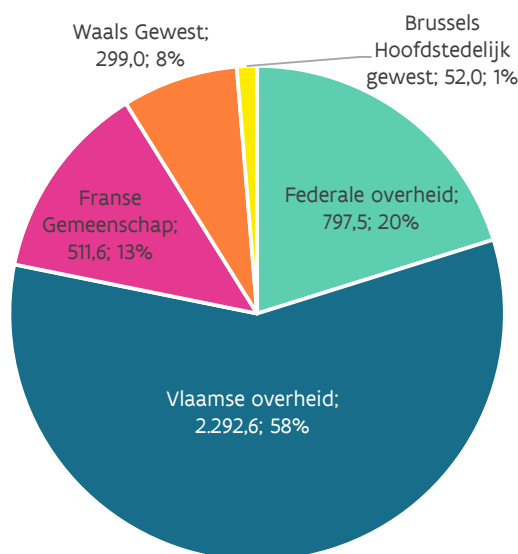
Tabel 63 Overzicht van de overheidskredieten voor O&O per overheid van 2009 tot 2024 (in miljoen euro)

Overheid	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Federale overheid	515,3	563,5	569,2	591,4	601,2	601,4	560,6	573,7	678,4	589,9	583,3	727,7	729,1	739,0	772,9	797,5
Vlaamse overheid	1.130,1	1.224,0	1.227,6	1.236,0	1.243,5	1.397,8	1.298,4	1.394,7	1.597,7	1.630,7	1.951,6	1.858,0	2.173,0	2.081,1	2.116,8	2.292,6
Franse Gemeenschap	288,1	290,1	305,2	313,0	309,3	314,8	319,5	333,9	344,5	378,2	394,4	403,8	411,0	451,4	484,4	511,6
Waals Gewest	326,7	263,6	262,2	312,2	338,6	379,6	324,5	340,4	272,2	287,2	331,4	401,2	365,3	563,3	492,4	299,0
Brussels Hoofdstedelijk gewest	29,2	33,9	31,4	36,9	29,8	34,4	34,2	43,7	45,1	53,0	52,0	57,4	51,7	52,4	47,7	52,0
Totaal	2.289,4	2.375,0	2.395,6	2.489,6	2.522,5	2.728,1	2.537,3	2.686,4	2.937,8	2.939,0	3.312,7	3.448,2	3.730,1	3.887,1	3.914,2	3.952,7

Bron: Budgettaire kredieten voor O&O van de overheden in België in de periode 2009-2023; https://meri.belspo.be/site/gbard_en.stm

Voor 2024 worden hier de initiële budgetten vermeld, in de rest van de Speurgids worden telkens de 2024BA budgetten gemeld, dit verklaart het verschil.

Figuur 62 Procentueel aandeel van de verschillende overheden bij begrotingsopmaak 2024

B. Indirecte O&O-steun in België: fiscale en parafiscale maatregelen t.b.v. 3 miljard euro

De federale overheid stimuleert de investeringen van ondernemingen in onderzoek en ontwikkeling door het toekennen van verschillende belastingvoordelen. Deze indirecte O&O-steun is een belangrijk hulpmiddel in het streven naar de 3%-norm, maar mag volgens internationale afspraken evenwel niet zomaar opgeteld worden bij de directe O&O-steun (voor meer informatie: zie Frascati Manual 2015, p. 131, en p. 343) om de O&O intensiteit (% O&O-uitgaven als % van het bbp) van ons land te bepalen.

Ze dragen dus niet bij tot het verhogen van de publieke financiering van de O&O-uitgaven als % van het bbp. Die houden slechts rekening met de 'echte' overheidsuitgaven voor O&O en niet met de minderontvangsten die de overheid ondergaat als gevolg van de fiscale en parafiscale voordelen.

Nochtans is de omvang van deze indirecte steun de afgelopen jaren enorm gestegen. De fiscale en parafiscale steun voor aanslagjaar 2022 (in de vennootschapsbelasting) en jaar 2023 (voor de bedrijfsvoorheffing) voor heel België liep op tot **2.958 miljard euro**⁸⁵. In volgorde van budgettaire omvang voor de fiscale uitgaven 2023 bestaan de federale belastingvoordelen uit:

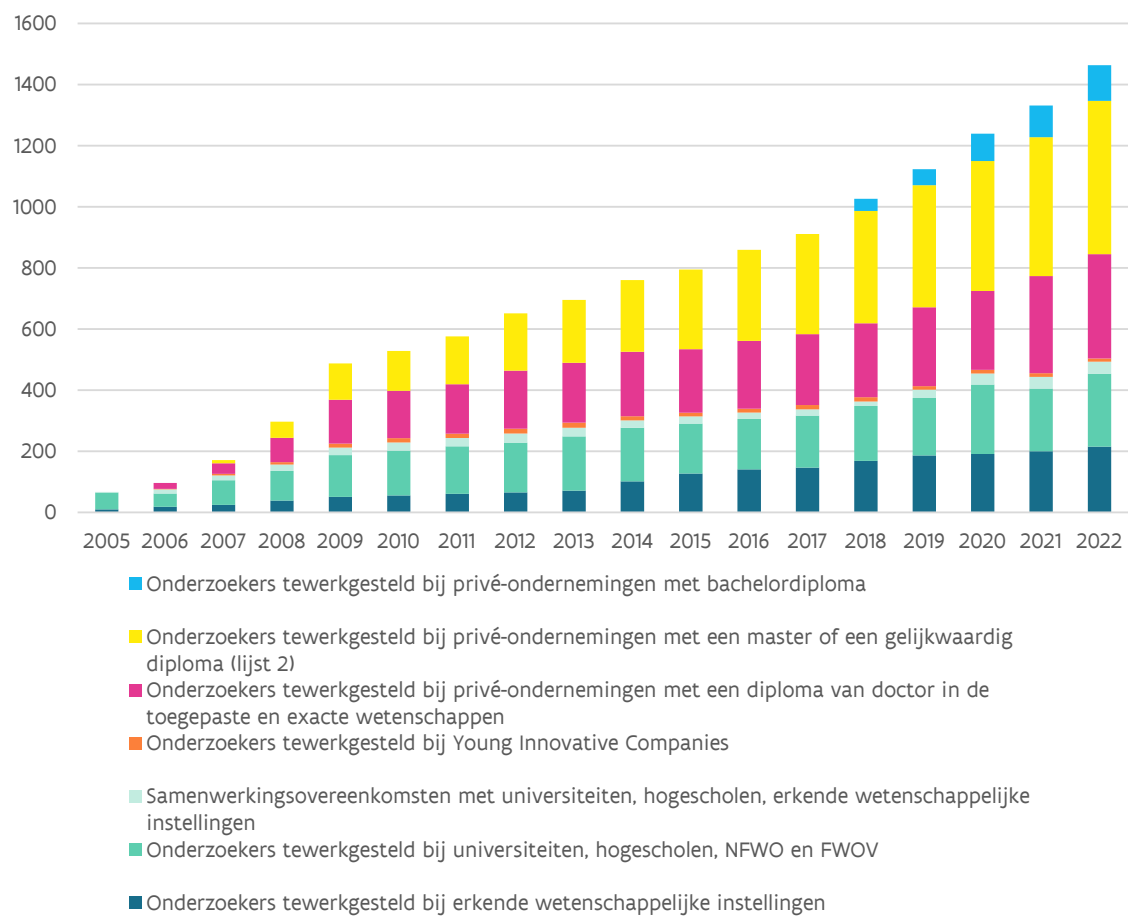
- **gedeeltelijke vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing op het loon van bepaalde onderzoekers:** 1,562 miljard euro
- **belastingaftrek voor innovatie-inkomsten:** 1,096 miljard euro
- **belastingkrediet voor O&O:** 297 miljoen euro
- **vrijstelling innovatiepremie:** 2,92 miljoen euro

De octrooi-aftrek werd recent opgeheven en vervangen door de innovatie-aftrek, vanaf 1 juli 2016. De innovatie-aftrek is niet enkel geldig voor inkomsten uit een octrooi, maar ook voor inkomsten uit auteursrechtelijk beschermende software, kwekersrecht, weesgeneesmiddelen en data- en marktexclusiviteit.

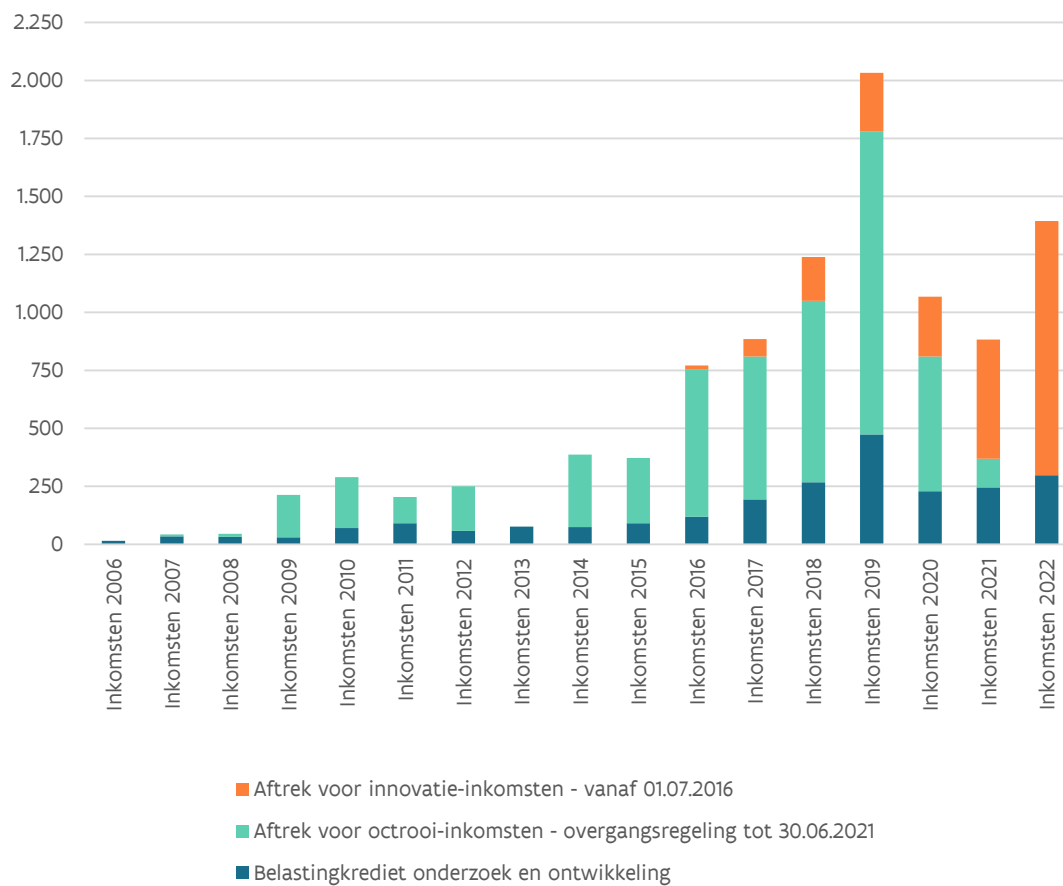
Onderstaande figuren geven de **enorme stijging** van de fiscale O&O-uitgaven sinds 2005.

⁸⁵ Zie inventaris van de federale fiscale uitgaven op de website van de FOD financiën. Laatste parlementair stuk fiscale uitgaven dateert van april 2025 en slaat op de fiscale uitgaven 2023, dus aanslagjaar 2022 voor de vennootschapsbelasting en jaar 2023 voor de bedrijfsvoorheffing.

Figuur 63 Evolutie van de fiscale uitgaven O&O via de bedrijfsvoorheffing (in miljoen euro)

Figuur 64 Evolutie van de fiscale uitgaven O&O via de vennootschapsbelasting (in miljoen euro)

Hoofdstuk 13

Internationale vergelijking van de O&O-overheidskredieten (GBARD)

Het 'overheidsbudget voor onderzoek en ontwikkeling' wordt internationaal GBARD (Government Budget Appropriations for R&D) genoemd. Deze indicator, gehanteerd door OESO en EUROSTAT, geeft een idee van de input die de overheid geeft voor O&O. Tabel 63 toont een internationale vergelijking van de GBARD (de overheid gefinancierde O&O-budgetten) als percentage van het bruto binnenlands product van het land of de regio (bbp(R)). De berekeningswijze van het Vlaamse cijfer wordt in hoofdstuk 14 toegelicht.

Een internationale vergelijking (voor Vlaanderen en alle vergeleken landen: 2024) toont dat Vlaanderen op het vlak van O&O-overheidskredieten gemiddeld scoort. In 2024 ligt het Vlaamse cijfer (0,73%) boven het EU27-cijfer (0,68%). Japan en Korea zijn wereldwijd koploper, gevolgd door IJsland, Duitsland en Oostenrijk.

Tabel 64 Internationale vergelijking van de O&O-overheidskredieten (GBARD), uitgedrukt in % bbp(R)

Land	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Japan	0,66%	0,81%	0,86%	1,03%	1,71%	1,48%	1,69%	1,60%	1,38%
Korea	1,04%	1,01%	0,98%	1,02%	1,18%	1,24%	1,27%	1,29%	
IJsland	0,81%	0,82%	0,85%	0,83%	1,03%	1,15%	1,06%	1,08%	1,04%
Duitsland	0,89%	0,91%	0,93%	0,96%	1,08%	1,10%	1,08%	1,04%	1,04%
Oostenrijk	0,81%	0,79%	0,76%	0,76%	0,86%	0,80%	0,80%	0,87%	0,95%
Zwitserland		1,00%	0,94%	0,97%	1,04%	0,99%	0,97%	0,98%	0,94%
Finland	0,85%	0,84%	0,84%	0,84%	0,97%	0,90%	0,90%	0,86%	0,90%
Denemarken	0,91%	0,89%	0,89%	0,90%	0,97%	0,91%	0,82%	0,88%	0,89%
Nederland	0,68%	0,66%	0,70%	0,68%	0,74%	0,77%	0,76%	0,81%	0,87%
Slovenië	0,41%	0,40%	0,42%	0,46%	0,52%	0,51%	0,54%	0,81%	0,87%
Noorwegen	0,99%	1,02%	0,98%	1,02%	1,14%	0,89%	0,73%	0,83%	0,85%
Estonië	0,65%	0,59%	0,69%	0,62%	0,67%	0,69%	0,71%	0,88%	0,80%
Zweden	0,78%	0,78%	0,76%	0,74%	0,77%	0,79%	0,75%	0,73%	0,73%
Vlaanderen	0,67%	0,74%	0,72%	0,80%	0,81%	0,83%	0,71%	0,69%	0,73%
VS	0,67%	0,65%	0,70%	0,70%	0,80%	0,68%	0,72%	0,72%	0,70%
EU -27	0,63%	0,63%	0,63%	0,65%	0,73%	0,72%	0,69%	0,69%	0,68%
België	0,63%	0,66%	0,64%	0,69%	0,73%	0,72%	0,68%	0,65%	0,64%
Kroatië	0,72%	0,71%	0,74%	0,76%	0,78%	0,71%	0,66%	0,68%	0,62%
Frankrijk	0,63%	0,64%	0,66%	0,67%	0,73%	0,70%	0,67%	0,65%	0,65%
Luxemburg	0,69%	0,68%	0,67%	0,69%	0,66%	0,66%	0,63%	0,62%	0,59%
Italië	0,51%	0,50%	0,51%	0,55%	0,66%	0,63%	0,64%	0,63%	0,61%
VK	0,52%	0,53%	0,55%	0,54%	0,67%	0,61%	0,61%	0,63%	
Chinese Taipei	0,69%	0,68%	0,64%	0,64%	0,62%	0,57%	0,58%	0,59%	0,58%
Spanje	0,54%	0,51%	0,52%	0,52%	0,62%	0,61%	0,58%	0,60%	0,56%
Giekenland	0,54%	0,50%	0,62%	0,70%	0,87%	0,84%	0,74%	0,57%	0,55%
Israel	0,61%	0,60%	0,61%	0,59%	0,67%	0,56%	0,53%	0,55%	
Tjechië	0,58%	0,59%	0,61%	0,61%	0,65%	0,61%	0,55%	0,51%	0,50%

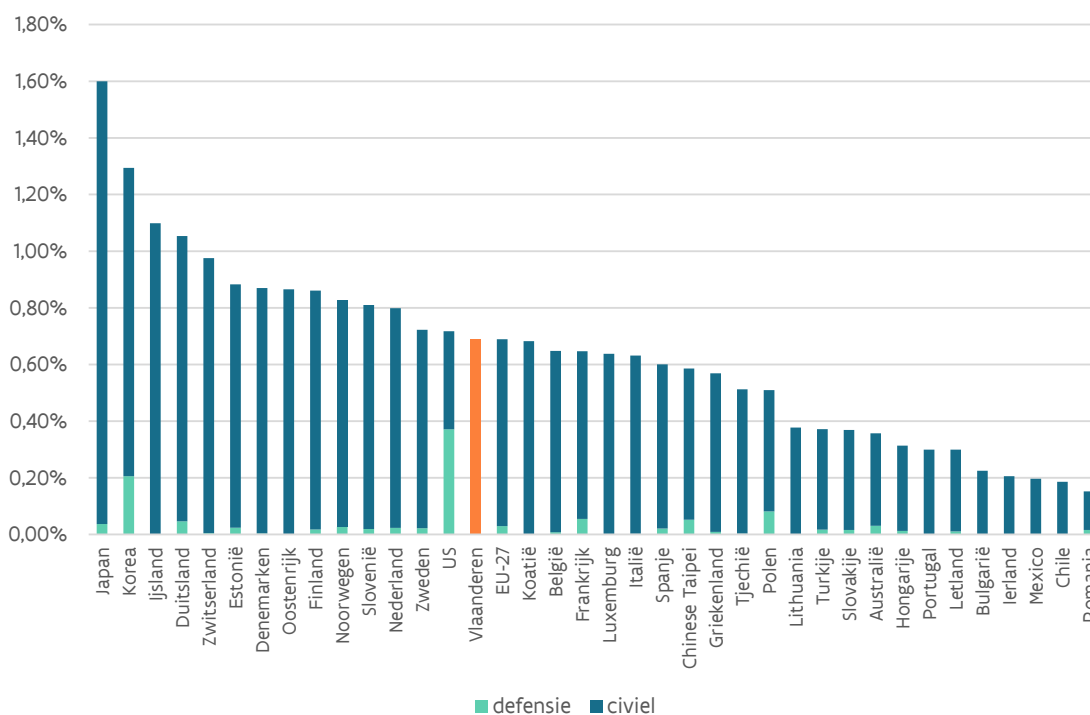
Land	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Canada	0,50%	0,52%	0,49%	0,50%	0,56%	0,49%	0,45%		
Nieuwe Zeeland	0,49%	0,52%							
Rusland	0,47%	0,41%	0,40%	0,45%	0,51%				
Polen	0,33%	0,36%	0,28%	0,44%	0,43%	0,45%	0,42%	0,51%	0,49%
Lithuania	0,32%	0,31%	0,29%	0,31%	0,33%	0,31%	0,33%	0,38%	0,47%
Turkije	0,41%	0,42%	0,44%	0,45%	0,41%	0,38%	0,36%	0,37%	0,40%
Latvia	0,22%	0,23%	0,23%	0,23%	0,27%	0,26%	0,26%	0,30%	0,37%
Slovakije	0,37%	0,36%	0,36%	0,38%	0,41%	0,40%	0,37%	0,37%	0,36%
Australië	0,39%	0,42%	0,38%	0,39%	0,44%	0,37%	0,35%	0,36%	0,36%
Portugal	0,38%	0,37%	0,36%	0,35%	0,37%	0,36%	0,33%	0,30%	0,29%
Hongarije	0,39%	0,35%	0,30%	0,27%	0,53%	0,45%	0,31%	0,31%	0,27%
Bulgarië	0,20%	0,21%	0,20%	0,22%	0,23%	0,23%	0,22%	0,23%	0,24%
Ierland	0,26%	0,24%	0,23%	0,22%	0,23%	0,21%	0,18%	0,21%	0,20%
Mexico	0,27%	0,22%	0,21%	0,19%	0,20%	0,20%	0,19%	0,20%	0,19%
Chile	0,22%	0,22%	0,22%	0,21%	0,21%	0,19%	0,18%	0,19%	
Romanië	0,28%	0,19%	0,17%	0,19%	0,18%	0,16%	0,14%	0,15%	0,10%
Colombië	0,08%	0,09%	0,07%	0,07%	0,06%				

Bron: Main Science and Technology Indicators, OESO, September 2025

Vlaanderen: Vlaamse overheidskredieten + Vlaams aandeel van de federale kredieten (35,5% ESA en de rest aan 56%)
bbpR: Bruto Binnenlands Product Vlaanderen – NBB juli 2025 – Voor 2024 exclusief investeringen in imec pilot line

Sommige landen voorzien een substantieel deel van hun O&O-uitgaven voor defensie. Op dat vlak is de VS de absolute koploper, met een O&O budget meer dan de helft voorzien voor defensieonderzoek. De Vlaamse overheid financiert helemaal geen onderzoek in de sector defensie.

Figuur 65 Internationale vergelijking van de O&O-overheidskredieten (GBARD) 2023, uitgedrukt in % bbp(R)

Bron: Main Science and Technology Indicators, OESO, 2025

Vlaanderen: Vlaamse overheidskredieten + Vlaams aandeel van de federale kredieten (35,5% ESA en de rest aan 56%)
bbpR: Bruto Binnenlands Product Vlaanderen – NBB juli 2025

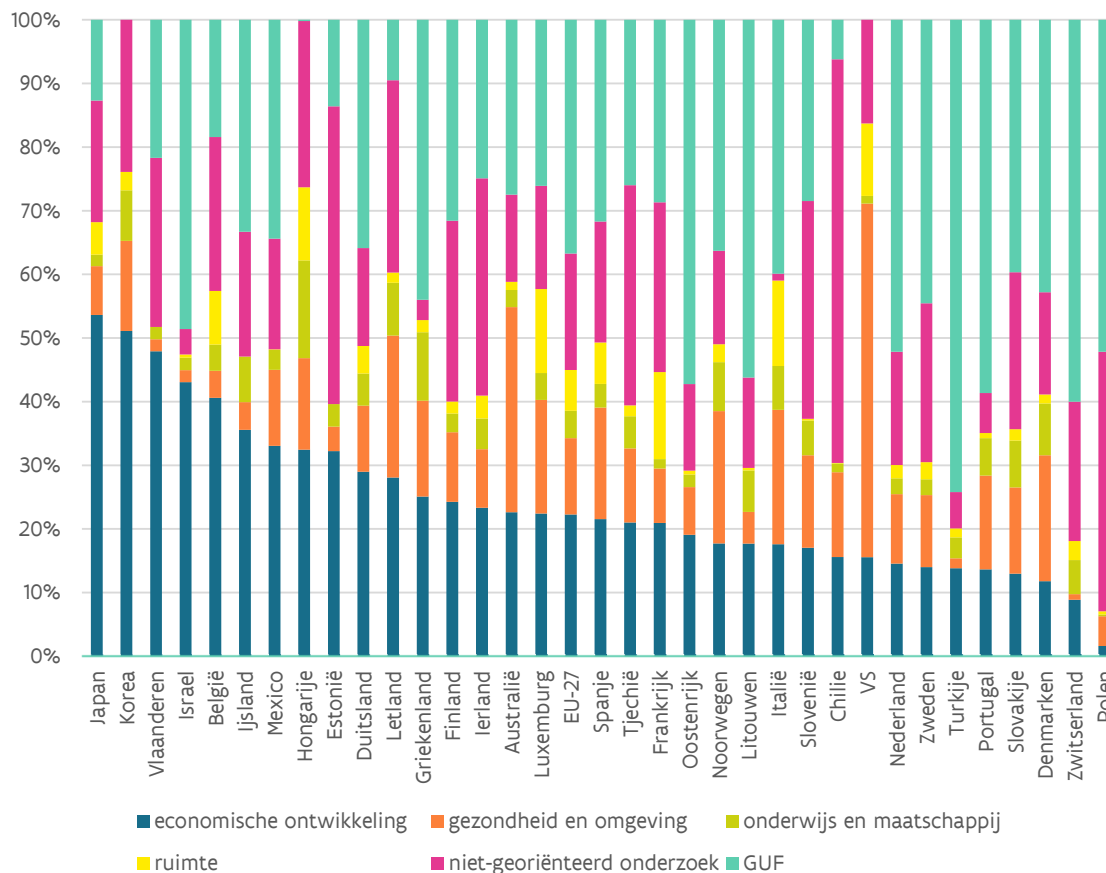
Volgens de sociaaleconomische doelstellingen kunnen we de civiele O&O-kredieten (dit is de GBARD zonder defensie-O&O) indelen in volgende geaggregeerde NABS-klassen:

- “economische ontwikkeling”
- gezondheid en omgeving - de term ‘omgeving’ dient ruim geïnterpreteerd te worden: bescherming van het milieu, exploratie en exploitatie van het aardse milieu, zowel als maatschappelijke en sociale structuren
- onderwijs en maatschappij
- ruimtevaartprogramma’s
- niet-georiënteerd onderzoek, zonder algemene universiteitsfondsen
- algemene universiteitsfondsen (GUF).

Wat in deel 2 als ‘niet-gericht onderzoek’ werd beschouwd, is de som van de twee voormelde categorieën ‘niet-georiënteerd onderzoek’ en ‘algemene universiteitsfondsen’.

Figuur 66 vergelijkt Vlaanderen internationaal, met per land de verhoudingen van voormelde indelingen ten opzichte van de totale civiele GBARD. De landen staan gerangschikt volgens afnemend aandeel in de rubriek “economische ontwikkeling”. Opmerkelijk is dat de Vlaamse overheid, vergeleken met de vermelde andere landen relatief het grootste deel van de onderzoeksfinanciering richt op economische ontwikkeling: bijna de helft. De Vlaamse overheid financiert geen onderzoek dat rechtstreeks gerelateerd is aan ruimtevaartprogramma’s.

Figuur 66 Internationale vergelijking van de civiele GBARD (excl. defensieonderzoek): verhoudingen economische ontwikkeling, gezondheid en omgeving, onderwijs en maatschappij, ruimtevaartprogramma's, niet-georiënteerd onderzoek en algemene universiteiten, voor het jaar 2023

Bron: Main Science and Technology Indicators, OESO, 2025/Vlaanderen: enkel Vlaamse overheidskredieten, Jaar: 2023

Hoofdstuk 14

Groei-pad naar de 1% norm voor overheidskredieten

1. Benaderende berekeningswijze voor publiek-gefinancierde O&O-intensiteit (“1%-norm”) op basis van GBARD

Zoals toegelicht in de inleiding van Deel 3 wordt in het kader van de ‘3%-norm’ algemeen aangenomen dat de private sector ernaar streeft om 2% bbp van de O&O-uitgaven te financieren en de overheden 1% bbp.

Om deze inspanningen te meten worden officiële O&O-enquêtes georganiseerd, in Vlaanderen onder verantwoordelijkheid van ECOOM, het (interuniversitair) Expertisecentrum O&O Monitoring. Doch deze enquêtes kijken noodgedwongen naar het verleden en zijn met enige vertraging beschikbaar.

Zo zijn voor de jaren na 2023 nog geen enquêtegegevens volgens financieringssector beschikbaar.

Daarom wordt ook gewerkt met een alternatieve methode: er wordt een voorlopige raming gemaakt van de resultaten van de publiek gefinancierde O&O-inspanningen in Vlaanderen op basis van de O&O-overheidskredieten. Deze methode wordt ook internationaal gebruikt: GBARD (Government Budget Appropriations or outlays on R&D’).

Hierbij wordt benadrukt dat het om een ruwe benaderingsmethode gaat, waarbij men zich baseert op een aantal veronderstellingen.

De benadering gebeurt volgens drie varianten, van eng naar ruimer:

1. De budgettaire inspanningen van de Vlaamse overheid alléén

Dit is de Vlaamse GBARD in strikte zin, uitsluitend gefinancierd door de Vlaamse overheid.

2. De inspanningen van de Vlaamse overheid + het Vlaamse aandeel in de federale overheidskredieten

In Vlaanderen worden ook O&O-activiteiten gefinancierd met federale O&O-overheidskredieten. Wanneer dit aandeel van de federale overheid bij de Vlaamse GBARD in strikte zin (variant 1) wordt geteld, bekomt men een GBARD voor Vlaanderen die wellicht dichter bij de realiteit ligt. Deze variant is bijgevolg het meest geschikt voor internationale vergelijking. Bij de berekening van het aandeel van Vlaanderen in de federale overheidskredieten wordt volgende verdeelsleutel gehanteerd: 35,5% Vlaams ESA (Bron: VRWI) en 56% Vlaams voor de rest van de federale O&O-overheidskredieten.

3. De inspanningen van de Vlaamse overheid + het Vlaamse aandeel in de federale overheidskredieten + het Vlaamse aandeel in de kredieten van de EU-onderzoeksprogramma’s (Kaderprogramma’s)

Bij deze derde variant rekt men bijkomend de Vlaamse return van de EU-onderzoeksprogramma’s, aangezien het hier ook gaat om O&O-activiteiten uitgevoerd in Vlaanderen en gefinancierd met overheidskredieten. Dit resultaat kan, conform de internationale afspraken, niet als GBARD worden beschouwd, maar is wel geschikt voor de benaderende berekening van het publiek gefinancierde gedeelte van de O&O-intensiteit (de 1%-norm). Uit de recentste analyse van het EU-kaderprogramma (zie deel 4) blijkt dat het Vlaamse aandeel in de kredieten van de EU-kaderprogramma’s gemiddeld 16% van de Vlaamse O&O budgetten bedraagt. Vanaf de Speurgids 2025 gebruiken we als inschatting voor de Vlaamse return 16% van de Vlaamse O&O-kredieten (variant 1).

De resultaten van deze oefening staan in Tabel 64. Op basis van de cijfers van begrotingsopmaak 2025 en ramingen voor wat betreft de federale en Europese bijdragen, worden de publieke inspanningen voor O&O in Vlaanderen (variant 3) **geraamd op 0,87% van het bbpR**. Dit betekent dat het geraamde percentage licht afneemt ten opzichte van 2024 (0,86%).

In het laatste onderdeel van Tabel 64 wordt de gemeten publiek gefinancierde O&O-intensiteit (onderdeel van de O&O-intensiteit, (uit Tabel 60) van voorbije jaren opgenomen ter vergelijking.

Tot 2023 zijn er metingen beschikbaar uit de Vragenlijst Onderzoek en Ontwikkeling.

Voor de raming van de meest recente jaren wordt het cijfer gebruikt uit scenario 3.

Tabel 65 Evolutie O&O-inspanningen en O&O-inspanningen als % bbp-Vlaanderen

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
O&O-kredieten in miljoen euro	O&O gefinancierd door EWI/WEWILS (1)	921,37	890,92	957,11	899,96	974,78	1183,14	1198,52	1420,72	1358,58	1680,96	1563,08	1549,96	1682,87	1752,80
	O&O gefinancierd door OV (2)	234,04	259,36	306,09	338,74	327,64	356,14	373,74	394,23	413,78	427,36	443,32	495,48	529,36	541,59
	O&O gefinancierd door andere beleidsdomeinen (3)	80,60	93,22	134,57	59,73	92,29	58,41	53,48	136,64	85,65	64,65	74,68	71,32	69,59	38,18
	Investering imec pilot line													125,00	125,00
	Investering FFTF														35,00
	Vlaamse overheid ⁽¹⁾ (1)+(2)+(3)	1236,01	1243,50	1397,77	1298,43	1394,71	1597,69	1625,73	1951,59	1858,01	2172,97	2081,08	2116,76	2281,82	2332,57
	Vlaams aandeel in federale kredieten (4)	297,78	301,06	299,07	277,91	282,37	339,51	298,49	286,77	330,42	318,81	323,79	347,98	392,07	399,92
	Vlaams + Vlaams aandeel in federale kredieten ⁽²⁾	1533,79	1544,56	1693,07	1576,34	1677,08	1937,19	1924,22	2238,36	2188,43	2491,78	2404,87	2464,74	2673,89	2732,48
	Vlaams aandeel in EU-Kaderprogramma (5)	184,70	240,40	131,30	230,80	227,10	245,00	217,90	297,00	300,90	338,21	368,84	482,89	459,60	373,21
	Vlaams + federaal + EU-KP ⁽³⁾ (1)+(2)+(3)+(4)+(5)	1718,49	1784,96	1824,37	1807,14	1904,18	2182,19	2142,12	2535,36	2489,33	2829,99	2773,71	2947,63	3133,49	3105,70
	bbp(R) (miljoen euro) ⁽⁵⁾	222.813,1	227.138,1	233.280,4	242.128,2	251.390,5	260.648,1	268.873,6	279.442,6	270.544,1	299.347,0	337.049,3	356.048,4	366271,60	380115,56
O&O-kredieten als % bbpR (1%-norm)	O&O gefinancierd door EWI/WEWILS (1)	0,41%	0,39%	0,41%	0,37%	0,39%	0,45%	0,45%	0,51%	0,50%	0,56%	0,46%	0,44%	0,46%	0,46%
	O&O gefinancierd door OV (2)	0,11%	0,11%	0,13%	0,14%	0,13%	0,14%	0,14%	0,14%	0,15%	0,14%	0,13%	0,14%	0,14%	0,14%
	O&O gefinancierd door andere beleidsdomeinen (3)	0,04%	0,04%	0,06%	0,02%	0,04%	0,02%	0,02%	0,05%	0,03%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,01%
	Vlaamse overheid ⁽¹⁾ (1)+(2)+(3)	0,55%	0,55%	0,60%	0,54%	0,55%	0,61%	0,60%	0,70%	0,69%	0,73%	0,62%	0,59%	0,66%	0,66%
	Vlaams + Vlaams aandeel in federale kredieten ⁽²⁾	0,69%	0,68%	0,73%	0,65%	0,67%	0,74%	0,72%	0,80%	0,81%	0,83%	0,71%	0,69%	0,76%	0,76%
	Vlaams + federaal + EU-KP ⁽³⁾ (1)+(2)+(3)+(4)+(5)	0,77%	0,79%	0,78%	0,75%	0,76%	0,84%	0,80%	0,91%	0,92%	0,95%	0,82%	0,83%	0,89%	0,87%
	O&O-uitgaven als % bbpR (1%-norm) - Publieke financiering (gerapporteerde uitgaven aan ECOOM)	<i>Niet berekend</i>	0,78% (ESR1995) - 0,75% (ESR2010)	<i>Niet berekend</i>	0,79% (ESR2010)	<i>Niet berekend</i>	0,72% (ESR2010)	<i>Niet berekend</i>	0,79%	<i>Niet berekend</i>	0,81%	<i>Niet berekend</i>	0,81%	<i>Niet berekend</i>	<i>Verwacht juli 2027</i>

(1) O&O-kredieten Vlaamse overheid stricto sensu: samengesteld uit het eigenlijk wetenschaps- en innovatiebeleid vanuit EWI/WEWILS en OV en uit het niet-eigenlijk wetenschapsbeleid vanuit de andere beleidsdomeinen O&O. EWI/WEWILS zijn de kredieten vanuit beleidsdomein EWI tot 2024, vanaf 2025 worden de kredieten voor het gefuseerde beleidsdomein WEWILS genomen.

(2) Vlaamse overheid zoals vastgelegd in het HBPWIB; definitieve kredieten 2008-2024; 2025: initiële kredieten

- Vlaams aandeel in de federale O&O-kredieten: verdeelsleutel ESA aan 35,5% Vlaams (Bron: VRWI) en rest federale kredieten aan 56% Vlaams.
- Bron federale O&O-kredieten: Overleggroep CFS/STAT, bewerkingen Federaal Wetenschapsbeleid. Voor 2014 en 2023: initiële kredieten 2024

(3) EU-kaderprogramma, jaarlijkse steun berekent cf. deel 4

(4) bbpR: Bruto Binnenlands Product Vlaanderen; Bron 2005-2023: NBB – juli 2025; Bron 2024-2025: HERMREG-FPB, BISA, IWEPS, VSA (2025). HERMREG - Regionale economische vooruitzichten 2021-2029, Federaal Planbureau, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Institut wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique, Vlaamse Statistische Autoriteit, juli 2025.

2. Groeipad voor O&O-overheidskredieten naar 1%-norm

In het VRWI advies 153 (februari 2011) en 194 (december 2013) werden verschillende hypothetische scenario's uitgewerkt om de O&O overheidskredieten te laten groeien naar de 1%-norm. Analoog wordt hier het groeipad van de O&O-overheidskredieten besproken ⁸⁶

In Figuur 67 wordt eerst de evolutie getoond van de geraamde O&O-intensiteit (O&O-overheidskredieten + Vlaamse aandeel federale middelen + Vlaams aandeel EU middelen).

De geraamde O&O-intensiteit schommelde van 2008 tot 2018. In **2014** namen de O&O-overheidskredieten sterk toe, door eenmalige investeringen en het competitiviteitspact. In **2015** namen de O&O-overheidskredieten weer sterk af door het wegvallen van de eenmalige investeringen en een gedeelte van het competitiviteitspact. In **2016** nemen de O&O-overheidskredieten toe dankzij éénmalige investeringen (provisie investeringen Fonds Innoveren en Ondernemen en investeringen in imec Xpand). In **2017** blijven de inspanningen voor O&O toenemen. Er was een sterke toename dankzij de grote recurrente opstap voor economie en innovatie (185,5 gelabeld als O&O) en de eenmalige investeringen in O&O (de eenmalige investering van 100 miljoen euro waarvan 39,160 miljoen euro gelabeld als O&O). In **2018** was er een lichte terugval in de geraamde O&O-intensiteit door de beperkte bijkomende opstappen ten opzichte van 2017.

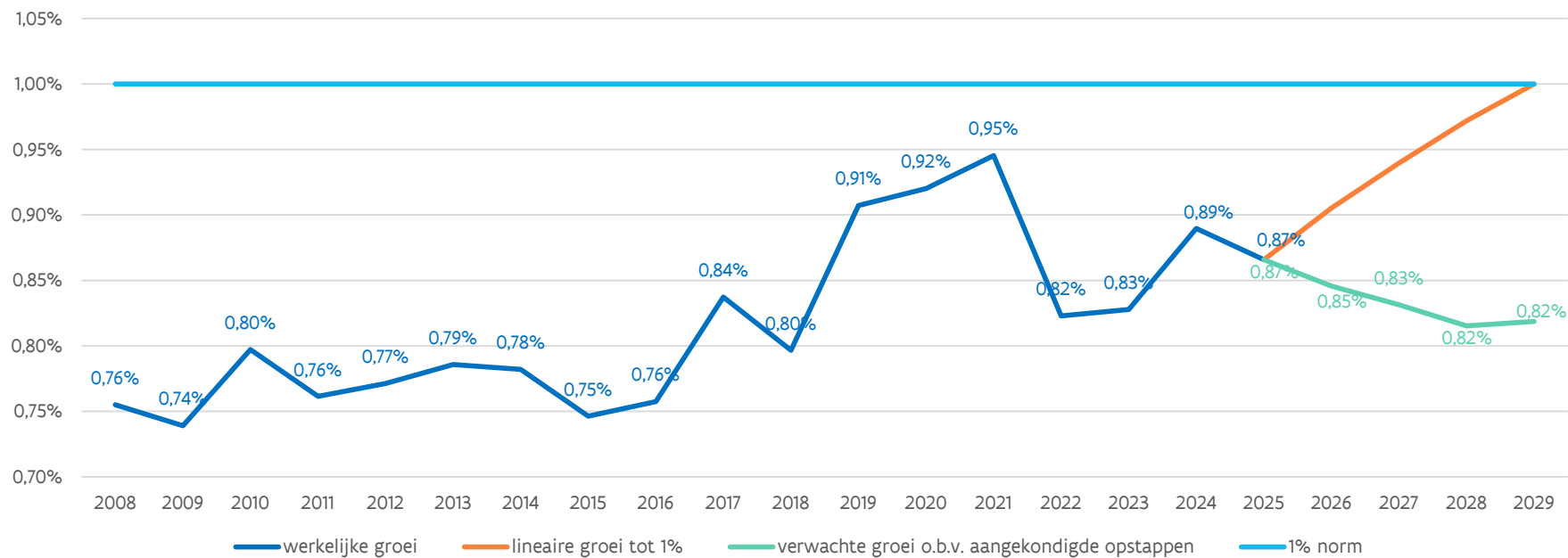
Van 2019 tot 2021 bereiken de O&O-kredieten een hoogtepunt. In **2019** was er opnieuw een sterke toename door de grote recurrente opstap (280 miljoen euro) en eenmalige investeringsenveloppe (120 miljoen euro). In **2020** blijft de geschatte O&O-intensiteit verder toenemen, dankzij de beperkte besparingen op het vlak van onderzoek en ontwikkeling en de sterke terugval van het bbp (door de coronacrisis). In **2021** stijgt de geschatte O&O-intensiteit dankzij de stijging van FWO middelen en de opname van de eenmalige Vlaamse Veerkrachtmiddelen 2021. In 2022 is er een afname. In 2023 en 2024 lag de Europese return hoger waardoor de geschatte O&O-intensiteit lichtjes toeneemt. Vanaf 2024 en 2025 worden de eenmalige budgetten voor de imec pilot line (750 miljoen euro) en voor FFTF (175 miljoen euro) opgenomen en jaarlijks gelijk verspreid over de legislatuur. In 2025 is komen we daardoor op een geschatte publiek gefinancierde O&O-intensiteit van 0,87%.

De oranje lijn in de grafiek toont hoe de geraamde O&O-intensiteit dient te evolueren om de 1%-norm te behalen tegen het einde van deze legislatuur, namelijk het jaar 2029. Indien we ervan uitgaan dat de Europese middelen 16% van de Vlaamse O&O-kredieten blijven en de federale middelen toenemen met 2% betekent dit dat de **Vlaamse middelen voor O&O moeten toenemen met bijna 1 miljard euro de komende 4 jaar, of een jaarlijkse opstap van 244 miljoen euro.**

De groene lijn toont hoe de O&O-budgetten zouden evolueren wanneer de voorziene opstappen uit het Regeerakkoord 2024-2029 worden toekend. Tegen 2029 bedraagt de geschatte O&O-intensiteit 0,82%

⁸⁶ Hypothese voor deze raming: Vlaams aandeel van de federale middelen groeit jaarlijks met 2% - het Vlaams aandeel van de middelen voor EU-onderzoeksprogramma's werd berekend als 17% van het Vlaamse O&O krediet (uit de recentste analyses blijkt de return gemiddeld 17% van het Vlaamse O&O-krediet). De bbp projectie is gesteund op de Regionale Economische Vooruitzichten, juli 2025.

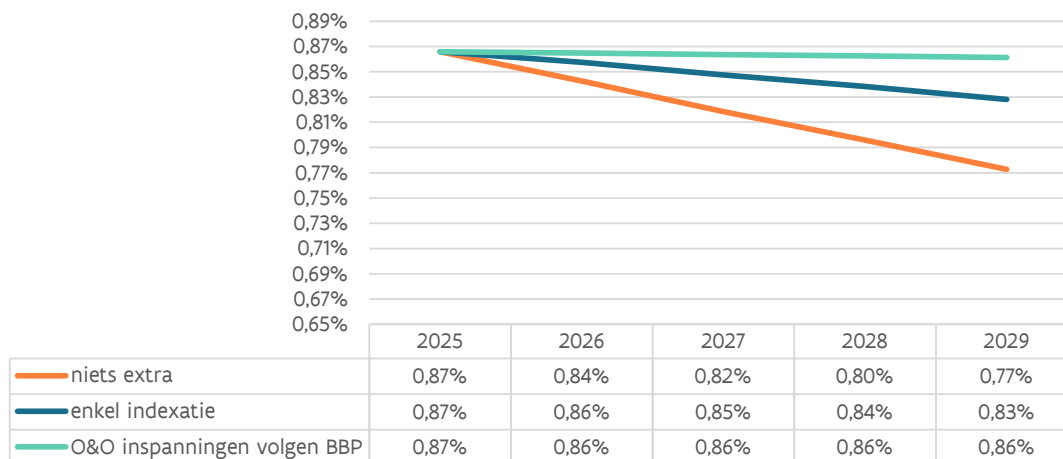
Figuur 67 Evolutie van O&O kredieten t.o.v. bbp en groeipad van de O&O kredieten t.o.v. bbpR naar 1%

Figuur 68 toont hoe het groeipad evolueert indien er geen extra opstappen worden toegekend vanaf 2026 (oranje lijn), alleen geïndexeerd wordt (blauwe lijn) en indien het Vlaamse O&O krediet de bbp-groei gewoon volgt (groene lijn).

Deze drie scenario's zorgen voor een daling tot respectievelijk 0,77%, 0,83% en 0,86% van de verhouding O&O kredieten t.o.v. bbp(R).

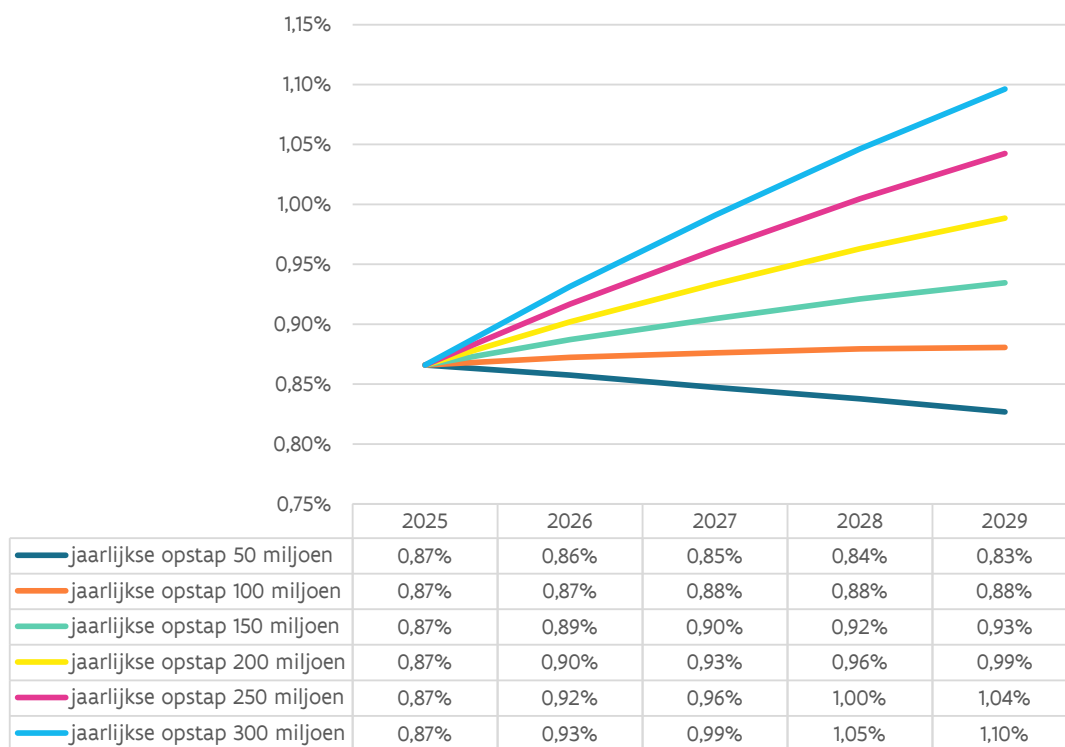
Figuur 68 Groeipad van de O&O kredieten t.o.v. bbp(R) volgens verschillende scenario's

Om de grootteorde van de nodige opstappen meer direct duidelijk te maken, werden in Figuur 68 verschillende mogelijke groeipaden uitgetekend, waarbij het effect van jaarlijkse opstappen van de O&O overheidskredieten varieert van 50 tot 300 miljoen euro met tussenstappen van 50 miljoen euro.

Wat opvalt in deze figuur is dat een jaarlijkse opstap van 50 miljoen euro zorgt voor een afname van de geraamde O&O intensiteit. Het toont duidelijk dat naarmate het bbp sterker toeneemt grotere inspanningen nodig zijn om de 1% norm te bereiken. Met jaarlijkse opstappen van 100 tot 200 miljoen euro zal de 1% norm nog niet behaald worden tegen het einde van de legislatuur. Alleen met jaarlijkse opstappen van minimum 250 miljoen euro wordt de 1% norm gehaald tegen 2029.

Figuur 69 Het effect van jaarlijkse opstappen van 50, 100, 150, 200, 250 en 300 miljoen euro op de O&O-overheidskredieten t.o.v. het bbp(R)

Deel 4

Analyse van het Kaderprogramma Horizon Europe

Hoofdstuk 15

Vlaamse deelname aan Horizon Europe

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de Vlaamse deelname aan Horizon Europe geanalyseerd, het Europese subsidieprogramma's voor Onderzoek en Innovatie in Europa voor de periode 2021-2027. Dit kaderprogramma vormt de belangrijkste pijler van de Innovatie Unie, gericht op het verbeteren van de mondiale concurrentiepositie van Europa. Het programma heeft ook als doel het Europese beleid op het gebied van onderzoek en innovatie beter af te stemmen op de economische en sociale ambities van de Europese Unie zoals geformuleerd in de EU2020-strategie en de Green Deal.

Het kaderprogramma is een sterk competitief financieringsprogramma, waarbij de toekenning van subsidies rechtstreeks door de Europese Commissie gebeurt via de selectie van geschikte projecten op basis van drie criteria: "excellentie", "impact", en "kwaliteit en efficiëntie van de uitvoering".

De gegevens voor dit rapport werden gehaald uit de databank die de Europese Commissie via het elektronisch platform e-CORDA ter beschikking stelt aan geautoriseerde gebruikers van de lidstaten. Voor Horizon Europe werd de database afgesloten op 8 juni 2025. Het totale budget van Horizon Europe is vastgelegd op 95,5 miljard €. Op het moment van afsluiting omvatte de e-CORDA database een totaal van 49,5 miljard € aan toegekende projecten, of 52% van het totale budget voor Horizon Europe. De gegevens over de Vlaamse deelname aan eerdere kaderprogramma's werden gehaald uit vorige analyses ⁸⁷.

De e-CORDA database omvat niet alle resultaten van alle instrumenten onder de kaderprogramma's. Sommige elementen, zoals COST-projecten of sommige partnerschappen, worden via alternatieve toekenningsmechanismen gestuurd, en dus is de data van de Europese deelnemers ook niet opgenomen in de cijfers.

⁸⁷ Zie [Analyse Kaderprogramma's 2023. De Vlaamse R&I-actoren binnen Horizon Europe en Horizon 2020 | Vlaanderen.be](#)

1. Algemene cijfers voor de Vlaamse deelname

Vlaanderen heeft op dit moment 3 108 deelnames aan 2 219 projecten binnen Horizon Europe. De Vlaamse deelnames totaliseren daarmee een deelnametoelage van ongeveer 2 057 miljoen euro. Deze Vlaamse deelnametoelage vertegenwoordigt 4.15% van de totale toelage die door de Europese Commissie voor participatie in Horizon Europe voorlopig is toegekend. Dit is ruim het dubbel van het budget dat verwacht kon worden op basis van de grootte van het O&I-ecosysteem in Vlaanderen.

Een belangrijke reden voor dit succes is de toekenning van de steun voor het NanoIC project. In Tabel 65 wordt de evolutie van de Vlaamse deelname over de verschillende kaderprogramma's heen weergegeven.

De uitzonderlijke grootte van dit project vormt ongeveer 20% van de totale steun vanuit Horizon Europe aan Vlaanderen. Het bedrag zorgt voor een zware vervorming van de Vlaamse resultaatscijfers. Daarbij is deze ondersteuning éénmalig en geen goede indicator van de evolutie van de Europese steun aan Vlaanderen over langere termijn. Daarom worden de resultaten in dit overzicht altijd aangeduid exclusief of inclusief het NanoIC project.

De resultaten exclusief het NanoIC project zijn de enige resultaten die een betrouwbare indicatie geven van de situatie van het Vlaamse O&I-ecosysteem.

Het NanoIC project van het Interuniversitair Micro-Electronica Centrum

Het Vlaamse Strategische onderzoekscentrum IMEC investeert vanaf 2024 in een nieuwe pilootlijn voor chips op nanoschaal, als uitvoering van de EU Chips Act. Het totale project vereist 2.5 miljard euro.

Deze financiering wordt voor 534,6 miljoen euro gedragen door het Horizon Europe programma via het NanoIC project. Dit project loopt vanaf 1/04/2024 tot 2/04/2027, en is onderdeel van het "Chips JU" partnerschap.

Deze unieke investering plaatst IMEC vooraan in de wereldwijde technologie-ontwikkeling in dit domein.

Tabel 66 Evolutie van de Vlaamse deelname over de kaderprogramma's heen

	6KP	7KP	H2020	Horizon Europe (excl. NanoIC)	Horizon Europe (incl. NanoIC)
aantal deelnames	1.342	2.884	4.155	3 108	3 107
aantal projecten	1.051	2.232	2.939	2 219	2 218
aantal instellingen	422	490	614	1 435	1 435
ontvangen budget (in miljoen euro)	352,3	1.125,0	1.895,1	1 624,3	2 057,0
totaal EU budget (in miljard euro)	16,6	44,9	69,0	49,5	49,5
financiële return* (in %)	2,12%	2,50%	2,76%	3,31%	4,15%
verwachte return (in %)	1,48-1,74	1,47-1,73	2,04%	2,24%	2,24%

* het procentuele financiële aandeel van Vlaanderen in de totale toegekende Europese middelen.

Tabel 65 geeft de evolutie van de Vlaamse deelname voor de verschillende kaderprogramma's. Voor elk kaderprogramma is de financiële return gelijk aan het aandeel van het totale Europese budget dat toegekend wordt aan Vlaamse partners. Deze return voor Vlaanderen wordt vergeleken met wat de bijdrage vanuit het kaderprogramma zou zijn, gebaseerd op een gelijkmatige verdeling van de middelen over heel Europa.

De indicatoren die de graad van R&D activiteit het dichtst benadert, is het GBARD. Het GBARD omvat alle budgetreservaties in de publieke budgetten van een land die voorbehouden worden voor onderzoek en ontwikkeling. Deze geeft dus aan hoeveel publieke budgetten jaarlijks ingezet worden voor het regionaal of nationaal R&D-ecosysteem. Het is aannemelijk dat regio's die sterk investeren in hun R&D-ecosysteem ook een groter aandeel van de Europese middelen kunnen krijgen.

Vlaanderen spendeert 2.24% van de publieke middelen voor O&O in Europa tijdens de periode van Horizon Europe (2021-2027). Dit aandeel stijgt in vergelijking met vroegere periodes. Dus op basis van het GBARD wordt een verwachte referentie-return bepaald van 2.24% van het budget van Horizon Europe en 2.05% voor Horizon 2020 voor Vlaanderen.

Als we de deelname van Vlaanderen vergelijken over de voorbije kaderprogramma's, dan scoort Vlaanderen systematisch hoger dan de referentie-return. De Vlaamse onderzoekswereld is dus duidelijk competitiever dan wat enkel op basis van financiering verwacht kan worden.

Voor Horizon Europe is de prestatie van de Vlaamse onderzoekers erg goed. Zelfs zonder het NanoIC project mee te rekenen, verwerven de Vlaamse onderzoeksactoren bijna 50% meer budget dan wat verwacht kan worden op basis van de regionale financiering. Indien het atypische NanoIC project toch meegerekend wordt, eindigt het budget op meer dan het dubbele van de referentie.

1.1 Deelnames per onderdeel in Horizon Europe

Het programma van Horizon Europe is opgebouwd uit vier grote pillars:

- Pillar 1 : EXCELLENT SCIENCE. Dit onderdeel omvat de oproepen voor het European Research Council (ERC), de MSCA-beurzen en de onderzoeksinfrastructuur.
- Pillar 2 : GLOBAL CHALLENGES & EUROPEAN INDUSTRIAL COMPETITIVENESS : deze Pillar omvat alle acties rond samenwerking met de industrie voor R&D, en projecten voor maatschappelijke uitdagingen. De acties zijn gegroepeerd in zes thematische clusters.
- Pillar 3 : INNOVATIVE EUROPE : Dit onderdeel combineert verschillende elementen die gericht zijn op het opschalen en industrialiseren van innovaties. Onder Horizon 2020 waren veel van deze elementen verspreid binnen het kaderprogramma.
- Pillar 4 : WIDENING PARTICIPATION AND STRENGTHENING THE EUROPEAN RESEARCH AREA. Dit onderdeel richt zich op versterking van onderzoeksgemeenschappen binnen Europa en de gewenste hervormingen van het Europese O&I systeem.

Binnen deze pillars zijn er twee types activiteiten die een aparte behandeling krijgen, en dus uitgelicht worden uit het overzicht: (i) de Missions, en (ii) de Partnerschappen. Door deze twee elementen er uit te lichten, zijn de overblijvende projecten binnen de Pillars veel eenvormiger. De resterende projecten binnen de pillars zijn daardoor vergelijkbaar en sommeerbaar.

De vijf Missions zijn de grootste vernieuwing in het kaderprogramma van Horizon Europe. Missions gaan uit van concrete belangrijke maatschappelijke uitdagingen die worden aangepakt door een adaptieve samenwerking tussen projecten. Elke missie wordt aangepakt door middel van een geïntegreerde aanpak waarbij verschillende belanghebbenden, waaronder onderzoekers, beleidsmakers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers, samenwerken om de gestelde doelen te bereiken. De fondsen uit de missions worden vooral gereserveerd uit de verschillende clusters onder Pillar 2. Omdat de projecten van de Missions verspreid zitten tussen alle clusters, worden ze voor dit overzicht verwijderd uit de clusters en apart genomen binnen Pillar 2.

De Partnerschappen zijn publiek-private samenwerkingen tussen de Europese Commissie, de lidstaten en associaties van private partners. De diversiteit tussen de Partnerschappen is groot, zowel qua wettelijke opbouw, structuur, inhoud als financieringsvorm. De oproepen voor de partnerschappen zitten ook volledig verspreid in het hele Horizon Europe programma. Voor het overzicht worden alle partnerschap-gerelateerde projecten uitgelicht uit de individuele pillars en apart besproken.

Tabel 66 toont de Vlaamse deelname in Horizon Europe per thematische prioriteit.

Tabel 67 Resultaten voor Vlaamse deelnemers aan Horizon Europe (Programmaperiode 2021-2027, afsluitdatum 7/09/2024)

		Number of projects	Number of Participations	Accepted EU contribution [MEUR]	Project success rate [%]	Return [% of total EU budget]
Pillar 1 : EXCELLENT SCIENCE						
HORIZON.1.1	European Research Council (ERC)	198	203	285,1	22,4%	2,9%
HORIZON.1.2	Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA)	544	724	154,7	21,0%	3,8%
HORIZON.1.3	Research infrastructures*	45	63	17,6	43,7%	1,7%
HORIZON 1 Partnerships	Pillar 1 Partnerships	8	10	3,4	57,1%	1,6%
Pillar 2 : GLOBAL CHALLENGES & EUROPEAN INDUSTRIAL COMPETITIVENESS						
HORIZON.2.1	Health*	136	184	125,5	14,9%	3,5%
HORIZON.2.2	Culture, creativity and inclusive society*	73	94	37,6	19,4%	3,2%
HORIZON.2.3	Civil Security for Society*	40	47	15,6	14,3%	1,9%
HORIZON.2.4	Digital, Industry and Space*	153	219	121,2	27,1%	3,5%
HORIZON.2.5	Climate, Energy and Mobility*	210	351	156,6	22,1%	3,2%
HORIZON.2.6	Food, Bioeconomy Natural Resources, Agriculture and Environment*	230	371	158,3	25,7%	3,9%
HORIZON Missions	Missions	63	110	53,9	32,1%	3,1%
HORIZON 2 Partnerships	Pillar 2 Partnerships (excl. NanoIC project)	389	619	403,3	28,1%	3,9%
HORIZON 2 Partnerships	Pillar 2 Partnerships : NanoIC project	1	1	432,6	100%	96,9%
Pillar 3 : INNOVATIVE EUROPE						
HORIZON.3.1	The European Innovation Council (EIC)	100	112	97,1	11,7%	2,82%
HORIZON.3.2	European innovation ecosystems*	9	11	1,9	15,0%	1,30%
HORIZON.3.3	The European Institute of Innovation and Technology (EIT)**	10	14	21,8	71,40%	6,60%
Pillar 4 : WIDENING PARTICIPATION AND STRENGTHENING THE EUROPEAN RESEARCH AREA						
HORIZON.4.1	Widening participation and spreading excellence	51	59	15,3	26,3%	1,16%
HORIZON.4.2	Reforming and enhancing the European R&I System	20	22	4,8	40,8%	2,12%
Total (excl. NanoIC project)		2 218	3 107	1 624,3	21,9%	3,31%
Total (incl. NanoIC project)		2 219	3 108	2 057,0	21,9%	4,15%

* : Dit omvat alle projecten exclusief de projecten die vallen onder de Missions of de Partnerschappen.

** : De data voor de deelname aan het EIT zijn afkomstig uit een externe database, en omvatten slechts de periode 2021-2022.

2. Totale toelage en return per onderdeel

2.1 Totale toelage in Horizon Europe

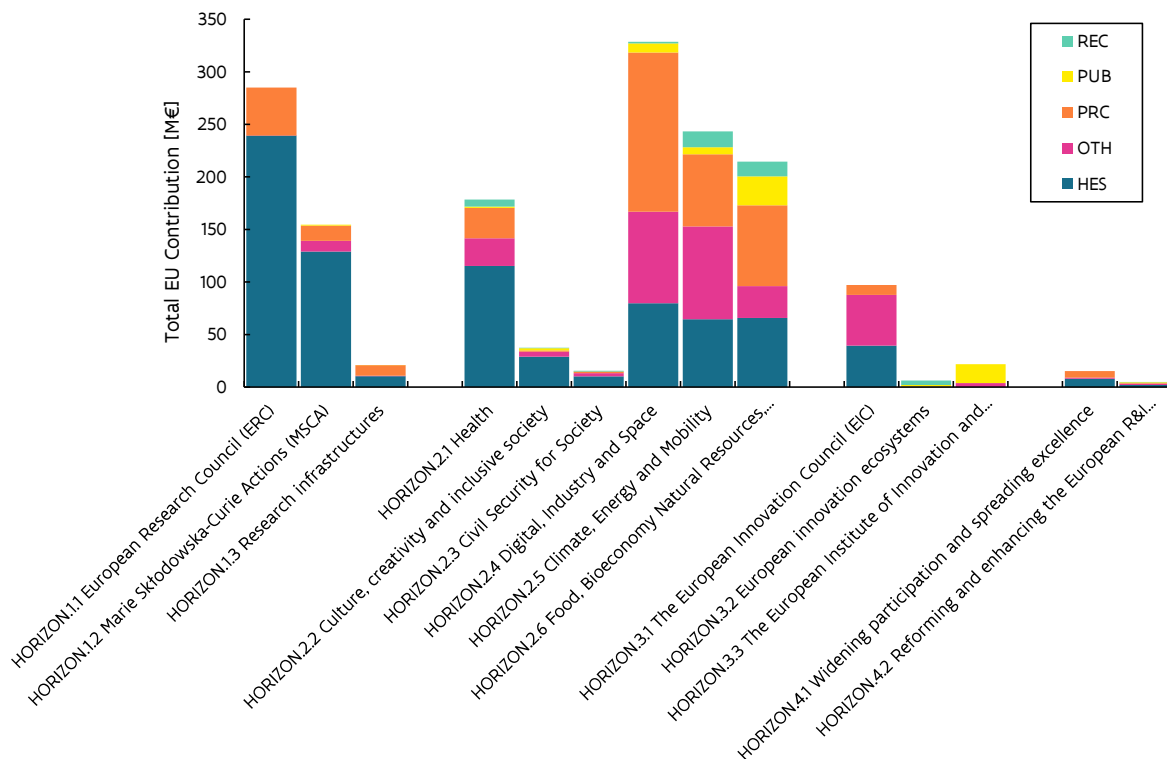
Figuur 70 geeft de verdeling van de EU-bijdrages uit Horizon Europe weer, per programmaonderdeel en per categorie van deelnemers. De categorieën worden onderverdeeld in

- HES : Universiteiten en hogescholen
- REC : Onderzoeksinstituten
- PRC : Private bedrijven
- PUB : Publieke overheden
- OTH : Andere organisaties (vzw, ivzw, ...)

Binnen Pillar 1, Excellent Science, zijn vooral de universiteiten en in mindere mate de onderzoeksinstituten betrokken. Het ERC-programma is duidelijk het belangrijkste met een totale bijdrage van 285,1 M€ is het één van de grootste onderdelen van het Horizon Europe programma aan Vlaanderen. Hierin zijn alle vijf de Vlaamse universiteiten betrokken, samen met het VIB, en in mindere mate IMEC, het ILVO en het VLIZ.

Pillar 2, Global Challenges & European Industrial Competitiveness, geeft een meer divers beeld. Vier van de zes individuele clusters zijn groter en variëren van 179 M€ voor 2.1 Health, tot 329 M€ voor 2.4 Diginpa. De twee kleinere clusters (2.2 en 2.3) zorgen slechts voor een bijdrage van 37,6 M€ en 15,6 M€ respectievelijk. Bij de clusters valt de sterkere deelname van bedrijven en van de onderzoeksinstituten op, in vergelijking met Pillar 1.

Figuur 70 Vlaamse deelnametoelage in Horizon Europe per prioriteit en per deelnemerscategorie (Excl. NanoIC)

De verschillende projecten die onder de Missions vallen tellen samen tot 53,9 M€. De Partnerschappen daarentegen vormen een heel groot luik onder Pillar 2, met een totale bijdrage van 432,9 M€. Dit is een extractie van honderden kleinere projecten en deelnames uit de verschillende clusters. Zowel de Missions als de Partnerschappen worden later meer in detail bekeken.

In Pillar 3, Innovative Europe, en Pillar 4, Widening Participation And Strengthening The European Research Area, blijven de Europese bijdragen beperkt. Het enige onderdeel waar Vlaamse actoren sterk aan deelnemen is het European Innovation Council, met een bijdrage van 97,1 M€. Bij dit onderdeel is er ook een grote deelname van private bedrijven te zien, wat overeenkomt met de doelstelling van dit onderdeel.

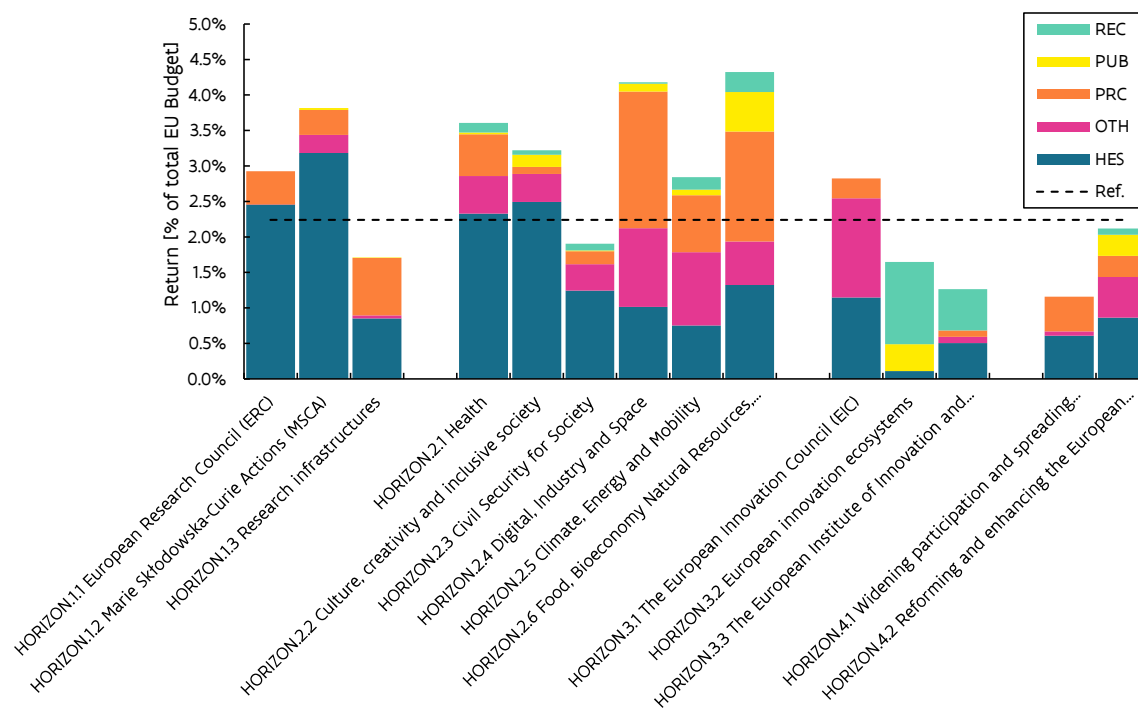
2.2 Totale return in Horizon Europe

Figuur 71 geeft met de return aan welk percentage van het totale Europese budget wordt toegekend aan Vlaamse deelnemers. Deze indicator toont aan hoe sterk de Vlaamse actoren gepositioneerd zijn binnen de Europese onderzoekswereld.

Binnen Pillar 1, Excellent Science, blijkt dat het ERC-programma de grootste bijdrage in absolute waarde is, maar het zijn de Marie Skłodowska-Curie Actions voor internationale mobiliteit waarin de Vlaamse actoren het sterkst scoren. Voor zowel het ERC als het MSCA is de return veel hoger dan de referentiewaarde met 2,9% en 3,8% respectievelijk. De twee andere onderdelen binnen Pillar 1 zijn beide gelinkt aan onderzoeksinfrastructuur. Onderdeel 1.3 is een onderdeel waar de Vlaamse onderzoekers traditioneel minder sterk in scoren.

Pillar 2, Global Challenges & European Industrial Competitiveness, toont dat voor alle clusters de Vlaamse O&I-wereld bovengemiddeld scoort. Uitschieters hierbij zijn Cluster 2.4 Diginpa met een return van 4,2%, en Cluster 2.6 Food, Bioeconomy Natural Resources, Agriculture and Environment, met een return van 4,3% in totaal. Een uitzondering hierbij is Cluster 2.3, Civil Security for Society, waar de return met 1,9% onder het Europees gemiddelde valt. Wat de types deelnemers betreft is vooral de activiteit van de onderzoeksinstellingen merkbaar hoger in de clusters 2.4, 2.5 en 2.6.

Figuur 71 Vlaamse return voor Horizon 2020 per programmaonderdeel en deelnemerscategorie

In Pillar 3, Innovative Europe, en Pillar 4, Widening Participation And Strengthening The European Research Area, is opnieuw vooral het EIC een sterk onderdeel. Alle andere onderdelen kunnen minder interesse opwekken van de Vlaamse actoren.

3. Vlaamse topdeelnemers in Horizon Europe

Binnen de top 20 zijn alle Vlaamse universiteiten en strategische onderzoekscentra terug te vinden. In de top 20 van sterkste deelnemers staat de KU Leuven op de eerste plaats. IMEC staat op de derde plaats, al is dit zonder het NanoIC project. Inclusief het NanoIC project staat IMEC afgemeten op de eerste plaats met 578,1 M€. De activiteit van de KU Leuven blijft sowieso sterk stijgen ten opzichte van vorig jaar met 544 deelnames en een deelnametoelage van 309.9 miljoen euro. UGent volgt op de tweede plaats wat betreft het aantal deelnames en EU-bijdrage (zie Tabel 67).

De top 20 staat samen in voor 85% van de totale EU-bijdrage vanuit Horizon Europe.

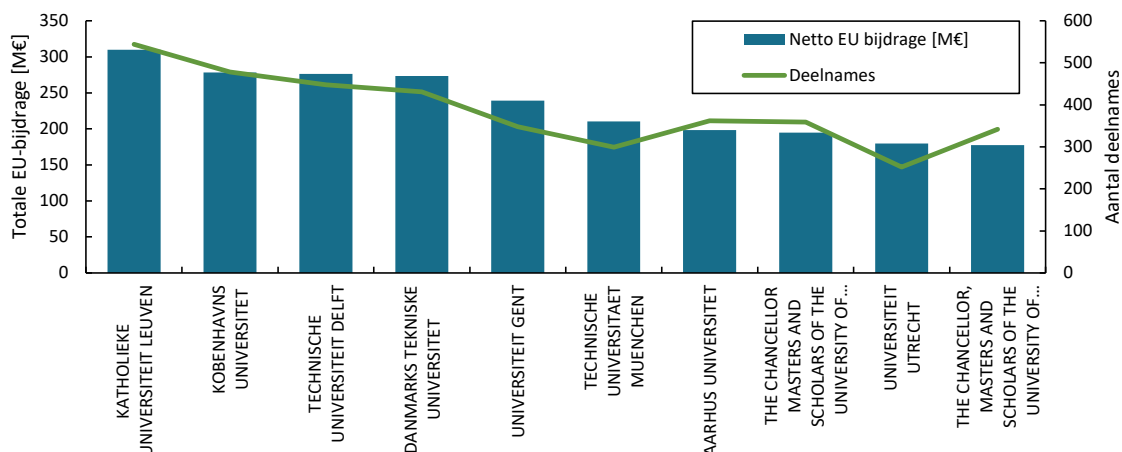
Tabel 68 Overzicht van de 20 belangrijkste deelnemers aan Horizon Europe.

	Naam	Aantal deelnames	Deelname-toelage [M€]
1	KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN	544	309.9
2	UNIVERSITEIT GENT	348	239.1
3	INTERUNIVERSITAIR MICRO-ELECTRONICA CENTRUM	173	145.5
4	VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL	186	114.6
5	UNIVERSITEIT ANTWERPEN	202	98.0
6	VLAAMSE INSTELLING VOOR TECHNOLOGISCH ONDERZOEK N.V.	137	97.5
7	VIB VZW	105	66.6
8	EIGEN VERMOGEN VAN HET INSTITUUT VOOR LANDBOUW- EN VISSERIJONDERZOEK	69	35.8
9	BIO BASE EUROPE PILOT PLANT VZW	28	23.4
10	AVESTA HOLDING	24	21.5
11	VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE VZW	41	20.1
12	FONDS INNOVEREN EN ONDERNEMEN	14	19.1
13	EIT FOOD	12	16.3
14	UNIVERSITEIT HASSELT	44	13.9
15	ARCELORMITTAL BELGIUM NV	6	13.1
16	PRINS LEOPOLD INSTITUUT VOOR TROPISCHE GENEESKUNDE	18	13.0
17	FONDS VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK-VLAANDEREN	15	12.2
18	VLAAMSE GEWEST	39	9.0
19	FLANDERS MAKE	17	8.9
20	SIEMENS INDUSTRY SOFTWARE NV	24	6.6

In Figuur 72 wordt de deelname van de Vlaamse universiteiten bekeken in de HES-ranking van Horizon Europe, waarbij HES staat voor 'Higher Education Services'. Enkel de top-10 van universiteiten of hogescholen werd opgenomen in de vergelijking. Door de discussies omtrent de associatie van Zwitserland zijn de Zwitserse universiteiten uit deze ranking verdwenen, waar ze normaalgezien een prominente plaats innamen. Daarnaast hebben de Vlaamse universiteiten ook een sterke start gehad in de eerste jaren van het nieuwe kaderprogramma, en hebben ze dit momentum vol kunnen houden. Tijdens de eerste jaren van het kaderprogramma was er ook nog discussie over de associatie met de Britse instellingen. Daardoor zijn de universiteiten van Oxford en Cambridge pas met vertraging toegetreden tot het kaderprogramma.

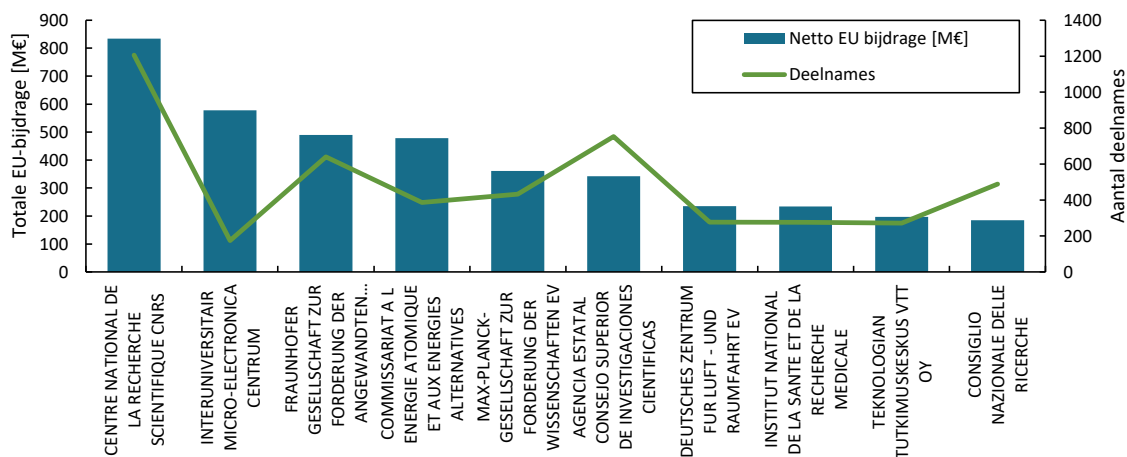
Dit leidt er toe dat Universiteit Leuven nog altijd als sterkste universiteit in Europe staat wat betreft de EU-bijdrages en aantal deelnames aan Horizon Europe. Ook de Universiteit Gent is opgeschoven tot een vijfde plaats.

Figuur 72 Top-10 van de universiteiten in een internationale ranking, gesorteerd volgens deelnametoelage (in miljoen euro)

Voor de onderzoeksinstituten staat IMEC op de tweede plaats in Europa voor alle onderzoeksinstituten wat betreft deelnametoelage, zoals getoond wordt in Figuur 73. Zonder het NanoIC project zou IMEC op de 11^e plaats staan. VITO en het VIB zijn niet terug te vinden in de top tien en zijn gerangschikt op de 24^e en 28^e plaats respectievelijk. Voor de rangschikking van de onderzoeksinstituten is het belangrijk op te merken dat in veel landen instellingen deelnemen onder een associatie of als deel van een federale overheid. Dit maakt dat de deelnames geclusterd worden. IMEC is, exclusief het NanoIC project, na VTT OY de tweede onderzoeksinstituten in Europa als we de associaties niet meerekenen.

Figuur 73 Top-10 van de onderzoeksinstituten in een internationale ranking, gesorteerd volgens deelnametoelage (in miljoen euro)

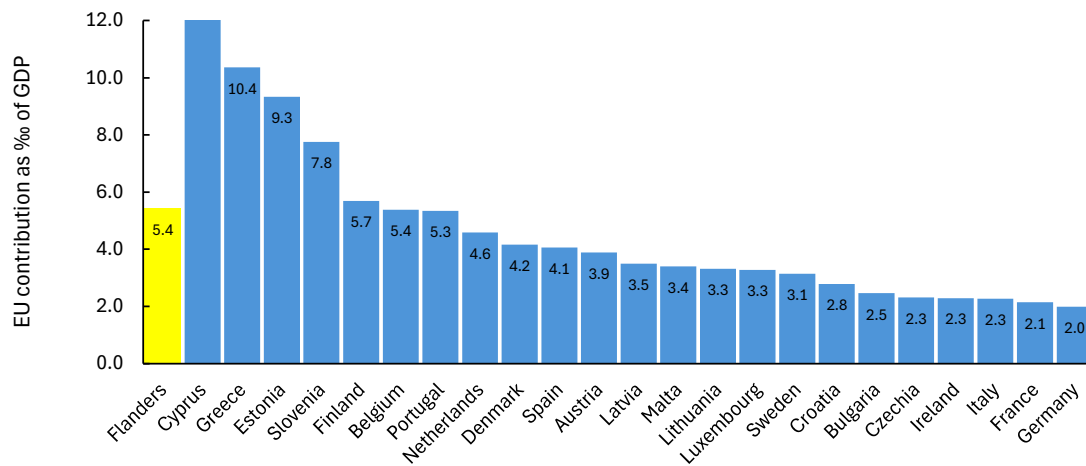
4. Vlaanderen in de Europese rangschikking

Vlaanderen wordt afgezet tegenover de Europese lidstaten als we EU-bijdrage vergelijken met het GDP. De indicator vergelijkt de EU-bijdrage als ‰ van het GDP per land of per regio⁸⁸. Hiermee eindigt Vlaanderen op de zesde plaats, samen met België. Cyprus, Griekenland en Estland in de top-3 van de nationale ontvangers. Voor Cyprus en Luxemburg is een verkleuring van de resultaten nog mogelijk omwille van het erg lage GDP. Voor de andere landen in de topgroep is dat niet meer het geval.

Wanneer rekening gehouden wordt met het NanoIC project, bereikt Vlaanderen nog altijd een vierde plaats binnen de Europese landen, juist voor Finland met 6.87%.

Een opmerkelijke terugval is te noteren voor Nederland. Waar Nederland de voorbije jaren consistent tot de kopgroep behoorde, is het land wat verschoven naar de achtste positie. Grotere EU-landen zoals Duitsland, Frankrijk en Italië verschijnen pas veel verder in de vergelijking.

Figuur 74 Voorlopige deelnametoelage vanuit Horizon Europe (in euro/inwoner)

88 GDP uit EUROSTAT. 2023 wordt als referentiejaar genomen.

5. Missions

De vijf Missions zijn de grootste vernieuwing in het kaderprogramma van Horizon Europe. Missions gaan uit van concrete belangrijke maatschappelijke uitdagingen die worden aangepakt door een adaptieve samenwerking tussen projecten. Elke missie wordt aangepakt door middel van een geïntegreerde aanpak waarbij verschillende belanghebbenden, waaronder onderzoekers, beleidsmakers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers, samenwerken om de gestelde doelen te bereiken.

De vijf missies werden als volgt gedefinieerd :

1. CLIMATE : Adaptation to Climate Change: De missie draagt bij aan het in de praktijk brengen van de EU-adaptatiestrategie door regio's te helpen om beter klimaatrisico's begrijpen, om trajecten ontwikkelen om beter voorbereid te zijn en om te gaan met het veranderende klimaat, en om innovatieve oplossingen te implementeren die nodig zijn om veerkracht op te bouwen.
2. CANCER: De missie op het gebied van kanker heeft als doel om de overlevingskansen voor kankerpatiënten te vergroten, het begrip van kanker te verbeteren, de ontwikkeling van nieuwe diagnostische methoden en therapieën te bevorderen, en de implementatie van gepersonaliseerde geneeskunde te versnellen.
3. OCEAN : Restore our Ocean and Waters by 2030: De missie voor gezonde oceanen en wateren streeft naar het herstellen en beschermen van de gezondheid en veerkracht van oceanen, zeeën, kustgebieden en binnenwateren.
4. CITIES : 100 Climate-Neutral and Smart Cities by 2030: Deze missie richt zich op het transformeren van stedelijke gebieden in klimaatneutrale, veerkrachtige en slimme omgevingen.
5. SOIL : A Soil Deal for Europe: Deze missie leidt de transitie naar gezonde bodems door financiering van netwerk van 100 proeftuinen op te zetten, om bodemmonitoring in Europa op te bouwen, en om mensen bewust maken van het vitale belang van de bodem.

Voor deze missies wordt beroep gedaan op lopende projecten in alle onderdelen van het kaderprogramma. Daarnaast worden er ook specifieke calls uitgeschreven vooral binnen de clusters van Pillar 2. Sommige calls richten zich op de ondersteuning van het volledige missions-programma (SUPPORT). Andere oproepen richten zich op raakvlakken tussen twee of meer missies en streven dus een combinatie van de doelstellingen na.

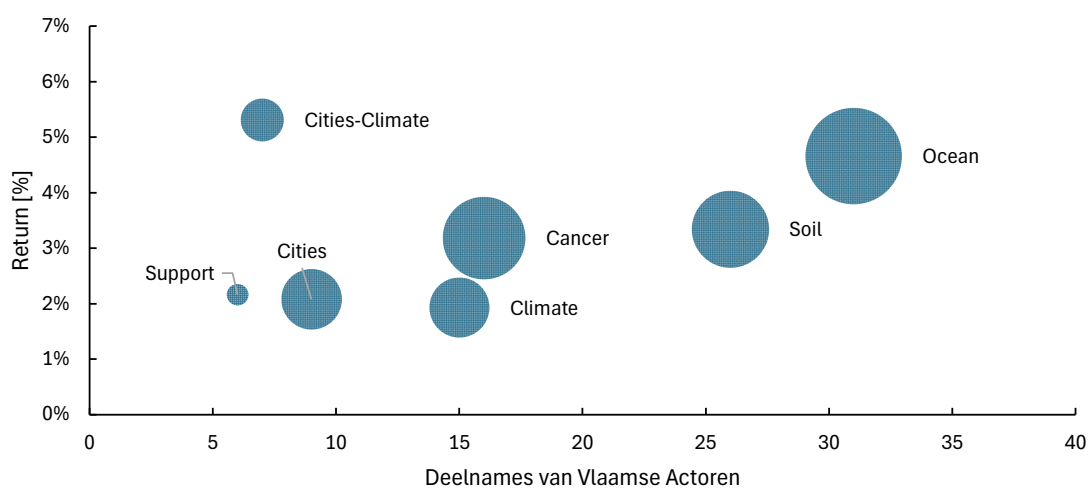
Uit de resultaten blijkt vooral dat er een keuze gemaakt wordt vanuit de onderzoeksactoren. In de missions "Soil" en "Cancer" is er een goede participatie. In "Ocean" speelt Vlaanderen duidelijk boven zijn gewicht. Hier wordt een heel grote return gehaald, en een belangrijk aantal deelnames aan gerelateerde projecten.

Voor de andere missions er is minder interesse vanuit de onderzoeksgemeenschap. Voor de kleinere combinatie "Cities & Climate" is er wel veel interesse in Vlaanderen, ondanks het feit dat de individuele missions geen grote weerklank vindt binnen de onderzoeksgemeenschap. Dit blijkt ook uit Figuur 75 als de Vlaamse deelnames uitgezet worden ten opzichte van de return voor Vlaanderen.

Tabel 69 Overzicht van de Vlaamse deelnames aan de verschillende oproepen onder de Missions.

	Aantal projecten	Aantal deelnames	Totale EU-bijdrage [M€]	Slaag-percentage [%]	Return [%]
CANCER	10	16	11.61	18.90%	3.18%
CITIES	5	9	6.25	20.00%	2.08%
CLIMATE	7	15	6.15	58.30%	1.93%
OCEAN	17	31	15.78	63.00%	4.66%
SOIL	17	26	10.11	26.60%	3.34%
SUPPORT	4	6	0.8	57.10%	2.16%
CITIES-CLIMATE	3	7	3.15	42.90%	5.31%
TOTAAL	63	110	53,9	32,1%	3,07%

Figuur 75 Overzicht van de Vlaamse participatie in de specifieke calls voor de Missions in Horizon Europe

6. Partnerschappen

6.1 Types partnerschappen

Europese partnerschappen brengen de Europese Commissie, private en publieke partners samen rond gecoördineerde onderzoeks- en innovatie-initiatieven. Zo worden nationale en Europese middelen meer consistent ingezet, en door de nauwere samenwerking met federaties van bedrijven is er ook een grotere deelname van bedrijven aan het onderzoek, wat de kans vergroot dat de innovaties in de praktijk toegepast zullen worden.

Aangezien ruwweg een derde van de activiteiten onder Pillar 2 onder één of andere vorm van partnerschap wordt uitgebouwd, is het noodzakelijk om deze vormen van onderzoeksfinanciering meer in detail te bekijken. Er zijn verschillende soorten partnerschappen

- **Co-programmed:** Gecoprogrammeerde partnerschappen:

Bij deze partnerschappen wordt er een overeenkomst of memorandum opgesteld tussen de Europese Commissie en een groep van private partners. Het onderzoeks- en innovatieprogramma wordt in overleg met de private partners opgebouwd, die ook meefinancieren. De projectoproepen worden via de traditionele wegen van de Clusters opgenomen in de werkprogramma's. De oproepen worden door de diensten van de Europese Commissie gelanceerd en opgevolgd. De individuele projecten zijn ook terug te vinden in de e-CORDA database.

- **Institutionalised:** geïnstitutionaliseerde partnerschappen:

Deze partnerschappen zijn structureel sterker uitgebouwd. Voor elk partnerschap is er een private partij, vaak een associatie van bedrijven, die samenwerkt met de Europese Commissie. Het partnerschap vestigt een onafhankelijk secretariaat dat het onderzoeksprogramma uitvoert en de projectoproepen lanceert en evalueert. Elk partnerschap werkt ook onder toezicht van een vaste groep vertegenwoordigers van de Europese lidstaten.

Voor deze partnerschappen leveren de individuele secretariaten alle individuele data aan de e-CORDA database. Dus hiervoor is het mogelijk om de participatie van Vlaamse actoren precies op te volgen. Er zijn hierop wel twee uitzonderingen :

- o De geïnstitutionaliseerde partnerschappen op basis van Art. 185, waarbij in plaats van private partners de Europese Commissie samenwerkt met publieke partners voor onderzoek ten dienste van de overheid. Hierover is er geen gedetailleerde informatie.
- o De partnerschappen die uitgevoerd worden door het European Institute of Technology (EIT). Deze werking valt onder een volledig andere database, en de beperkte informatie hierrond wordt de komende maanden uitgebreid, zodat de lidstaten ook de individuele projecten kunnen volgen. Dit is momenteel nog niet het geval. De data geeft enkel de activiteit voor de jaren 2021 en 2022.

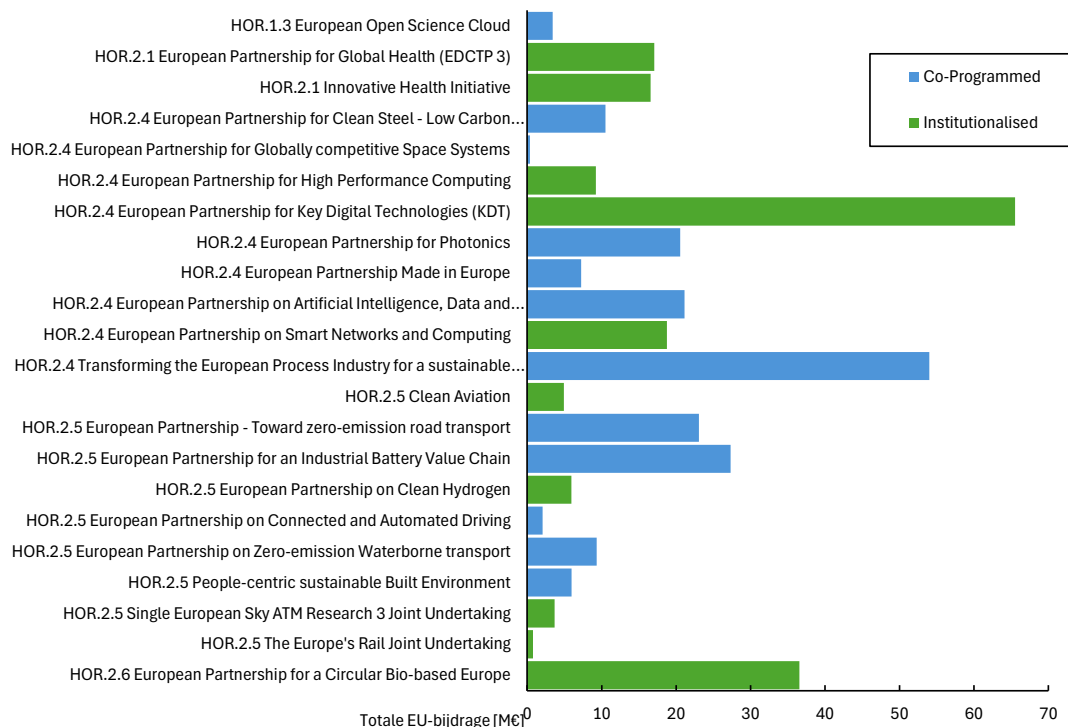
- **Co-funded:** cogefinancierde partnerschappen:

Bij deze samenwerkingen gaat de Europese Commissie een overeenkomst aan met de Europese lidstaten en geassocieerde landen. Door cogefinancierde partnerschappen worden fondsen van nationale en regionale financieringsagentschappen van de lidstaten in een coherent werkprogramma gestoken om grotere coherentie te krijgen tussen nationale R&D-financiering in Europa. Soms komt hierbij ook cofinanciering uit Europa zelf. Voor deze partnerschappen is er via de e-CORDA geen informatie beschikbaar over individuele deelnames.

6.2 Vlaamse deelnames aan gecoprogrammeerde en geïnstitutionaliseerde partnerschappen

Dus voor de gecoprogrammeerde en geïnstitutionaliseerde partnerschappen is het mogelijk een overzicht te maken van de Vlaamse deelnames. De detailgegevens zijn terug te vinden in Tabel 69.

Figuur 76 EU-bijdrage voor Vlaamse deelnames aan partnerschappen onder Horizon Europe⁸⁹

Zoals ook zichtbaar is in Figuur 76 is er een groot verschil tussen de partnerschappen wat betreft activiteit en grootte van het partnerschap.

Sommige partnerschappen zoals Space of Pandemic Preparedness, zijn nog maar juist opgestart. Andere, zoals Processes4Planet of Chips JU hebben een lange geschiedenis en een voorganger onder de vorige kaderprogramma's. Bij deze laatste is er al een grotere actieve gemeenschap van onderzoekers betrokken.

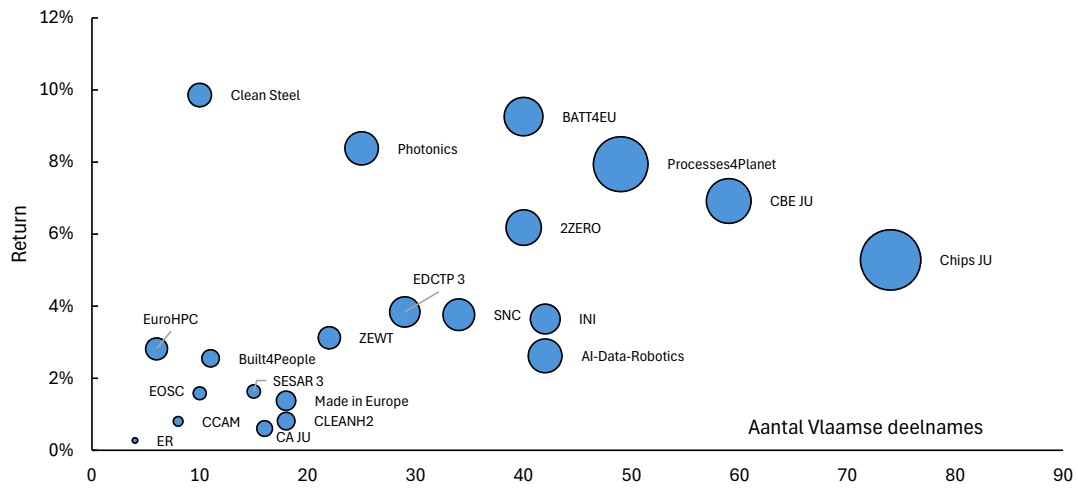
Ook is de ondersteuning vanuit Europa naar de partnerschappen erg divers. Sommige partnerschappen krijgen een grote steun, andere slechts beperkt. De mate waarin de Vlaamse actoren steun kunnen verwerven uit deze constructies wordt weergegeven door de Return. Als de Return afgezet wordt ten opzicht van het aantal deelnames, zoals in zijn er enkele grotere partnerschappen waarin Vlaamse actoren heel sterk meewerken : Chips JU, Process4Planet en Circular Biobased Europe. Van de kleinere partnerschappen is Clean Steel ook heel belangrijk voor de Vlaamse actoren. Andere grotere partnerschappen, zoals Clean H2 of Clean Aviation JU, hebben dan weer een heel beperkte aantrekkingskracht voor Vlaamse onderzoekers en bedrijven.

⁸⁹ Enkel de partnerschappen waarvoor de individuele projectgegevens beschikbaar zijn, werden hier opgenomen.

Tabel 70 Resultaten voor Vlaamse deelnemers aan de Europese partnerschappen (Programmaperiode 2021-2027, afsluitdatum 7/09/2024)

Cluster	Partnership title	Abbreviation	Type	Number of projects	Number of Participations	Accepted EU contribution (MEUR)	Return [% of total EU budget]
HOR.1.3	European Open Science Cloud	EOSC	Co-Programmed	8	10	3.42	1.58%
HOR.2.1	European Partnership for Global Health (EDCTP 3)	EDCTP 3	Institutionalised	23	29	17.06	3.84%
HOR.2.1	Innovative Health Initiative	INI	Institutionalised	24	42	16.59	3.64%
HOR.2.4	European Partnership for Clean Steel - Low Carbon Steelmaking	Clean Steel	Co-Programmed	7	10	10.52	9.86%
HOR.2.4	European Partnership for Globally competitive Space Systems	Space	Co-Programmed	1	1	0.38	25.00%
HOR.2.4	European Partnership for High Performance Computing	EuroHPC	Institutionalised	4	6	9.23	2.81%
HOR.2.4	European Partnership for Key Digital Technologies (KDT)	Chips JU	Institutionalised	45	74	65.5	5.28%
HOR.2.4	European Partnership for Photonics	Photonics	Co-Programmed	18	25	20.55	8.38%
HOR.2.4	European Partnership Made in Europe	Made in Europe	Co-Programmed	15	18	7.26	1.37%
HOR.2.4	European Partnership on Artificial Intelligence, Data and Robotics	AI-Data-Robotics	Co-Programmed	30	42	21.12	2.62%
HOR.2.4	European Partnership on Smart Networks and Computing	SNC	Institutionalised	30	34	18.74	3.76%
HOR.2.4	Transforming the European Process Industry for a sustainable society	Processes4Planet	Co-Programmed	23	49	54.02	7.94%
HOR.2.5	Clean Aviation	CA JU	Institutionalised	12	16	4.92	0.60%
HOR.2.5	European Partnership - Toward zero-emission road transport	2ZERO	Co-Programmed	24	40	23.06	6.18%
HOR.2.5	European Partnership for an Industrial Battery Value Chain	BATT4EU	Co-Programmed	29	40	27.31	9.26%
HOR.2.5	European Partnership on Clean Hydrogen	CLEANH2	Institutionalised	14	18	5.93	0.81%
HOR.2.5	European Partnership on Connected and Automated Driving	CCAM	Co-Programmed	7	8	2.05	0.80%
HOR.2.5	European Partnership on Zero-emission Waterborne transport	ZEWT	Co-Programmed	13	22	9.35	3.12%
HOR.2.5	People-centric sustainable Built Environment	Built4People	Co-Programmed	8	11	5.98	2.55%
HOR.2.5	Single European Sky ATM Research 3 Joint Undertaking	SESAR 3	Institutionalised	9	15	3.69	1.63%
HOR.2.5	The Europe's Rail Joint Undertaking	ER	Institutionalised	4	4	0.77	0.27%
HOR.2.6	European Partnership for a Circular Bio-based Europe	CBE JU	Institutionalised	36	59	36.55	6.92%

Figuur 77 Return en deelnames van Vlaamse partners in de verschillende Europese partnerschappen ⁹⁰

⁹⁰ Omwille van de duidelijkheid staat het partnerschap Space (return 25.1 %) hier niet bij afgebeeld. Bij het Space partnerschap is dit een voorlopig resultaat waarbij nog maar één project goedgekeurd werd en er hierbij een Vlaamse partner betrokken is. De return van het Chips JU partnerschap is hier exclusief het NanoIC project.

7. Conclusie

Vlaanderen heeft op dit moment 3 107 deelnames aan 2 218 projecten binnen Horizon Europe. De Vlaamse deelnames totaliseren daarmee een deelnametoelage van ongeveer 1 624 miljoen euro. Deze Vlaamse deelnametoelage vertegenwoordigt 3.31% van de totale toelage die door de Europese Commissie in Horizon Europe voorlopig is toegekend. Dit is ruim meer dan verwacht kon worden op basis van de grootte van het O&I-ecosysteem in Vlaanderen. De Vlaamse actoren blijven dus bijzonder sterk aanwezig in het Europese onderzoekslandschap.

Door de toekenning van het NanoIC project aan IMEC, worden deze cijfers nog vergroot, en stijgt de totale return tot 4.15%. Dit project maakt deel uit van het Chips JU Partnerschap, en maakt dat IMEC voor deze ontwikkeling het toonaangevende Europese centrum wordt.

Voor Horizon Europe scoort Vlaanderen dus als innovatieregio boven de verwachte return van 2,24%. Als Vlaanderen vergeleken wordt met de Europese lidstaten, zit de regio sterk binnen de Europese topgroep, samen met Noorwegen, Finland en Denemarken.

Er zijn verschillende clusters of specialisaties waar de Vlaamse onderzoekspartners het heel goed in blijven doen. Zo is de sterke prestatie van de Vlaamse universiteiten in de Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) een constante factor. Daarnaast is er een duidelijke specialisatie van het Vlaamse innovatie-ecosysteem in de domeinen “Health”, “Digital, Industry and Space” en “Food, Bioeconomy Natural Resources, Agriculture and Environment”.

Sinds Horizon Europe blijkt dat ook Vlaanderen een sterke rol speelt in het Europees onderzoek voor “Culture, creativity and inclusive society.” In zowat alle domeinen blijkt dat de universiteiten en onderzoeksinstituten een heel sterke rol spelen.

Voor Horizon Europe is er nog altijd een duidelijke concentratie van deelnames. Zo staat de groep van 20 meest succesvolle deelnemers in voor 85% van het toegekende budget. Voor deze topdeelnemers staat de KU Leuven op de eerste plaats in Europa wat deelnametoelage betreft, en de UGent op de vijfde plaats. Dit is deels te wijten aan het vertrek van de universiteiten uit Zwitserland die traditioneel een sterke positie in het kaderprogramma opnamen, en de vertraagde deelname van de universiteiten uit het Verenigd Koninkrijk.

Horizon Europe organiseert vijf Missions, waarin diverse projecten geclusterd worden. Vlaamse actoren werken sterk mee in de missions “Cancer” en “Soil”. Voor de Mission “Ocean” is Vlaanderen één van de topregio's waar het onderzoek gebeurt.

Ruwweg een derde van de bijdrages uit het kaderprogramma lopen via één of ander partnerschap. Een analyse van de partnerschappen toont dat de Vlaamse deelname heel erg verscheiden is. Er zijn enkele grotere partnerschappen waarin Vlaamse actoren heel sterk meewerken zoals Chips JU, Process4Planet en Circular Biobased Europe. Van de kleinere partnerschappen is Clean Steel ook heel belangrijk voor de Vlaamse actoren. Andere grotere partnerschappen, zoals Clean H2 of Clean Aviation JU, hebben dan weer een heel beperkte aantrekkingskracht voor Vlaamse onderzoekers en bedrijven.

Deel 5

**Het Programma Innovatieve
Overheidsopdrachten**

Hoofdstuk 16

Wat is PIO?

1. Publieke koopkracht als katalysator van innovatie

Het Programma Innovatieve Overheidsopdrachten (PIO) heeft als doel de enorme koopkracht van de Vlaamse overheid en de publieke sector meer strategisch in te zetten voor innovatie.

Het PIO creëert via innovatieve overheidsopdrachten extra mogelijkheden om, samen met ondernemingen en onderzoekscentra, de werking van de Vlaamse publieke sector te vernieuwen en innovatieve antwoorden te bieden op tal van maatschappelijke uitdagingen. Het PIO draagt zo bij tot:

- een performante overheid
- competitieve ondernemingen
- oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen.

Vlaanderen besteedt jaarlijks ruim 30 tot 40 miljard aan overheidsaankopen. Dit vertegenwoordigt een belangrijk economisch potentieel.

Het is de bedoeling om elke Vlaamse beleidsmaker, overheidsmanager en aankoper in de publieke sector te overtuigen van de meerwaarde van innovatieve overheidsopdrachten. En 'innovatieve overheidsopdrachten' te ontwikkelen tot een structureel instrument voor het optimaliseren van de werking en dienstverlening van de publieke sector en het realiseren van toekomstgerichte beleidsdoelstellingen.

De Vlaamse Regering heeft het PIO in het leven geroepen in 2016, aanvankelijk in de vorm van een pilootprogramma ondergebracht bij het departement Economie, Wetenschap en Innovatie. Sinds 1 januari 2024 is het PIO een structureel programma dat deel uitmaakt van het Agentschap voor Innoveren en Ondernemen (VLAIO).

2. Wat zijn innovatieve overheidsopdrachten?

Innovatieve overheidsopdrachten zijn overheidsaankopen gericht op de ontwikkeling of de validering van innovatieve oplossingen. Dit kunnen nieuwe of sterk verbeterde producten of diensten zijn, maar ook business-innovatie zoals de ontwikkeling van nieuwe financieringsvormen of organisatorische en sociale innovatie. Technologie kan een belangrijke rol spelen, maar het hoeft niet.

Bij de aankoop van innovatieve oplossingen is een goede voorbereiding essentieel. Een diepgaande analyse van de behoeften en een vroege interactie met bedrijven en onderzoekscentra zijn sleutels tot een succesvolle innovatieve overheidsaankoop.

De complexiteit en innovatiegraad van de beoogde oplossing bepalen de aanpak van het aankooptraject en de keuze van de aankoopprocedure. De functionele beschrijving van de gewenste oplossing zal de leveranciers ruimte laten om de opdracht creatief en innovatief in te vullen.

3. De 5 fases binnen PIO

1	Behoeftanalyse
	Samen met eindgebruikers en stakeholders analyseren wat de beoogde oplossing precies moet kunnen. Wat is echt nodig? Wat is prioritair?
2	Marktconsultatie
	Samen met bedrijven en onderzoekscentra bepalen welke oplossingen haalbaar zijn en onder welke voorwaarden.
3	Aankoopstrategie
	Op basis van de innovatiegraad en complexiteit van de opdracht, een geschikte aanpak en procedure kiezen.
4	Aankoopproces
	Na interactie met de kandidaat-leveranciers het meest waardevolle (prijs/kwaliteit/innovatie) voorstel aankopen.
5	Ontwikkelen, testen en valideren van innovatieve oplossing
	In nauw overleg met de leveranciers het ontwikkelings- of pilootproject uitvoeren.

4. Innovatieve overheidsopdrachten, waarom?

Innovatieve overheidsopdrachten hebben tal van voordelen, zowel voor de overheid als voor ondernemingen en kenniscentra.

De voordelen van innovatieve overheidsopdrachten voor de overheid zijn legio:

- de overheid versterkt zijn kennis van de 'state of the art' door marktverkenningen en -consultaties te houden;
- de ontwikkelde oplossingen sluiten beter aan bij de reële noden en uitdagingen doordat de overheid sterk interageert met de opdrachtnemers tijdens het ontwikkelingsproces;
- door de inzet van aankoopprocedures zoals het innovatiepartnerschap waarbij verschillende concepten van oplossingen worden ontwikkeld en getest, verminderen voor de overheid de (technologische) risico's bij de eigenlijke aankoop;
- door het maximaal laten spelen van de mededinging is de ontwikkeling van de oplossingen vaak goedkoper dan bij gesubsidieerde ontwikkelingen;
- de overheid verwerft gebruiksrechten op de resultaten van de O&O of innovatieactiviteiten, wat niet zo is bij subsidies.
- innovatieve overheidsopdrachten mobiliseren middelen voor innovatie over alle beleidsdomeinen en niveaus heen;

Ook ondernemingen en kennisinstellingen zijn gebaat bij innovatieve overheidsopdrachten:

- ondernemers en kennisinstellingen krijgen via de directe contacten met de overheid een beter inzicht in de publieke innovatiebehoeften; dit biedt perspectieven op nieuwe onderzoeks- en innovatiethema's en de ontwikkeling van nieuwe markten of veelbelovende niches;
- er komen meer financiële middelen voor O&O- en testactiviteiten ter beschikking en meer mogelijkheden om samenwerkingsverbanden op te zetten;
- er komen nieuwe mogelijkheden om 'the valley of death' tussen productontwikkeling en commercialisering te overbruggen wanneer de overheid als 'launching' of 'lead customer' optreedt; dit kan ook de mogelijkheden voor export positief beïnvloeden;

- de toegang voor kmo's en starters tot de overheidsmarkten verbetert door het aankoopproces bij innovatieve overheidsopdrachten zo eenvoudig mogelijk te houden, door te kiezen voor een interactieve en gefaseerde aanpak en door minder technische specificaties op te nemen in de bestekken, maar wel gewenste functionaliteiten en mogelijke varianten.

5. Aanbod

Elke Vlaamse overheidsorganisatie of organisatie uit de publieke sector wordt geconfronteerd met grote en kleine uitdagingen die om innovatieve oplossingen vragen. Het Programma Innovatieve Overheidsopdrachten (PIO) helpt om deze innovatieve producten en diensten te laten ontwikkelen, testen en/of aan te kopen.

Alle overheidsorganisaties in Vlaanderen en organisaties uit de publieke sector die vallen onder de Wet op de Overheidsopdrachten kunnen bij PIO terecht voor informatie, advies, begeleiding en cofinanciering bij innovatieve aankoopprojecten.

- PIO informeert via zijn website en nieuwsbrief over alle relevante activiteiten en initiatieven in Vlaanderen en Europa. Tegelijk werkt het PIO-team aan een gids voor innovatieve overheidsopdrachten met de ambitie om aankopers uit de publieke sector te helpen bij hun innovatieve initiatieven.
- PIO staat gedurende het volledige aankooptraject paraat voor adviesverlening.
- PIO zorgt voor de begeleiding bij het voortraject van innovatieve overheidsopdrachten, zoals onder meer het organiseren van marktconsultaties, het inhuren van externe expertise, ...
- PIO kan cofinanciering verlenen voor de ontwikkeling en validering van innovatieve oplossingen.

Begeleiding en cofinanciering biedt PIO enkel aan projecten die via oproepen geselecteerd worden, conform het [Besluit van de Vlaamse Regering tot regeling van de cofinanciering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie in het kader van overheidsopdrachten](#) van 22 maart 2024, van kracht sinds 1 april 2024.

Bij de begrotingsopmaak 2025 is er voor PIO 2,7 miljoen euro voorzien. De specifieke noden van elk traject bepalen de omvang van de mogelijke cofinanciering. Er zijn in principe geen maximale bedragen voorzien. Om toch enige houvast te bieden voorziet PIO voor een 'gemiddeld' project in volgende indicatieve bedragen:

- tot 40.000 euro voor de inzet van externe expertise voor de uitvoering van marktconsultaties, organisatie van gebruikersbevragingen, enz.
- tot 1.000.000 euro voor de cofinanciering van de ontwikkeling of validering van innovatieve oplossingen (gaande van beperkte proof of concepts tot belangrijke pilootprojecten).

6. Lopende projecten

Momenteel bestaat de PIO-projectportfolio uit meer dan 130 geselecteerde projecten. Het gaat om zeer diverse uitdagingen bij diverse publieke organisaties in diverse beleidsdomeinen en sectoren. Ongeveer de helft van de trajecten heeft al tot concrete oplossingen of inzichten geleid, die dagdagelijks het verschil maken. Meer informatie over deze projecten en hun voortgang is terug te vinden op de website van PIO via <https://www.vlaio.be/nl/vlaio-netwerk/programma-innovatieve-overheidsopdrachten-pio>.

Bijlagen

Bijlage I: Terugblik op de opstapmiddelen tijdens de legislatuur 2014 – 2019 en 2020–2024

1. Terugblik op de bijgekomen middelen tijdens de legislatuur 2014 – 2019

1.1. Totale vrij beleidsruimte voor alle Vlaamse bevoegdheden samen: recurrente middelen en investeringsenveloppe

Bij de regeringvorming in 2014 werd een meerjarig begrotingspad 2014-2019 afgesproken waarbij onderstaande budgettaire impulsen voor diverse beleidsdomeinen werden voorzien. Voor “O&O en maatregelen bedrijfsleven” werden opstappen afgesproken oplopende tot 500 miljoen euro in 2019 (zie Tabel 70). Bijna de helft van de recurrente budgettaire ruimte in de vorige legislatuur (1,114 miljard euro) werd zo gealloceerd aan “O&O en maatregelen bedrijfsleven”.

Tevens werden jaarlijks investeringsmiddelen voorzien voor “O&O en maatregelen bedrijfsleven” oplopend tot 120 miljoen euro in 2019 (zie Tabel 71).

Tabel 71 Recurrent nieuw beleid 2015 - 2019 (in miljoen euro) voor alle Vlaamse bevoegdheden samen

Nieuw beleid 2014-2019 (VAK = VEK) in miljoen euro		2015	2016	2017	2018	2019
Internationaal Vlaanderen	Vlaamse Statistische autoriteit, IT, Brexit					2
Economie, Wetenschap en Innovatie	O&O & maatregelen bedrijfsleven	20	25	220	220	500
Onderwijs en Vorming	Scholenbouw				2,5	7,5
	Basisonderwijs					20,0
	Ziekenhuisscholen					0,8
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	Welzijn	65	78	210	300	500
Cultuur, Jeugd, Sport en Media	Cultureel Erfgoed					9,6
	Topsport					1
Werk en Sociale Economie	Sociale Economie					10
	Overige Werk					5
Mobiliteit en openbare werken	Infrastructuur				2,5	17,5
Kanselarlijk en Bestuur	Vlaams Brusselfonds					0,4
Omgeving	Instandhoudingsdoelstellingen	5	5	20	20	30
	Wonen		10	20	20	40
Totaal VAK = VEK		90	118	470	565	1 144

Tabel 72 Jaarlijkse investeringsenveloppen 2015 - 2019 (in miljoen euro)

Investerings (VAK in miljoen euro)		2015	2016	2017	2018	2019
Economie, Wetenschap en Innovatie	O&O & maatregelen bedrijfsleven		90	90	115	120
Onderwijs en Vorming	Scholenbouw	50	100	100	140	150
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	Welzijn		100	100	115	140
Cultuur, Jeugd, Sport en Media	Sportinfrastructuur		10	10	10	0
Mobiliteit en openbare werken	Infrastructuur		20	110	160	150
Kanselarij en Bestuur	ICT	10	10	10		
Omgeving	Riolen		60	50	50	50
	Onroerend Erfgoed		10	10	20	30
	Asbest					10
	Droogte					4
Totaal investeringen (VAK)		60	400	480	610	654

1.2. Vrije beleidsruimte voor het beleidsdomein EWI

De Vlaamse Regering kon in de legislatuur 2014-2019 rekenen op een vrije recurrente beleidsruimte van 1,1 miljard euro, voor al haar bevoegdheden.

Maar liefst 500 miljoen euro daarvan werd besteed aan economie, wetenschap en innovatie. Het beleidsdomein EWI genoot de voorbije legislatuur van enkele grote **recurrente** budgettaire opstappen: 20 miljoen euro in 2015 + 5 miljoen euro in 2016 + 195 miljoen euro in 2017 en + 280 miljoen euro in 2019.

Daarnaast werden grote oplopende investeringsenveloppen toegekend van 90 miljoen euro in 2016, 100 miljoen euro in 2017, 115 miljoen euro in 2018 en van 120 miljoen euro in 2019. In regel werden daarmee eenmalige investeringsuitgaven gefinancierd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht aan welke doelgroepen en concrete beleidsinitiatieven de recurrente opstapmiddelen besteed werden, opgesplitst in O&O-kredieten (dus meetellend voor de 3%-norm) en niet-O&O kredieten.

Tabel 73 Uitsplitsing van de recurrente opstap van 500 miljoen euro in de jaren 2015 - 2019

	2015	2016	2017	2018	2019	2014-2019
1. O&O-kredieten						
a. Gericht op universiteiten	0,00	8,00	45,30	0,00	95,00	148,30
FWO			30,30		40,00	70,30
BOF (Bijzondere Onderzoeksfondsen)			10,00		35,00	45,00
IOF (Industriële Onderzoeksfondsen)			5,00		20,00	25,00
TBM (Toegepast Biomedisch onderzoek met Maatschappelijke finaliteit, via FWO)		8,00				8,00

	2015	2016	2017	2018	2019	2014-2019
b. Gericht op Hogescholen	0,00	0,00	10,00	0,00	6,00	16,00
Hogescholen (PWO-middelen in 2017 en Kennisdiffusie-instrument in 2019)			10,00		6,00 ⁹¹	16,00
c. Gericht op SOC's	5,00	1,50	51,70	0,00	6,50	64,70
imec (in kader fusie iMinds sept 2016)		1,50	29,00			30,50
VIB (in kader nieuwe beheersovereenkomst februari 2017)			14,70			14,70
Flanders Make (in kader nieuwe beheersovereenkomst)	5,00		8,00		6,50	19,50
d. Gericht op kennisinstellingen	0,00	0,00	2,51	0,00	3,50	6,01
AMS (Antwerp Management School)			0,06			0,06
ITG (Instituut Tropische Geneeskunde)			0,85			0,85
KMDA (Koninklijke Maatschappij Dierkunde Antwerpen)			0,35			0,35
VLIZ (Vlaams Instituut voor de Zee)			1,00		2,00	3,00
Plantentuin Meise					1,50	1,50
Orpheus Instituut (artistiek onderzoek muziek)			0,25			0,25
e. Gericht op bedrijven	0,00	0,00	60,00	0,00	78,07	138,07
Opstart nieuw Vlaams clusterbeleid			40,00		20,00	60,00
O&O bedrijfsprojecten			20,00		30,00	50,00
Baekeland (pre-doc)- en Innovatiemandaten (post-doc) bij bedrijven					15,00	15,00
Collectief O&O en Collectieve Kennisverspreiding (COOCK)					10,00	10,00
Transfer naar Fonds Innoveren en Ondernemen					3,07	3,07
f. Gericht op nieuwe beleidsprioriteiten	0,00	0,00	16,00	0,00	84,50	100,50
Programma Innovatieve Overheidsopdrachten (PIO)			5,00			5,00
Industrie 4.0			4,00			4,00
City of Things – Slimme steden en gemeenten			4,00			4,00
Beleidsplan Artificiële Intelligentie					32,00	32,00
Beleidsplan Cybersecurity					20,00	20,00
Gepersonaliseerde geneeskunde - eenmalige ICON-call					5,00	5,00
RegMed Xb (regeneratieve geneeskunde)			3,00			3,00
Open Science-beleid kennisinstellingen					5,00	5,00
STEM-beleid					2,50	2,50
Moonshot klimaat (Vlaanderen CO2-arm in 2050)					20,00	20,00
2. Vooral maatregelen bedrijfsleven	15,00	15,35	9,50	0,00	6,43	46,28
Kmo-portefeuille	3,00	5,00				8,00
Kmo-groeisubsidie		3,00				3,00
STS (strategische transformatiesteun)	3,00					3,00
Ondernemerschapsbevordering		5,30	4,00			9,30
Screen flanders (audiovisuele sector)	1,00	1,00				2,00

⁹¹ Er was 8 miljoen euro voorzien waarvan 2 miljoen euro verschoven is naar AI initiatieven van hogescholen in het AI beleidsplan.

	2015	2016	2017	2018	2019	2014-2019
e-loket		0,50	3,50			4,00
Flanders DC (Flanders District of Creativity)		0,55				0,55
Wetenschapscommunicatie			2,00			2,00
VLAIO-werking					2,00	2,00
FWO-werking (hervorming panels)					1,00	1,00
FRIS (Flanders Research Information Space) bij department EWI					1,50	1,50
ECOOM (addendum beheersovereenkomst)					0,88	0,88
PMV (in kader van Flanders Future Tech Fund en InvestEU)					1,05	1,05
Allerlei	8,00					8,00
3. Totaal	20,00	5,00	195,00	0,00	280,00	519,86

* de recurrente opstap van 20 miljoen euro in 2015 werd in 2016 herverdeeld, zodat in 2016 totaal > 5 miljoen euro en totaal 2014-2019 > 500 miljoen euro.

Naast deze structurele middelen, waren er de voorbije legislatuur, vanaf 2016, ook investeringsmiddelen.

Tabel 74 Overzicht van de investeringsprovisies voor de jaren 2016 – 2019 (in miljoen euro)

	2016	2017	2018	2019	Totaal
1. O&O kredieten	36,65	39,17	69,90	56,64	202,36
Energyville – onderzoek naar duurzame energie en intelligente energiesystemen	4,50				
Vier onderzoeksinfrastructuren (o.a. CERN)	11,80				
Flanders Make	5,00		15,00		
Flanders Make ICON (interdisciplinair coöperatief onderzoek)	3,50				
FWO (2017: supercomputer 30 + Big Science 0,795)		30,80	0,50		
FWO internationale onderzoeksinfrastructuur			7,50		
RegmedXb (regeneratieve geneeskunde)		1,00			
VLIZ - marine robot		3,00			
VLIZ – gebouw (Innov Ocean Campus)				3,33	
Zware infrastructuur universiteiten (in kader ESFRI)		4,00			
Infrastructuur VIB (in kader ESFRI)		0,37			
Innovatiestages	5,50				
FISCH (vroegere competentiepool chemie)	1,35				
Interuniversitair centrum protontherapie	5,00				
Plantentuin Meise (digitalisering)			1,90		
O&O-bedrijfsprojecten bij Fonds Innoveren en Ondernemen			15,00		
Mobilidata (imec ondersteunt)			30,00		
100 Gigabit VON (supersnelle internetverbindingen voor kennisinstellingen)				5,24	
Project Stressy – Stress in the city (imec)				1,19	
Project Internet of Water (imec/VITO)				9,72	
Project I-learn Vlaanderen: digitaal gepersonaliseerd leren (imec ondersteunt)				20,00	

	2016	2017	2018	2019	totaal
EUROHpc (Europees high performance computing initiatief)				3,50	
Project Terra (energie- en patrimoniumdatabank van de publieke sector – open data)				1,58	
City of Things : imec smart retail dashboard				0,40	
VLIZ				0,24	
ILVO: investeringssubsidie voor het bouwen van een nieuwe proefaccommodatie pluimvee				1,00	
ITG: investering in infrastructuur voor een insectarium				1,00	
VLIZ: éénmalige investeringssubsidie Ocean Innovation Space (labo)				2,00	
VL Hora Hogescholen				7,44	
2. Vooral maatregelen bedrijfsleven	52,75	60,84	45,49	63,37	222,45
Bedrijventerreinen	20,00			5,00	
kmo-portefeuille	10,00	10,00	12,00	22,27	
STS (strategische transformatiesteun)	6,70	15,00	15,00	15,00	
Ondernemerschapstimulering	2,10		1,26		
Reconversie Ford-site	2,50				
Flanders DC	0,65				
rentetoelage hinder openbare werken		5,84	3,04		
Hinderpremie			4,00	4,06	
Beheersvergoeding WIN-WIN-lening bij PMV			0,18		
inkomenscompensatie hinder openbare werken			0,79		
EFRO/Interreg	10,80		0,14		
WIN-WIN lening			5,58	4,57	
FWO, Kom op tegen Kanker			1,00		
STEM			2,50		
Technopolis site Mechelen				10,00	
Beheersvergoeding PMV				0,92	
Sport		30,00		0,35	
FWO FRIS IT-aanpassingen				0,20	
WECOM				1,00	
3. Totaal	89,4	100,0	115,4	120,0	424,8

1.3. De recurrente opstap van 280 miljoen euro voor het beleidsdomein EWI in 2019

In de begroting 2019 werd er een opstap van 280 miljoen euro voorzien voor het beleidsdomein EWI. Hiervan werd 171,57 miljoen toegewezen aan het departement EWI. De grootste beleidsimpuls worden gegeven aan FWO (40 miljoen), BOF (35 miljoen), IOF (20 miljoen), beleidsagenda's Artificiële Intelligentie en Cybersecurity en de ICON-call Personalised Medicine (57 miljoen euro samen).

Er werd 105,5 miljoen euro toegewezen aan het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO. De grootste impuls werd hier gegeven aan het clusterbeleid (20 miljoen euro), de onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten (30 miljoen euro), en de Moonshot klimaat (20 miljoen euro). Meer details staan in Tabel 74.

Tabel 75 Toekenning van de recurrente opstap van 280 miljoen euro in 2019 vanuit het Departement EWI en vanuit het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO (in miljoen euro)

	O&O	andere	Totaal
Toegewezen via Departement EWI	170,07	1,50	171,57
FWO	40,00		
BOF (Bijzondere Onderzoeksfondsen)	35,00		
IOF (Industriële Onderzoeksfondsen)	20,00		
Flanders Make (in kader nieuwe beheersovereenkomst)	6,50		
VLIZ (Vlaams Instituut voor de Zee)	2,00		
Plantentuin Meise	1,50		
FRIS (Flanders Research Information Space) bij departement EWI		1,50	
Transfers naar Fonds Innoveren en Ondernemen	3,07		
Beleidsplan Artificiële Intelligentie	32,00		
Beleidsplan Cybersecurity	20,00		
Gepersonaliseerde geneeskunde - eenmalige ICON-call	5,00		
Open Science-beleid kennisinstellingen	5,00		
Toegewezen via het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO	103,50	1,93	105,43
Hogescholen (PWO-middelen in 2017 en Kennisdiffusie-instrument in 2019)	6,00		
Moonshot klimaat (Vlaanderen CO2-arm in 2050)	20,00		
STEM-beleid	2,50		
Opstart nieuw Vlaams clusterbeleid	20,00		
O&O bedrijfsprojecten	30,00		
Baekeland (prédoc)- en Innovatiemandaten (postdoc) bij bedrijven	15,00		
Collectief O&O en Collectieve Kennisverspreiding (COOCK)	10,00		
ECOOM (addendum beheersovereenkomst)		0,88	
PMV (in kader van Flanders Future Tech Fund en InvestEU)		1,05	
Toegewezen aan VLAIO	0,00	2,00	2,00
VLAIO-werking		2,00	
Toegewezen aan FWO	0,00	1,00	1,00
FWO-werking (hervorming panels)		1,00	
Totaal	273,57	6,43	280,00

1.4. De investeringsenveloppe van 120 miljoen euro voor het beleidsdomein EWI in 2019

In de begroting 2019 werd de provisie voor investeringen in "O&O en het bedrijfsleven" van 115 miljoen euro uit 2018 verhoogd met 5 miljoen euro.

Er werden dus investeringsmiddelen ten belope van 120 miljoen euro voorzien in 2019. Vijf miljoen euro werd toegekend aan een provisie bij het Departement EWI, de rest werd geplaatst op een provisie bij het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO.

De tabel hierna toont in detail de investeringsprovisie van 120 miljoen euro voorzien in de begroting 2019.

Tabel 76 Overzicht toekenning van de investeringsprovisie 2019 vanuit het Departement EWI en het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO (in miljoen euro)

	O&O	andere	Totaal
Vanuit het Departement EWI	4,00	1,00	5,00
ILVO: investeringssubsidie voor het bouwen van een nieuwe proefaccommodatie pluimvee	1,00		
ITG: investering in infrastructuur voor een insectarium	1,00		
VLIZ: éénmalige investeringssubsidie Ocean Innovation Space	2,00		
WECOM (call)		1,00	
Vanuit het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO	52,64	62,37	115,01
VLIZ – gebouw (Innov Ocean Campus)	3,33		
100 Gigabit VON (supersnelle internetverbindingen voor kennisinstellingen)	5,24		
Project Stressy – Stress in the city (via imec)	1,19		
Project Internet of Water (via imec/VITO)	9,72		
Project I-learn Vlaanderen (imec ondersteunt)	20,00		
EUROHpc (Europees high performance computing initiatief)	3,50		
Project Terra (energie- en patrimoniumdatabank van de publieke sector – open data)	1,58		
VLHORA Onderzoeksinfrastructuur – Hogescholen	7,44		
City of Things : imec smart retail dashboard	0,40		
FWO FRIS IT-aanpassingen		0,20	
VLIZ	0,24		
Bedrijventerreinen		5,00	
Kmo-portefeuille		22,27	
STS (strategische transformatiesteun)		15,00	
Hinderpremie		4,06	
WIN-WIN lening		4,57	
Technopolis site Mechelen		10,00	
Beheersvergoeding Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV)		0,92	
Sport		0,35	
Totaal	56,64	63,37	120,01

2. Terugblik op de bijgekomen middelen tijdens de legislatuur 2019 – 2024

2.1. Begrotingsopmaak 2020

Bij de start van de nieuwe Vlaamse legislatuur 2019-2024 vertrok de - in oktober 2019 nieuwgevormde coalitie van N-VA, cd&v en Open Vld - bij de begrotingsopmaak 2020 met een negatieve beleidsruimte van -603,8 miljoen euro ⁹².

Door het nemen van **begrotingsmaatregelen** ten belope van 726,3 miljoen euro werd een netto beleidsruimte gecreëerd. Maar aangezien er tevens voor 553,6 miljoen euro **nieuwe beleidsmaatregelen** werden genomen, sluit de begrotingsopmaak 2020 af met een tekort van -431,1 miljoen euro.

⁹² Zie Toelichtingen bij de middelenbegroting en de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap bij het begrotingsjaar 2020 en bij de aanpassing van de middelenbegroting en de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2019. Algemene Toelichting. Parlementair stuk 13 (2019-2020) – Nr 1 ingediend op 8 november 2019, p. 12-13.

Om de gestelde begrotingsdoelstelling voor het begrotingsjaar 2020 te halen diende de Vlaamse regering n.a.v. de begrotingsopmaak 2020 dus begrotingsmaatregelen te nemen ten belope van **726 miljoen euro** voor alle beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid samen.

Deze begrotingsmaatregelen situeren zich in vier **categorieën**:

1. Fiscaliteit – hervormingen: 80 miljoen euro
2. Efficiëntie en kerntaken: 265 miljoen euro
3. Mildereren van bepaalde groepen in de uitgaven: 100 miljoen euro
4. Punctuele maatregelen: 279 miljoen euro

Ook het **beleidsdomein EWI** diende bij te dragen tot die begrotingsdoelstelling en diende begrotingsmaatregelen (besparingsmaatregelen) te nemen in drie van de vier voormelde categorieën:

1. efficiëntie en kerntaken:
 - Besparing op de personeelskredieten binnen het beleidsdomein EWI (-260.000 euro bij het Departement EWI en VLAIO)
 - Besparing op de werkingskredieten binnen het beleidsdomein (-74.000 euro bij het Departement EWI en VLAIO)
 - De niet-indexering van de werkingsmiddelen van de door het beleidsdomein EWI gesubsidieerde instellingen (betreft de niet-indexering van de niet-loongebonden kredieten; -13,1 miljoen euro)
 - Generieke 6%-besparing op de subsidies verstrekt door het beleidsdomein EWI (- 64,8 miljoen euro)
2. mildereren van bepaalde groepen in de uitgaven:
 - Overslaan opstappen integratie hogescholen en universitair (- 5 miljoen euro)
3. punctuele maatregelen:
 - Vermindering van subsidies Economie t.b.v. – 73 miljoen euro (vermindering subsidiepercentage KMO-portefeuille 23 miljoen euro; vermindering subsidies via Fonds Innoveren en Ondernemen 10 miljoen euro; vermindering van de provisie binnen het Fonds Innoveren en Ondernemen 40 miljoen euro)

Bij deze besparingsmaatregelen werden de O&O-uitgaven maximaal ontzien en werden de besparingen dus geconcentreerd op de uitgaven voor economie.

Maar het beleidsdomein EWI geniet in 2020, in gevolge het afgesproken groeipad, ook van **nieuwe middelen** voor nieuwe beleidsimpulsen ⁹³:

- 20 miljoen euro nieuwe middelen voor beleidsimpulsen;
- 10 miljoen euro investeringsmiddelen.

De 20 miljoen euro nieuwe middelen worden vooral ingezet om de generieke 6%-subsidie maatregel bij een aantal instellingen te verzachten en het overblijvende saldo gaat naar het FWO.

Concreet worden onderstaand de **correcties op de generieke besparing van 6 % op de subsidies** - vanuit de 20 miljoen euro nieuwe middelen – weergegeven:

- a. Sommige instellingen worden vrijgesteld van de 6%-besparing:
 - i. UNUCRIS
 - ii. Werking en informatica van het FWO
 - iii. het VLIZ
 - iv. het Klinisch wetenschappelijk onderzoek bij het FWO
 - v. strategisch onderzoekscentrum Flanders Make en VITO
 - vi. Waarborgbeheer NV

⁹³ Zie parlementair stuk 15 (2019-2020) Nr 5 – E pagina 10.

- b. Voor andere instellingen is de besparing lager dan de 6%:
 - i. Flanders Technology International
 - ii. VIB (slechts besparing 2%)
 - iii. IMEC
- c. Het saldo dat na deze vrijstellingen en milderingen van de besparingen van de 20 miljoen euro nieuwe middelen overschiet, wordt bestemd voor het FWO (5,6 miljoen euro).

Ook de 10 miljoen euro aan nieuwe investeringsmiddelen worden bestemd voor het FWO.

Op deze wijze wenste de minister het signaal te geven dat de Vlaamse regering blijft investeren in lange termijn fundamenteel onderzoek die de basis vormt voor later toegepast onderzoek en mogelijke maatschappelijke en/of economische valorisatie.

We wijzen er ook op dat de dotaties voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen en de Industriële Onderzoeksfondsen van in het begin uitgesloten waren van de besparingen. Zij blijven dus ook in 2020 volledig genieten van de budgettaire opstappen toegekend in 2019 ten belope van respectievelijk + 35 miljoen euro (BOF) en +20 miljoen euro (IOF).

2.2. Begrotingsopstappen 2021

Conform de afspraken werd bij **begrotingsopmaak 2021** een opstap van 30 miljoen euro recurrente middelen voorzien. Die opstapmiddelen werden geïnvesteerd in onderstaande domeinen.

Tabel 77 Overzicht van de belangrijkste recurrente opstappen in 2021 voor het beleidsdomen EWI (in miljoen euro)

Recurrente EWI-opstapmiddelen 2021	30
o.a.	
Impulsprogramma zorg en gezondheid	6,3
InnovOcean Vliz-Ilvo gebouw	8,3
Edtech	1,8
Supernova Space	1
SolidLab	2
Waterklimaat hub bij Vito	3
Energyville convenant	3
ITG	1
Bio-economie	1
Vlaanderen circulair	1
Impulsprogramma ruimtevaartoeconomie	0,5
100 Gigabit readiness	0,3

Daarnaast waren er in 2021 voor 25 mio € eenmalige investeringsmiddelen. De in 2020 aan het FWO voor onderzoeksinfrastructuur toegekende 10 mio € kon het FWO behouden en daaraan werd nog 15 mio € toegevoegd.

Tabel 78 Vlaamse Veerkrachtmiddelen, vastgelegd in 2021 voor economie en O&O (budget in miljoen euro)

Relanceprojecten	Budget
Economie	12,986
Blue Deal – Economie	1,624
Circulair bouwen	1,971
Circulaire economie	0,061
Investeren in kernversterking via projectoproepen	3,644
Ondersteuning bedrijven	4,719
Smart Cities	0,8
Spending reviews	0,167
O&O	157,662
Bio-economie	1,277
Blue Deal	2,275
Circulair bouwen	0,672
Circulaire economie	1,278
Uitbouw van wetenschappelijke infrastructuur (ICOS, COB, ...) & participatie aan internationale onderzoeksinfrastructuren	101,135
Versterking O&O bedrijven	30
Versterking onderzoeksveld en versnelling O&O	21,025
Eindtotaal	170,648

2.3. Begrotingsopstappen 2022

Conform de afspraken werden bij **begrotingsopmaak 2022** een opstap van 40 miljoen euro recurrente middelen en 40 miljoen euro investeringsmiddelen voorzien.

Tabel 79 Recurrente opstapmiddelen en bijkomende investeringsmiddelen in 2022 voor het beleidsdomein EWI (in miljoen euro)

Recurrente EWI-opstapmiddelen 2022	40
o.a.	
Versterking en extra activiteiten in het kader van de nieuwe vijfjarige convenant met imec	15
Versterking en extra activiteiten in het kader van de nieuwe vijfjarige convenant met VIB	10
Opstap voor VLIZ n.a.v. het nieuw vijfjarig convenant	1,5
Opstap Flanders Make conform convenant	6,5
Versterking fundamenteel onderzoek FWO	7,5
ITG	1
Enmalige investeringsmiddelen voor O&O-infrastructuur 2022	40
o.a.	
Continuering in 2022 van de in 2020 (10 mio €) en 2021 (15 mio €) toegekende investeringsmiddelen aan het FWO	25
Infrastructuurproject imec	2
Infrastructuurproject VIB	2
Infrastructuurproject vito	4
Infrastructuurproject VLIZ	2
Waterclimate	3
Diversen (Flanders Make 0,5 + Waterstofnet 0,9 + Plantentuin Meise energie 0,5)	5

Naast de recurrente opstapmiddelen en de eenmalige investeringsmiddelen zijn er ook de extra middelen voor het Beleidsdomein EWI in het kader van het Vlaamse relanceplan 'Vlaamse Veerkracht'.

Voor het beleidsdomein EWI betreft het **631 mio € eenmalige middelen** die tussen 2021 en 2026 geïnvesteerd worden in het EWI-beleidsdomein, maar vastgelegd dienen te zijn eind 2022.

2.4. Begrotingsopstappen 2023

Conform de afspraken werden bij begrotingsopmaak 2023 een opstap van 65 miljoen euro recurrente middelen en 45 miljoen euro investeringsmiddelen voorzien.

Tabel 80 Recurrente opstapmiddelen en bijkomende investeringsmiddelen in 2023 voor het beleidsdomein EWI (in miljoen euro)

Recurrente EWI-opstapmiddelen 2023	60
o.a.	
FWO (voor EU partnerschappen)	1,700
imec	8,000
VLIZ	1,00
Provisie EWI	12,916
VIB	4,000
vito	2,000
naar VLAIO	31,000

Enmalige investeringsmiddelen voor O&O-infrastructuur 2023	45
o.a.	
FWO (continuerend in 2023 van de toegekende middelen 2022)	25,00
VLIZ	2,00
imec	2,00
VIB	2,00
VITO	6,00
Infrastructuur Hogescholen (bij VLAIO)	3,00
Waterclimate	3,00
Flanders Make	0,50
Waterstofnet	0,95
APM - energiefactuur	0,50

2.5. Begrotingsopstappen 2024

Tabel 81 Begrotingsopstappen 2024 (in miljoen euro): opgesplitst in (A) eenmalige opstappen en (B) recurrente opstappen

A.1. Doortrekken van bestaande opstappen	Opstap (in miljoen euro)
FWO infrastructuur	25,000
VLIZ	2,000
Infrastructuur HS	3,000
Imec	2,000
VIB	2,000
VITO	6,000
Overige	5,000
Totaal	45,000
A.2. Nieuwe toekenning eenmalige opstappen	
VITO (gebouw)	10,000
FWO	10,000
<i>SBO</i>	<i>2,000</i>
<i>Europese partnerschappen</i>	<i>2,000</i>
<i>Fundamentele onderzoeksprojecten</i>	<i>6,000</i>
VLAIO provisie (o.a. EFRO)	0,500
EWI-provisie	9,500
<i>Europese universiteiten voor universiteiten</i>	<i>1,938</i>
<i>FWO-Beleid</i>	<i>4,805</i>
<i>FWO-Apparaat</i>	<i>1,195</i>
Totaal	30,000

B. Recurrente opstappen	
Flanders Make extra (EnergyVille)	1,000
Europese Universiteiten voor hogescholen	0,900
FDI-screening	0,270
FDI-personeel	0,290
ECOOM nieuw convenant	0,440
BOF (doortrekken verhoging 2023)	11,500
OJO (doortrekken verhoging 2023)	0,500
IOF (doortrekken verhoging 2023)	5,000
VITO (nieuwe convenant)	8,000
Technopolis (outreach - verre afstand)	0,450
EWI-provisie	1,650
	<i>AI beleidsagenda</i>
	<i>Pilote Line Imec</i>
Totaal	30,000

Bijlage II: Overzicht van de Collectieve Onderzoekscentra (BERD Collectieve Centra), Publieke Onderzoekscentra (GOVERD), en Particuliere Not for Profit Instellingen (PNP) en Hoger Onderwijs (HE) in het kader van de GERD-berekening.

De geografische locatie waar onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten plaatsvinden, is determinerend voor de toekenning bij het Vlaams Gewest of bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie Frascati Manual). Dit betekent dat onderzoekinspanningen toegewezen kunnen worden aan een regio die hier niet voor bevoegd is, en dat O&O-inspanningen soms opgesplitst worden. Deze geografische verdeling wordt bij elke rapportering geactualiseerd.

Onderstaande lijst geeft een overzicht van de collectieve onderzoekscentra, de publieke onderzoekscentra en de particuliere non-profit instellingen in het Vlaams Gewest. Nieuwe instellingen ten opzichte van de vorige berekeningen (editie 2021) zijn toegevoegd.⁹⁴

Collectieve onderzoekscentra

Collectieve centra bevatten zowel sectorale centra (die uitgesplitst worden naar de drie gewesten), autonome centra als competentiepolen:

- Centexbel (textielnijverheid) – (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Sirris (technologische industrie) – (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- OCW (wegenbouw) – (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Buildwise (voorheen WTCB -Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB)) (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Wetenschappelijk en Technisch onderzoekscentrum voor Diamant (WTOCD)
- Belgisch Instituut voor Lastechniek (BIL)
- Koninklijk Belgisch Instituut tot verbetering van de biet
- Proefcentrum Fruitteelt vzw
- Viaverde vzw (voorheen Proefcentrum voor de Sierteelt, Proefcentrum voor de Groententeelt, Proefcentrum voor de aardappelteelt)
- Proefstation voor de Groententeelt vzw
- Inagro
- Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant
- Vlaams Centrum voor de bewaring van tuinbouwproducten –VCBT
- Vlaams Instituut voor de Logistiek (VIL)
- Strategisch Initiatief Materialen (SIM) (uitdovend)
- Flanders District of Creativity (Flanders DC)
- Clusta vzw
- Workitects Vzw

⁹⁴ Vanaf 2023 wordt de steekproeftrekking van de Innovatievragenlijst in nauwe samenwerking met Statbel uitgevoerd. Daarbij worden een aantal entiteiten – zoals intercommunales en spelers in het openbaar vervoer - die tot nu toe bij de bedrijvensector meetelden niet meer als marktgeoriënteerd beschouwd, en daarom overgeheveld van BERD naar GOVERD en PNP. Omdat deze entiteiten evenwel niet O&O als hoofdactiviteit hebben, zijn deze echter niet opgenomen in het overzicht.

- Ciboris vzw
- Dierengezondheidszorg Vlaanderen
- Vlaams Adviescentrum voor Sensoriek van Voedingsmiddelen en Contactmaterialen/SENSTECH
- Kruispunt van elektrotechniek (Volta) – (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)

Publieke Onderzoekscentra

De publieke onderzoekscentra omvatten de vier 'grote' onderzoekscentra, de Vlaamse wetenschappelijke instellingen gelegen in het Vlaams Gewest, de federale onderzoeksinstituten die in het Vlaams Gewest gelegen zijn en de lokale onderzoeksinstituten die aan de provincie gelinkt zijn:

- Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Koninklijk Meteorologisch Instituut (KMI) (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Defensielaboratorium
- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Bodemkundige Dienst van België
- Studiecentrum voor Kernenergie – Mol
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
- Plantentuin Meise
- Koninklijk Museum voor Schone Kunsten – Antwerpen
- Agentschap Onroerend Erfgoed (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Flanders Hydraulics Research
- Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO)
- Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
- IMEC (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- VIB (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Flanders Make
- Vlaams Instituut voor de Zee
- Hooibeekhoeve
- Proefbedrijf Pluimveehouderij
- POM Oost-Vlaanderen
- Vlaams GebarentaalCentrum vzw
- Joint Research center Institute for Reference Materials and Measurements (JRC-IRMM)- Geel
- Antikankerfonds- Fonds Anticancer
- Blenders vzw
- Rode Kruis Vlaanderen (deel van het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt werd ook toegevoegd)
- Kazerne Dossin

Onderstaande Vlaamse onderzoeksinstituten zijn gelegen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en hun O&O-inspanningen worden dan ook bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgenomen in plaats van bij het Vlaams Gewest:

- Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) (deel van het onderzoek dat in Brussel plaatsvindt)
- Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België
- Agentschap Onroerend Erfgoed (deel van het onderzoek dat in Brussel plaatsvindt)
- Vlaams Vredesinstituut

Particuliere Non-Profit Instellingen

De particuliere non-profit instellingen bevatten semipublieke instellingen, particuliere instellingen en internationale instellingen uit het Vlaams Gewest:

- Vlaamse compostorganisatie (VLACO)
- Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde
- Mobiel 21 vzw
- Vormingscentrum voor de begeleiding van het jonge kind
- Internationale Vredesinformatiedienst
- Passiefhuis Platform
- Orpheus Instituut vzw
- OLV Ziekenhuis Aalst
- Von Karman Institute for Fluid Dynamics
- Waterstofnet
- Bio Base Europe Pilot Plant vzw
- Boeren natuur Vlaanderen vzw
- Scientia Terrae
- Belgische Externe Dienst voor Preventie en bescherming op het Werk – IDEWE
- Alamire
- European Marine Board vzw

Hoger onderwijs

Het hoger onderwijs omvat naast de universiteiten en de hogescholen de zelfstandige universitaire onderzoekscentra uit het Vlaamse Gewest. De belangrijkste wijziging in het hoger onderwijs is de integratie van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteiten binnen de sector hoger onderwijs:

- Katholieke Universiteit Leuven (campus(sen) in Vlaanderen)
- Universiteit Gent
- Universiteit Antwerpen
- Universiteit Hasselt
- Stichting Born-Bunge
- Instituut voor Tropische Geneeskunde
- Life Research Foundation
- Vlerick Management School (campus(sen) in Vlaanderen)
- UNU-CRIS
- Centrum voor Agrarische Geschiedenis
- Centrum voor Innovatie en Stimulatie van Medicijnontwikkeling (CISTIM)
- Research in Advanced Medical Informatics and Telematics (RAMIT)
- Antwerp Management School
- Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
- Karel de Grote-Hogeschool - Katholieke Hogeschool Antwerpen
- Thomas More Kempen/Mechelen/Antwerpen
- Hogeschool Gent
- Odisee (campus(sen)Vlaanderen)
- PXL Hogeschool
- UCL Limburg /Leuven
- Hogeschool West-Vlaanderen - Vlaamse autonome hogeschool
- Vives
- Hogere Zeevaartschool
- Arteveldehogeschool

- LUCA – School of Arts (campus(sen) Vlaanderen)

Voor het hoger onderwijs wordt er soms een gemeenschapsbenadering gebruikt (weliswaar niet voor internationale vergelijkingen), waarbij ook de cijfers van Vlaamse instellingen uit het hoger onderwijs uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bijkomend opgenomen zijn:

- Vrije Universiteit Brussel
- Erasmushogeschool Brussel
- LUCA- School of Arts (campus(sen) Brussel)
- Odisee (campus(sen) Brussel)
- Katholieke Universiteit Leuven (campus(sen) in Brussel)
- Vlerick Management School (campus(sen) in Brussel)

Bijlage III: Lijst met afkortingen uit tussentijdse analyse Horizon Europe

6KP	Zesde EU-Kaderprogramma voor Onderzoek, Technologische Ontwikkeling en Demonstratie (2002-2006)
7KP	Zevende Europese Kaderprogramma voor Onderzoek en Technologische ontwikkeling (2007-2014)
H2020	Horizon 2020 - Achtste Kaderprogramma voor Onderzoek en Technologische Ontwikkeling (2014-2020)
HEU	Horizon Europe – Negende kaderprogramma voor Onderzoek en Ontwikkeling (2021-2027)
KULeuven	Katholieke Universiteit Leuven
UGent	Universiteit Gent
IMEC	Interuniversitair Micro-Electronica Centrum
SOC's	Vlaamse Strategische onderzoekscentra
VIB	Vlaams instituut voor Biotechnologie
VITO	Vlaamse instelling voor Technologisch Onderzoek
ITG	Instituut voor Tropische Geneeskunde
VKI	The Von Karman Institute for Fluid Dynamics
VLIZ	Vlaams Instituut voor de Zee
GCO	Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek
VIL	Vlaams kenniscentrum voor de logistieke sector
SIM	Strategisch Initiatief Materialen
O&TO	Onderzoek en Technologische Ontwikkeling
bbp	Bruto Binnenlands Product
O&I	Onderzoek en Innovatie
MFK	Meerjarig Financieel Kader
VUB	Vrije Universiteit Brussel
UA	Universiteit Antwerpen
UHasselt	Universiteit Hasselt
ILVO	Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek
HES	Higher Education Services

Figuren

Figuur 1 Organogram van de Vlaamse overheid: 8 beleidsdomeinen.....	13
Figuur 2 Overzicht van de vastleggingskredieten binnen de Vlaamse begroting per beleidsdomein bij begrotingsopmaak 2025 (in miljard euro).....	14
Figuur 3 Overzicht van de financiële overheidsstromen (vastleggingskredieten) binnen het Vlaams economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid in 2025	20
Figuur 4 Schumpeter-model.....	21
Figuur 5 Klassiek lineair innovatiemodel.....	22
Figuur 6 'Triple Helix'-model.....	23
Figuur 7 Overgang van 'Triple Helix' naar 'Quadruple Helix'.....	25
Figuur 8 (Kennis)uitwisselingsrelaties tussen de vier actoren van het Quadruple Helix-model.....	26
Figuur 9 Transformatief innovatiebeleid = derde generatie: overheidsbeleid als een 'lasagne' met drie lagen	27
Figuur 10 Het 'Quadruple Helix'-model.....	29
Figuur 11 Actoren in het Vlaamse 'Quadruple Helix' O&O&I-model.....	30
Figuur 12 Overzicht van de belangrijkste financiële stromen binnen het Vlaams economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid in 2025 volgens het Vlaamse 'Quadruple Helix'-model: meer dan 5 miljard € Vlaamse overheidsmiddelen worden geïnvesteerd.....	31
Figuur 13 Evolutie van de O&O-intensiteit (in miljard euro).....	32
Figuur 14 O&O-bestedingen naar uitvoeringssector (Vlaams Gewest, 2009-2023, in miljard euro).....	33
Figuur 15 Evolutie van O&O kredieten t.o.v. bbp en groeipad van de O&O kredieten t.o.v. bbpR naar 1%.....	37
Figuur 16 Prestaties van de Europese landen op het Europees Innovatie Scorebord (2018 (donkerblauw) & 2025 (per categorie))	40
Figuur 17 De twee drijvers van economische groei.....	41
Figuur 18 Nobelprijs winnaars economie 2025.....	42
Figuur 19 Evolutie bbp doorheen de geschiedenis: tot voor de industriële revolutie was stagnatie de norm	43
Figuur 20 ... dat veranderde pas met de industriële revolutie in de 18de-19de eeuw.....	43
Figuur 21 Positieve spiraal van kennisvermeerdering door de combinatie van twee soorten kennis als bron van groei.....	44
Figuur 22 Economische groei is een proces van creatieve destructie: het verband tussen wetenschaps- en innovatiebeleid en het arbeidsmarktbeleid.....	45
Figuur 23 Europese Unie: 450 miljoen koopkrachtige inwoners.....	48
Figuur 24 bbp in volume, reële economische groei voor het Vlaams Gewest (1996 – 2030).....	50
Figuur 25 Een 'ondernemend ecosysteem' -benadering.....	51
Figuur 26 Factoren die de omvang van een economie bepalen: werkzaamheidsgraad en productiviteit.....	58
Figuur 27 Organogram beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie.....	63
Figuur 28 Waarborgregeling: toegestaan waarborgbedrag, kredietbedrag en investeringsbedrag (miljoen euro).....	77
Figuur 29 Waarborgregeling: waarborgbedragen (miljoen euro) versus aantal verbintenissen.....	77
Figuur 30 Winwinlening: bedragen (in miljoen euro) versus aantal verbintenissen.....	78
Figuur 31 Evolutie van het Investeringsvolume (in 1000 euro) en het aantal investeringsdossiers LRM, 2005 - 2024.....	80
Figuur 32 Bereik Vlaams clusterbeleid in 2024 (totaal 1.903 bedrijven)	90
Figuur 33 Overzicht beleidskredieten FIT 2018 – 2023 (miljoen euro).....	104
Figuur 34 Wereldwijd netwerk van FIT	107
Figuur 35 Structuurfondsen per doelstelling en per periode (in miljoen euro)	120
Figuur 36 Organogram beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie.....	128
Figuur 37 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma Wetenschappelijk onderzoek – Excellentie voor alles (PROG EE) 2008-2025BO (miljoen euro).....	137

Figuur 38 Middelen voor het wetenschaps-en innovatiebeleid uit het programma Innovatie (PROG EF/TF) 2008-2025BO (miljoen euro)	144
Figuur 39 Middelen voor het wetenschaps-en innovatiebeleid uit het programma Wetenschapscommunicatie (PROG EG/TL) 2008-2025BO (miljoen euro)	148
Figuur 40 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma “duurzaam economisch weefsel, het faciliteren van ondernemerschap (prog EC) 2008-2025BO” (miljoen euro).....	150
Figuur 41 Middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid uit het programma apparaat (prog EA) 2008-2025BO (miljoen euro).....	151
Figuur 42 Procentuele verdeling van de middelen voor het wetenschaps-en innovatiebeleid 2025 (initieel) van het beleidsdomein WEWILS over de begrotingsprogramma's, bedragen in miljoen euro en %.....	153
Figuur 43 Procentuele verdeling van de begrotingsmiddelen voor het W&I-beleid over de verantwoordelijke entiteiten Departement WEWIS, VLAIO en Agentschap Landbouw en Zeevisserij (budget in miljoen euro; 2025BO)	154
Figuur 44 Middelen voor het wetenschapsbeleid uit het beleidsdomein OV (in miljoen euro)	159
Figuur 45 Evolutie van het wetenschaps- en innovatiebeleid per financier (2008 - 2025BO; in miljoen euro)	165
Figuur 46 Evolutie van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) (1993-2025) (miljoen euro).....	169
Figuur 47 Verdeling van de middelen in 2025BO voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) over de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid.....	170
Figuur 48 Verdeling van de middelen in 2025BO van Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) over de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid.....	171
Figuur 49 Verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (WIB) 2025BO volgens de ministeriële bevoegdheden.....	174
Figuur 50 Verdeling van de middelen voor Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) 2025BO volgens de ministeriële bevoegdheden.....	175
Figuur 51 Verdeling O&O-budget 2025BO volgens NABS-classificatie.....	177
Figuur 52 Verdeling O&O-budget 2025BO volgens geaggregeerde NABS-klassen.....	178
Figuur 53 Evolutie aandeel gericht versus niet-gericht onderzoek 2008-2025BO.....	181
Figuur 54 Evolutie van de kredieten voor gericht versus niet-gericht onderzoek 2008-2025BO (in miljoen euro)	182
Figuur 55 Aandeel van de verschillende categorieën bij begrotingsopmaak 2025	184
Figuur 56 Evolutie van de Vlaamse O&O-overheidskredieten volgens de categorisatie naar initiatiefnemer (miljoen euro).....	185
Figuur 57 Evolutie van relatief aandeel van de verschillende categorieën ten opzichte van het totale O&O-budget.....	185
Figuur 58 Verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) 2025BO	188
Figuur 59 Evolutie van de werkingsuitkeringen aan de universiteiten (miljoen euro) van 2000 tot 2025BO	189
Figuur 60 Verdeling van de middelen voor wetenschap en innovatie van nieuwe technologieën ten behoeve van het bedrijfsleven 2025 initieel	191
Figuur 61 Evolutie van de overheidskredieten voor O&O per overheid van 2008 tot 2024 (in miljoen euro)	207
Figuur 62 Procentueel aandeel van de verschillende overheden bij begrotingsopmaak 2024.....	208
Figuur 63 Evolutie van de fiscale uitgaven O&O via de bedrijfsvoorheffing (in miljoen euro).....	209
Figuur 64 Evolutie van de fiscale uitgaven O&O via de vennootschapsbelasting (in miljoen euro).....	210
Figuur 65 Internationale vergelijking van de O&O-overheidskredieten (GBARD) 2023, uitgedrukt in % bbp(R)	213
Figuur 66 Internationale vergelijking van de civiele GBARD (excl. defensieonderzoek): verhoudingen economische ontwikkeling, gezondheid en omgeving, onderwijs en maatschappij, ruimtevaartprogramma's, niet-georiënteerd onderzoek en algemene universiteiten, voor het jaar 2023.....	214
Figuur 67 Evolutie van O&O kredieten t.o.v. bbp en groeipad van de O&O kredieten t.o.v. bbpR naar 1%.....	219
Figuur 68 Groeipad van de O&O kredieten t.o.v. bbp(R) volgens verschillende scenario's.....	220

Figuur 69 Het effect van jaarlijkse opstappen van 50, 100, 150, 200, 250 en 300 miljoen euro op de O&O-overheidskredieten t.o.v. het bbp(R)	221
Figuur 70 Vlaamse deelnametoelage in Horizon Europe per prioriteit en per deelnemerscategorie (Excl. NanoIC).....	230
Figuur 71 Vlaamse return voor Horizon 2020 per programmaonderdeel en deelnemerscategorie	232
Figuur 72 Top-10 van de universiteiten in een internationale ranking, gesorteerd volgens deelnametoelage (in miljoen euro).....	234
Figuur 73 Top-10 van de onderzoeksinstellingen in een internationale ranking, gesorteerd volgens deelnametoelage (in miljoen euro).....	234
Figuur 74 Voorlopige deelnametoelage vanuit Horizon Europe (in euro/inwoner)	235
Figuur 75 Overzicht van de Vlaamse participatie in de specifieke calls voor de Missions in Horizon Europe	237
Figuur 76 EU-bijdrage voor Vlaamse deelnames aan partnerschappen onder Horizon Europe. . .	239
Figuur 77 Return en deelnames van Vlaamse partners in de verschillende Europese partnerschappen . .	241

Tabellen

Tabel 1 Overzicht van de belangrijkste overheidsmiddelen (vastleggingskredieten) voor het economisch, wetenschaps- en innovatiebeleid in brede zin bij begrotingsaanpassing 2019 tot 2024 en begrotingsopmaak 2025 (in miljoen euro).....	16
Tabel 2 GERD (Gross Expenditures on R&D) in miljoen euro (in lopende prijzen) en als percentage van het bruto binnenlands product voor het Vlaams Gewest (bbpR) (ESR2010-rekeningenstelsel).....	32
Tabel 3 GERD voor het Vlaamse Gewest in miljoen euro (in lopende prijzen).....	33
Tabel 4 Wie voert de O&O-activiteiten uit? Het aandeel van de BERD en non-BERD in de GERD voor het Vlaams Gewest (gebaseerd op lopende prijzen).....	34
Tabel 5 Wie financiert de O&O-activiteiten? Evolutie O&O-intensiteit Vlaanderen (ESR2010 rekeningenstelsel), meest recente cijfers (in % bbp).....	34
Tabel 6 Percentages private en publieke financiering voor BERD, HERD, GOVERD en PNP.....	35
Tabel 7 Internationale vergelijking van percentage private financiering in totale GERD in 2019.....	35
Tabel 8 Directe en indirecte overheidssteun voor O&O bij ondernemingen in Vlaanderen in 2017, 2019 en 2021 (i.e., de meest recente data over indirecte overheidssteun), in miljard euro.....	36
Tabel 9 Totaal eigen O&O-personeel in voltijdse equivalenten.....	38
Tabel 10 Top-25 Regionale Innovatieleiders in Europa.....	39
Tabel 11 Overzicht van de belangrijkste budgettaire maatregelen voor het economisch beleid voor 2018 tot 2024 na begrotingsaanpassing, en begrotingsopmaak 2025 (in miljoen euro).....	67
Tabel 12 Strategische Transformatiesteun volgens grote verdeling (2024).....	71
Tabel 13 Kmo-portefeuille: verdeling van subsidie per provincie in 2024 (bedragen in euro).....	72
Tabel 14 Kmo-groeisubsidie: subsidieplafond en subsidiepercentage per type steun.....	73
Tabel 15 Kmo-groeisubsidie: verdeling goedgekeurde dossiers naar grootte van de onderneming.....	73
Tabel 16 Overzicht van de voorwaarden voor speerpuntclusters en innovatieve bedrijfsnetwerken.....	89
Tabel 17 Portfolio van gesteunde speerpuntclusters.....	91
Tabel 18 Benutting van geormerkte middelen door de speerpuntclusters in 2024.....	91
Tabel 19 Evolutie Clusterprojecten van de speerpuntclusters (# = aantal projecten; steun in miljoen euro).....	92
Tabel 20 Overzicht projecten Catalisti (2024).....	93
Tabel 21 Overzicht projecten Blauwe cluster in 2024.....	94
Tabel 22 Overzicht projecten Flanders' FOOD (2024).....	95
Tabel 23 Overzicht projecten Medvia (2024).....	95
Tabel 24 Overzicht projecten Flux50 (2024).....	96
Tabel 25 Overzicht projecten VIL (2024).....	96
Tabel 26 Overzicht interclusterprojecten (2024).....	97
Tabel 27 Portfolio van gesteunde innovatieve bedrijfsnetwerken die afliepen in 2019, 2020 en 2021.....	98
Tabel 28 Aantal projecten en steun (in miljoen euro).....	99
Tabel 29 Overzicht van EWI-budgettaire opstappen (2019-2024, in miljoen euro), voorzien bij regeringvorming.....	133
Tabel 30 Overzicht van EWI-budgettaire opstappen (2019-2024, in miljoen euro), effectief gerealiseerd.....	133
Tabel 31 Begrotingsopstappen 2024 (in miljoen euro): opgesplitst in (A) eenmalige opstappen en (B) recurrente opstappen.....	134
Tabel 32 Overzicht van WEWILS-budgettaire opstappen (2025-2029, in miljoen euro).....	135
Tabel 33 Begrotingsopstappen 2025 + heroriënteringen opstap 2024 (in miljoen euro).....	135
Tabel 34 Overzicht van de onderzoeksmiddelen van het FWO per pijler bij begrotingsopmaak 2025, in miljoen euro.....	138
Tabel 35 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025 (initieel) van het programma "Wetenschappelijk onderzoek - Excellentie voor alles" (kredieten in miljoen euro).....	139
Tabel 36 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025 (begrotingsopmaak) van het programma "Innovatie" (kredieten in miljoen euro).....	145
Tabel 37 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025(begrotingsopmaak) van het programma Wetenschapscommunicatie (kredieten in miljoen euro).....	149

Tabel 38 Kredietlijnen 2024 (begrotingsaanpassing) en 2025 (initieel) van het programma Economie (kredieten in miljoen euro).....	150
Tabel 39 Kredietlijnen 2024(begrotingsaanpassing) en 2025 (initieel) van het programma apparaat (kredieten in miljoen euro).....	151
Tabel 40 Kredietlijnen 2025 (initieel) van het programma TD (kredieten in miljoen euro).....	152
Tabel 41 Kredietlijnen 2025 (initieel) voor de programma's TJ en TG (kredieten in miljoen euro).....	152
Tabel 42 Verdeling van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid begrotingsopmaak 2025 in het beleidsdomein WEWILS (miljoen euro).....	153
Tabel 43 Verantwoordelijkheid voor de begrotingsmiddelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid 2025, initieel in het beleidsdomein EWI (in miljoen euro) voor departement, VLAIO en ILVO.....	154
Tabel 44 Overzicht van de geldstromen Hoger Onderwijs voor 2024 (in euro).....	157
Tabel 45 Kredietlijnen 2024 (BA) en 2025BO (initieel) voor het wetenschapsbeleid van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming (kredieten in miljoen euro).....	160
Tabel 46 Middelen voor wetenschapsbeleid van de andere beleidsdomeinen 2025 initieel (in miljoen euro).....	162
Tabel 47 Aandeel van de drie financiers in het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) bij begrotingsopmaak 2025 (miljoen euro en procentueel).....	164
Tabel 48 Evolutie van de O&O middelen van 2015 tot 2025 (in miljoen euro).....	164
Tabel 49 Evolutie van het Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en Innovatiebeleid (HBPWIB) (1993-2025) (miljoen euro).....	169
Tabel 50 Verdeling Horizontaal Begrotingsprogramma Wetenschaps- en innovatiebeleid (HBPWIB) voor de definitieve begroting 2024 (2024) en voor begrotingsopmaak 2025 (2025BO), over de beleidsdomeinen, gerangschikt volgens afnemend krediet voor wetenschap en innovatie in 2025BO (miljoen euro).....	172
Tabel 51 Overzicht van de instrumenten gericht versus niet-gericht onderzoek (O&O-budget 2025i, in miljoen euro).....	179
Tabel 52 Categorisatie van de Vlaamse O&O-overheidskredieten naar initiatiefnemer*.....	183
Tabel 53 Evolutie van de Vlaamse O&O-overheidskredieten volgens de categorisatie naar initiatiefnemer (miljoen euro).....	185
Tabel 54 Verdeling van het totale budget van het HBPWIB (miljoen euro).....	186
Tabel 55 Niet-gericht onderzoek via FWO, BOF en Hercules (50%) (miljoen euro) 2025BO.....	188
Tabel 56 Werking universiteiten en gelijkgestelde instellingen (miljoen euro) 2025BO.....	190
Tabel 57 Kredieten voor wetenschap en innovatie (hoofdzakelijk O&O) van nieuwe technologieën ten behoeve van het bedrijfsleven (miljoen euro), 2025BO.....	192
Tabel 58 Wetenschappelijke instellingen, departementale diensten en Vlaamse Openbare Instellingen (miljoen euro), 2025BO.....	193
Tabel 59 Horizontale initiatieven en beleidsondersteunend onderzoek en studies (miljoen euro), 2025BO.....	194
Tabel 60 Allerhande uitgaven in verband met het globale wetenschapsbeleid (miljoen euro), 2025BO.....	195
Tabel 61 Evolutie O&O-intensiteit Vlaanderen (ESR2010 rekeningenstelsel), meest recente cijfers (juli 2025).....	204
Tabel 62 Evolutie van de GERD (Gross Expenditures R&D) van 2013 tot 2023 (% van bbp).....	205
Tabel 63 Overzicht van de overheidskredieten voor O&O per overheid van 2009 tot 2024 (in miljoen euro).....	207
Tabel 64 Internationale vergelijking van de O&O-overheidskredieten (GBARD), uitgedrukt in % bbp(R).....	211
Tabel 65 Evolutie O&O-inspanningen en O&O-inspanningen als % bbp-Vlaanderen.....	217
Tabel 66 Evolutie van de Vlaamse deelname over de kaderprogramma's heen.....	226
Tabel 67 Resultaten voor Vlaamse deelnemers aan Horizon Europe (Programmaperiode 2021-2027, afsluitdatum 7/09/2024).....	229
Tabel 68 Overzicht van de 20 belangrijkste deelnemers aan Horizon Europe.....	233
Tabel 69 Overzicht van de Vlaamse deelnames aan de verschillende oproepen onder de Missions.....	237
Tabel 70 Resultaten voor Vlaamse deelnemers aan de Europese partnerschappen (Programmaperiode 2021-2027, afsluitdatum 7/09/2024).....	240
Tabel 71 Recurrent nieuw beleid 2015 - 2019 (in miljoen euro) voor alle Vlaamse bevoegdheden samen.....	250
Tabel 72 Jaarlijkse investeringsenveloppen 2015 - 2019 (in miljoen euro).....	251

Tabel 73 Uitsplitsing van de recurrente opstap van 500 miljoen euro in de jaren 2015 - 2019	251
Tabel 74 Overzicht van de investeringsprovisies voor de jaren 2016 – 2019 (in miljoen euro).....	253
Tabel 75 Toekenning van de recurrente opstap van 280 miljoen euro in 2019 vanuit het Departement EWI en vanuit het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO (in miljoen euro).....	255
Tabel 76 Overzicht toekenning van de investeringsprovisie 2019 vanuit het Departement EWI en het Fonds Innoveren en Ondernemen bij VLAIO (in miljoen euro).....	256
Tabel 77 Overzicht van de belangrijkste recurrente opstappen in 2021 voor het beleidsdomein EWI (in miljoen euro)	258
Tabel 78 Vlaamse Veerkrachtmiddelen, vastgelegd in 2021 voor economie en O&O (budget in miljoen euro)	259
Tabel 79 Recurrente opstapmiddelen en bijkomende investeringsmiddelen in 2022 voor het beleidsdomein EWI (in miljoen euro).....	260
Tabel 80 Recurrente opstapmiddelen en bijkomende investeringsmiddelen in 2023 voor het beleidsdomein EWI (in miljoen euro).....	260
Tabel 81 Begrotingsopstappen 2024 (in miljoen euro): opgesplitst in (A) eenmalige opstappen en (B) recurrente opstappen	261

Medewerkers

Beleidsdomein Kanselarij & Bestuur | Dieter Vanhee, Jacques Nicole, Sarah Erauw.

Beleidsdomein Financiën & Begroting | Frederik Delecluyse.

Beleidsdomein Internationaal Vlaanderen | FIT: Francis Baert; Toerisme Vlaanderen: Sandra Geerts, Mia Lammens.

Beleidsdomein Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie | alle medewerkers van het Departement WEWIS; VLAIO: Yves Schouwaerts, Yves Dierckx, Wouter Borremans, Vicky Wildemeersch; PMV: Frank Kindt; LRM: Valerie Prontera; Agenstschap Landbouw en Zeevisserij: Els Soenen; VLAM: Thierry Wylleman, Luc Van Bellegem.

Beleidsdomein Onderwijs & Vorming | Karen Goessens; Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen: Koen Van der Elst

Beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin | Natalie Stragier, Koen Devroey, Heidi Cloots, Jacob Koenraad, Herwig Deumens, Iris De Schutter, Maarten Van Herck, Marc Van Nuffel; VAPH: Ann Van Den Abbeele, Katrien Mariën; Kind & Gezin: Tina Capiou.

Beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media Cindy Holtyzer, Caroline De Pauw, Hilde Billiet; KMSKA: Carolien Van Loon.

Beleidsdomein Omgeving | Katelijn Van Den Broeke, Griet Verbeke, Joris Vaneetvelt, Valery Stevens, Ann Beckers, Peter Putteman, Lien Vanden Driessche; OVAM: An Van Pelt; VLM: Veerle Verguts, Koen Desimpelaere, Dirk Van Gijsegheem; VMM: Dirk Van Brussel, Krista Van Malder; aquafin: Joke Callens; OE: Raf Ribbens, Nahalie Vernimme.

Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken | Ilse De Schutter.

DEPARTEMENT
WERK, ECONOMIE
WETENSCHAP, INNOVATIE &
SOCIALE ECONOMIE

www.departementwewis.be